



**HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ  
GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ**

**Grafik Anasanat Dalı**

**BİLGİLENDİRME VE YÖNLENDİRME GRAFİKLERİNİN KENT KİMLİĞİ  
BAĞLAMINDA İNCELENMESİ VE ANKARA İÇİN BİR UYGULAMA ÖNERİSİ**

**Tuğba Dilek KAYABAŞ**

**Sanatta Yeterlik Tezi**

**Ankara, 2024**



HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ  
GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ

Grafik Anasanat Dalı

BİLGİLENDİRME VE YÖNLENDİRME GRAFİKLERİNİN KENT KİMLİĞİ  
BAĞLAMINDA İNCELENMESİ VE ANKARA İÇİN BİR UYGULAMA ÖNERİSİ

Tuğba Dilek KAYABAŞ

Sanatta Yeterlik Tezi

Ankara, 2024

# **BİLGİLENDİRME VE YÖNLENDİRME GRAFİKLERİNİN KENT KİMLİĞİ BAĞLAMINDA İNCELENMESİ VE ANKARA İÇİN BİR UYGULAMA ÖNERİSİ**

**Danışman:** Doç. Zülfükar SAYIN

**Yazar:** Tuğba Dilek KAYABAŞ

## **ÖZ**

Tanımlandığı zamandan bugüne kadar “insan” ve insanlığa dair tüm gelişmelerin bire bir tanıdığı olan, bu gelişmelerden kendi payına düşeni aldıkça her geçen gün değiştiği gözlemlenen kentler; çoğu zaman bu değişimin büyüsüne kapılıp popüler olanın peşine takılarak aynılaşıma tuzağına düşmekte, dolayısıyla da her birinin kendi özelinde biricik olduğunun vurgulanması ve hatırlatılması gereken bir yapıya dönüşmektedir. Kentler için ayırt ediciliği ve bu bağlamda kimlik kavramını gündeme getiren söz konusu süreçler, kent kimliğinin önemini gündeme getirerek, güçlü iletişim ve etkileşim ortamları olan bu yerleşkeler ile kimliklerini, görsel iletişimin vazgeçilmez göstergeleri olan grafik tasarım uygulamaları ile buluşturmakta ve bu karşılaşmalar oldukça karmaşık boyutlarda incelemeleri gerçekleştirilen kent kimliğinin görsel açıdan irdelenmesini gündeme getirmektedir.

Belirlenen kimliğin hem kent genelinde tanıtılması, benimsetilmesi ve sürekliliğinin sağlanması, hem de kent gibi çokça kalabalık ve karmaşık bir yapıyı tanımlama, planlama, düzenleme ve çözümlenme fırsatı vermesi bakımından bilgilendirme ve yönlendirme grafiklerinin değeri ve önemi yadsınamaz bir gerçektir.

Bilgilendirme ve yönlendirme grafiklerinin kent kimliği bağlamında irdelenerek önemi ve sorunlarının belirlenmesi ve bu bağlamda uygulamalar yapılması amaçlanan bu tez çalışmasında; kent kimliğinin önemli grafik göstergelerinden biri olan bilgilendirme ve/veya yönlendirme grafikleri kent kimliği bağlamında ele alınmakta; gerekli tanımlamalar ve açıklamalar yapılarak, konu ile ilgili çeşitli örnekler incelenmekte; yapılan irdelemeler yoluyla sorunlar belirlenmekte; belirlenen sorunların çözümü için öneriler getirilmekte ve bu önerilerden hareketle gerçekleştirilen bir uygulama dizgesine yer verilmektedir.

Ortaya konan kuramsal çerçeve -konu bağlamında- genişçe olsa da, uygulama çalışması Türkiye Cumhuriyeti'nin Başkenti Ankara'daki müzeler ile sınırlandırılmıştır. Nitel

yaklaşım bağlamında betimleme yöntemleriyle gerçekleştirilen çalışmanın uygulama tasarısında; Ankara'nın köklü tarihi ve kültürel kimliği bağlamında hem konu ile ilgili zengin içerikler sunularak kent kimliği sorunsalının tanımlanması hem de bilgilendirme ve yönlendirme grafikleri bakımından etkili ve çok çeşitli olanaklar sağlaması ereğiyle Ankara'nın öne çıkan müzeleri için uygulama çalışmaları gerçekleştirilmiştir. “Müzem Ankara” adı ve görsel kimliği ile gerçekleştirilen uygulama çalışmasında; hem bilgilendirme hem de yönlendirme gereksinimine yanıt verebilmesi ereğiyle, web teknolojileri ile desteklenen etkileşimli harita önerileri de sunulmuştur.

**Anahtar Sözcükler:** Bilgilendirme grafiği, infografik, yönlendirme grafiği, grafik tasarım, görsel iletişim tasarımı, kent kimliği, Ankara.



# INVESTIGATION OF INFORMATION AND WAYFINDING GRAPHICS IN THE CONTEXT OF URBAN IDENTITY AND AN APPLICATION FOR ANKARA

**Supervisor:** Assoc.Prof. Zülfükar SAYIN

**Author:** Tuğba Dilek KAYABAŞ

## ABSTRACT

Cities that have been a direct witness to all developments regarding "mankind" and humanity since the time they were defined, and are observed to change day by day as they take their share of these developments; most of the time, they get caught up in the magic of this change and fall into the trap of becoming the same by following what is popular, thus turning into a structure that needs to be emphasized and reminded that each is unique in its own way. These processes, which bring to the agenda the distinctiveness of cities and the concept of identity in this context, bring to the agenda the importance of urban identity and bring together these campuses, which are strong communication and interaction environments, and their identities with graphic design applications, which are indispensable indicators of visual communication and these encounters bring to the agenda the visual examination of urban identity, which is examined in quite complex dimensions.

The value and importance of information and wayfinding graphics is an undeniable fact, both in terms of introducing, adopting and ensuring the continuity of the determined identity throughout the city, and in providing the opportunity to define, plan, organize and analyze a very crowded and complex structure such as a city.

In this thesis study, which aims to determine the importance and problems of information and wayfinding graphics by examining them in the context of urban identity and to carry out applications in this context; information and/or wayfinding graphics, which are one of the important graphic indicators of urban identity, are discussed in the context of urban identity; necessary definitions and explanations are made, various examples related to the subject are examined; problems are determined through the examinations made; suggestions are made for the solution of the determined problems and an application system based on these suggestions is included.

Although the theoretical framework presented is broad in terms of the subject, the application study is limited to the museums in Ankara, the capital of the Republic of Turkey. In the application design of the study, which was carried out with descriptive methods in the context of the qualitative approach; application studies were carried out for the prominent museums of Ankara with the aim of defining the urban identity problem by presenting rich content related to the subject in the context of Ankara's deep-rooted historical and cultural identity and providing effective and diverse opportunities in terms of information and wayfinding graphics. In the application study carried out with the name and visual identity of "Müzem Ankara"; interactive map suggestions supported by web technologies were also presented with the aim of responding to both information and wayfinding needs.

**Keywords:** Information graphic, infographic, wayfinding graphic, graphic design, visual communication design, urban identity, Ankara.

## TEŞEKKÜR

Tez çalışmamın başlangıcından sonucuna kadar geçen süreç içerisinde değerli bilgi, yorum ve katkılarını esirgemeyen, göstermiş olduğu sabır, hoşgörü ve iyi niyetiyle her zaman destek veren ve başarabileceğim konusunda yüreklendiren saygıdeğer hocam ve danışmanım Sayın Doç. Zülfükar SAYIN'a, değerli ve önemli bilgi ve yönlendirmeleri ile tezimin sağlam temellere oturtulmasında ve sürecin başarılı bir şekilde sonuçlandırılmasında önemli payları bulunan tez izleme komitesi üyeleri kıymetli hocalarım Sayın Prof. Nadire Şule ATILGAN'a ve Sayın Doç. Halime TÜRKKAN'a, yapıcı düşünceleri ve yönlendirmeleri ile tezimin zenginleştirilmesinde katkıları bulunan değerli hocalarım Sayın Prof. Dr. Pelin ÖZTÜRK GÖÇMEN'e ve Sayın Dr. Öğr. Üyesi Seza SOYLUÇİÇEK VURGUN'a, yardımını ve desteğini her zaman hissettiğim hocam Sayın Doç. Banu BULDUK TÜRKMEN'e ve yazılım konusunda özveriyle sunmuş olduğu değerli katkıları için Sayın Hakan TÜRKMEN'e çok teşekkür ederim.

Ayrıca tüm bu süreç içerisinde esirgemedikleri sevgi, gösterdikleri sabır ve anlayış ile en büyük teşekkürlerden birini hak eden, her zaman ve her koşulda varlıklarını hissettiğim, bu hisler ve destekler sayesinde güç bulduğum, düştüğüm anlarda uzanan elleriyle tekrar ve güçlenerek ayağa kalktığım, bana benden çok besledikleri inanç sayesinde sonuçlandırdığım tezimde büyük katkıları bulunan canım ailemin her bir üyesine teşekkürü borç bilirim.



*Kıymetlilerim, En Büyük ve Güçlü Destekçilerim,  
Canım Babaanneme ve Canım Büyükbabama...*

## İÇİNDEKİLER DİZİNİ

ÖZ.....	i
ABSTRACT .....	iii
TEŞEKKÜR .....	v
İTHAF .....	vi
İÇİNDEKİLER DİZİNİ .....	vii
TABLO DİZİNİ .....	x
GÖRSEL DİZİNİ.....	xi
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ .....	xxiv
GİRİŞ .....	1
<b>1. BÖLÜM: KAVRAMSAL ÇERÇEVE .....</b>	<b>4</b>
1.1. Konu / Sorun .....	4
1.2. Amaç .....	5
1.3. Önem .....	6
1.4. Yöntem.....	7
1.5. Varsayımlar .....	7
1.6. Sınırlılıklar .....	8
<b>2. BÖLÜM: KENT KİMLİĞİ .....</b>	<b>9</b>
2.1. Kent.....	9
2.2. Kimlik .....	12
2.3. Küreselleşme.....	14
2.4. Kent Kimliği .....	18
2.4.1. Kent Kimliğini Oluşturan Bileşenler .....	23
2.4.2. Kent Kimliğinde İlkeler ve Ögeler .....	31
2.4.3. Kent Kimliği ve Grafik Tasarım İlişkisi .....	48
<b>3. BÖLÜM: BİLGİLENDİRME VE YÖNLENDİRME GRAFİKLERİ .....</b>	<b>51</b>
3.1. Tanım .....	51
3.2. Gelişim.....	57
3.3. Bilgilenme ve Yön Bulma Davranışındaki Rolü .....	84
3.4. Kent Kimliğindeki Yeri .....	91

3.5. Kentlerde Bilgilendirme ve Yönlendirme Grafiği Uygulamaları .....	93
3.5.1. Kent Giriş Kapıları.....	94
3.5.2. Araç Bilgilendirme ve Yönlendirme Dizgeleri.....	101
3.5.3. Yaya Bilgilendirme ve Yönlendirme Dizgeleri .....	105
<b>4. BÖLÜM: BİLGİLENDİRME VE YÖNLENDİRME GRAFİKLERİNİN KENT KİMLİĞİ BAĞLAMINDA İNCELENMESİ .....</b>	<b>123</b>
4.1. İncelemede Kullanılan Yaklaşımlar.....	123
4.1.1. Gösterebilimsel Yaklaşımlar.....	124
4.1.2. Grafik Tasarım İlkeleri ve Öğeleri Açısından Yaklaşım .....	126
4.2. Dünyadan Örnekler.....	146
4.2.1. Viyana / Avusturya (2019).....	146
4.2.2. Paris / Fransa (2019) .....	152
4.2.3. Helsinki / Finlandiya (2017) .....	155
4.2.4. Kaposvar / Macaristan (2016).....	161
4.2.5. Oslo / Norveç (2015) .....	167
4.2.6. Porto / Portekiz (2014).....	174
4.3. Türkiye’den Örnekler.....	180
4.3.1. İstanbul (2006).....	181
4.3.2. İzmir (2012) .....	183
4.3.3. Gaziantep (2016).....	186
<b>5. BÖLÜM: KENT KİMLİĞİ BAĞLAMINDA ANKARA’DA KULLANILMAKTA OLAN BİLGİLENDİRME VE YÖNLENDİRME GRAFİKLERİ .....</b>	<b>189</b>
5.1. Ankara’nın Çevresel Kimliği.....	189
5.1.1. Doğal Çevre Özellikleri .....	189
5.1.2. Yapay Çevre Özellikleri .....	191
5.2. Ankara’nın Toplumsal Kimliği.....	197
5.2.1. Sosyo-Kültürel Kimlik.....	197
5.2.2. Sosyo-Ekonomik Kimlik .....	204
5.2.3. Psikolojik Kimlik.....	204
5.3. Ankara’nın Görsel Kimliği .....	205
5.4. Kent Kimliği Bağlamında Ankara’nın Bilgilendirme ve Yönlendirme Grafikleri.....	213

<b>6. BÖLÜM: UYGULAMA ÇALIŞMASI: ANKARA İÇİN BİLGİLENDİRME VE YÖNLENDİRME GRAFİKLERİ TASARISI.....</b>	<b>238</b>
6.1. Planlama.....	239
6.2. Kimliklendirme .....	245
6.3. Tasarım ve Uygulama .....	249
6.3.1. İkon Tasarımı .....	249
6.3.2. Piktogram Tasarımları .....	259
6.3.3. Etkileşimli Harita Tasarımı.....	260
<b>SONUÇ .....</b>	<b>280</b>
<b>KAYNAKLAR .....</b>	<b>285</b>
<b>EKLER .....</b>	<b>303</b>
Ek-1. “Ankara” ambleminin oluşum ve uygulanış çizelgesi .....	303
Ek-2. Makale Yayın Bilgisi .....	305
<b>ETİK BEYANI.....</b>	<b>306</b>
<b>SANATTA YETERLİK TEZİ ORJİNALLİK RAPORU.....</b>	<b>307</b>
<b>PROFICIENCY in ART THESIS ORIGINALITY REPORT.....</b>	<b>308</b>
<b>YAYIMLAMA VE FİKRÎ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI.....</b>	<b>309</b>

## TABLO DİZİNİ

<b>Tablo 1.</b> Gösterge, gösteren ve gösterilen ilişkisi bağlamında Viyana şehri için tasarlanmış logo tasarımı incelemesi çizeneği.....	148
<b>Tablo 2.</b> Gösterge, gösteren ve gösterilen ilişkisi bağlamında Paris şehri için tasarlanmış logo tasarımı incelemesi çizeneği.....	154
<b>Tablo 3.</b> Gösterge, gösteren ve gösterilen ilişkisi bağlamında Helsinki şehri için tasarlanmış logo tasarımı incelemesi çizeneği.....	157
<b>Tablo 4.</b> Gösterge, gösteren ve gösterilen ilişkisi bağlamında Kaposvar şehri için tasarlanmış logo tasarımı incelemesi çizeneği.....	162
<b>Tablo 5.</b> Gösterge, gösteren ve gösterilen ilişkisi bağlamında Oslo şehri için tasarlanmış logo tasarımı incelemesi çizeneği.....	168
<b>Tablo 6.</b> Gösterge, gösteren ve gösterilen ilişkisi bağlamında Porto şehri için tasarlanmış logo tasarımı incelemesi çizeneği.....	179
<b>Tablo 7.</b> Gösterge, gösteren ve gösterilen ilişkisi bağlamında “Müzem Ankara” projesi için tasarlanmış logo tasarımı incelemesi çizeneği.....	247

## GÖRSEL DİZİNİ

<b>Görsel 1.</b> Kent Kimliğini Oluşturan Bileşenleri gösteren şemadan bir görüntü .....	24
<b>Görsel 2.</b> Bazı ülkelerin turistik amaçlı oluşturulan sloganlarından bir görüntü .....	37
<b>Görsel 3.</b> Bazı kentler için tasarlanmış kent logolarından bir görüntü.....	39
<b>Görsel 4.</b> Johnston Sans yazı karakterinden bir görüntü.....	40
<b>Görsel 5.</b> 2012 Londra Olimpiyatları yönlendirme grafiklerinde yazı karakterinin kullanımından görüntüler.....	41
<b>Görsel 6.</b> Mudurnu Belediyesi için tasarlanmış logodan ve kurumsal kimlik ürünlerinden görüntüler.....	42
<b>Görsel 7.</b> Kanada’da bir kent olan Sault Ste. Marie için tasarlanmış logodan, kurumsal kimlik ürünlerinden, bilgilendirme ve yönlendirme grafiklerinden görüntüler) .....	43
<b>Görsel 8.</b> Mısır’daki turizm faaliyetlerine rehberlik etmesi için tasarlanmış web sitesi giriş sayfasından bir görüntü.....	44
<b>Görsel 9.</b> Paris kenti turizm faaliyetlerine rehberlik etmesi için tasarlanmış web sitesi sayfalarından görüntüler .....	45
<b>Görsel 10.</b> Turistik faaliyetlere rehberlik etmek için tasarlanmış ‘Civitas: Fill Your Trip’ isimli mobil uygulamadan görüntüler.....	46
<b>Görsel 11.</b> ‘Civitas: Fill Your Trip’ isimli mobil uygulamasının kentleri yansıtan piktografik görsel kimlik tasarımlarından görüntüler .....	47
<b>Görsel 12.</b> Babil Hammurabi Yasası’nın yazılı olduğu taş levhadan görüntüler.....	59
<b>Görsel 13.</b> İngiltere’de bulunan Stonhenge’ten bir görüntü.....	60
<b>Görsel 14.</b> Sümer Blau Anıtı’ndan bir görüntü.....	60
<b>Görsel 15.</b> Rozetta Taşı’ndan bir görüntü.....	61
<b>Görsel 16.</b> Silindir Mühür ve basılmış halinden bir görüntü.....	61
<b>Görsel 17.</b> Roma Zafer Kapısı’ndan bir görüntü.....	63
<b>Görsel 18.</b> Paris Metro İstasyonu’nun Porte Dauphine Girişi’nden bir görüntü.....	65
<b>Görsel 19.</b> New York City Metro İstasyonu’nda kullanılan bilgilendirme grafiğinden bir görüntü .....	65

<b>Görsel 20.</b> Londra Metrosu için tasarlanan logodan bir görüntü .....	66
<b>Görsel 21.</b> Henry C. Beck tarafından Londra Metrosu için tasarlanan haritadan bir görüntü .....	67
<b>Görsel 22.</b> Northland Alışveriş Merkezi için tasarlanan giriş tabelası ve yönlendirme sisteminden bir görüntü.....	67
<b>Görsel 23.</b> Holiday Inn Moteli için tasarlanmış yol kenarı bilgilendirme ve yönlendirme tabelasından bir görüntü.....	68
<b>Görsel 24.</b> Hollywood Walk of Fame'in yıldız biçimi bronz piktogramlarından bir görüntü .....	68
<b>Görsel 25.</b> 1968 Mexico City Yaz Olimpiyat Oyunları için tasarlanan piktogramlardan bir görüntü .....	69
<b>Görsel 26.</b> Charles de Gaulle Havaalanı için Adrian Frutiger tarafından tasarlanan yazı karakteri ve mekanda uygulanış biçiminden bir görüntü.....	70
<b>Görsel 27.</b> AIGA ve ABD Ulaştırma Bakanlığı işbirliği çerçevesinde tasarlanan 'Sembol İşaretleri'nin ulaştırma başlığı altında yer alan piktogramlardan bir görüntü .....	71
<b>Görsel 28.</b> Milton Glaser tarafından tasarlanan 'I love NY' logosundan bir görüntü .....	73
<b>Görsel 29.</b> Pompidou Kültür Merkezi'nden bir görüntü (solda), Cincinnati Hayvanat Bahçesi işaretleme sisteminden görüntüler (sağda).....	74
<b>Görsel 30.</b> Louvre Müzesi'nden bir görüntü (solda), Walt Disney Land işaretleme sisteminden görüntüler (sağda).....	74
<b>Görsel 31.</b> 'Legible London' (Okunabilir Londra) bilgilendirme ve yönlendirme grafiklerinden görüntüler .....	76
<b>Görsel 32.</b> 'Skyline' (Ufuk Çizgisi) projesinin uygulandığı mahalleden bir görüntü.....	77
<b>Görsel 33.</b> 'Skyline' (Ufuk Çizgisi) bilgilendirme ve yönlendirme grafiklerinden görüntüler .....	78
<b>Görsel 34.</b> 'Nicollet Caddesi' bilgilendirme ve yönlendirme grafiklerinden görüntüler ....	79
<b>Görsel 35.</b> '64 Ways of Being' bilgilendirme ve yönlendirme grafiklerinden görüntüler ..	81
<b>Görsel 36.</b> Covid-19 halkı bilgilendirmeye yönelik hazırlanmış grafiklerden görüntüler ..	82

<b>Görsel 37.</b> Covid-19 halkı bilgilendirmeye yönelik hazırlanmış tablolar, hareketli ve etkileşimli grafiklerinden görüntüler .....	83
<b>Görsel 38.</b> Mimar Antonio Lanzillo tarafından tasarlanan oturma grubundan bir görüntü (solda), Mersin Büyükşehir Belediyesi tarafından üretilen ‘korona bank’ isimli oturma bankından bir görüntü (sağda) .....	84
<b>Görsel 39.</b> Yer duygusu geliştirme yönergeleri ve kentsel yön bulma davranışı arasındaki ilişkiyi gösteren bir görüntü .....	89
<b>Görsel 40.</b> Tunus’un Sidi Bou Said kasabasında yer alan kapılardan görüntüler .....	94
<b>Görsel 41.</b> Berlin Pergamon Müzesi’nde bulunan İhtar Kapısı’ndan görüntüler .....	95
<b>Görsel 42.</b> Almanya’nın başkenti Berlin’de yer alan Brandenburg Kapısı’ndan bir görüntü .....	96
<b>Görsel 43.</b> Barcelona’da bulunan Arc de Triomf adlı giriş kapısından bir görüntü (solda), Fas’ta bulunan Meknes Şehir Kapısı’ndan bir görüntü (sağda).....	97
<b>Görsel 44.</b> Roma’da bulunan Arc de Constantin adlı zafer takından bir görüntü (solda), Paris’te bulunan Arc de Triomphe adlı kapıdan bir görüntü (sağda).....	98
<b>Görsel 45.</b> Kuzey ve Güney Kore’nin birleşme sembolü olan ‘Yeniden Birleşme Kemer’inden bir görüntü.....	99
<b>Görsel 46.</b> Kütahya şehrinde yer alan kent giriş kapısından bir görüntü .....	100
<b>Görsel 47.</b> Bilecik şehrinde yer alan kent giriş kapısından görüntüler .....	100
<b>Görsel 48.</b> Safranbolu şehrinde yer alan kent girişi yapısından bir görüntü .....	100
<b>Görsel 49.</b> Erişme Kontrollü Karayolları (Otoyol) için tasarlanmış levhalardan görüntüler .....	103
<b>Görsel 50.</b> Bölgesel Alan Belirleyici levhalardan görüntüler .....	104
<b>Görsel 51.</b> Büyük Ölçekli Alan levhalarından görüntüler.....	104
<b>Görsel 52.</b> İl, ilçe ve belde bilgilerini içeren levhalardan görüntüler.....	104
<b>Görsel 53.</b> Farklı şehirlerde bulvar-cadde-sokak tabelalarından görüntüler (London), (Sydney).....	106
<b>Görsel 54.</b> Farklı şehirlerde bina ve kapı numaralandırma sistemlerinden görüntüler .....	106

<b>Görsel 55.</b> Farklı şehirlerde bulvar-cadde-sokak tabelalarından görüntüler .....	107
<b>Görsel 56.</b> Detroit-Michigan (solda), Chinatown-NYC (ortada), Downtown-Minneapolis (sağda) şehirlerinde kullanılan kent haritalarından görüntüler .....	108
<b>Görsel 57.</b> Downtown Decatur-Alabama kentinin temel ihtiyaç noktalarını gösteren etkileşimli kent haritasından görüntüler.....	109
<b>Görsel 58.</b> Teksas-Austin kentinde yer alan Hill Country Galleria için tasarlanmış bilgilendirme ve yönlendirme grafiklerinden görüntüler.....	110
<b>Görsel 59.</b> M. D. Anderson Kanser Merkezi için tasarlanmış ve buradasınız haritalarını görselleştiren bilgilendirme ve yönlendirme grafiklerinden görüntüler .....	110
<b>Görsel 60.</b> Antalya kenti için hazırlanmış gezilecek yerler haritasından bir görüntü .....	111
<b>Görsel 61.</b> Kayseri kenti için hazırlanmış tarihi yerler haritasından bir görüntü .....	111
<b>Görsel 62.</b> Paris kenti için 2020 yılında hazırlanmış Use-it Maps'in ön ve arka yüzlerinden görüntüler .....	112
<b>Görsel 63.</b> Prag kenti için 2022 yılında hazırlanmış Use-it Maps'in ön ve arka yüzlerinden görüntüler.....	113
<b>Görsel 64.</b> Köln Bonn Havalimanı için hazırlanmış kimlik tasarımı, yazı karakteri tasarımı, piktogram tasarımları ve hepsini içeren bilgilendirme-yönlendirme levhasından görüntüler .....	115
<b>Görsel 65.</b> Functin Engineering için hazırlanmış kimlik tasarımı ve piktogram tasarımlarından görüntüler .....	115
<b>Görsel 66.</b> 2016 Rio Olimpiyatları için hazırlanmış piktogram tasarımlarından görüntüler .....	116
<b>Görsel 67.</b> 2020 Tokyo Olimpiyatları için hazırlanmış piktogram tasarımlarından görüntüler .....	116
<b>Görsel 68.</b> Çiçeklerin Dünyası isimli bilgi grafiğinden bir görüntü .....	117
<b>Görsel 69.</b> Güneş Sistemini görselleştiren bilgi grafiğinden bir görüntü.....	118
<b>Görsel 70.</b> Uygunun Sırları isimli bilgi grafiğinden bir görüntü.....	118
<b>Görsel 71.</b> Akıllı Kentler İçin Akıllı Çözümler isimli bilgi grafiğinden bir görüntü.....	119
<b>Görsel 72.</b> Hollywood yazısından oluşan yer iminden bir görüntü.....	120

<b>Görsel 73.</b> Amsterdam kenti için hazırlanmış yer iminden bir görüntü.....	121
<b>Görsel 74.</b> Bursa kenti için hazırlanmış yer iminden bir görüntü .....	121
<b>Görsel 75.</b> Midyat için hazırlanmış yer iminden bir görüntü.....	122
<b>Görsel 76.</b> Apple resmi web sitesinde iPhone 15 cep telefonu için hazırlanmış ve simetrik dengeyi örnekleyen sayfadan bir görüntü.....	127
<b>Görsel 77.</b> Asimetrik dengeyi örnekleyen web sayfasından bir görüntü .....	128
<b>Görsel 78.</b> Zıtlık ilkesinin uygulanma şekillerini örnekleyen düzenlemelerden görüntüler .....	129
<b>Görsel 79.</b> Zıtlık ilkesinin haritalarda kullanımını örnekleyen tasarımdan bir görüntü....	130
<b>Görsel 80.</b> Egemenlik ilkesinin afişlerde kullanımını örnekleyen tasarımlardan görüntüler .....	131
<b>Görsel 81.</b> Hareket ilkesinin grafik ürünlerde kullanımını örnekleyen tasarımlardan görüntüler.....	132
<b>Görsel 82.</b> Tekrar ilkesinin uygulandığı kurumsal kimlik tasarımı ürünlerinden görüntüler .....	133
<b>Görsel 83.</b> Ritim ilkesinin grafik ürünlerde kullanımını örnekleyen tasarımlardan görüntüler .....	134
<b>Görsel 84.</b> Sıradüzen (hiyerarşi) ilkesinin uygulanma şeklini örnekleyen düzenlemelerden görüntüler.....	135
<b>Görsel 85.</b> Sıradüzen (hiyerarşi) ilkesinin doğru ve yanlış uygulanma şekillerini örnekleyen sayfa düzenlemelerinden görüntüler .....	136
<b>Görsel 86.</b> 2016 New York Dünya Satranç Şampiyonası için tasarlanmış görsel kimlik ve ürünlerinden görüntüler .....	137
<b>Görsel 87.</b> Başarılı veri görselleştirmesiyle 2013 yılı Kantar Bilgi Güzeldir Ödülü'nü kazanan ve şekil kullanımını örnekleyen etkileşimli bilgi grafiğinden bir görüntü .....	138
<b>Görsel 88.</b> Belirlenen konularda veri görselleştirmelerini içeren bilgi grafiklerinde şekil kullanımını örnekleyen şablon tasarımlardan görüntüler .....	139
<b>Görsel 89.</b> Çeşitli sayfa düzenlemelerinde doku kullanımını örnekleyen tasarımlardan görüntüler.....	140

<b>Görsel 90.</b> Mertcan İnan tarafından tasarlanan ‘Zamansız Aşklara Zamansız Tasarımlar’ isimli hareketli afiş tasarımından görüntüler .....	141
<b>Görsel 91.</b> Renklerin duygusal etkilerini gösteren düzenlemeden bir görüntü .....	142
<b>Görsel 92.</b> World Square Otoparkı için tasarlanmış yenilikçi yön bulma ilkeleri uygulamalarını ve etkili renk kullanımını örnekleyen yönlendirme tasarımlarından görüntüler .....	143
<b>Görsel 93.</b> Temsil edilen kelimenin anlamını vurgulayan tipografik düzenlemelerden görüntüler .....	144
<b>Görsel 94.</b> Vurgulanan anlam ile ilişki kuran ve belirli kurallar uygulanarak oluşturulmuş tipografik düzenlemelerden görüntüler .....	145
<b>Görsel 95.</b> Viyana şehri armasını kullanım şekillerinden görüntüler .....	147
<b>Görsel 96.</b> Viyana kentinin önceki (solda) ve yeni tasarlanmış logosundan (sağda) görüntüler .....	147
<b>Görsel 97.</b> Viyana şehri logosu için tasarlanan yazı karakterinden görüntüler .....	149
<b>Görsel 98.</b> Viyana şehri logosundan hareketle tasarlanan sayfa düzenlemelerinden görüntüler .....	150
<b>Görsel 99.</b> Viyana şehri logosundan hareketle tasarlanan resimlemelerden görüntüler ...	150
<b>Görsel 100.</b> Viyana şehri logosundan hareketle tasarlanan piktogramlardan görüntüler .	151
<b>Görsel 101.</b> Viyana şehri logosundan hareketle tasarlanan projenin grafik tasarım ürünlerinden görüntüler .....	152
<b>Görsel 102.</b> Paris şehri sembolünün dönüşümü ve bu sembolden hareketle tasarlanan logolardan görüntüler .....	153
<b>Görsel 103.</b> Paris şehri logosu ve logonun çeşitli grafik ürünlerinde kullanım şekillerinden görüntüler .....	155
<b>Görsel 104.</b> Helsinki şehri arması (solda) ve armadan hareketle oluşturulan yeni logo tasarımı (sağda) .....	156
<b>Görsel 105.</b> Helsinki logosunun kullanım şekillerinden görüntüler .....	158
<b>Görsel 106.</b> Helsinki kenti görsel kimliğinin bir parçası olan dalga motifleri ve kullanımından görüntüler .....	159

<b>Görsel 107.</b> Helsinki kenti görsel kimliğinin renk paletinden görüntüler.....	159
<b>Görsel 108.</b> Helsinki kenti bilgilendirme ve yönlendirme grafikleri ve kullanım şekillerinden görüntüler.....	160
<b>Görsel 109.</b> Kaposvar kenti logo tasarımı ve kullanım şekillerinden görüntüler.....	161
<b>Görsel 110.</b> Kaposvar kenti görsel kimliğinde kullanılan yazı karakterlerinden ve renk paletinden görüntüler.....	163
<b>Görsel 111.</b> Kaposvar kenti görsel kimliğinin bir parçası olan billboard tasarımlarından görüntüler.....	164
<b>Görsel 112.</b> Kaposvar kenti görsel kimliğinin bir parçası olan promosyon ürün tasarımlarından görüntüler.....	164
<b>Görsel 113.</b> Kaposvar kenti genelinde kullanılan piktogram dizgesi, bilgilendirme ve yönlendirme grafiklerinden görüntüler.....	165
<b>Görsel 114.</b> Kaposvar kentinde yer alan Desada Gölü için piktogram dizgesinden, bilgilendirme ve yönlendirme grafiklerinden görüntüler.....	166
<b>Görsel 115.</b> Oslo kenti şehir mührü (solda) ve bu mühürden hareketle oluşturulan yeni logo tasarımından (sağda) görüntüler.....	168
<b>Görsel 116.</b> Oslo kenti logosundan hareketle oluşturulan oturma grubu tasarımından bir görüntü.....	169
<b>Görsel 117.</b> Oslo kenti logosundan hareketle oluşturulan sayfa düzenleme seçeneklerinden görüntüler.....	170
<b>Görsel 118.</b> Oslo kenti logosundan hareketle oluşturulan tasarım ürünlerinden görüntüler.....	171
<b>Görsel 119.</b> Oslo kentinde kullanılan piktogram tasarımlarından görüntüler.....	171
<b>Görsel 120.</b> Oslo kentinde kullanılan piktogram dizgesinden bir görüntü.....	172
<b>Görsel 121.</b> Oslo kentinde kullanılan piktogram dizgesinden bir görüntü.....	172
<b>Görsel 122.</b> Oslo kenti görsel kimliğinde kullanılan renk paletinden bir görüntü.....	173
<b>Görsel 123.</b> Oslo kenti görsel kimliğinde ve tasarım ürünlerinde kullanılan yazı karakterinden bir görüntü.....	173
<b>Görsel 124.</b> Portekiz'in eski yönlendirme tabelalarından bir görüntü.....	174

<b>Görsel 125.</b> Portekiz'in eski yönlendirme tabelalarından görüntüler .....	175
<b>Görsel 126.</b> Porto kenti görsel kimliğine ilham kaynağı olan fayanslardan görüntüler....	176
<b>Görsel 127.</b> Porto kenti görsel kimliğinin parçaları olan sembollerden görüntüler .....	176
<b>Görsel 128.</b> Porto kenti için tasarlanan hareketli logodan görüntüler.....	177
<b>Görsel 129.</b> Porto kenti için tasarlanan görsel kimlikten ve grafik ürünlerden görüntüler .....	178
<b>Görsel 130.</b> İstanbul için tasarlanan 'Kent' yazı karakterinden bir görüntü .....	181
<b>Görsel 131.</b> İstanbul için tasarlanan yönlendirme tabelalarından bir görüntü .....	182
<b>Görsel 132.</b> İstanbul için tasarlanan yönlendirme tabelalarından bir görüntü .....	182
<b>Görsel 133.</b> İstanbul için tasarlanan yönlendirme tabelalarında kullanılan renk kodlarından bir görüntü.....	183
<b>Görsel 134.</b> İzmir için tasarlanan logo tasarımından bir görüntü.....	184
<b>Görsel 135.</b> İzmir için tasarlanan görsel kimlik tasarımı ve uygulamalarından görüntüler .....	185
<b>Görsel 136.</b> Gaziantep için tasarlanan görsel kimlik tasarımı ve uygulamalarından görüntüler .....	186
<b>Görsel 137.</b> Gaziantep için tasarlanan logo tasarımından bir görüntü .....	187
<b>Görsel 138.</b> Gaziantep için tasarlanan font tasarımından bir görüntü.....	187
<b>Görsel 139.</b> Gaziantep için tasarlanan ikonlar ve bu ikonların logo ile birlikte kullanım şekillerinden görüntüler. ....	188
<b>Görsel 140.</b> Kentin önemli sembol yapılarından biri olan Anıtkabir'den bir görüntü .....	192
<b>Görsel 141.</b> Kentin önemli sembol yapılarından biri olan Ankara Kalesi'nden bir görüntü .....	192
<b>Görsel 142.</b> Birinci Türkiye Büyük Millet Meclisi Binası ve aynı zamanda Kurtuluş Müzesi'nden bir görüntü.....	193
<b>Görsel 143.</b> İkinci Türkiye Büyük Millet Meclisi Binası ve aynı zamanda Cumhuriyet Müzesi'nden bir görüntü.....	193
<b>Görsel 144.</b> Ulus Zafer Anıtı'ndan bir görüntü.....	194

<b>Görsel 145.</b> Anadolu medeniyetleri Müzesi'nde bulunan Hitit Güneş Kursu'ndan bir görüntü (solda), Sıhhiye Meydanı'nda bulunan Hitit Kursu'ndan bir görüntü (sağda).....	195
<b>Görsel 146.</b> Hacı Bayram Veli Türbesi'nden bir görüntü (solda). Hacı Bayram Veli Camii'nden bir görüntü (sağda).....	196
<b>Görsel 147.</b> Kocatepe Camii'nden bir görüntü .....	196
<b>Görsel 148.</b> Çengelhan'dan bir görüntü (solda), Safranhan'dan bir görüntü (ortada), Pirinç Han'dan bir görüntü (sağda) .....	197
<b>Görsel 149.</b> Hermann Jansen tarafından Ankara için hazırlanmış olan Jansen Planı'ndan bir görüntü .....	203
<b>Görsel 150.</b> Ankara'nın Hitit Güneşi'ni temsil eden logosundan görüntü.....	206
<b>Görsel 151.</b> Ankara'nın üç yıldızlı logosundan bir görüntü.....	207
<b>Görsel 152.</b> Ankara'nın halen kullanılmakta olan logosundan bir görüntü .....	209
<b>Görsel 153.</b> Ankara'nın halen kullanılmakta olan kedili logosundan ve uygulanan değişimlerden görüntüler. ....	210
<b>Görsel 154.</b> Ankara için alternatif bir logo olarak geliştirilen; gösterge olarak Tiftik keçisi kullanılan amblemden bir görüntü. ....	210
<b>Görsel 155.</b> Ankara'nın geçmişten günümüze kadar kullandığı yönlendirme tabelaları ve bina numaralandırmaları örneklerinden bir görüntü .....	214
<b>Görsel 156.</b> Ankara'nın yakın günümüze kadar kullandığı yönlendirme tabelalarından bir görüntü .....	215
<b>Görsel 157.</b> Kent yazı karakterinin kullanıldığı değiştirilmeden önceki son yönlendirme tabelasından bir görüntü (üstte). Yazı karakteri değiştirilmeden önce kullanılan eski yönlendirme tabelasından bir görüntü (altta).....	216
<b>Görsel 158.</b> Ankara'nın yakın günümüze kadar kullandığı yönlendirme tabelalarında 'Büyükşehir Belediyesi' ifadesinin kullanım şekline bir görüntü .....	217
<b>Görsel 159.</b> Eski kapı numaralandırmasından bir görüntü (solda). Ankara'nın kullandığı değişen bina numaralandırmalarından bir görüntü (sağda ve altta).....	218
<b>Görsel 160.</b> Ankara Büyükşehir Belediyesi'nin 'Başkent'in Tabelalarını Siz Seçin' başlığı altında hazırlanmış olduğu anket çalışmasından görüntüler .....	220

<b>Görsel 161.</b> Düzenlenen yarışma sonrası Ankara için seçilen yazı karakteri tasarımı ve tasarımın ilham aldığı donelerden görüntüler .....	223
<b>Görsel 162.</b> Düzenlenen yarışmada tabela tasarımı kategorisinde oylama için seçilen Aday Eser A isimli tasarımdan ve tasarımın hikayesinden görüntüler .....	223
<b>Görsel 163.</b> Düzenlenen yarışmada tabela tasarımı kategorisinde oylama için seçilen Aday Eser B isimli tasarımdan görüntüler .....	224
<b>Görsel 164.</b> Düzenlenen yarışmada tabela tasarımı kategorisinde oylama için seçilen Aday Eser C isimli tasarımdan görüntüler .....	224
<b>Görsel 165.</b> Seçilen tasarımın kent genelinde uygulanmış hallerinden görüntüler .....	225
<b>Görsel 166.</b> 1950 yılına ait Ankara turistik şehir planından görüntüler .....	226
<b>Görsel 167.</b> 1998 yılına ait Ankara şehir planından görüntüler .....	226
<b>Görsel 168.</b> Ankara Kalesi isimli broşür ve haritanın ön ve arka kapak sayfalarından görüntüler .....	227
<b>Görsel 169.</b> Ankara Kalesi isimli broşürde yer alan haritadan görüntü .....	227
<b>Görsel 170.</b> Ankara Kalesi isimli broşürün arka yüzünde yer alan bilgilendirme bölümlerinden görüntü .....	228
<b>Görsel 171.</b> Ankara Keşif Haritaları Pusula 1 (solda) ve Pusula 2 (sağda) kapak sayfalarından görüntüler .....	229
<b>Görsel 172.</b> Ankara Keşif Haritaları Pusula 1'in ön yüzünden bir görüntü .....	230
<b>Görsel 173.</b> Ankara Keşif Haritaları Pusula 1'in arka yüzünden bir görüntü .....	230
<b>Görsel 174.</b> Ankara Keşif Haritaları Pusula 1'de yer alan Çankaya bölgesi haritasından ve 'Parkların Sürekliliği' Rotası bölümünden bir görüntü .....	231
<b>Görsel 175.</b> Ankara Keşif Haritaları Pusula 1'de yer alan Ulus bölgesi haritasından ve 'Edebiyatta Ankara' Rotası bölümünden bir görüntü .....	232
<b>Görsel 176.</b> Ankara Keşif Haritaları Pusula 2'in ön yüzünden bir görüntü .....	233
<b>Görsel 177.</b> Ankara Keşif Haritaları Pusula 2'in arka yüzünden bir görüntü .....	233
<b>Görsel 178.</b> Ankara Samsun yolu giriş kapısından bir görüntü .....	234
<b>Görsel 179.</b> Ankara Eskişehir yolu giriş kapısından bir görüntü .....	235

<b>Görsel 180.</b> Ankara Konya yolu giriş kapısından bir görüntü .....	235
<b>Görsel 181.</b> Ankara İstanbul yolu giriş kapısından bir görüntü .....	235
<b>Görsel 182.</b> Ankara Esenboğa yolu giriş kapısından bir görüntü .....	236
<b>Görsel 183.</b> Kopenhag'ta yer alan Ny Carlsberg Glyptotek Sanat Galerisi için tasarlanmış bilgilendirme ve yönlendirme grafiklerinden görüntüler.....	240
<b>Görsel 184.</b> Katar Ulusal Müzesi için tasarlanmış etkileşimli müze haritasının görsel kimlik tasarımı (üstte), giriş sayfası (ortada) ve menü sayfasından (altta) görüntüler.....	242
<b>Görsel 185.</b> St. Mary's kenti için tasarlanmış etkileşimli haritadan görüntüler.....	243
<b>Görsel 186.</b> 'Müzem Ankara' projesi için tasarlanan eskizlerden birkaç örnek. ....	245
<b>Görsel 187.</b> 'Müzem Ankara' projesinde kullanılmak üzere seçilen logo tasarımından bir görüntü. ....	246
<b>Görsel 188.</b> 'Müzem Ankara' projesinde kullanılmak üzere seçilen logo tasarımının temel formundan görüntü.....	247
<b>Görsel 189.</b> 'Müzem Ankara' projesi için tasarlanan logotype görüntüsü. ....	248
<b>Görsel 190.</b> İkon tasarımları için yapılan eskiz çalışmalarından görüntüler.....	249
<b>Görsel 191.</b> İllüstratif üslubun benimsendiği müze ikonlarından görüntüler.....	250
<b>Görsel 192.</b> Müze ikonları için tasarlanmış numaralandırma sisteminden görüntüler. ....	250
<b>Görsel 193.</b> Anıtkabir, Atatürk ve Kurtuluş Savaşı Müzesi için tasarlanan ikondan görüntü .....	251
<b>Görsel 194.</b> Anadolu Medeniyetleri Müzesi için tasarlanan ikondan görüntü.....	252
<b>Görsel 195.</b> Etnografya Müzesi için tasarlanan ikondan görüntü. ....	252
<b>Görsel 196.</b> Kurtuluş Savaşı Müzesi (I. TBMM) için tasarlanan ikondan görüntü. ....	253
<b>Görsel 197.</b> Cumhuriyet Müzesi (II.TBMM) için tasarlanan ikondan görüntü. ....	253
<b>Görsel 198.</b> Resim ve Heykel Müzesi için tasarlanan ikondan görüntü. ....	254
<b>Görsel 199.</b> Ankara Kalesi için tasarlanan ikondan görüntü.....	254
<b>Görsel 200.</b> Antik Roma Tiyatrosu için tasarlanan ikondan görüntü.....	255
<b>Görsel 201.</b> Roma Hamamı Açık Hava Müzesi için tasarlanan ikondan görüntü. ....	256

<b>Görsel 202.</b> Rahmi M. Koç Müzesi için tasarlanan ikondan görüntü. ....	256
<b>Görsel 203.</b> Ulucanlar Cezaevi Müzesi için tasarlanan ikondan görüntü. ....	257
<b>Görsel 204.</b> PTT Pul Müzesi için tasarlanan ikondan görüntü. ....	257
<b>Görsel 205.</b> Erimtan Arkeoloji ve Sanat Müzesi için tasarlanan ikondan görüntü. ....	258
<b>Görsel 206.</b> Aslanhane (Ahi Şerafettin) Camii için tasarlanan ikondan görüntü. ....	258
<b>Görsel 207.</b> Müze bilgi penceresinde kullanılmak üzere tasarlanmış piktogramlardan görüntüler. ....	259
<b>Görsel 208.</b> Müze bilgi penceresinde kullanılmak üzere tasarlanmış piktogramlardan görüntüler. ....	260
<b>Görsel 209.</b> ‘Müzem Ankara’ projesi için tasarlanan harita zemininden bir görüntü. ....	261
<b>Görsel 210.</b> ‘Müzem Ankara’ projesi için tasarlanan harita ve ikon yerleştirmelerinden genel bir görünüm. ....	262
<b>Görsel 211.</b> Müze ikonları için tasarlanan seçildiğinde renklenen buton seçeneğinden bir görüntü. ....	262
<b>Görsel 212.</b> Müze ikonları için tasarlanan imleç üzerine geldiğinde büyüyen buton seçeneğinden bir görüntü. ....	263
<b>Görsel 213.</b> Müze ikonları için tasarlanan bilgi penceresinden bir görüntü. ....	264
<b>Görsel 214.</b> Müze adlarını içeren bilgi penceresinden bir görüntü. ....	265
<b>Görsel 215.</b> Uygulamanın üstbilgi paneli ve genel görünümünden bir görüntü. ....	266
<b>Görsel 216.</b> Müzeler ve tarihi yapılar için tasarlanmış infografiklerden görüntüler. ....	268
<b>Görsel 217.</b> Kurtuluş Savaşı Müzesi ve Cumhuriyet Müzesi için tasarlanmış infografiklerden görüntüler. ....	269
<b>Görsel 218.</b> Resim ve Heykel Müzesi ve Ankara Kalesi için tasarlanmış infografiklerden görüntüler. ....	270
<b>Görsel 219.</b> Antik Roma Tiyatrosu ve Roma Hamamı Açık Hava Müzesi için tasarlanmış infografiklerden görüntüler. ....	271
<b>Görsel 220.</b> Rahmi M. Koç Müzesi ve Ulucanlar Cezaevi Müzesi için tasarlanmış infografiklerden görüntüler. ....	272

<b>Görsel 221.</b> PTT Pul Müzesi ve Erimtan Arkeoloji ve Sanat Müzesi için tasarlanmış infografiklerden görüntüler.....	273
<b>Görsel 222.</b> Aslanhane (Ahi Şerafettin) Camii için tasarlanmış Türkçe ve İngilizce seçenekli infografiklerden görüntüler.....	274
<b>Görsel 223.</b> Müze adlarını içeren bilgi penceresinden (solda) ve buton aktif olduğunda karşılaşılan düzenden (sağda) görüntüler.....	275
<b>Görsel 224.</b> Müze adlarını içeren bilgi penceresini yönetmeye yardımcı menü ikonundan bir görüntü.....	275
<b>Görsel 225.</b> Müze bilgi penceresinin müze hakkında genel bilgileri içeren bölümünden görüntü.....	276
<b>Görsel 226.</b> Uygulamanın ekran gösteriminde kullanılan Montserrat yazı karakterinden görüntü.....	277
<b>Görsel 227.</b> Müze bilgi penceresinin ikinci kısmında yer alan müzeye özel bilgiler bölümünden görüntü.....	277

## SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

akt.: Aktaran

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

AIGA: American Institute of Graphic Arts (Amerikan Grafik Sanatları Enstitüsü)

NYC: New York City

PTT: T.C. Posta ve Telgraf Teşkilatı Genel Müdürlüğü

SEGD: The Society for Experiential Graphic Design (Deneyimsel Grafik Tasarım Derneği)

TBMM: Türkiye Büyük Millet Meclisi

T.C.: Türkiye Cumhuriyeti

UNESCO: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu)

v.b.: ve benzeri

VEKAM: Vehbi Koç Ankara Araştırmaları ve Uygulamaları Merkezi

## GİRİŞ

Endüstrileşme, küreselleşme ve teknolojik gelişmelerin -hemen hemen her alanı etkilediği gibi- bu gelişmelerin yaşandığı ortamlar olan kentleri de olumlu ve/veya olumsuz etkisi altına aldığı söylenebilir. Yaşanan bu gelişmelere koşut olarak köklü değişimlerin meydana geldiği kentlerin, her geçen gün birbirine daha çok benzer hale geldikleri, kendilerine özgü özelliklerinden uzaklaştıkları, tarihi ve kentsel dokusunu kaybettikleri ve bu sebeplerle de kentsel kimlik sorunu yaşadıkları gözlemlenmektedir (Oktay, 2011, s. 9). Yaşanan söz konusu sorun, alan ile ilgili duyarlı kişilerin, profesyonellerin, tasarımcıların vb. başlıca endişelerinden birini oluşturmaktadır. Bu endişelerin giderilmesinde çözüm olabilecek, kentin kendine özgü kimliğinin keşfedilmesine, oluşturulmasına ve canlandırılmasına katkıda bulunacak alanlardan biri de görsel iletişim ve grafik tasarım alanı ve bu alan içerisinde varlığını sürdüren bilgilendirme ve yönlendirme grafikleridir.

İçinde bulunduğumuz bilgi çağında, hızla ilerleyen bilimsel ve teknolojik gelişmeler sonucunda gittikçe karmaşıklaşan hayatın düzenlenmesinde ve kolaylaştırılmasında önemli bir rol üstlenen bilgilendirme ve yönlendirme grafikleri -amacına uygun olarak tasarlandığında- hedeflenen izleyicilerin bilgilendirilmesinde, yönlendirilmesinde, ikna edilmesinde ve harekete geçirilmesinde çok önemli rolleri olan etkili araçlardan biridir. Bu etkili görsel iletişim araçlarının görevini yerine getirebilmesi için çeşitli sunum ortamlarına ihtiyacının olması kaçınılmazdır. Sahip olduğu geniş, çok çeşitli mekanlar ve imkanlarla; toplumun her kesiminden, birden fazla kişi ve toplulukları kucaklayan yapısı ile kentler, bilgilendirme ve yönlendirme grafiklerinin ihtiyaç duyduğu sunum ortamını sağlayan ve bu bakımdan kendilerine sıklıkla başvuru adreslerdir.

Kentler bünyesinde barındırdığı ögeler, bileşenler ve özellikleri ile birbirlerinden farklılaşan, farklılaştığı oranda da kimliğine kavuşan mekanlar olarak varlıklarını sürdürmektedirler. Yapılan ön araştırmalar, kent kimliğinin oluşumuna zemin hazırlayan bu özelliklerin ve bileşenlerin, aynı zamanda bilgilendirme ve yönlendirme grafiklerinin de etkinlik alanının genişlemesine, şekillenmesine ve çeşitlenmesine katkı sağladığı görüşünü gündeme getirmektedir. Bu görüş, kente ait özelliklerin ve kenti oluşturan bileşenlerin dikkate alınması yoluyla tasarlanan bilgilendirme ve yönlendirme grafiklerinin aynı zamanda kent kimliğini destekleyen ve güçlendiren elemanlar olarak anılması ve incelenmesi gerektiği düşüncesini ortaya çıkarmaktadır.

Ortaya çıkan bu düşüncenin izleğinde yapılması planlanan çalışmanın birinci bölümünde; çalışma kapsamını ve sınırlarını belirleyecek soru ve sorunlara çözüm getirerek çalışmaya yön vereceği düşünülen kavramsal ve kuramsal çerçeve ele alınmaktadır.

Çalışmanın zihinlerde oturtulmasına yardımcı olan bu bölümden sonra, ikinci bölümde çalışmanın ana göstergelerinden biri olan *kent kimliği* kavramı; etkisi altında olduğu ve etkilediği kavramlar, kendini oluşturan bileşenler ve grafik tasarım ile olan ilişkisi çerçevesinde ele alınmaktadır. Alandaki bilgi eksikliklerini ve yanlış anlaşılmaları gidermek adına merkeze alınan kent kimliği kavramının; kent ve kimlik kavramları çerçevesinde ayrı ayrı irdelenmesi ve bu kapsamda belirlenen alt başlıkların altının doldurulması yoluyla çalışmanın detaylı bir şekilde incelenerek netleştirilmesi planlanmaktadır.

Çalışmanın tasarım boyutunun şekillenmesinde katkısı büyük olan bilgilendirme ve yönlendirme grafiklerinin ele alındığı üçüncü bölümde, bilgilendirme ve yönlendirme grafiklerinin tanımı, önemi, gelişimi ve kent kimliği ile bağlantısına değinilmekte, ayrıca kentlerde karşılaşılan bilgilendirme ve yönlendirme grafiklerinin neler olduğu ve bu grafiklerin kent kimliğini yansıtması bağlamında ne gibi özellikler taşıması gerektiği tartışılmaktadır.

Dördüncü bölümde, göstergebilim ile grafik tasarım ilke ve öğeleri açısından olmak üzere belirlenen iki temel yaklaşımdan hareketle, bilgilendirme ve yönlendirme grafiklerinin kent kimliği bağlamında incelemesi yapılmaktadır. Bu bağlamda, şimdiye kadar tartışılan konular ve edinilen bilgiler ışığında, kent kimliğini yansıtan Türkiye’den ve dünyadan seçilmiş kentlerin bilgilendirme ve yönlendirme grafikleri üzerinden örnek incelemeleri gerçekleştirilmektedir.

Kent kimliği ve bileşenleri kapsamında irdelenmek üzere seçilen Ankara ilinin çevresel, toplumsal ve görsel kimliğinin ve özelliklerinin ayrıntılı bir şekilde incelenmesi yoluyla oluşturulan beşinci bölümünde; bu incelemelerden hareketle Ankara’nın kent kimliğine ilişkin ipuçları elde edilmeye çalışılmaktadır. Elde edilen bu ipuçları, tasarlanacak uygulama çalışmalarının oluşturulmasında, şekillenmesinde ve hayata geçirilmesinde yol gösterici ilke ve öğeler olarak değerlendirilmektedir.

Edinilen bilgi ve verilerden hareketle çalışmanın son bölümünü oluşturan uygulama aşamasında ise; zengin tarihi dokusu, köklü bilgi birikimi ve yaşanmışlıkları ile kent kimliğinin yansıtılması yönünde önemli veriler içermesine karşın bu yönde yapılmış

alışmalar açısından eksikliğin fazlaca söz konusu olduğu Ankara ili için kent kimliğinin yansıtıldığı özgün bir bilgilendirme ve yönlendirme tasarımı sunulmaktadır. Belirlenen hedef doğrultusunda yapılan uygulama çalışmasında; hem Ankara'nın tarihi ve kültürel kimliğinin önemli tanıkları ve göstergeleri olmaları, hem bilgilendirme ve yönlendirme grafikleri alanında zengin örnekler içermeleri bakımından her iki ana konuyu da bünyesinde barındıran müzeler ile sınırlandırılan bilgilendirici ve yönlendirici grafik tasarım uygulamaları gerçekleştirilmektedir.



## 1. BÖLÜM: KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Bu tez kapsamında irdelenen konunun/konuların açıklanması ve varsa sorunun/sorunların belirlenerek çözümü için öneriler geliştirilmesi amacıyla izlenen yol ve yöntemlerin açıklandığı “Kavramsal Çerçeve” bölümünde; araştırmanın konusu, sorunu (problemi), amacı, önemi, yöntemi, varsayımları ile sınırlılıklarına değinilmekte ve araştırmanın ana hatları ortaya konmaktadır.

### 1.1. Konu / Sorun

Endüstrileşme, küreselleşme ve teknolojik gelişmelere koşut olarak yaşanan köklü değişimler, her alanda olduğu gibi, etkilerinin gözlemlenmesine olanak tanıyan mekanlar olan ve kendilerine yaşam alanı olarak seçtikleri *kentleri* de derinden etkisi altına almaktadır. Yaşanan bu gelişmelerden nasibini alan kentler, karşı koyamadıkları bu rüzgara kapılıp her geçen gün kendi benliklerinden bir adım daha uzaklaşmakta, kendine özgü özelliklerinden vazgeçip çoğunluğa ayak uydurmak zorunda kalmaktadır. Bu süreç, her biri birbirinden farklı geçmişlere, yaşanmışlıklara ve hikayelere sahip olan kentleri, aynıymış gibi kabul etme zorunluluğunu gündeme getirmektedir. Bu zorunluluk, geçmişten günümüze, kent üzerine çalışmalarını yoğunlaştıran araştırmacıların dikkatini çekmekte ve sonucunda *kent kimliği* kavramı çerçevesinde incelenen bir sorun olarak ele alınmaktadır. Kentin kimliğini yansıtmaya, destekleme, güçlendirme yollarının bulunması ve uygulanması yoluyla çözüleceği düşünülen bu sorun, yapılması planlanan tez çalışması için ana konu ve kavramlarından birini oluşturmaktadır.

Tez kapsamında irdelenecek ve çalışmanın tasarım ayağının büyük bir bölümünü şekillendirecek bir diğer ana konu ise, bilgilendirme ve yönlendirme grafikleri olarak belirlenmiştir. Kentin halkla konuşan dili olarak ele alınabilecek bir iletişim biçimi olan bilgilendirme ve yönlendirme grafiklerinin, doğru ve kente uygun bir şekilde tasarlandığında, kent kimliğinin yansıtılması, desteklenmesi ve güçlendirilmesi yolunda önemli görevler üstlendiği söylenebilmektedir. Bu bağlamda, aynı çatı altında buluşan ve birbirlerinin önemli destekçileri olabilme özelliği taşıyan *kent kimliği* ile bilgilendirme ve yönlendirme grafiklerinin, güçlerini aynı amaç uğruna ve doğru bir şekilde birleştirdikleri sürece, bu zorlu süreci, olabildiğince az hasarla atlatacağı düşünülmektedir.

Bu bilgiler ışığında, yapılacak çalışmanın başlığı “Bilgilendirme ve Yönlendirme Grafiklerinin Kent Kimliği Bağlamında İncelenmesi ve Ankara İçin Bir Uygulama Önerisi” olarak belirlenmiş ve araştırmalar bu yönde ilerletilmiştir.

Belirlenen bu başlık, içerisinde çözüme kavuşturulmayı bekleyen bazı problemleri beraberinde getirmektedir. Bu sorunlar, kent kimliği ve bilgilendirme ve yönlendirme grafiklerini merkezine alarak şekillenmekte ve çeşitlenmektedir. Bu bağlamda, yaşanan gelişmelere bağlı olarak her bir kentin birbirleri ile benzerlik göstermeleri, aynışmaları, tektipleşmeleri ve kentlerin kimliklerini kaybetmeleri, kente kaybettiği kimliğini kazandırma yol ve yöntemleri, bilgilendirme ve yönlendirme grafiklerinin bu yol ve yöntemler arasındaki yeri ve üstlendiği rolleri, vb. gibi sorunlar çalışma boyunca çözüm aranacak konular arasında sıralanabilmektedir.

Bu bilgiler ışığında, her geçen gün artmakta olan bilgi karmaşası içerisinde insanların kendilerine verilecek bilgilere etkin yönelişlerini sağlamak için olabildiğince yalın ve çarpıcı ama özellikle içerisinde bulunduğu kentin kimliğini yansıtabilen, nitelikli ve özgün bilgilendirme ve yönlendirme grafiklerine artan bir gereksinim vardır. Yapılan ön araştırmalar, incelemeler ve gözlemler sonucunda, var olan bilgilendirme ve yönlendirme grafiklerinin, çoğunlukla buldukları kentin kimliğini yansıtmaktan uzak ve özgünlükten yoksun oldukları görülmüştür. Elde edilen veriler ve edinilen bilgiler doğrultusunda yapılan uygulama çalışmasında; zengin tarihi dokusu, köklü bilgi birikimi ve yaşanmışlıkları ile kent kimliğinin yansıtılması yönünde önemli veriler içermesine rağmen bu yönde yapılmış çalışmaların yetersizliğinden dolayı Ankara ili için kent kimliğini yansıtan, özgün, yenilikçi bilgilendirme ve yönlendirme grafikleri tasarlanması hedeflenmektedir.

## **1.2. Amaç**

Bu çalışmada amaçlanan, günümüzde sıklıkla karşılaşılan tasarım uygulamalarından bilgilendirme ve yönlendirme grafiklerinin grafik tasarım ve kent kimliği bağlamında incelemelerinin yapılması; aynı zamanda kent kimliğinin göstergeleri olarak değerlendirilebilecek bilgilendirme ve yönlendirme grafiklerinin, Türkiye ve dünyadaki çeşitli uygulamalarından hareketle, özellikleri ve işlevleri yönünden irdelenmesi, elde edilen veriler ışığında uygulama çalışmasına yön verecek verilerin belirlenmesi ve bu verilerden

de hareketle Türkiye Cumhuriyeti'nin başkenti Ankara'ya yönelik tasarım önerileri geliştirilmesidir.

Elde edilen veriler, bilgiler ve çıkarımlar doğrultusunda gerçekleştirilen uygulama çalışmasında; zengin tarihi dokusu, asırlara meydan okuyan geçmişi, kitaplara sığmayan köklü birikimi ve yaşanmışlıkları ile kent kimliğinin yansıtılması yönünde önemli veriler içermesine karşın bu yönde yapılmış çalışmalar açısından eksikliğin ve/veya sorunların fazlaca söz konusu olduğu Ankara ili için kent kimliğini yansıtan, özgün, yenilikçi bilgilendirme ve yönlendirme grafikleri tasarlanması hedeflenmiştir. Ayrıca, Türkiye'de kent kimliğini yansıtan, özgün, yenilikçi bilgilendirme ve yönlendirme grafikleri sorunu ile bu konuda yazılmış Türkçe kaynak yetersizliği göz önünde bulundurulduğunda, bu çalışmanın, kuramsal alt yapısı ile de akademik katkı sağlaması, dolayısıyla da grafik tasarım eğitimi alanına, bilgilendirme ve yönlendirme grafikleri ile ilgilenen tasarımcılara kaynak niteliğinde olması da diğer bir öngörü olarak hedeflenmektedir.

### **1.3. Önem**

İçinde bulunduğumuz bilgi ve iletişim çağında, hızla ilerleyen bilimsel ve teknolojik gelişmeler sonucunda gittikçe karmaşıklaşan hayatın düzenlenmesinde ve kolaylaştırılmasında önemli bir rol üstlenen bilgilendirme ve yönlendirme grafikleri, amacına uygun olarak tasarlandığında hedeflenen izleyicilerin bilgilendirilmesinde, yönlendirilmesinde, inandırılmasında, estetik beğeni düzeyinin yükselmesinde ve bu bağlamda harekete geçirilmesinde çokça önemli ve de belirleyici olacak kadar güçlü grafik tasarım uygulamalarıdır. Elimizde bulunan bu güçlü aracın, özellikle şehirler temelinde incelendiğinde, kente özgü var olan kimliğin yansıtılması yolunda, özgün ve yaratıcı bir şekilde tasarlanarak hayata geçirilmesi, görevini başarılı bir şekilde yerine getirmesinde önemli bir adımı oluşturmaktadır. Bu bağlamda yapılan çalışmanın, ilerleyen zamanda tasarlanacak özellikle kent kimliğini yansıtması amaçlanan çalışmaların özgün, yaratıcı ve yenilikçi değerlerine katkıda bulunması, var olan eksik ve / veya sorunlu tasarımların ise belirlenen niteliklere göre tekrar düzenlenebilmesi için yol gösterici nitelik taşıması ayrıca bu alan ile ilgili Türkçe kaynak kısıtlılığı ve kuramsal veri açığını kapatarak ilgili tasarımcılara kılavuzluk edebilmesi açılarından önemli ve yararlı olması ve bu bağlamlarda alana katkı sağlaması düşünülmektedir.

#### **1.4. Yöntem**

Nitel araştırma yöntemlerinin betimlemeye dayalı yaklaşımlarıyla, araştırmanın kuramsal alt yapısını oluşturmak için kitaplar, makaleler, tezler, elektronik kaynaklar incelenerek, literatür taraması yapılmış; konu ile ilgilenen alan uzmanlarıyla görüşmeler gerçekleştirilerek gerekli verilere ulaşmaya çalışılmıştır. Elde edilen bilgiler, toplanan görsel örnekler ve diğer veriler ışığında çalışmanın üzerinde durduğu konu olan kent kimliği kavramı bilgilendirme ve yönlendirme grafikleri temelinde irdelenmiştir. Bu aşamada dünya ve Türkiye bazında seçilmiş kentler için yapılmış özgün ve başarılı bilgilendirme ve yönlendirme grafikleri araştırılarak irdelenmiş, başarılı oldukları noktalar belirlenmiş ve bu konu ile ilgilenen uzman kişilerle görüşmeler yapılarak yardımlarına başvurulmuştur.

Uygulama çalışması için belirlenen Ankara ilinin kent kimliğini yansıtan bilgilendirme ve yönlendirme grafiklerinin sınırlarının belirlenmesi ve hangi elemanları kapsayacağı konusu ile ilgili danışman ve tez izleme komitesi üyelerinin fikirleri alınmış ve bu fikirler doğrultusunda konu ve alan sınırlandırmaları yapılarak eskiz çalışmaları ve tasarım uygulamalarına başlanmıştır. Tasarım için en uygun yöntem ve teknikler yardımıyla, ilgili uzmanların da görüşleri alınarak uygulama çalışmaları tamamlanmıştır. Tamamlanan uygulama çalışmaları danışmanın ve tez izleme komitesi üyelerinin görüşlerine sunulmuş, olası hata ve eksiklikleri giderilmeye çalışılmış, etkileşim özelliğini uygulayabilmek adına yazılım desteğine başvurularak çalışmanın kullanılabilirliği sağlanmış ve uygun web teknolojileri yardımıyla hayata geçirilen tasarı/proje, ihtiyaçlara cevap verebilecek şekilde uyarlanarak kullanıcı hizmetine sunulmuştur.

#### **1.5. Varsayımlar**

Alan uzmanlarının görüşlerinden de hareketle yapılan araştırmalar ve irdelemelerden sonra, çalışmanın varsayımları / hipotezleri şu şekilde öngörülerek belirlenmiştir:

Grafik tasarım uygulamaları insanların estetik beğeni düzeyinin gelişimini -ve/veya değişimini- adeta belirleyici olacak nitelikte etkileyebilmektedir. Grafik tasarımın çok önemli düzencelerinden biri olan bilgilendirme ve yönlendirme grafikleri, kent kimliğinin yansıtılmasında çokça önemli bir yere sahiptir. Bilgilendirme ve yönlendirme grafikleri insanların hızlı ve estetik yaklaşımlarla bilgilenmesi ve/veya yönlendirilmesini sağlayan görsel

iletişim öğeleridir. Aynı zamanda Türkiye Cumhuriyeti'nin başkenti olan Ankara kenti için oluşturulan bilgilendirme ve yönlendirme grafiklerinin kent kimliğini yansıtacak nitelikte yeniden tasarlanmasına gereksinim vardır. Ayrıca uygulama çalışmasına yön vermesi için seçilen müzelerin, çalışmanın ana konularından olan bilgilendirme ve yönlendirme grafikleri ve kent kimliği başlıklarını tek çatı altında toplamayı başardıkları ve bu alanda özgün, etkili ve başarılı örneklerle ev sahipliği yapabilecek ortamlar oldukları varsayılmaktadır.

## **1.6. Sınırlılıklar**

Çalışma, bilgilendirme ve yönlendirme grafiklerinin uygulandığı ortamlar olan kentler ve bu kentlerin kimliklerini aktarmada bilgilendirme ve yönlendirme grafiklerinin rolü üzerine odaklanmaktadır. Bu bağlamda ele alınan çalışmada hem kuramsal açıdan hem de uygulama yönünden ele alınacak kent; Türkiye Cumhuriyeti'nin başkenti Ankara ile sınırlandırılmıştır.

Ankara'nın fiziki anlamda büyük bir alanı kaplamasının yanı sıra birçok açıdan çok yönlü, köklü, yoğun, zengin içerik ve bilgi birikime sahip olması ise yapılacak uygulama çalışmasında konu ve alan olarak sınırlamaların yapılmasını gerektirmiştir. Bu sebeple hem bilgilendirme ve yönlendirme grafiklerinin nitelikli uygulanabilirliği konusunda zengin ortamlar olmaları bakımından hem de Ankara kent kimliğinin oluşmasında, anlaşılmasında ve aktarılmasında önemli katkıları bulunması açısından çalışma, Ankara kentinde bulunan müzeler ile sınırlandırılmıştır. Çalışmanın sonuçlandırılması gereken süre göz önünde bulundurularak, uygulamaya konu olan ve/veya çalışmaya yön verecek müzeler için; Ankara'nın tarihi ve kültürel kimliğinin şekillenmesinde çokça önemli yerleri olan ve bu özellikleri bakımından yoğunlukla Ulus Tarihi Bölgesinde konumlanan 14 müze olarak belirlenmiştir.

Ayrıca yapılacak uygulama çalışmasının günümüzün teknolojik gelişmelerine ve yeniliklerine ayak uydurmak, olabildiğince her kesimden kitleye ulaşılabilirliğini artırmak ve kullanım kolaylığı sağlamak gibi özellikleri yerine getirebilmesi için web teknolojileri kullanılarak oluşturulan etkileşimli bir harita ortamında da ulaşılabilir şekilde tasarlanmış ve gerçekleştirilmiştir.

## 2. BÖLÜM: KENT KİMLİĞİ

Kent, kimlik ve küreselleşme kavramları, irdelendikçe derinleşen, derinleştikçe dallanıp budaklanan, her biri kendi içerisinde uzun soluklu bir oluşum sürecinin getirdiği zengin bir tarihsel birikim ve sağlam temellere dayandırılan felsefi bir alt yapı ile ifade edilecek kavramlar olarak nitelendirilmektedir. Bu bakımdan konu ile ilgilenen alanların kendi sınırladıkları çerçeveler dışına çıkmadan tanımlayabilecekleri bu kavramların her biri, yapılması planlanan çalışmanın da kendi sınırları çerçevesinde ana temasını oluşturmaktadır. Bu düşünce ile çıkılan yolda, incelenecek konunun, daha iyi anlaşılabilmesi adına ‘kent kimliği’ kavramının, yapısal olarak parçalara ayrılması yoluyla elde edilen ‘kent’ ve ‘kimlik’ kavramlarının ve bu kavramların oluşumunu büyük ölçüde etkilediği gözlemlenen (oluşmasında büyük payı bulunan) ‘küreselleşme’ kavramının -konu bağlamında- belirlenen sınırlar çerçevesinde, ayrı ayrı irdelenmesinde yarar vardır.

### 2.1. Kent

Kent, insanların birbirleriyle karşılıklı etkileşimde buldukları, çeşitli sosyal, kültürel, ekonomik faaliyetlerini gerçekleştirdikleri, fikir alışverişleri sayesinde bilgi, görgü ve geleneklerinin arttığı ve aktarıldığı ilişkiler ve kararlar merkezi olarak ele alınmaktadır (Yayınoğlu ve Susar, 2008, s. 10). Kenti, insanların gerçekleştirdiği faaliyetlerin mekanı kapsamında ele alan bu tanımlamanın yanı sıra, merkezine kent kavramını alıp kenti, içinde bulunan insanları biliş, duyuş ve davranış açısından şekillendiren, bireye kendi yaşam biçimlerini seçebilme olanağı sunan, sadece sahip olduğu fiziksel alanları ile değil, aynı zamanda sosyal, kültürel ve davranışsal olarak hizmet veren (Güler ve diğerleri, 2016, s. 91) bir özne olarak ele alan kent tanımlamalarına da rastlanmaktadır.

Yapılan tanımlamaların ister öznesi olarak merkezinde konumlandırılınsın, isterse de nesnesi olarak ikinci planda yer alsın, her biri birbirinden farklı birden fazla ögeyi bünyesinde barındıran kentler, sahip oldukları bu ögelerin bir bütün halinde sunulmasına olanak tanımakla kalmayıp aynı zamanda her bir ögenin birbirine sıkı sıkıya tutunmasını ve bağlanmasını da sağlamaktadır (Huot ve diğerleri, 2000, s. 14). Ayrıca sahip oldukları bu farklı ögeleri sayesinde birbirlerinden ayrılan kentler, değişime ve gelişime açık yerleşim alanları olarak ele alınmaktadır.

Kent olgusu, geçmişten günümüze kadar birçok alan tarafından irdelenen, temel alınan ölçütlere bağlı olarak çok çeşitli tanımlamalara sahip olan ve gelişmelere bağlı olarak da zaman zaman yenilenmeye ve yapılandırılmaya ihtiyaç duyan dinamik bir kavram olarak incelenmektedir. Ayrıca coğrafi, demografik, sosyal, ekonomik, kültürel, politik vb. alanların kendi değişkenleri ve öncelikleri bağlamında ele aldıkları kent tanımlamaları incelendiğinde bu tanımlamaların kimi zaman ortak noktada buluştukları görülse de üzerinde uzlaştıkları tek ve genel geçer bir tanımlamanın varlığından söz edebilmek zordur.

Kentin tanımlanmasında yaşanan zorlukla benzer bir şekilde, kentlerin tarihsel süreç içerisindeki varlığı, oluşumu ve gelişimi ile ilgili bilgilere erişim noktasında da kesin ve net bir sonuca ulaşma zorluğu yaşanmaktadır. Kentlerin oluşumunu irdeledikleri yazılarında Hatt ve Reiss (2002, s. 28; akt. Yayınoglu ve Susar, 2008, s. 13), bu zorluğun nedenlerini şu şekilde sıralamaktadırlar:

Birincisi, antik kentlere dayalı bulguların çoğu arkeolojiktir ve bunların da önemli bir bölümü eksiktir. İkincisi, bütün tarihsel dönemlerdeki, bütün ülkelerde kentler, eşit biçimde incelenmiş değildir. Üçüncüsü, eski çağlarda kent öncesi ve kentsel döneme ilişkin yazılı belge bulunamaması bu döneme ilişkin bilgilerin büyük bölümünün zorunlu olarak çıkarsama yoluyla ortaya konulmasını gerekli kılmıştır.

Sayılan bu nedenler sebebiyle kökenleri, oluşumları ve ortaya çıkış nedenleri hakkında net bir kaniye varılamayan kentlerin, ekonomik, siyasi, tarihsel ve sosyal süreçleri kapsayan geniş bir alan içerisinde oluştukları söylenebilmektedir. Bu kadar geniş ve kapsamlı alanda faaliyet gösteren bir kavramın oluşumunu tek bir nedene bağlama fikrinin yanlış bir tutum olacağı düşünülmektedir. Bu tutumun yerine, bahsi geçen her bir alanın birbirleriyle olan karşılıklı etkileşimlerinin dikkate alındığı yaklaşımların incelenmesi, konunun anlaşılmasına etkili bir çözüm sunmaktadır (Aslanoğlu, 2000, s. 24).

Çok çeşitli alanlar temelinde oluşumunu gerçekleştiren kentlerin, yine çok çeşitli alan uzmanları tarafından yapılmış tanımlamaları mevcuttur. Bu durumu, küreselleşme sürecinde kentleri ve kent kimliği kavramını irdelediği doktora tezinde Cavcav (2007, s. 5), oldukça geniş bir kaynak taramasından (Keleş, 2002; Sencer, 1979; İsbir, 1991; Görmez, 1997; Kartal, 1983; Tekeli, 1983) özetlediği cümleleriyle, şu şekilde aktarmaktadır:

Özellikle sanayi sonrası kenti, tanımlamaya çalışan her bilim dalı, kenti tanımlama noktasında merkeze kır-kent ayrımını koymakla birlikte kenttin değişik işlevlerini konu almıştır. Bu anlamda kenti; sadece nüfusun belli bir yerde toplanması ile açıklanabilecek bir alan olmayıp, kendine özgü yapısı, işleyişi, işgücü biçimi olan, toplumsal örgütü, kültürü bulunan çok nüfuslu yerleşmeler olarak niteleyen kent bilimcilerin yanında, ticaret ve endüstri gibi tarım dışı üretim ve ekonomi kapasitesi ile ilgili uğraşları olan yerleşim

yerleri olarak sınırlayan ekonomistler ve kentin diğer yerleşme biçimlerinden ayrılmasında belli bir topluluk olarak taşıdığı kendine özgü nitelikleri ön plana çıkaran toplumbilimciler bulunmaktadır.

Kent bilimcilerin, ekonomistlerin ve toplumbilimcilerin kendi ilgi alanları ve bakış açıları ile tanımladıkları kentlerin, geçmişten günümüze birçok kuramcının yorumlarına açık bir şekilde oluşturulduğu ve bu yorumların da varlığını günümüze kadar sürdürdüğü söylenebilmektedir. İlk kentlerin, iklim ve toprak yapısının canlıların hayatta kalmasına imkan sağlayacak şekilde elverişli ve uygun olduğu bölgelerde var olduğunu ileri süren Sjoberg, aynı zamanda sağlanan bu uygun ortamın, bireyin sosyal ve teknolojik becerilerinin gelişmesine zemin hazırladığını vurgulamaktadır (Aslanoğlu, 2000, s. 22-23). Yaşama uygun, elverişli bu ortamların ve gelişen sosyal, teknolojik becerilerin, her bölgeden insana çekici gelmesi ve hitap etmesi beklenen bir sonuçtur. Bu sonuç aynı zamanda birbirlerinden farklı ve melez topluluklardan oluşan kentlerin varlığını desteklemektedir. Var olan düşünceyi destekler nitelikte, literatür içerisinde, kentlerin birbirinden farklı, karma ve heterojen bir karışım olduğunu vurgulayan tanımlamalara da rastlanmaktadır. Kentin sahip olduğu bu farklılığın ve heterojenliğin, kent kimliğinin oluşmasına katkı sağladığı söylenebilmektedir. Bu düşünceler ve yapılan araştırmalar, kent tanımlamalarını heterojenlik vurgusu çerçevesinde oluşturan, alanında uzman birkaç ünlü isimden söz edilebilmesi fikrini doğurmuştur.

Sözü edilen bu ünlü isimlerden biri olan kent sosyoloğu L. Wirth, “büyük, yoğun ve toplumsal olarak heterojen kişilerin devamlı yerleşmesi (Topal, 2004, s. 280)” olan kentleri ‘tarihsel olarak ırkların, insanların, halkların ve kültürlerin erime potası, biyolojik ve kültürel melezleşmenin filizlendiği alanlar (Özyurt, 2007, s. 116)’ olarak tanımlamaktadır.

Genel bir kent tanımlaması arayışı içerisinde olan Weber ise, bu tanımlamayı yaparken “nüfusun büyüklüğü ve yoğunluğu, bir pazar merkezi olarak ekonomik işlevi, bir ‘kale’ ve yönetim merkezi olarak siyasal-yönetimsel işlevi de kapsayacak şekilde (Topal, 2004, s. 280)” birden fazla değişkeni sıralamakta, aynı zamanda da kentlerin ve ögelerinin zaman ve mekan içerisindeki heterojenliği üzerinde durmaktadır.

Bu bilgilerle paralel bir şekilde, günümüz kentsel yapılanmasının birbirinden oldukça farklı ve heterojen bir yapıya sahip olduğunu vurgulayan Aslanoğlu (2000, s. 10), aynı biliş, duyuş ve davranış kalıplarına sığdırılmayacak kadar farklı ve heterojen olan bu kentsel yapının tek çatı altında toplanıp bir bütün olarak ele alınamayacağını ileri sürmektedir. Kentlerin

*farklılık ve çeşitlilik mekanları* olarak ifade edilmesini sağlayan bu düşünce, aynı zamanda her kentin birbirinden farklılaştığı ve çeşitlendiği yönlerinin tespit edilmesi, vurgulanması ve yorumlanması yolunu açmaktadır.

Farklılığın ve çeşitliliğin hüküm sürdüğü -uzamları da içeren- mekanlar olan kentler, bu farklılıklar ve çeşitlilikler sayesinde birbirlerinden ayrılmakta ve bu da her kentin kendine özgü bir yapıya, bir kimliğe sahip olma durumunu gündeme getirmektedir. Bu açıdan bakıldığında, insan dışında bir varlığa atfedilen kimlik kavramının, yapılan çalışmayı desteklemesi adına, ayrı bir başlık altında, detaylı olarak incelenmesinde yarar vardır.

## 2.2. Kimlik

Yapılan araştırmalardan; farklılık ve özgünlüğün bir tür dışavurum biçemi olarak ele alınan *kimlik*, özgünlüğü vurguladığı ve farklılıkları kucakladığı sürece kendini bulan bir oluşum olarak değerlendirilebilir. Rastlantısallığın gelişigüzelliğinden uzak, kendine has gelişime sahip olan ve bu gelişimi sürekli kılan bir anlayış temelinde şekillenen kimlik, geçmişinden güç alarak gelişimini ve ilerleyişini sürdürmektedir. Geçmişinden güç alan, sürekli gelişim içerisinde olan kimlik ve farklılık arasındaki bağlantıyı “Kimlik var olmak için farklılığa gereksinim duyar ve kendi kesinliğini güven altına almak için farklılığı ötekiliğe dönüştürür.” (Connolly, 1995, s. 92-93; akt. Dalbay, 2018, s. 162) şeklinde tanımlayan William Connolly, bu durumu ‘Kimlik Mekanları’ isimli kitapta şu şekilde detaylandırmaktadır:

Yerleşik kimlik ve farklılıklar dairesinde kaldığımız zaman kimliğimizi, ötekinin değerini azaltmak suretiyle koruma yoluna gidiyorsunuz. Ötekinin oluşturulduğu kimlikler alanını aştığınız zaman, bilgilendirmek istediklerinizle iletişim kurabilmeniz için gerekli kimlik ve zemini kaybediyorsunuz. Kimlikle farklılık birbirine bağlıdır. Birincisinin geçmişiyle yüz yüze gelmeden ikincisiyle olan ilişkiyi yeniden oluşturmak mümkün değildir (Connolly, 1989, s. 329; akt. Morley ve Robins, 2011, s. 169-170).

Farklılıkların ışığında belirginleşen kimlik, oluşum süreci içerisinde, birinin diğerinden ayrılan yönlerini, özelliklerini sıralarken, aynı zamanda bazılarıyla ortak olunan değer, düşünce ve ilişkilere de yer vererek benzerlikleri buluşturmaktadır. Bu bağlamda farklılıklardan beslenen kimlik, söz konusu tarafların farklı yönlerini vurgulayarak onları diğerlerinden ayırırken, aynı zamanda, bazıları ile ortak noktaların keşfedilmesini sağlayarak onları birbirleriyle bütünleştirmektedir. Bu çerçeveden bakıldığında, kimlik oluşumunda farklılaşmaların olduğu kadar bütünleşmelerin de söz konusu olduğu

anlaşılmaktadır. Kimliğin, farklılaşmaların yanında bütünleşmeleri de içerdiğini savunan Sözen (2019, s. 13) ‘Kimlik: Demir Kafesten Plastiğe’ isimli kitabında bu düşüncelerini, kısaca kimliğin tanımını da ele aldığı, şu sözleriyle özetlemektedir:

“İnsan varlığı yalnızca var olmakla kalmak istemez, bir yandan da kim olduğunun bilgisine ve sorumluluğuna sahip olmak ister” der Alman Filozof Martin Heidegger. Böyle bir ifade, bu güne değin kimlik hakkında söylenenlerin ve söyleneceklerin kısa, fakat anlamlı bir özeti. Kimlikler, tarihsel süreç içinde gelişen, değişen, dönüşen farklılaşmalar, fakat aynı zamanda mantiki olmaktan ziyade, sembolik yolla bütünleşmeleri saklayan kavramsal oluşumlardır.

Zamanın içine gizlediği bütünleşmeleri, zamanla gün yüzüne çıkaran kimlik, farklılaşma kapsamında bireyselliği vurgularken, bütünleşme kavramıyla da toplumsallığa dikkat çekmektedir. Bu bağlamda, farklılaşmanın yanında bütünleşmeyi de barındıran kimlik tanımlamalarında, ne kadar bireysellik ön planda gibi dursa da toplumsal geleneklerin de göz ardı edilemeyeceği gerçeği, kimlik olgusunun çelişkilerden beslenmesi durumunu ortaya koymaktadır. Öyle ki “Kimliğin ancak, her zaman söz konusu olan bireysel boyutta ve fakat toplumsal gelenek düzeyinde kodlanarak yeniden inşa edilmesi yoluyla su yüzüne çıkacağını öne süren” Bauman (2019, s. 14)’ın bu sözleri, içinde bulunulan durumu kanıtlar niteliktedir.

Bireysel boyutun toplumsal geleneklerle harmanlanıp yeniden oluşturulmasını içeren ve varlığın temsili olan kimlik, aynı zamanda temsil ettiği varlığa ulaşma yolundaki süreci de kapsamaktadır. Dolayısıyla kimlik, bir anda ortaya çıkmayıp, zaman içinde oluşan birikimlerin dışavurumudur ve doğal olarak bu birikimlere yön veren olayların, olguların ve durumların etkisi altında kalmaktadır.

Geçmiş ve bu gün arasında köprü kuran ve bu sayede geleceğinin şekillenmesine zemin hazırlayan kimlik ile, geçmişin birikimi, bu günün durumu ve geleceğin nasıl olacağı ile ilgilenen ve bunları yönlendirecek güçleri elinde bulunduran küreselleşme benzer noktalarda bir araya gelmektedirler. Kimliği kendine has üslubuyla irdeleyen çok yönlü bir düşünür olan Zygmunt Bauman (2019, s. 12)’ın, küreselleşmenin “kendine özgü bir anlayış ve inceleme biçimi olan, çokkültürcülük veya internetin hazır kimliklerin dışavurumunu mümkün kıldığı bir dönemde kendini gösteren bir kimlik oluşum süreci” olduğunu vurgulaması, küreselleşmenin kimlik oluşumunda söz sahibi olduğunun göstergesidir.

Londra Üniversitesi, Medya İletişim ve Araştırmaları Bölümü’nde iletişim profesörü olan David Morley ve kültür araştırmaları ve medya üzerine dersler veren Kevin Robins ise

kimlik oluşum sürecine etki ederek onu şekillendiren küreselleşmenin, dünyayı algılama noktasındaki düşüncelere yön verdiğini, yeni yollar, yeni heyecanlar var ederek, kendine mekan edinen ve edinemeyen kimlikler meydana getirdiğini ifade etmektedirler (Morley ve Robins, 2011, s. 168).

Farklı kaynaklarda yer alan ve farklı kişilerce vurgulanan bu iki ifade küreselleşmenin, kimlik oluşumundaki yerini ve önemini ortaya koymaktadır. Ayrıca bu düşünceler, küreselleşmenin bu derece etkilediği kimliği daha iyi anlamanın yolunun, küreselleşme sürecini anlamaktan geçtiği gerçeğini doğurmaktadır.

Bir tarafta çok boyutlu, değişken, karmaşık ve içi içe geçmiş bir sürecin ortak adı olan küreselleşme ile diğer tarafta tutarlılık, süreklilik, bütünlük ve düzeni beraberinde getiren kimlik kavramı arasında oluşan zıtlık, ‘Küresel bir devirde, eskisi gibi tutarlı ve bütünlük arz eden bir kimlik duygusunu yeniden kazanmak mümkün mü? (Morley ve Robins, 2011, s. 169)’ sorusunu akıllara getirmektedir.

Akıllardaki bu sorulara cevap bulabilmek, var olan zıtlıkları ve çatışmaları doğru tanımlayıp çözüm yolu üretebilmek için oldukça kapsamlı bir tanımlamaya, içeriğe ve etki alanına sahip olan küreselleşmeyi, belirlenen sınırlar çerçevesinde, belirli bir kalıba oturtmanın ve açıklamanın uygun olacağı düşünölmektedir.

### **2.3. Küreselleşme**

Varoluşundan günümüze kadar çeşitli kuramcılar ve araştırmacılar tarafından incelenen *küreselleşme*, sahip olduğu yetki ile hemen her alanda varlığını hissettirmekte ve etkileri her geçen gün daha net gözlemlenmekte olan bir kavramdır.

Oldukça geniş ve büyük bir alanı kaplayan dünyayı küçölterek, tek çatı altında toplama bilincinin oluşturulması, benimsetilmesi ve genişletilmesi olarak tanımlanabilen küreselleşme kavramı, sosyal, siyasal, ekonomik, teknolojik, kültürel vb. farklı boyutlarda etki alanına sahip olan bir bütönlöşme sürecini ifade etmektedir.

Birden fazla alana etki edebilen, bu alanların her birine, ister büyük ister küçük çapta olsun, hükmedebilme gücüne sahip olan ve bu sayede köklü değişimlerin yolunu açan küreselleşmeyi ‘devletlerin yapısını, çalışma koşullarını, devletlerarası ilişkileri, kolektif

özneliği, kültürel üretimi, gündelik hayatı ve ben ve öteki arasındaki ilişkileri etkileyen ‘büyük dönüşüm’ olarak görmek (Bauman, 2019, s. 11)’ kaçınılmaz bir durumdur/gerçektir.

Daha önce de bahsedildiği gibi küreselleşme, sosyal, siyasal, ekonomik, kültürel vb. birçok yönden etkisini gösteren tarihsel bir süreci kapsamaktadır. Başta küreselleşme olmak üzere, sosyal, siyasal, ekonomik, kültürel vb. alanda yaşanan bu büyük değişim ve dönüşümler hayatlarını sürdürecekleri ve kendilerine yaşam alanı oluşturacak bir ‘yer’ bulma gereksinimi duymaktadır. Bu durum ‘yer’ kavramının önemini vurgulamakta ve literatürde özellikle küreselleşmenin varlığından söz edebilmenin ön koşulunu ‘yer’ kavramına bağlayan tanımlamalara rastlanmaktadır. Örneğin, küreselleşmenin varoluş kaynağını ‘yer’ kavramına ilişkin yapılan genellemelere bağlayan Robertson (1992, s. 78; akt. Aslanoğlu, 2000, s. 127) bu durumu “küreselleşme sürecinin coğrafi keşifler, güneş merkezli evren teorisi, dünyanın ilk haritasının yapılması böylece Yer’e ilişkin ilk genellemelerde bulunulması ile başladığı” şeklinde ifade etmektedir. Bu yorumdan da anlaşıldığı üzere, küreselleşme ve onun başlangıcına zemin hazırlayan ‘yer’ kavramı arasında sıkı bir ilişkiden söz edebilmek mümkündür.

Küreselleşme ve yer kavramı arasındaki ilişki söz konusu olduğunda, bu ilişkinin en yakın tanıdığı olan ve yaşamın hemen hemen her alanında faaliyet gösteren büyük dönüşümün ‘(küreselleşmenin) etkilerinin gözlemlendiği somut mekanlar (Beyazıt ve Güneş, 2017, s. 323)’ olarak nitelendirilen kentler ön plana çıkmaktadır.

Kentler, var oldukları günden bu güne, farklı koşullar, konumlar, durumlar vb. birçok değişkene koşut olarak şekillenen, değişen ve dönüşen dinamik mekanlar olarak tanımlanabilmektedir (Kayan, 2015, s. 278). Yaşanan dönüşümlerin hem öznesi hem nesnesi olmasının yanı sıra küreselleşmenin etkilerinin somut göstergeleri olan kentlerin bu büyük dönüşüme kayıtsız kalması beklenemez bir durumdur.

Küreselleşme ile birlikte köklü değişimlere uğrayan kentler, biçim, içerik, işleyiş vb. bakımından yeni görünüm ve bakış açısına kavuşma sürecine girmişlerdir. Uzakları yakın etme düşüncesinden yola çıkarak, mesafeleri ortadan kaldıran ve dünya çapında hemen hemen her alanda etkileşimin arttığı bu süreçte, mekânsal, toplumsal ve kültürel ilişkilerde de yeniliklerin önü açılmıştır.

Yeniliklere kapılarını aralayan ülkeler, şehirler, mekanlar ve toplumlar arasındaki mesafelerin kısılmasına olanak tanıyan ulaşım ve iletişim alanındaki gelişmeler,

küreselleşmenin de yardımı ile, sınırları ortadan kaldırmakta ve mekânsal, toplumsal ve kültürel farklılıkları azaltmaktadır. Özellikle iletişim alanındaki hız kesmeyen ilerlemeler, kültürler arasındaki net çizgileri silikleştirmekte ve farklı kültürlerin aynı potada harmanlanmasını sağlamaktadır (Sarıoğlu, 2005, s. 20).

İletişim, ulaşım ve teknoloji alanındaki gelişmeler kültürler arası farklılıkların azalmasına, farklılıkların azalması ise, doğal olarak, benzerliklerin ve aynılışmaların çoğalmasına yol açmaktadır. Küreselleşme ve benzerlik ilişkisinin merkeze alındığı tanımlamada bu durum, şu şekilde özetlenmektedir:

Küreselleşme sonucunda ortaya çıkan, benzer yaşam biçimi, benzer giyim tarzı ve benzer eğlenme şekli ile dünyada kentsel yaşantı birbirine benzer hale gelmektedir. İnsanlar giderek birbirine daha çok benzemekte, ülkeler arası coğrafi uzaklık ne olursa olsun, aynılıklar artmaktadır. Çünkü küreselleşme tek tip toplum ve tek tip tüketici kitlesi oluşturmak istegindedir (Kayan, 2015, s. 279).

Küreselleşme, mekanları, toplumları hatta kişileri birbirlerine benzer hale getirirken, bu öğeleri içinde barındıran kentleri de aynılaştırmaktadır. Kendini oluşturan bu bileşenlere ayak uydurarak aynılaştan kentlerin süreçte söz sahibi olmaları ve sermayenin dikkatini çekmeleri için farklılıklarını vurgulamaları gerekliliği gündeme gelmektedir. Sermayenin yeniden üretim merkezleri haline gelen kentlerde farklılıkların ön plana çıkmasının, kentlerin özgünlüğü ve kimlik kavramları ile doğru orantılı olduğunu vurgulayan Yaylı (2012, s. 338), yazdığı makalesinde duruma şu şekilde açıklık getirmektedir:

Küreselleşme ile birlikte kent, kapitalizm açısından değişime uğramış ve sermayenin yeniden üretiminin mekanı haline gelmiştir. Kentlerde yeni yükselen kavram sermaye olmuş ve kentler sermayenin cazibe merkezi haline gelmiştir. Bu şekilde gelişen küreselleşme sonrası ortaya çıkan algıda, cazibe merkezi olma arayışında *kimlik* kavramının kentler açısından ön plana çıkışı, kentlerin özgünlüğünü gündeme getirmiştir (Yaylı, 2012, s. 338).

Kentlerin farklı yönlerinin altını çizerek, özgünlüklerinin ve kimliklerinin ön plana çıkması, bu sayede diğerlerinden ayrılarak sermayenin büyük payına ulaşma düşüncesi kentler arası rekabetin artmasına sebep olmaktadır. Bu rekabet ortamı, 'Yerlerin Markalaşması' adlı kitapta Simon Anholt tarafından şu şekilde ifade edilmektedir:

Küreselleşmenin ilerlemesi ile her bir ülkenin, şehrin ve bölgenin dünyanın ticari, politik, sosyal ve kültürel kaynaklarından pay alabilmesi için diğer ülke, şehir ve bölgeler ile yarışması gerekiyor. Bu tür bir rekabet ortamında, her yoğun pazarda olduğu gibi, marka imajı kritik bir etken haline geliyor, bilinçli bir alışveriş için kısa yol görevi görüyor. (Anholt, 2011, s.16).

Oluşturulan rekabet ortamında, kendi aralarında yarışa sürüklenen kentlere dünya kenti, sürdürülebilir kent, marka kent, yavaş kent vb. gibi yeni anlamlar yüklenmekte, bu yeni anlamlar ise kent kimliğine etki etmektedir. Gelişen ve değişen yeni anlamların var olan kent kimliğini olumsuz etkilediğini savunan Beyazıt ve Gül (2013; akt. Beyazıt ve Güneş, 2017, s. 324), hazırladıkları çalışmalarında ‘Küreselleşme ile hız kazanan kentle ilgili düzenlemelerin kentin kimliğini erozyona uğrattığını; tarihi ve kültürel kimlik öğelerinin küreselleşme ile birlikte kentte kimlik deformasyonuna neden olduğunu’ vurgulamaktadırlar.

Küreselleşme ile kendini rekabet ortamı içinde bulan ve yeni anlamlar yüklenen kentler, sermayenin dikkatini çekebilmek için popüler olan anlayışı veya anlamı benimsemek durumunda kalmakta bu durum, kentin özünde saklı olan, benliğini oluşturan kimliğinden uzaklaşmasına sebep olmaktadır. Kısacası küreselleşme süreci ile birlikte oluşan rekabet ortamında yarışa sürüklenen kentler, ya oluşturulan yeni anlamlara ayak uydurma ya da bu yeni anlamlara sırt çevirip kendi özüne, kimliğine sarılma arasında tercih yapma sürecine sürüklenmektedir. Zamanla bu tercih sürecinde; oluşan yeni anlamlara (küresel kent, marka kent, sürdürülebilir kent vb. gibi) ayak uydurabilme ile birlikte bu uyum sürecini kentin var olan kimliğini de dikkate alarak yansıtabilme durumunun olup olmayacağı düşüncesi ortaya çıkmaktadır. Bu düşünce ışığında, iki seçenek arasında köprü görevi görebilecek, birleştirici ve bütünleştirici etkisiyle ara yolu bulabilecek bir ara bulucuya ihtiyaç duyulmaktadır. Bu noktada, hem oluşan yeni anlamlara cevap verebilme hem de bu cevabı kentin kimliğini göz ardı etmeyecek şekilde hazırlayabilme kabiliyetine ve gücüne sahip olan, bu gücü görsel olarak sunma olanağı sağlayan alanlardan biri olan grafik tasarımın ve ürünlerinin önemi artmaktadır.

Grafik tasarımın artan öneminin yanı sıra, kentlere sunulan iki seçenek arasındaki bağlantı noktasını bularak bu sayede küreselleşme sürecinin kentler üzerindeki olumsuz etkisi olan kimliksizleştirme sorununa çözüm yollarından birini oluşturabileceği fikri, grafik tasarımın üstlendiği görevlere bir sorumluluk daha ekleyerek yükünü artırmaktadır.

Artan yükün altında ezilmemek ve zorlukların üstesinden gelmek amacıyla olan grafik tasarım, bu zorlu süreçte çeşitli yardımcılara ihtiyaç duymaktadır. Bu bağlamda; kentin kendine has özelliklerini vurgulayarak, farklılıklarını ve çeşitliliğini merkezine alan kent kimliği; her bir nesne, durum, kişi veya mekanın kendine has özelliklerinin vurgulanmasını destekleyen ve bu düşünceden beslenen grafik tasarımın kent ile ilgili ve kenti kapsayan

görselleştirme görevini yerine getirmede en büyük yardımcı ve yol gösterici elaman olarak kullanılabilir. Aynı zamanda kent kimliğini dikkate alarak tasarlanan grafik tasarım ürünleri ise kullandığı elemanlarla kentin özelliklerini ön plana çıkarmakta ve kimliğini desteklemektedir. Birbiri ile karşılıklı etkileşim içerisinde hareket ettikleri gözlemlenen kent kimliği ve grafik tasarım, bu sayede üstlendikleri sorumlulukları paylaşmakta ve yüklerini hafifletmektedirler.

Birçok alanda olumlu ya da olumsuz etkilerinin gözlemlendiği küreselleşmenin grafik tasarım üzerindeki etkilerinin farkında olmak, süreci kolaylaştıracak yolları keşfetmeye yardımcı olmaktadır. Küreselleşme ile birlikte gelişen, iletişim ve teknoloji alanındaki ilerlemeler, teknolojinin yardımıyla şekillenen görsel iletişim sürecini kapsayan grafik tasarımın da ilgi alanına girmekte ve süreçte köklü değişiklikler meydana getirmektedir. Kendisine başvuranlara oldukça geniş bir ürün yelpazesıyla cevap veren grafik tasarım, küreselleşmeyle birlikte, hem ürün ve çeşitlilik, hem içerik ve farkındalık, hem de teknik bilgi içeren sunum ortamları anlamında çok çeşitli özgürlüklere kavuşmaktadır.

Küreselleşen dünyada, kent kimliği boyutu zedelenecek olumsuz etkilenirken, görsel iletişim ve tasarım boyutu ise süreçte yara almadan, aksine çantasını doldurarak ilerleyişini sürdürmektedir. Kent kimliğinin maruz kaldığı bu olumsuz etkileri, iletişim ve grafik tasarımın sahip olduğu gücü kullanarak hafifletme ihtimali, kentlere hak ettikleri kimliklerine kavuşmaları yolunda umut ışığı olmaktadır.

Kentlere kimliklerini korumaları ve sürdürmeleri yolunda yardımcı olunabileceği ve kentin yok sayılan, göz ardı edilen veya kaybolan kimliğinin tasarımın desteğiyle canlandırılacağı fikri, tıpkı kent ve kimlik kavramlarında olduğu gibi, kent kimliği kavramının da detaylı bir şekilde incelenmesini gerektirmektedir.

#### **2.4. Kent Kimliği**

Tıpkı *kent* ve *kimlik* tanımlamalarında olduğu gibi bu tanımlamaları bünyesinde barındıran *kent kimliği* kavramı da oldukça karmaşık ve uzun soluklu bir süreci kapsamaktadır. Bu süreçte içinde yaşadığı kenti tanımakla, ondan yararlanmakla, onunla etkileşim kurmakla sorumlu olan insan, ayrıca onu anlamlandırma görevini de yerine getirmektedir. Çevresiyle kuvvetli bağları olan kentlerin ise, kendi oluşumlarını belirleyen ve şekillendiren olaylar

örgüsü, geçmişten kalan izleri ve bu olayların ve izlerin bireyde bıraktığı etkileri sayesinde hitap ettiği kitle tarafından algılanmalarının kolaylaştığı ön görülmektedir.

Her bireyin kent ile ilgili yaşamışlıkları, etkileşimleri, anıları vb. birikimlerinin farklı olması sebebiyle bireydeki kent algılarının da farklılaşması söz konusudur. Bireydeki algılamaların farklılaşması, her bireyin kenti kendi yorumuyla anlamlandırmasına sebep olmaktadır. Böylece bireyin kente yüklediği anlamların bütünü, kent ile ilgili imgenin oluşmasına zemin hazırlamaktadır.

Bireyin kenti algılaması, anlamlandırması, kent ile ilgili imgenin ve kimliğin oluşumuna kadar varan sürede her bir oluşumun birbirine bağlı ve birbirleri ile etkileşim içerisinde hareket ettikleri söylenebilmektedir.

Birbiriyle bağlantılı zincirin iç içe geçmiş halkalarından birini oluşturan çevresel imge, birey ve içinde bulunduğu çevresiyle arasındaki karşılıklı etkileşimi ve çift yönlü süreci kapsamaktadır. Konuyu detaylandırmak gerekirse, çevre bireye her türlü ögesiyle çeşitlilikler ve yardımcıları sunarken, birey de çevresine uyum sağlayarak hedeflediği amaçlar doğrultusunda, sunulan bu çeşitlilikler arasından kendine uygun olanı seçmekte, düzenlemekte ve anlamlandırmaktadır (Lynch, 2019, s. 7). Bu seçim, düzenleme ve anlamlandırmalar ise sonrasında çevreye sadece imge olarak geri dönmekle kalmayıp aynı zamanda oluşan imgeleri vurgulamakta ve sınırlandırmaktadır. Sınırlanan ve vurgulanan bu imgeler her bireyde farklılaştığı için ortak bir imgede buluşabilme olasılığı azalmaktadır. Ayrıca kent, havasını sürekli soluyanların yanında kenti kısa bir süreliğine ziyaret edenler ile birlikte bütünlük içerisinde yaşamını sürdüren bir yapıdır. Bu iki zıt grubun kenti algılama biçimlerinin benzerlikler gösterebileceği gibi birbirinden farklı olması da kaçınılmazdır. Bu durumda kentin her bir parçasının ayrı algılanacağı ve bu algıların birleştirilmesi sonucunda bir imgenin oluşacağını ileri süren Kaypak (2010, s. 376), ayrıca kent kimliğinin bu farklı imgeler yoluyla şekilleneceğini vurgulamaktadır. Her bireyde farklılaşan çevresel imge oluşumlarında, daha net, kesin ve ortak sonuçlar elde edebilmek adına ise bireyler yaş, cinsiyet, meslek, kültür, eğitim, alışkanlıklar vb. özelliklerine göre gruplara ayrılmakta ve bu sayede aynı gruplar arasında benzer, ortak ve tutarlı imge oluşumlarına rastlanmaktadır. Bu durum kent ve kentli bazında incelendiğinde ise, zaman içerisinde ortak bir kültüre, geçmişe, ortak kullanım alanlarına, yaşam ortamlarına vb. özelliklere sahip olan kentliler için ortak bir kent imgesinin varlığından söz edilebilmektedir (Lynch, 2019, s. 7).

Tıpkı çevresel imgede olduğu gibi, kent imgesi de kentin sahip olduğu mekanların birey tarafından algılanması, anlamlandırılması ve sembolleştirilmesi sonucu ortaya çıkmaktadır (Yazar, 2015, s. 18). Kenti oluşturan ve zenginleştiren öğeleri kendi süzgecinden geçirip bir imge olarak tekrar kente sunan birey, aynı zamanda oluşturduğu bu imgeyi kendi zihninde sınırlandırmakta ve bu süreç her bireyin kendi kent imgesini var etmesine olanak tanımaktadır. Oluşum süreçleri, geçirdikleri evrim ve etki eden faktörler bakımından benzerlik gösteren çevresel imge ve kent imgesi için detaylara inildiğinde, kapsamı daha geniş olan çevresel imgenin kent imgesinin oluşumuna zemin hazırladığı ve bu sebeple oluşturulan zincirin başını çektiği söylenebilmektedir.

Kent imgesinin ‘hareket edebilen veya edemeyen her şeyin ortak ifadesi olduğunu, canlı ve cansız tüm varlıklara, eşyaya bir anlam verdiğini’ vurgulayan Kaypak (2010, s. 375), bir kentin diğerlerinden ayrıldığı farklı özelliklerini vurgulayan ve onların *kendileri olabilmelerine* yardımcı olan her şeyin ise onun kimliğini oluşturduğu söylemektedir. Başka bir tanımlamada, kent imgesini ‘bir kentin tarihi, doğası, coğrafyası, mekanı ve anlamı ile diğer benzerlerinden *çekici, farklı ve ayırt etmeye yarayan* önemli öğelerin tümünü içeren’ bir kavram olarak ele alan Özer (2007, s. 312; akt. Yazar, 2015, s. 18) ise, yaptığı bu tanımlamada bahsettiği ‘diğer benzerlerinden *çekici, farklı ve ayırt etmeye yarayan* önemli öğeler’ deyimiyse aslında *kent kimliğinin* varlığından söz edilebilme yolunu açmaktadır. Bu noktada, kent imgesiyle oluşturduğu sıkı bağlarıyla ve onunla aynı potada erimiş yapısıyla kent kimliğinin bu beraberliği aynı zamanda çevresel imge ile olan ilişkisini de ortaya koymakta ve bu sayede kent kimliği, zincirin birbiri içine geçmiş bir sonraki halkası olma görevini üstlenmektedir.

Oluşturulan bu zincirin bir diğer halkası olan kimlik, aynı zamanda, içinde bulunulan zamana, olaylara ve en önemlisi hitap ettiği kişilere göre çok değişkenlik gösteren kent algılanması ve imgesinin de üstlendiği görevi yerine getirmesinde belirleyici rol oynamaktadır. Bu belirleyici rolü sayesinde, oldukça geniş ve örtücü bir özelliğe sahip olduğu kanıtlanan çevresel imgenin de taşınması gereken özellikler arasında yerini almakta, aynı zamanda çevresel imgeyi oluşturan ve ‘kimlik, yapı ve anlam’ olarak sıralanan üç bileşenden biri olmayı başarmaktadır. Kendi içlerinde birbirleriyle kuvvetli bağlar içeren ve bir arada hareket eden bu bileşenleri, bir şehir planlamacısı, akademisyen ve yazar olan Kevin Lynch (1918-1984), alanında oldukça ses getiren ve temel kaynak olarak ele alınan ‘Kent İmgesi’ adlı kitabında şu şekilde ele almaktadır (Lynch, 2019, s. 8-9):

Bir çevresel imge üç bileşene ayrılabilir: kimlik, yapı ve anlam. Analizler için bunları ayırarak özetlemek yararlı olacaktır, ancak gerçekte üçü bir arada bulunur. İşlenebilir bir imge öncelikle bir nesnenin tanımlanmasını, böylelikle diğer şeylerden ayrıştırılmasını ve bir varlık olarak kabul edilmesini gerektirir. Bu da kimliğini ortaya koyar. Başka bir şeyle eşdeğer olması anlamında değildir bu, tekliliğini veya tekilliliğini ifade eder. İkincisi, imge, nesnenin gözlemciyle ve diğer nesnelere uzamsal veya dokusal ilişkisini de içermelidir. Son olarak da gözlemci için uygulama açısından ya da duygusal olarak bir anlam içermelidir. Anlam bir ilişkidir de; ancak, uzamsal veya dokusal ilişkiden oldukça farklıdır.

Bir imgenin diğerleri arasından sıyrılıp fark edilmesini ve tanınmasını sağlayan ayrıca onun biricikliğini, bireyselliğini ve özgünlüğünü ifade eden kimlik kavramı, çeşitli alanlarda ve kaynaklarda değişik boyutlarda ele alınmaktadır. Bu boyutlardan birini, her biri kendi içinde bir anlama ve anlatıma sahip olan kentler oluşturur.

Genellikle insan temelli ve insana özgü bir tanımlama olarak karşımıza çıkan kimlik kavramının, kendi adı, kişiliği, ruhu, dokusu, geçmişi, hikayesi, biçimi, sınırları vb. hem maddi hem de manevi özelliklerindeki farklılıklar ile insana benzer özellikler taşıyan ve tıpkı insan genellemesinde olduğu gibi, her biri kendi içerisinde biricik olan ama genel anlamda belirli bir başlık altında toplanan kentler için de söz konusu olması yadsınamaz bir durumdur. Nasıl bir insan kendine has özellikleri ve nitelikleri sayesinde diğerlerinden farklılaşarak biricik ve özel hale geliyor ve belirli bir 'kimse' oluyorsa, bir kent de kendine özgü nitelikleri sayesinde diğerleri arasından sıyrılıp akıllarda kalıcı bir etki bırakabildiği sürece özel ve unutulmaz bir kent olabilmektedir (Oktay, 2011, s. 3). Bu bakış açısı ise, her bir kentin kendini tanımlayan ve yansıtan, onu diğerlerinden farklı kılan, ona özgü bir kimliğinin olma olasılığını güçlendirmektedir.

Kentlerde kimlik kavramından söz edebilme ihtimalindeki artış, bu kavramın nasıl ortaya çıktığı sorusunu gündeme getirmektedir. Akıllardaki bu sorunun cevabı ise kısaca şu şekilde özetlenmektedir: Her biri kendi içerisinde birçok bakımdan çeşitliliğe sahip olan ve zamana bağlı olarak sürekli değişim ve dönüşüm gerçekleştiren kentlerin bu özellikleri insan zihninde oluşturduğu kent imgelerinin de farklılaşmasına sebep olmaktadır. Kent imgelerinde yaşanan bu farklı algılamalar, yönünü kent ve çevre odaklı olarak belirleyen tüm araştırmacılar için sorun teşkil etmektedir. Yaşanan bu soruna çözüm önerisi getirmek amacıyla yola çıkan araştırmacıların hemen hemen hepsi aynı zamanda "her kentin kendine özgü bir yaşayışı, iskelet sistemi, fiziksel ve sosyal yapısı olduğu konusunda ortak bir görüşte birleşmektedirler (Çöl, 1998, s. 37)." Araştırmacıların bu ortak görüşünden hareketle oluşan ve her kentte farklı algılanan bu oluşum '*kent kimliği*' olarak tanımlanmaktadır.

Yaşanan belirsizliğin tespit edilmesi ve giderilmesi sonucu kent kimliği varlığına bürünen kavramın çeşitli kaynaklarda farklı tanımlamaları ile karşılaşmak mümkündür. Konu ile ilgili her alanın kendi bakış açısıyla oluşturduğu ve kendi önceliklerine göre şekillendirdiği bu tanımlamalarda ortak noktada buluşulan, kent imgelerinin bireyden bireye farklılık göstermesi durumu, kent kimliğini “tek tek insanların zihinlerinde oluşan kent imgelerinin, kişisel gerçekliklerin dışında, ancak yine de onlarla örülmüş, maddesi olmayan bir *medium*’da yeniden biçim buluşu” (Nalçaoğlu, 1999, s. 65) şeklinde kavramak gerekliliğini doğurmaktadır.

Bireysel gerçeklikten çok, onunla bağlantılı olarak, toplumsal bir genellemenin hakimiyetinde bir kent imgesinin boyut değiştirmesi sonucunda oluşan kent kimliğini, içinde yaşadığı kenti yaşayış biçimleri, alışkanlıkları, vb. ile şekillendiren kentlilerin oluşturduğunu söyleyen Çöl (1998, s. 13), aynı zamanda oluşan bu kent kimliğinin kentlinin yaşayış biçiminden bağımsız olarak sadece meydana getirdiği biçimsel ürünlerin incelenmesi yoluyla değerlendirilmesinin mümkün olmayacağını savunmaktadır. Yani kent kimliği, bir kentin sadece iklim, bitki örtüsü, topografya vb. doğal çevresinin, kısmen de binalar, kent dokusu, kamusal mekanlar vb. gibi yapıları çevresinin oluşturduğu görsel etkinin biçime odaklanılmış özellikleri ile değil, aynı zamanda kentin bu özellikleri sayesinde bireyde bıraktığı izler ve bireyin kenti nasıl anlamlandırıldığı ile ilgilidir (Oktay, 2011, s. 10).

İnsanın zaman içerisinde değişip, dönüşüp, evrim geçirdiği, bu evrimin sonucunda asıl kimliğine kavuştuğu düşünüldüğünde, merkezine insanı alan kentlerin de zaman içerisinde dönüşüm geçirmesinin kaçınılmaz bir durum olduğu söylenebilmektedir. Kentin zaman içerisindeki gelişimi, dönüşümü ve evrimini içeren dinamik bir süreci kapsayan ve eski ile yeninin harmanlanıp sunulması şeklinde oluşan kent kimliği, bu bağlamda “geçmişten öğeleri, geçmişteki öğelerin yeniden yorumlanmalarını ve tamamen yeni öğeleri içermektedir (Tekeli, 1991, s. 83).” Bütün bu öğelerin birleşimi ve bütünleşmesini kapsayan kent kimliği, bu birikimler sayesinde asıl ve kendine özgü biçimine bürünmektedir.

Kentin dününden, bugününden ve yarınından izler taşıması beklenen kent kimliğini, kentlerde var olan kimlik sorununu ele aldığı doktora tezinde Şölen (Demirseren) Çöl (1998, s. 13), kapsayıcı ve genel anlamıyla şu şekilde tanımlamaktadır:

Kent imajını etkileyen; her kentte farklı ölçek ve yorumlarla kendine özgü nitelikler taşıyan; fiziksel, kültürel, sosyo-ekonomik, tarihsel ve biçimsel faktörlerle şekillenen; kentliler ve onların yaşam biçiminin oluşturduğu; sürekli gelişen ve sürdürülebilir kent kavramını yaşatan, geçmişten geleceğe uzanan büyük bir sürecin ortaya çıkarttığı anlam yüklü bütünlüktür.

Birden fazla ögeyi bir araya getirerek anlamlı bir bütün halinde sunan kent kimliği, bu bütünü elde etmek için çeşitli sınırlamalara ihtiyaç duymaktadır. Bir kentin bünyesinde barındırdığı bütün özellikleri ve öğeleri, belirli bir süreç içerisinde yoğurulup tekrar kente geri döndürülerek onu şekillendirmekte ve bu süreç aynı zamanda kent kimliğinin sınırlarının da belirlenmesini sağlamaktadır. Bu yorumu destekleyen şekilde yapmış olduğu çalışmasında Suher (Önem ve Kılınçarslan, 2005; akt. Yayınoglu ve Susar, 2008, s. 33), kent kimliğini; ‘kentin coğrafi içeriği, kültürel düzeyi, mimarisi, yerel gelenekleri, yaşam biçimi gibi niteliklerin karışımının uzun zaman içinde kente vermiş olduğu biçimidir’ şeklinde tanımlamaktadır. Bu tanımlama, Çizgen (1994, s. 36; akt. Kaypak, 2010, s. 375)’in araştırmalarını topladığı ‘Kent ve Kültür’ adlı kitabında şu şekilde örneklendirilmektedir:

Örneğin, Floransa sanat, Paris kültür, Varşova müzik, Vatikan din kentidir. Ayasofya ve Sultanahmet Camii, Marmara’ya gelen yabancıları büyüleyen İstanbul kimliğinin iki görkemli ögesi, bütün zamanları birleştiren uygarlık simgeleridir. Paris’i Eiffel kulesi, Pekin’i İmparatorluk Sarayı, Venedik’i gondollar, Fas’ı bedeviler, New York’u özgürlük anıtı, Antakya’yı Mozaik Müzesi her sözcükten daha çabuk çağrıştırır (Çizgen, 1994, s. 36; akt. Kaypak, 2010, s. 375).

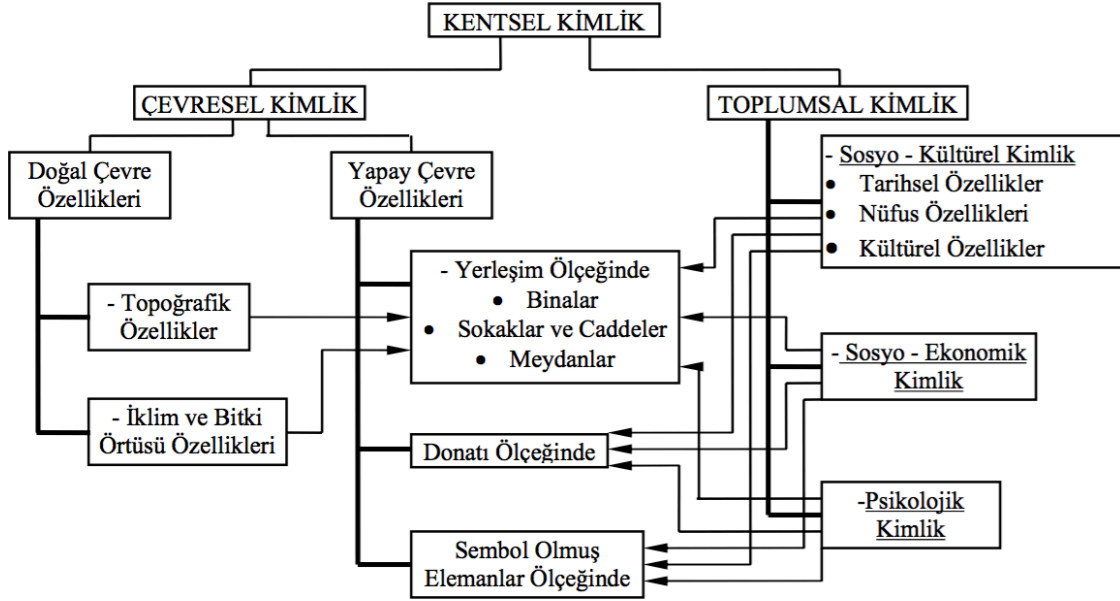
Sayfalar dolusu özelliği olan kenti anlatacak her bir kelimenin görevini üstlenerek zihinlerde daha çabuk ve hızlı bir şekilde canlandırılmasını sağlayan bir kentin kimliği olarak belirlenen özelliği, tıpkı bir sıfat gibi eklendiği kentin önüne gelerek onun nitelenmesine veya belirtilmesine yardımcı olmaktadır. (Örneğin; bilim kenti, kültür kenti, sanat kenti, sanayi kenti vb. gibi.)

Bir kentin diğerlerinden ayırt edilmesini sağlayan özelliklerin toplamını içeren ve bunları harmanlayıp bütün olarak sunan kent kimliği, kendisini oluşturan bir takım bileşenleri içermektedir. Kentin fiziksel özellikleri kadar toplumsal özelliklerini de içeren bu bileşenlerin incelenmesi, kent kimliğinin oluşum sürecini anlamaya katkı sağlayacaktır.

#### **2.4.1. Kent Kimliğini Oluşturan Bileşenler**

**Kenti;** oluşturan, şekillendiren ve geliştiren öğeler bağlamında çevre ve toplum olarak özetlenebilecek iki temel yapı ile ele almak mümkündür. Temsil ettiği kenti görsel ve fiziksel olarak tanımlayan, şekillendiren çevresel öğeler ve kentin hafızası niteliği taşıyan, kenti içerdiği nitel ve nicel değerler bakımından diğerlerinden farklı kılan toplumsal öğeler, kente ait bir kimliğin oluşturulması konusunda önemli bir açığı kapatmaktadır. Kente ait özellikleri içermesi, yansıtması ve bu sayede söz konusu kenti diğer kentlerden farklılaştırması

beklenen kent kimliğinin, üstlendiği bu zorlu görevini yerine getirmesinde yardımcıları ihtiyacı olması kaçınılmazdır. Aynı zamanda kent kimliğini oluşturan bileşenler olarak ele alınacak bu yardımcıları, sürdürülebilir turizm ve kimlik modelini irdeledikleri çalışmalarında Beyhan ve Ünügür (2005, s. 81) ‘çevresel kimlik’ ve ‘toplumsal kimlik’ olarak iki ana başlık altında topladıkları Görsel 1’deki şemada şu şekilde detaylandırılmaktadırlar:



**Görsel 1.** Kent Kimliğini Oluşturan Bileşenleri gösteren şemadan bir görüntü (Beyhan ve Ünügür, 2005, s. 81), (<https://bit.ly/3yAGmoa>).

Görsel 1’den anlaşılacağı üzere sıralanan bütün bileşenler birbirleriyle etkileşim içinde hareket etmektedirler. Sıralanan bileşenler ve bu bileşenlerin aralarındaki etkileşim, her kentte, kendi ile özdeşleşen özellikleri bağlamında gerçekleşmekte ve bu da her kentin farklı kimliklere sahip olduğu gerçeğini desteklemektedir. Örneğin; coğrafi özellikleri ile ön plana çıkan kentler olduğu gibi, anıtları, kente özgü yapıları, meydanları veya sokaklarıyla dikkat çeken kentlerin varlığından söz edilebilmektedir.

### **Çevresel Kimlik**

Kentin söz konusu olduğu yerlerde, çevre ve çevre öğelerinden de söz etmek mümkündür. Kendi içerisinde *doğal* ve *yapay* olmak üzere iki başlık altında toplanan çevresel kimlik öğelerinin, özele indirgenildiğinde ve detaylı bir şekilde incelendiğinde, sıralanan her bir

maddesinin, kentin kendine ait özelliğinin keşfedilmesinde kilit rol oynadığı gözlemlenmektedir.

**Doğal Çevre:** Kentlerin topografik özellikleri, iklim ve bitki örtüsü, jeolojik yapısı, konumu, kent kimliğini oluşturan doğal bileşenler olarak sıralanmaktadır. Geçmişten günümüze kadar, tarihsel süreçte var olan bütün kentlerin doğal bir çevrede, fiziksel varlığından söz etmek, kent olarak anılmasının ilk koşuludur. Bu bağlamda bir kentin kimliğinin oluşmasında doğal çevrenin önemli bir payının bulunması yadsınamaz bir gerçektir.

**Coğrafi Konum:** Herhangi bir yapının veya etmenin dünya üzerinde kapladığı alanın, paralel ve meridyen ölçeğinde gösterilmesi ve belirlenmesi işlemi olarak ele alınan coğrafi konum, tanımı içerisinde barındırdığı gibi her kentin kendine özgü konumunun olması sebebiyle, kent kimliğinin oluşumunu desteklemektedir.

**İklim ve Bitki Örtüsü:** Her kent bulunduğu konumu sebebiyle birbirinden farklı iklime ve bitki örtüsüne sahiptir. Yağışlar, nem, rüzgar, ısı, ışık vb. etmenlere bağlı olarak şekillenen iklim özellikleri ve bu özelliklerle bağlantılı olarak farklılaşan bitki örtüsü, kentlerin yapısal elamanlarını, yapı biçimlerini ve bu yapılarında kullanılan malzemeleri de belirlemektedir (Can, 1999; akt. Uçkaç, 2006, s. 22). İklim ve bitki örtüsünün şekillendirdiği bu yapılar ise, kent kimliğinin önemli yardımcılarıdır.

**Topografik Özellikler:** Doğa, dünyayı hakimiyeti altına alan yapısı ile kentleri şekillendiren bir etken olarak ele alınmaktadır. Doğanın kendine özgü yapısına belirli bir noktaya kadar karşı gelebilen kentlerin, ister istemez bazı noktalarda bu yapıya ayak uydurmak zorunda kaldığı gözlemlenmektedir. Bu durumun kent kimliğine yansımaları ise Can (1999; akt. Uçkaç, 2006, s. 21)'dan yapılan atıf yardımıyla şu şekilde özetlenmektedir.

Doğanın tabii haliyle kent içerisine nehirler, dereler, sahiller ve tepeler olarak girdiği görülmekte; burada kent doğanın formunu almaktadır. Kent ve yüzey şekilleri arasındaki uyum ne kadar dengeli olursa, kentlerin kimlikleri de o kadar kalıcı olmakta, insanların doğayı algılaması ve kentle bütünleşmesi kolaylaşmaktadır (Can, 1999; akt. Uçkaç, 2006, s. 21).

**Jeolojik Yapı:** Doğal etkenlerin oluşturduğu yeryüzü şekillerini ifade eden jeolojik yapı, kente kattığı fiziksel formlar yoluyla kenti oluşturan yapıların boyutlarının, biçimlerinin ve yapı malzemelerinin çeşitlenmesine katkı sağlamak ve bu sayede kent kimliğinin oluşmasında ve olgunlaşmasında etkin rol oynamaktadır.

Pamukkale Travertenleri ve Göreme Peri Bacaları gibi jeolojik yapıların, kentin silüetini etkilediği, kent kimliğini şekillendirdiği ve kentin tanıtımında büyük katkıları olduğu söylenebilmektedir.

**Yapay Çevre:** Adından da anlaşılacağı üzere, bir kentin yapay çevresi, kenti tanıma, anlamlandırma ve kimliklendirme noktalarında bireye ipuçları veren, sahip olduğu elemanlar yoluyla, bireyin mekanla arasında bağ oluşmasını sağlayan, kendiliğinden oluşmayıp sonradan inşa edilen yapılar olarak nitelendirilmektedir.

Birçok araştırmacının kendi sınırlamalarına göre sınıflandırdığı yapay çevre bileşenlerinde zaman zaman farklılıklar gözlemlenmektedir. (Oluşan bu farklılıkların aza indirgenmesinde, incelenecek konunun odak noktasının belirleyici olduğu düşünülmektedir. Bu bağlamda, çalışmanın merkezinde yer alan görsel kimlik kavramının temel bileşenlerinden biri olan fiziksel görünümü destekleyen yapay çevre bileşenlerinin; kentin fiziksel unsurlarını vurgulayacak şekilde sıralanmasında yarar olduğu düşünülmektedir. Yaptığı sıralamayı fiziksel unsurları temel alarak oluşturan Lynch (2019, s. 51), kent imgesinin bileşenlerini yollar, sınırlar/kenarlar, bölgeler, düğüm/odak noktaları ve işaret öğeleri olarak beş başlık altında incelemektedir:

**Yollar:** Kentin sahip olduğu öğeleri birbirine bağlayarak anlamlı bütünün oluşmasına yardım eden unsurlardır. Bu kanallar, kullanıcı hareketini doğrudan kolaylaştırdıkları için yol bulma sürecinde de etkin rol oynamaktadırlar. Birleştirici özellikleriyle yollar, kente, kent kimliğine ve kullanıcılarına hizmet etmektedirler. Kent, mahalle, sokak vb. kullanıldığı yere ve alana göre şekillenen yolların, ayrıca bu alanlara göre de ölçü, malzeme ve boyutlarında farklılıklar gösterdiği gözlemlenmektedir. Zamanla bu farklılıklar, onlarla özdeşleşen kent kimliğinin belirleyici öğeleri arasında yerlerini almaktadırlar.

**Sınırlar (Kenarlar):** İki bölgeyi birbirinden ayırarak sınır görevi gören kenar öğeleri, kent içinde beliren sur duvarları, nehir kıyıları, demir yolları vb. şekillerde kullanıcının karşısına çıkmaktadır. Birçok yönden yollara karşı nokta görevi gören kenarlar, hareketi kolaylaştırmak yerine sınırlamaktadır, ancak, bu karmaşık süreci organize edici unsurlar olarak görev almaktadırlar (RSM Design, 2019). Kullanıcılara belirli yerlerinden geçiş imkanı veren bu öğeler, kenti yaşam alanı olarak paylaşan çoğu kişiye yön bulma noktasında önemli yardımları dokunan öğelerdendir (Lynch, 2019, s. 52).

*Düğüm/Odak Noktaları:* Kentin bölümleri arasında geçişi sağlayan birleşme noktaları olarak ifade edilen odak noktaları, kullanıcısının kente giriş yaptığıının habercisidir. Etkileri varlıklarını sürdürdükleri yerleri kaplayan ve kimi zaman o yerin sembol ögesi olma özelliği taşıyan odak noktaları, genellikle ilgili kentin merkezleri konumundadır. Kent üzerinde oldukça baskın karaktere sahip olmaları sebebiyle kent imgesinin belirlenmesinde de önemli rol oynamaktadırlar. İnsanı yönlendirici özelliği olan ve kullanıcı tarafından sıkça tercih edilen yoğun kullanım alanlarıdır. İstanbul'un Taksim ve Kadıköy Meydanları, Ankara'nın Kızılay Meydanı, sahip oldukları özelliklerle ilgili kentlerin odak noktalarını oluşturmaktadır.

*Bölgeler:* Aktif olarak görev aldıkları konulara, alanlara göre isim alan (sanayi bölgesi, turizm bölgesi, vb. gibi) ve bu sayede fonksiyon olarak birbirlerinden keskin çizgilerle ayrılmış olan kentin anlamlı parçalarıdır (Deniz, 2004, s. 34). Bölgeler, kenti daha küçük, daha sindirilebilir parçalara bölerek, gözlemcinin hem parçalar arasındaki ilişkiyi hem de her parçanın içindeki ayrıntıları daha iyi anlamasına yardımcı olmaktadır. Kentin bir bölümünü diğerine göre farklılaştıran bölgeler, bu sayede kent içinde çeşitlilik sağlarken, aynı zamanda, kent içinde bir bölümden diğerine geçiş, kullanıcıya daha sonra gezinmek için kullanabileceği ipuçları sağlamaktadır (RSM Design, 2019). Ayrıca, kullanıcının psikolojik olarak bu alanlarda olduğunu hissettiklerini belirten Lynch (2019, s. 52), yolların ve bölgelerin kişilerin algılamasında nasıl bir yer edindiğine bağlı olarak kentin fiziksel yapısının ve kimliğinin de oluştuğunu vurgulamaktadır.

*İşaret Ögeleri:* Kendilerine has özellikleri sayesinde diğer elemanlar arasından kolaylıkla sıyrılmayı başaran işaret ögeleri, zaman içerisinde kentin sembolü olmuş elemanlardır. Genellikle uzak mesafelerden ve birçok açıdan görünebilme olanağı sağlayan işaret ögeleri, kentin kullanıcılarının her türlü pratik kullanımı için ellerinin altında bulunan yardımcı elemanlardır (Lynch, 2019, s. 52). Zaman içerisinde kentle özdeşleşen bu yapılar, kent ile ilgili somut detaylar vererek kullanıcının zihnine kent imgesi olarak kazınmaktadır. Bu kazınmalar, kentin yapısı ve kimliği ile ilgili eksik parçaları tamamlayarak, büyük resme ulaşılmasını sağlamaktadır.

Buraya kadar incelenen ögeler; yapay çevrenin, fiziksel unsurlarını temel alan yerleşim ölçeğindeki bileşenleri olarak ifade edilmektedir. Bunlara ek olarak, bazı çalışmalarda yer aldığı gözlemlenen; yapılar ve açık alanlar başlıkları ise araştırmaya yön verebilmesi bakımından, incelenecek olan diğer bileşenler olarak sıralanabilmektedir:

*Yapılar (Bina, Sokak, Cadde, vb.):* Bir kenti oluşturan temel ögeler arasında sayılan yapılar, kentin var olan dokusuna katkıda bulunan tamamlayıcı parçalardır. Yapılış biçimleri, kullanım amaçları ve işlevleri hakkında görsel ipuçları taşıyan yapılar, sahip oldukları özelliklerle hem kendi kimliklerini şekillendirmekte hem de bu yapıları kendilerine mekan edinen kişilerin yaşayışları, bakış açıları, algılayış biçimleri vb. hakkında bilgiler vererek dolaylı da olsa bu kişilerin kimliklerini etkilemektedir. Kendi kimliğinin yanı sıra ortamı paylaşan sakinlerinin de kimliğini yansıtmakta katkısı bulunan yapıların, her iki seçeneği de ortak paydada buluşturan kentlerin kimliğini doğrudan şekillendirdiği söylenebilmektedir.

Bir kentin vazgeçilmez elemanları olan, fiziksel ve biçimsel özellikleri, kullanılan malzeme çeşitliliği gibi yardımcıları sayesinde farklılar kazanan yapılar, sahip oldukları bu farklılıklar ile kent kimliğinin şekillenmesine de katkı sağlamaktadır. Bu yapılar bazen o kadar büyük bir güce sahiptir ki tek başlarına bir kentin kimliğini ifade etme sorumluluğunu bile üstlenmektedirler.

*Açık Alanlar (Meydanlar):* Halk ve kenti birleştiren, karşılıklı etkileşimin en yoğun yaşandığı alanlardan biri de kentin açık alanları ve meydanlarıdır. İçerisinde yer alan ve onu oluşturan elemanları, bu elemanların halka sunuluş şekli ile kentin açık alanları ve meydanları, hitap ettiği kitleye çeşitli mesajlar iletmekle kalmayıp aynı zamanda kentin imgesi ve kimliği üzerinde de derin etkiler oluşturmaktadır.

Kentlerin karakterini dışavurmaya yardımcı mekanlar olarak nitelendirilen açık alan ve meydanların, kentin ruhunu yansıtacak şekilde tasarlandığı ve düzenlendiği derecede bu görevi başarılı bir şekilde yerine getirdiğinden söz edilmektedir. Bu noktada, ortamın tasarlanmasında ve düzenlenmesinde katkısı büyük olan, kentin anlatmak ve izleyicisine aktarmak istediği mesajın iletim yolunu kolaylaştıran, kentin iç sesini ve özünü yansıtmayı başaracak güce sahip elemanlar olarak kent mobilyaları gündeme gelmektedir.

Açık alan ve meydanların eksikliklerini gidermede çokça ihtiyaç duydukları elemanlar olarak kent mobilyaları, varlıkları ile hem kullanıcısının, hem buldukları ortamların hem de kendisine yaşam alanı sunan kentin bütünleyici elemanları konumundadır. Kent oturma grupları, aydınlatma sistemleri, çöp kutuları, vb. gibi birçok elementi bünyesinde barındıran kent mobilyaları, örneklerden de anlaşıldığı gibi, hemen hemen her kentte, zaman ve koşullardan bağımsız bir biçimde karşılaşma ihtimali yüksek, vazgeçilmez parçalar olarak ele alınmaktadır. Bu parçalar, zaman içerisinde kendi temel görevlerini yerine getirmenin

yanı sıra dolaylı olarak da bilgi iletme, anlam aktarma ve iletişim sürecini kolaylaştırma gibi fonksiyonları da üstlenmektedirler (Bingül, 2004, s. 35).

Sahip olduğu bu yeni fonksiyonlar sayesinde kentin açık alan ve meydanları ve dolayısıyla bu mekanların bir parçası olan kent mobilyaları ile bilgi iletme, anlam yüklü içerikler oluşturma ve bunları yalın ve her kesimin anlayabileceği bir dille yansıtma amacı güden ve bu amacını gerçekleştirmek için çeşitli mekanlara, ortamlara ihtiyaç duyan grafik tasarımın yolları kesişmektedir. Kent mobilyaları üstlendikleri ikincil görevde yer alan bilgi iletimi, anlam aktarımı ve iletişim sürecini grafik tasarım ve ürünleri sayesinde kolaylaştırırken, grafik tasarım ve ürünleri de ihtiyaç duyduğu sergilenme mekanı ve ortamı konusunda alternatif çözümler elde etmektedir.

## **Toplumsal Kimlik**

Toplumun en küçük parçası olan birey ve bireyin sahip olduğu kimlik, söz konusu parçaların bir araya gelmesiyle oluşan insan öbekleri/grupları toplumun hem yapısında hem de kimliğinde önemli etkilere sahiptir. Aynı zamanda grup ve toplum kimliği ise bireyin kimliğinin sağlam temellere oturtulmasında ve güçlenmesinde görev almaktadır. Bu bağlamda karşılıklı etkileşim içerisinde oldukları gözlemlenen bireysel ve toplumsal kimlik, değişen koşullara ve durumlara bağlı olarak birbirlerini sürekli etkileyen ve besleyen kavramlar olarak ele alınmaktadır.

Bireyin, içinde bulunduğu toplumun gelenekleri, görenekleri, sanatı, dili, dini vb. etkenler aracılığıyla kendi yolunu seçtiği ve bu yol sayesinde belli bir gruba ait olma duygusuyla şekillendirdiği toplumsal kimlik, kimlik kavrama sosyolojik açıdan yaklaşan ve bu bağlamda farklı boyutlarda incelenebilen bir kavram olarak varlığını sürdürmektedir.

Yaşam içinde aktif rol alan ve kendi de aktif bir şekilde yaşamını sürdüren kent, içinde barındırdığı bireyler kadar o bireylerin bir araya gelerek oluşturdukları toplumun fiziksel, kültürel, ekonomik ve psikolojik yapısından ve bu toplumun sahip olduğu toplumsal kimlikten ayrı tutulmamaktadır. Ayrıca toplumların sahip olduğu fiziksel, kültürel, sosyolojik farklılıklar ve toplumsal kimlik, kente özgü kimliğin oluşumuna da zemin hazırlamaktadır.

### **Sosyo-Kültürel Kimlik**

Kentin sahip olduğu dokusuna, onu paylaşanların yaşam biçimlerinin, tavır ve davranışlarının, zaman içerisinde oluşturdukları gelenek ve göreneklerinin, kısacası kültürünün ve geçmişin birikimi olan tarihinin dahil edilmesi, kentin oluşumunu, yapısını şekillendirmekte ve diğerlerinden farklılaşmasını sağlamakta, bu sayede sahip olduğu kimliğini de desteklemekte ve zenginleştirmektedir. Bir kentin tarihi, kültürel birikimi ve nüfusu gibi özelliklerini içeren, sosyo-kültürel kimlik olarak tanımlanan bu oluşumun, toplumsal ve kültürel boyutun bir arada harmanlandığı, bu iki boyutu bünyesinde barındıran kentlerin bir parçası olduğu, her yönüyle kenti etkileyeceği kaçınılmaz bir durumdur. Bu bakımdan kent ve kimliği söz konusu olduğunda kentin sosyo-kültürel yapısının da süreçte söz sahibi olduğu unutulmamalıdır.

### **Sosyo-Ekonomik Kimlik**

Kenti, birey ve toplumdaki ayrı düşünmek imkansızdır. Bu yüzden birey ve toplumu etkileyen her gelişme, doğrudan ya da dolaylı olarak kenti de etkilemektedir. Bu gelişmelerden biri olan, birey ve toplum üzerinde hissedilir derecede etkilere sahip ekonomik değişimleri, bu değişimlerin toplumu ve onun sahip olduğu değerleri olumlu ve olumsuz nasıl etkilediği konularını tek çatı altında toplayan sosyo-ekonomik kimlik, bireyi ve toplumu etkilediği kadar, kentleri de etkisi altına almaktadır. Hem ekonominin temeli olan üretim ve tüketim faaliyetlerine, hem de etkin kullanıcısı olan birey ve topluma ev sahipliği yapan kentlerin, bu iki durumun birbiri ile etkileşimi sonucu oluşan sosyo-ekonomik kimliğin katkısı ile, kendilerine özgü kent kimlikleri geliştirdikleri söylenmektedir.

### **Psikolojik Kimlik**

Kent kimliğinin oluşumunda kentin var olan özelliklerinin olduğu kadar kent paydaşlarının düşüncelerinin ve davranışlarının da etkisi yadsınamaz bir gerçektir. İçinde bulunduğu kentle ilgili olumlu ya da olumsuz belirli bir duygu, düşünce, hareket ve davranış geliştirme özelliğine sahip olan insan, zaman içerisinde oluşan bu özelliklerini kente yansıtarak kentin o kimliğe bürünmesini sağlamaktadır. Bu noktada kentin gözle görülebilir, elle tutulabilir özelliklerinden bağımsız olarak, bireyin kente yüklediği anlamın ön planda olduğu psikolojik kimlik söz konusu olmaktadır. Kısaca, kentin adı geçtiğinde bireyin zihninde canlanan isim ve resimler bütünü olarak nitelenebilen psikolojik kimlik, diğer kimlik

çeşitlerine nazaran ikinci planda kalmış olsa da kent kimliğinin oluşumda gizli güçlerden biri olarak süreçte görev almaktadır.

#### **2.4.2. Kent Kimliğinde İlkeler ve Ögeler**

Tasarlama eyleminin faaliyet gösterdiği her alanda olduğu gibi bu faaliyet alanlarından biri olan kent kimliği kavramı da belirlenen ilkeler yoluyla düzenlenmekte, ögeler yardımıyla da zenginleştirilmektedir. Bu bağlamda kent kimliğinin başarılı bir şekilde sonuca ulaştırılmasında sıralanacak ilkelere ve ögelere uyumu, süreçte kilit noktayı oluşturmaktadır.

#### **Kent Kimliğinde İlkeler**

Bir faaliyetin sistematik bir şekilde gerçekleştirilmesi amacıyla belirlenen sınırlamalar ve uyulması gereken kurallar bütünü, ilkeleri oluşturmaktadır. Kent kimliği gibi belirlenmesi ve aktarılması oldukça zor olan bir kavramın netleştirilmesinde de çeşitli ilkelerin yardımına başvurulmaktadır. Uygunluk, farklılık, yalınlık, işlevsellik, tutarlılık ve sürdürülebilirlik olarak sıralanabilen bu ilkelere uygun olma derecesi, kent ve onu temsil edecek kimliği arasındaki uyumun da derecesini belirlemektedir.

#### **Uygunluk**

Tasarım içinde yer alan ögelerin hem kendi aralarındaki hem de buldukları ve sunuldukları ortam ile aralarındaki uyuşmayı temsil eden uygunluk, tasarımın bir tür toparlayıcı ve birleştirici faktörü olarak ifade edilebilir (Öztuna, 2007, s. 52). Tasarlama eyleminin temel amaçlarından birini, iletilmek istenen mesajın her açıdan uygun ve etkili bir biçimde alıcının hizmetine sunulması oluşturmaktadır. Bir tasarım, bulunduğu mekana, yansıtıldığı ortama, sunulduğu hedef kitleye, ele aldığı konuya, sahip olduğu içeriğe ne kadar uygunsa o kadar başarıya ulaşmış demektir. Tasarımın başarıya ulaşması yolunda bu derece önemli olan uygunluk kavramı, bir kentin kimliğine kavuşması yolunda da temel ilkelerden biridir.

Bilindiği gibi kenti ve kimliğini hedef alan çalışmalarda temel beklentiyi, öncelikle kenti tanıtan ve yansıtan kısaca kente uygun ve kentle uyumlu tasarımlar karşılamaktadır. Kent ile

bir olmayı ve bütünleşmeyi kolaylaştıran bu girişim, kent kimliğinin ise sağlam temellere oturtulmasını sağlamaktadır.

### **Farklılık**

Benzerlik ve sıradanlık ile karşıt anlam içeren, aynı zamanda beklenmeyen, sürpriz, yeni, eşsiz, başka, özgün gibi terimler ile de ortak noktada buluşan farklılık, tüm bu özellikleri ile ayırt ediciliğin en büyük temsilcisidir (Sayın, 2021, s. 23). Dolayısıyla bu özelliklerin bir ya da birkaçını bünyesinde barındıran şey, birbiri ile benzer, aynı veya sıradan olanlara göre bir adım öne geçerek farklı kabul edilmektedir.

Her bir kent kendine özgü yapısı ve özellikleriyle birbirinden farklıdır. Kimlik kavramı ise özünde farklılıktan beslenmektedir. Söz konusu kent ve kimlik olduğunda her ikisini de ortak noktada buluşturan farklılık ilkesi, oluşturulacak kent kimliğinin benzerlerinden ayrılmasına katkıda bulunarak onu şekillendirmede vazgeçilmez bir yardımcıdır.

Farklılık aynı zamanda dikkat çekiciliği de beraberinde getirmektedir. İlgili konu hakkında merak uyandırarak keşfedilmenin önünü açan farklı tasarımlar, hedef kitlenin dikkatini çekmeyi başararak tanınırlığı ve fark edilmeyi kolaylaştırmaktadır. Bu sayede içinde bulunduğu rekabet ortamından sıyrılmayı başaran kent ve kimliği, süreçteki doğru ve kararlı ilerleyişini sürdürmektedir.

### **Yalınlık**

‘Uyarıcıların en basit anlamıyla algılanma eğiliminde olduklarını’ (Gezer, 2019, s. 604) vurgulayan Gestalt ilkesi temelinde detaylandırılan yalınlık ilkesini, yazmış olduğu ‘Gelişim, Öğrenme ve Öğretim, Kuramdan Uygulamaya’ isimli kitabında Nuray Senemoğlu (2010, s. 247), ‘Bu yasaya göre, diğer unsurlar eşit olduğu takdirde, birey basit, düzenli bir şekilde organize edilmiş figürleri algılama eğilimindedir. Bu yasa, algılamanın simetrik, düzenli, düzgün olan iyi bir biçime, şekle, bütüne doğru olduğunu göstermektedir.’ şeklinde ifade etmektedir.

İnsanın algılama seviyesi üzerinde bu derece güçlü bir etkiye sahip olan yalınlık, merkezinde kullanıcıya yer veren her tasarım alanın, karmaşıklıktan uzak, basit ve sade bir şekilde planlanmasını, tasarlanmasını ve uygulanmasını gerektirmektedir. Bu özellikleri karşılayan yalınlık ilkesi, aktarılmak istenen mesajın, işlevsellikten ödün vermeden, mümkün olduğunca basit, açık ve net bir şekilde sunulmasını sağlayarak anlaşılabilirliği arttırmaktadır.

Tasarımda gereksiz ögelerin kaldırılması, temiz, basit, anlaşılır geometrik formlara yer verilmesi, görsel ve yazınsal bilgi yoğunluğunun azaltılması, bilgi hiyerarşisinin oluşturulması vb. yöntemler, yalınlık ilkesine ulaşılması yollarından sadece birkaçıdır. Bu ilkeyi temel alan yaklaşımla tasarımcılar, kullanıcı odaklı, etkili ve kullanımı keyif veren tasarımlar gerçekleştirebilmektedir (Msux.design, 2022).

İçeriği gereği çok bileşenli bir yapıya sahip olan kent kimliği, kenti özümsemeye ve özetlemeye olanak tanıyan yalınlaştırmalar ile anlaşılması kolay bir yapıya dönüşmektedir. Bu sayede hedeflerine bir adım daha yaklaşmayı başaran kent kimliği, gereksiz fazlalıklardan arındırılarak kendi özüne kavuşturulmakta ve hedeflediği kitleye de emin adımlarla ulaşmaktadır.

### **İşlevsellik**

Herhangi bir ürünün veya ortamın hedeflenen belirli bir amaca hizmet ettiğinin göstergesi olan işlevsellik, iyi olarak tanımlanabilecek tasarımın başarılı olmasının altında yatan ön koşullardan biridir (Kılıç ve Sungurlu, 2021, s. 281). Pratik, etkili ve kullanıcı ihtiyaçlarına cevap vermeye odaklanan tasarımlar işlevsel olarak nitelendirilmektedir. Yalınlık ilkesiyle ve kullanılabilirlik ile doğrudan ilişkilidir, çünkü genel anlamda basit olan tasarımlar, aynı zamanda işlevseldir ve kullanıcı dostudur. Hedeflenen amacı yerine getirebilmek, kullanımı kolay ve kullanıcı odaklı tasarımlar yapmak, gereksiz özellik ve unsurlardan kaçınmak gibi noktalara dikkat edilmesiyle uygulanan işlevsellik ilkesinin, tek başına ihtiyaçlara cevap vermeye yetmediği, diğer ilkelerle uyumlu bir şekilde dengelendiğinde amacına ulaştığı da unutulmamalıdır.

Birçok özelliği içinde barındıran kenti, özet bir şekilde sunan kent kimliği, kenti olabildiğince yalınlaştırarak kullanımını her açıdan kolay hale getirmektedir. İşlevsel yönü vurgulayan bu durum, kenti ve kimliğini istenmeyen özelliklerden arındırarak, her ortama ayak uyduracak şekilde kullanımı kolay ve kullanıcı odaklı hale getirmektedir.

### **Tutarlılık**

Tasarım için belirlenen alanda benzer ögelerin, benzer şekilde tutarlı görünüme ve işleve sahip olmaları ve bu sayede kullanılabilirliğin artmasıdır. Bu da kullanıcıların bilgiyi yeni bağlamlara aktarabilmelerini, yeni şeyleri daha hızlı ve kolay bir şekilde öğrenebilmelerini sağlamaktadır. Tutarlılık, kullanıcıda oluşabilecek anlam karmaşasını ortadan kaldırarak,

tasarımların etkili bir şekilde anlaşılmasına ve kullanılmasına olanak tanımaktadır. Tutarlılık sayesinde kullanıcıya aktarılacak istenen tüm parçalar kesintisiz bir şekilde bir arada tutulmakta, bu sayede güven inşa etmek, sadakati teşvik etmek ve hedef kitlenin memnuniyetini sağlamak gibi görevler de yerine getirilmektedir (Wheeler, 2009, s. 42).

Tutarlılık aynı zamanda, tasarıma ve tasarlanan hizmet, ürün ya da içeriğe karşı güvenirliliği ve bilinirliliği de arttırmaktadır. Bu sayede öne çıkmayı ve dikkat çekmeyi başaran tasarım, kolay hatırlanabilir ve akılda kalıcı olma özelliklerine de kavuşmaktadır.

Kullanıcısını önemseyen her tasarım gibi kent ve kimliği için de hitap ettiği kitlenin ona karşı yaklaşımı ve düşüncesi önemlidir. Tutarlılık, bir tasarımdan beklenen, kargaşadan uzak, hızlı, kolay, doğru, etkili ve güvenilir bilgi aktarımını düzenlemede ve bu bilgilerin geri çağırılmasını kolaylaştıracak ipuçları sayesinde akılda kalıcılığını sağlamada beklentileri karşıladığı için hedef kitlenin kente ve kimliğine karşı düşünce ve yaklaşımlarını şekillendirmektedir.

### **Sürdürülebilirlik**

1987 yılında küresel sorunlara ve sürdürülebilir kalkınmaya yönelik öncü çalışmalar gerçekleştiren Birleşmiş Milletler Brundtland Komisyonu'nun yaptığı tanımlamaya göre sürdürülebilirlik (sustainability) kavramı “gelecek nesillerin kendi ihtiyaçlarını karşılayabilme yeteneklerinden ödün vermeden bugünün ihtiyaçlarının karşılanması” olarak ifade edilmektedir (Birleşmiş Milletler, 1987).

Bugünün ihtiyaçlarının nasıl, ne şekilde ve ne derece karşılandığının geleceği şekillendirdiği bilincinden hareketle ortaya çıkan bu kavram, aynı zamanda bugün yapılacak ufak bir düzenlemenin gelecekte varlığı gözlemlenecek bir yoksunluğun çözümü olacağını vurgulamaktadır.

Üretimin tüketim ile paralel doğrultuda ve dengeli bir şekilde hareket etmesini, elde olan kaynakların doğal yollarla bu dengeyi koruyarak tüketilmesini, yok olmasının önlenmesini ve sadece bugünün değil gelecek kuşakların da refahı yolunda adımların atılmasını gerektiren bu bakış açısı, her türlü yaşam ve tüketim faaliyetlerinin merkezi olan kentleri, bugünü ve geleceği şekillendirmek üzere yapılacak ufak düzenlemelerin de merkezi haline getirmektedir.

Birçok alana uyum sağlayan sürdürülebilirlik kavramı, ufak değişimlerin odak noktası olan kent ve onun kimliği söz konusu olduğunda, sürdürülebilir kent ve sürdürülebilir grafik tasarım olarak iki boyutta incelenmektedir.

Genel olarak çevresel, sosyal ve ekonomik boyutlara ulaşan ve çevre sağlığını, sosyal eşitliği ve ekonomik canlılığı bağdaştıran, bütünlük bir yaklaşımı gerektiren sürdürülebilirlik, bu üç boyutun açıkça gözlemlendiği mekanlar olan kentleri de etkisi altına almaktadır. *Sürdürülebilir kent* tanımlamalarının oluşmasına ortam hazırlayan bu durum, kentleri yaşanabilir ortamlar kılmak ve kazanılacak bu özelliği gelecek kuşaklara da aktarabilmek endişesiyle hareket etme becerisini ifade etmektedir.

Sürdürülebilir kentler, kenti, paydaşlarının yeme-içme, barınma, ulaşım, eğitim, sağlık, vb. temel ihtiyaçlarını karşılamak üzere sürdürülebilirlik ilkeleri çerçevesinde hazırlamayı, uygulamaya koymayı ve bu hazırlıkları kalıcı olarak yaşam tarzına dönüştürmeyi başarmış kentler olarak tanımlanmaktadır.

Ekolojik, ekonomik, sosyal, siyasal ve kültürel olarak kentleri etkisi altına alan sürdürülebilir kentler, belirli amaçlar doğrultusunda hareket etmektedir. Bu bağlamda, sürdürülebilir bir kent geliştirmede amaç,

Kentlerde yaşayan insanların yaşam kalitelerinin artırılması, gelecek nesillerin gereksinimlerini karşılayabilmelerine olanak sağlaması, kentin kendi varlığını devam ettirebilme yeteneğinin güçlendirilmesi ve doğal kaynakların sınırsız kullanımının mevcut üretim ve tüketim kalıpları üzerinden sorgulanmasının sağlanması (Pınarcıoğlu ve Kanbak, 2020, s. 17)

olarak sıralanmaktadır. Kısacası, kendi kendine yetebilme ilkesi temelinde doğal çevreye ve kaynaklara kendini besleyebilme ve geri dönüşüm yeteneği kazandırma, yenilenebilir enerji kaynakları üretme, her türlü kirlilik miktarını, iklim değişikliği ihtimalini mümkün olan en alt seviyelere çekebilme çabası vb. gibi çözüm önerileri sayesinde kentin, oluşabilecek küresel tehditler ve tehlikeler üzerindeki etkisini en aza indirmek, sürdürülebilir bir kentin öncelikleri arasındaki yerini almaktadır.

Sıralanan bu öncelikler hakkında haberdar etme, dikkat çekme, hedef kitlenin bilgilenme ve yönlendirme ihtiyacını gidererek onları harekete geçirme konularında ise grafik tasarıma büyük görev düşmektedir. Bu durumda hem ele aldığı konularla sürdürülebilirliği tanıtmaya ve vurgulama görevi üstlenen, hem de benimsediği anlayış ve uygulayış biçim ve biçimleri

ile kendini daha özel bir alanda bulan grafik tasarımın bir kolu, sürdürülebilir grafik tasarıma doğru evrilmektedir.

*Sürdürülebilir grafik tasarım*, günümüzde var olan endüstrinin artan olumsuz etkisini aza indirerek çevre dostu tasarımlar gerçekleştirmek üzerine odaklanmaktadır. Bunu yaparken de gerek malzeme kullanımı, gerek alan ve konu seçimi ve kullanımı, gerek tasarım ilke ve öğelerinin seçimi ve kullanımı bakımından bilinçli ve dikkatli tercihler yol gösterici olmaktadır.

Birden fazla noktada bulaşan kentler ve grafik tasarım, sürdürülebilirlik ortak paydasında da güçlerini birleştirerek, aynı amaç uğrunda hareket etme becerisine kavuşmaktadır. Bu beceri, doğru yerde, zamanda ve koşullarda kullanıldığında güçlü bir avantaja dönüşmektedir. Bu bilinçle oluşturulacak her bir hareket, üretilecek her bir ürün ve dönüştürülecek her bir ortam, geleceğe atılacak sağlam adımların da habercisi olacaktır.

### **Kent Kimliğinde Öğeler**

Kent kimliğini destekleyecek, yansıtacak, vurgulayacak şekilde ve yukarıda sıralanan ilkeler dikkate alınarak tasarlanan veya tasarlanacak her bir ürün, öge olarak nitelendirilmektedir. Sözel olarak marşlar ve sloganlar, görsel olarak ise başta kent logoları olmak üzere, kent için tasarlanmış kurumsal kimlik ürünleri, yazı karakteri tasarımları, afiş, billboard tasarımları, web siteleri ve mobil uygulamalar vb. gibi kentin kimliğine kavuşmasına ve markalaşmasına destek veren tasarım ürünleri olarak sıralanan kent kimliği öğelerindedir. Bunlara ek olarak bilgilendirme ve yönlendirme amacına hizmet eden grafik ürünlerin de yer aldığı geniş bir yelpazeden söz edilebilir.

### **Marşlar ve Sloganlar**

Kent kimliğinde *sözel kimlik öğeleri* olarak sıralanan marşlar ve sloganlar, sahip oldukları güçlü yapılarıyla hedef kitlenin diline dolanan, diğerlerinden farklı bir boyutta onlara ulaşmayı başaran etkili kimlik aktarım yollarındandır. Özellikle markalaşma çalışmalarının vazgeçilmezleri arasında sayılan sloganlar ve kimi zaman marşlar, çabuk hatırlanan ve akılda kalıcı özellikleri ile kolayca dikkatleri üzerlerine çekmektedirler.

Ülkeler genelinde ele alındığında gücün, özgürlüğün ve bağımsızlığın vurgulayıcısı olan milli marşlar, sahip oldukları derin anlam yükleri ve yoğun duygusal içerikleri ile halk tarafından benimsenmiş, onları harekete geçirici, destekleyici ve cesaretlendirici rolü ile de birliğin, beraberliğin ve aidiyetin en belirgin göstergeleri olan dizelerdir. Kent kimliğinden çok daha geniş boyut ve anlam içeren ülke kimliğini yansıtan milli marşlar, sıralanan bu özellikleri ile ülke gibi büyük ve çok bileşenli bir yapıyı temsil edebilmeleri bakımından güçlü sözel kimlik öğeleri arasındaki yerini almaktadır.

Genel anlamda bir düşünceyi, bir fikri tanıtmak ve benimsetmek amacıyla oluşturulan sloganlar ise, hedef kitleyi harekete geçirme konusunda destekleyici, dikkat çekici, ikna edici, kısa ama anlamlı ve etkili sözcük dizilimleridir (Kurt, 2017, s. 22). Özellikle kimlik ve markalaşma çabalarının kaçınılmaz durağı olan sloganlar, sahip oldukları doğrudan ve özlü anlatımları, dikkat çekici, akılda kalıcı özellikleri ile belirlenen amaca ve hedeflenen kitleye kolayca ulaşma yollarından biridir (Görsel 2).

ÜLKELER	SLOGANLAR	SLOGANLAR (TÜRKÇE)
Birleşik Krallık	"Home of Amazing Moments"	"Muhteşem Anların Yurdu"
Kanada	"Keep Exploring"	"Keşfetmeye Devam Et"
Amerika Birleşik Devletleri	"All Within Your Reach"	"Hepsi Elinizin Altında"
Norveç	"Powered By Nature"	"Gücünü Doğadan Alan"
Danimarka	"Happiest Place on Earth"	"Yeryüzündeki en Mutlu Yer"
Çek Cumhuriyeti	"Land of Stories"	"Hikayeler Diyarı"
Fransa	"Rendez vous en France"	"Fransa'da Randevu"
Mısır	"Where It All Begins"	"Her Şeyin Başladığı Yer"
Almanya	"Simply Inspiring"	"Tek Kelimeyle İlham Verici"
Yeni Zelanda	"%100 Pure"	"%100 Saf"
Maldivler	"The Sunny Side of Life"	"Hayatın Güneşli Yanı"
Katar	"Where Dreams Come to Life"	"Hayallerin Hayat Bulduğu Yer"
Türkiye	"Be Our Guest"	"Misafirimiz Olun"
İsviçre	"Get Natural"	"Doğal Ol"
Japonya	"Endless Discovery"	"Sonsuz Keşif"

**Görsel 2.** Bazı ülkelerin turistik amaçlı oluşturulan sloganlarından bir görüntü (Alkaya, 2019), (<https://bit.ly/3Kpai9I>).

İster marş şeklinde, ister sloganlar şeklinde hazırlanmış olsun her iki öge de belirli bir duygu, düşünce ve amaç uğruna oluşturulmuş olup, temsil ettikleri şeyin en çarpıcı ve cazip özelliklerini, kimi zaman duygu yüklü kimi zaman ise esprili bir yaklaşımla, sözel ve

yazınsal olarak karşı tarafa sunan başarılı birer kimlik aktarıcıları olarak süreçte görev almaktadırlar.

### **Kent Logoları**

Kimlik söz konusu olduğunda *görsel kimlik öğelerinin* en başında gelen logolar/emblemler; grafik tasarımın en çok bilinen, küçük genellikle boyutlu ama bir o kadar da yoğun ve etkili içeriğe sahip olan yüksek nitelikli görsel iletişim göstergeleridir.

Temsil ettikleri ürün, hizmet ya da varlığın hedef kitle ile temas halinde olan yüzü olarak logolar, her ikisi arasında iletişim kurarak güçlü bağlar oluşmasını desteklemektedir. Kurulacak iletişimin ve güçlü bağın oluşumuna olanak sağlayan ortamlardan birini de kentler oluşturmaktadır.

Hedef kitleye ev sahipliği yapan kentler, hedef kitle ile en yoğun iletişimin ve etkileşimin yaşandığı yerler olarak, şüphesiz, bu güçlü bağ oluşumunun en çok ihtiyaç duyulacağı yerler arasındadır. Bu ihtiyaca hızlı ve etkili cevap verecek olan logolar ise her biri birbirinden farklı özelliklere sahip olan kentleri birbirinden ayırma ve onları hak ettikleri kimliklerine kavuşturma yöntemlerinin başında gelmektedir.

Keşfettikleri bu yöntem sayesinde birbirinden farklılaşan, kolayca ayırt edilebilen, kısaca kimliğine kavuşan kentler, ayrıca tanınırlığını arttırarak, hedef kitle üzerinde oluşturmak istediği güven duygusunu da pekiştirmektedir. Kent logoları ile ilgili yaptığı tanımlamada bu duruma yer veren Knapp (2002, s. 98), kent logolarını ‘kentlerin ve kent yönetimlerinin kartvizitleri’ olarak özetlemekte ve bunun yanı sıra hedef kitlenin beklentisi olan niteliklere ve güven duygusuna karşılık gelen ‘güven işaretleri’ olarak ifade etmektedir.

İçinde buldukları rekabet ortamında varlıklarıyla hem kentlerin görünürlüğünü artıran hem de hedef kitlenin beklentilerine karşılık gelerek güvenini kazanan kent logoları, kentlere özgü tarihi, sosyal ve kültürel değerleri vurgulayan, özgün kimlik yansıtıcılarıdır. Kentler gibi oldukça geniş ve derin anlamlar içeren, çok çeşitli boyutlarda incelenen bir yapıyı, çizgiler, renkler, lekeler, simge, şekil ve semboller yardımıyla özetleyen kent logoları, kenti görsel olarak betimlemenin de en etkili yoludur (Görsel 3).



Görsel 3. Bazı kentler için tasarlanmış kent logolarından bir görüntü (<https://bit.ly/3R4NBLD>).

Genel anlamıyla logolar, özele indirildiğinde ise kent logoları, birbirine bağlantılı olarak ilerleyen sürecin başlangıç noktasını oluşturan ve yapısıyla sunulacak görsel düzenin ana hatlarını belirleyen temel elemanlardır. Bu bakımdan hayata geçirilmesi planlanan her görsel kimlik tasarımı sürecinin kaçınılmaz uğrağı logolardan geçmektedir. Bu zorunluluk aynı zamanda karşılaşılabilecek zorlukların da habercisidir. Arka planında yoğun bilgi, anlam ve değerler biriktiren bir kavramın veya yapının tek bir görselde sunulması isteğı ve hedefi, aynı zamanda belirlenmesi, tasarlanması, aktarılması ve başarıyla sonuçlandırılması oldukça zorlu ve sıkıntılı bir tasarım sürecini de beraberinde getirmektedir. Bu zorlu süreci başarıya ulaştırmak ise, ele alınan konuyu, kavramı ya da yapıyı her yönüyle derinlemesine anlamaktan, kavramaktan ve özümsemekten, ayrıca, edinilen bu bilgilerden hareketle olabildiğince kapsayıcı ve yansıtıcı tasarım anlayışı ve uygulama yöntemi benimsemekten geçmektedir. Bu sayede sağlam temellere oturtulan logolar, görsel kimlik tasarımının güçlü temsilcisi olma konumunu koruyarak, yıllarca yardımına başvurulacak önemli elemanlar olarak hizmet vermeye devam edecektir.

### Yazı Karakterleri

‘Tipografide Etki ve Font Tasarımına Yansımaları’ adlı kitap bölümünde Sarıkavak (2021, s. 69), “Yazı karakteri veya font olarak adlandırılan, abecelerin görsel soyutlanmış biçimlerini içeren ve Gutenberg çağından günümüze teknik ve teknolojik gelişim ve dönüşüm içinde olan basım ve çoğaltım araçlarının artık günümüzde sayısal olarak siber ortamda varlığını farklı özellik, boyut ve işlev içerisinde sürdürdüğünü” vurgulamaktadır.

Genel tanımıyla, belirlenen amaçlar ve kurallar çerçevesinde oluşturulmuş, aynı dili konuşan ve her bir ögesi ile ortak özelliklerini yansıtmayı başaran harfler, rakamlar, semboller dizisi olarak ifade edilen yazı karakteri, yazılı iletişim biçiminin tasarlanmış en temel ögesidir.

Her yazı karakterinin kendine özgü biçimi, bu biçiminden kaynaklı taşıdığı anlamı, içerdiği duygusu ve iletmek istediği mesajı bulunmaktadır. Bu sebeple uygulanan her bir yazı karakteri, düzlem üzerine yazılan işaretlemelerin ötesinde, samimi ya da ciddi, durgun ya da dinamik, geleneksel ya da çağdaş, açık ya da gizemli vb. gibi birçok ipucunu da beraberinde getirmektedir. Bu özellikleri sayesinde yazı karakterleri, hem biçimleri bakımından, hem aktardıkları çok çeşitli kimlik ve kişilik özellikleri bakımından hem de taşıdıkları anlam yükleri bakımından iletilmek istenen mesajın güçlü temsilcilerinden biridir.

Anlaşılacağı üzere her yazı karakteri bir kişilik ve kimlik sahibi olarak süreçte görev almaktadır ve bu kişiliğe ve kimliğe ait özelliklerin aktarılmasını sağlamaktadır. Özellikle kimliğinin aktarılması söz konusu olduğunda ise kentler, logoları başta olmak üzere, beraberinde kendini tamamlayacak olan ve kendileri ile uyumlu bir kimliğe ve kişiliğe sahip yazı karakteri kullanma gerekliliğine başvurmaktadır.

Kenti ve kimliğini başarılı bir şekilde yansıtmaya, ona uygun yazı karakterini de akıllıca kullanmaktan geçmektedir. Bu seçim bazen o kadar güçlü olmaktadır ki kullanılan yazı karakteri tüm kenti ve kimliğini kapsayacak etkide kendisini göstermektedir. Öyle ki tarih içerisinde bir yazı karakteri ile tüm kente ait kişiliğin yansıtıldığı örneklerle rastlamak mümkündür. Bunun en bilinen örneğini, Edward Johnston tarafından tasarlanan ‘Johnston Sans’ olarak adlandırılan yazı karakteri oluşturmaktadır (Görsel 4).

ODBEFHIJKLMN  
PQURSTVWCG  
QU WA & YXZ J

**Görsel 4.** Johnston Sans yazı karakterinden bir görüntü (<https://bbc.in/3VIBRH4>).

Başlangıçta Londra Metrosu için tasarlanmış olan bu karakter, kökleri tarihe dayanan, akıcı, net, güvenilir ve modern çağa uyan bir sadelikte tasarlanan yapısı ile zamanla tüm kenti temsil edecek konuma yükselmiş ve uzun zaman boyunca da bu konumunu korumuştur.

Bunun en güzel kanıtı, ilk kez 1916 yılında kullanılmaya başlanan yazı karakterinin 2012 yılı Londra Olimpiyatları bilgilendirme tasarımlarında bile gözlemleniyor olmasıdır (Boğ, 2019, s. 113-114) (Görsel 5).



**Görsel 5.** 2012 Londra Olimpiyatları yönlendirme grafiklerinde yazı karakterinin kullanımından görüntüler (<https://bit.ly/3X1LlBV>).

Kenti yansıtmaya derecede kapsayıcı yönünü vurgulayan bu örnek, aynı zamanda doğru tasarlanan bir yazı karakterinin kentteki tasarım ürünleriyle uyum içinde kullanımındaki bütünleştirici rolünü de kanıtlamaktadır. Uyumlu, yerinde ve dengeli bir şekilde tasarlandığında ve kullanıldığında etkisini çok daha ötesine taşıdığı gözlemlenen yazı karakterleri, bu özellikleri sayesinde kentin ve kimliğinin başta olmak üzere tasarımın dokunduğu tüm alanlarda gücüne başvurulacak ve her daim başvurulacak öğelerden biri olmaya devam edecektir.

### **Kurumsal Kimlik Öğeleri**

Adından da anlaşılacağı üzere belirli bir kurumun, kuruluşun, markanın veya kimliğin, bunların önemli temsilcileri olan logoların ve tasarlanan yazı karakterinin görsel sunumu ve hedef kitleye ulaşma biçimi olan kurumsal kimlik öğeleri, her biri kendi içerisinde bağımsızlığını ilan eden öğeleri bir araya getirerek sistematik, tutarlı ve düzenli bir akış oluşturmanın vazgeçilmez başvuru noktalarındandır.

Toparlayıcı ve kucaklayıcı etkisi ile kimlik tasarımlarının gözdesi olan kurumsal kimlik öğeleri, kentler gibi büyük ve çok parçalı yapılarda görsel güç birliği sağlamanın da en bilindik yollarından biridir. Kentler için tasarlanmış logolar başta olmak üzere, bu logoların

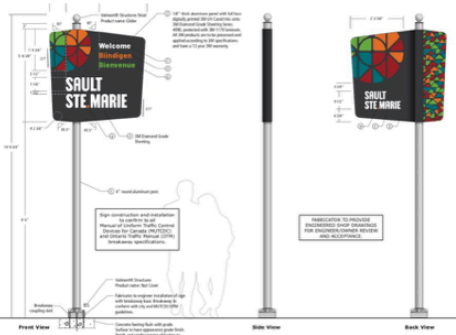
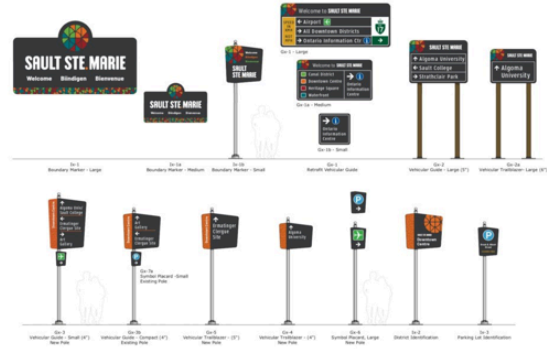
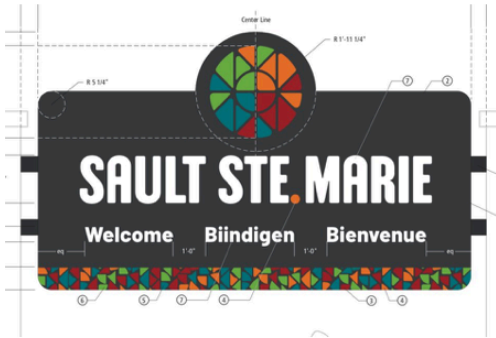
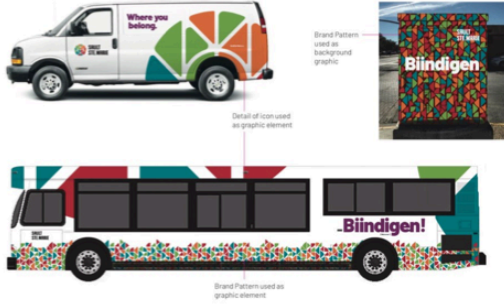


## THE ICON

Bridge and Reflection. The bridge is a symbol of connection (between peoples, organizations and opportunities) that leads the way to a brighter future for Sault Ste. Marie. In our reflection – a recognition of who we are and where we came from – we recognize that we are whole.

The medicine wheel (and circles in general) is a significant cultural symbol. Among other meanings the Medicine Wheel can represent Balance, Time, Reason and Movement. The circle can also represent completeness.

The colours speak to our community's historic roots, while also representing our glorious natural environment: fall foliage, the waters of the Great Lakes, and forests and mountains.



# ABCDEFGH

Typography is an integral element of the Sault Ste. Marie brand and should be used in a consistent manner throughout all brand materials. To ensure brand consistency between print and online brand touchpoints, the corporate typeface is the Google font **BARLOW**.  
Download Barlow free at <https://fonts.google.com/?query=Barlow>

### Font Substitution

In the case that Barlow is not available, it should be substituted with Arial. (e.g. inter-office documents, email signatures, PPT slides, etc.)

Barlow Thin  
Barlow Extra Light  
Barlow Light  
Barlow Regular  
Barlow Medium  
Barlow Semibold  
Barlow Bold  
Barlow Extra Bold  
Barlow Black

Barlow Thin Italic  
Barlow Extra Light Italic  
Barlow Light Italic  
Barlow Italic  
Barlow Medium Italic  
Barlow Semibold Italic  
Barlow Bold Italic  
Barlow Extra Bold Italic  
Barlow Black Italic

**Görsel 7.** Kanada'da bir kent olan Sault Ste. Marie için tasarlanmış logodan, kurumsal kimlik ürünlerinden, bilgilendirme ve yönlendirme grafiklerinden görüntüler (<https://bit.ly/4bDTd7S>).

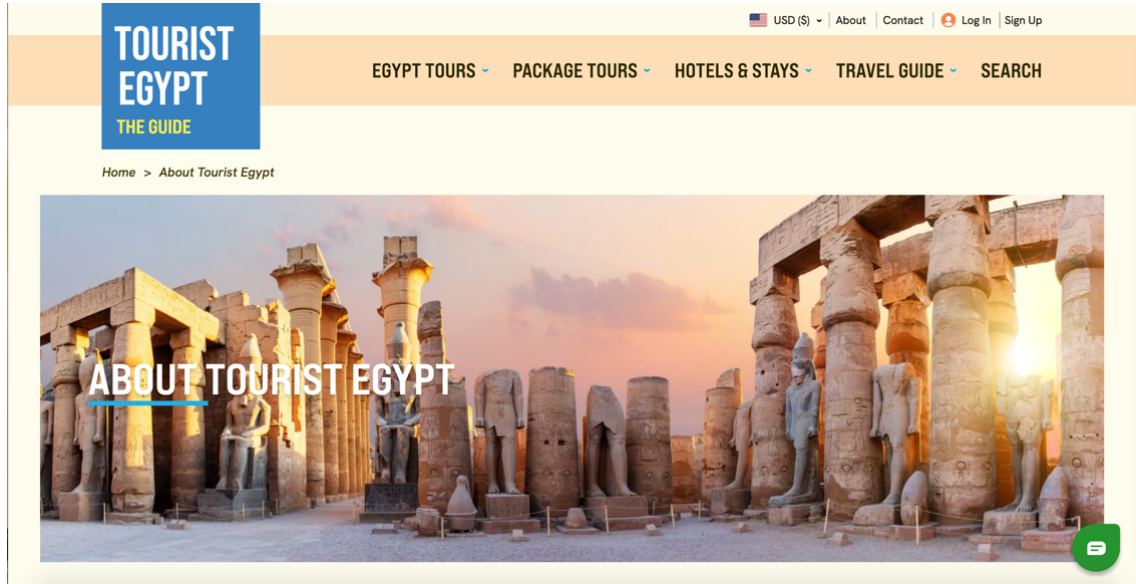
Kente ve kimliğine uygun tasarlandığında bu ürünler, aynı zamanda, kent yönetimleri ve kenti paylaşanlar arasındaki bilgi akışını gerçekleştirerek hedef kitleyi yapılan hizmetler konusunda haberdar etme gibi görevleri de üstlenmektedirler. Bu sayede tasarlanan

ürünlerin kent ile ilgili ve kente ait olduğunun kanıtı niteliği taşıyan bu ürünler, ayrıca sahip olduğu özellikler ile de kentin diğer kentlerden ayrılmasını sağlama, bütünlük, farkındalık ve farklılık oluşturma yöntemlerinden birini oluşturmaktadır.

Sıralanan tüm bu özellikler yoluyla gücü ve etkisi açıkça gözlemlenen kurumsal kimlik öğelerinin, özellikle kentin ve kimliğinin sunumu ve aktarımı aşamasında önemli bir rol üstlendiği söylenmektedir. Bu bakış açısından hareketle, kurumsal kimlik öğeleri sahip olduğu her bir ürün ile, hazırlanacak kent kimliği çalışmalarında yardımına başvurulacak, varlığı ile süreci zenginleştirecek elemanlardan olacaktır.

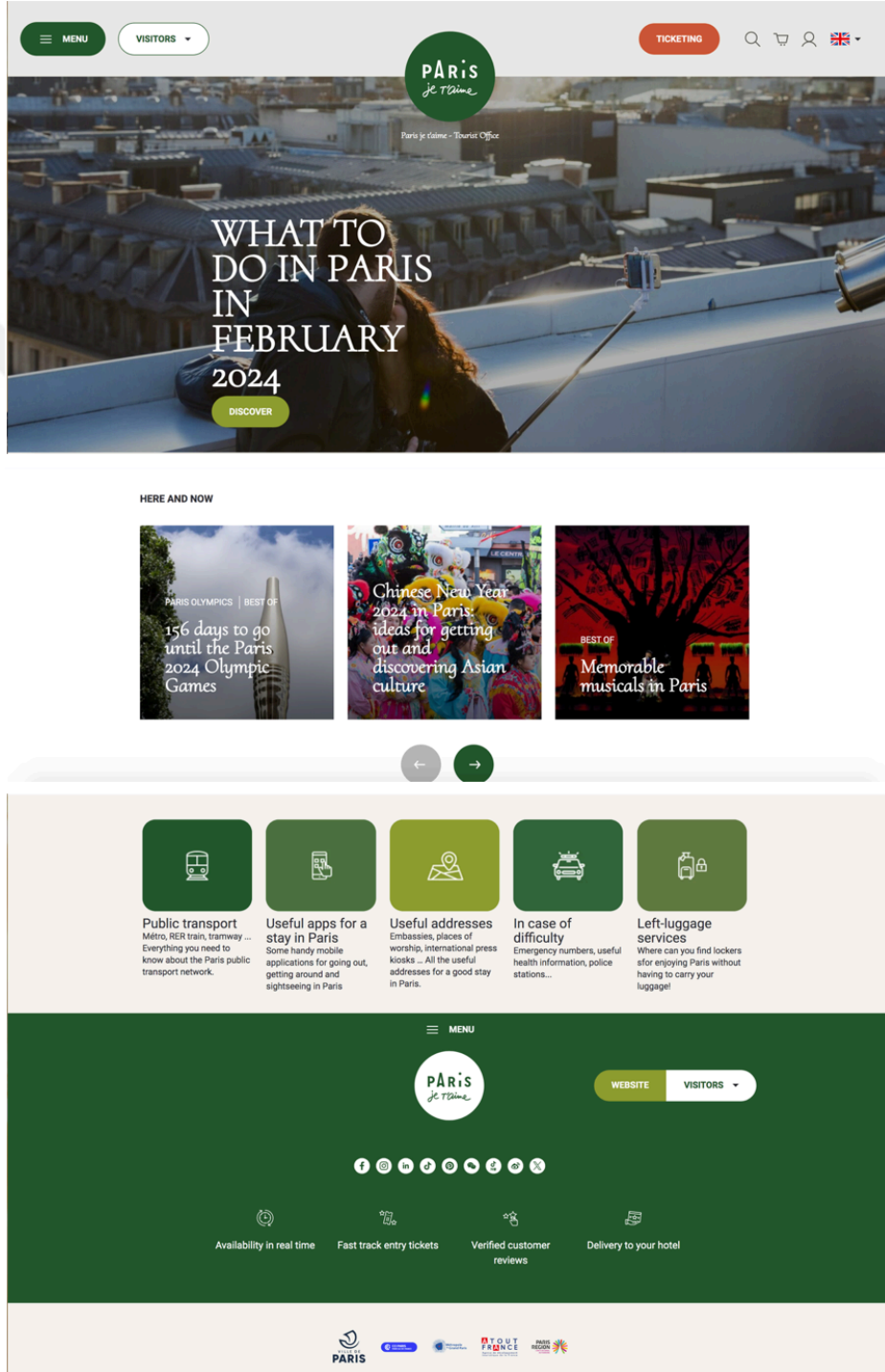
### Web Siteleri ve Mobil Uygulamalar

Web siteleri ve mobil uygulamalar, kullanımı kolay, kullanıcı beklentilerini karşılamaya odaklı, görsel olarak iletişim kurabilen tasarım ürünleridir. Bu özellikleri sayesinde her geçen gün daha fazla sayıda ve çeşitte örneklerine rastlanan web siteleri ve mobil uygulamalar, hedef kitleye erişim engelini ortadan kaldırarak, dünyanın her noktasından pazarlama ve iletişim faaliyetlerinin yolunu açmaktadır. Sınırları ortadan kaldırarak daha fazla kişiye ulaşabilmeyi sağlayan web siteleri ve mobil uygulamalar, sunulacak kimliğin de tanınırlığını arttırarak akılda kalıcılığını sağlamaktadır (Görsel 8).



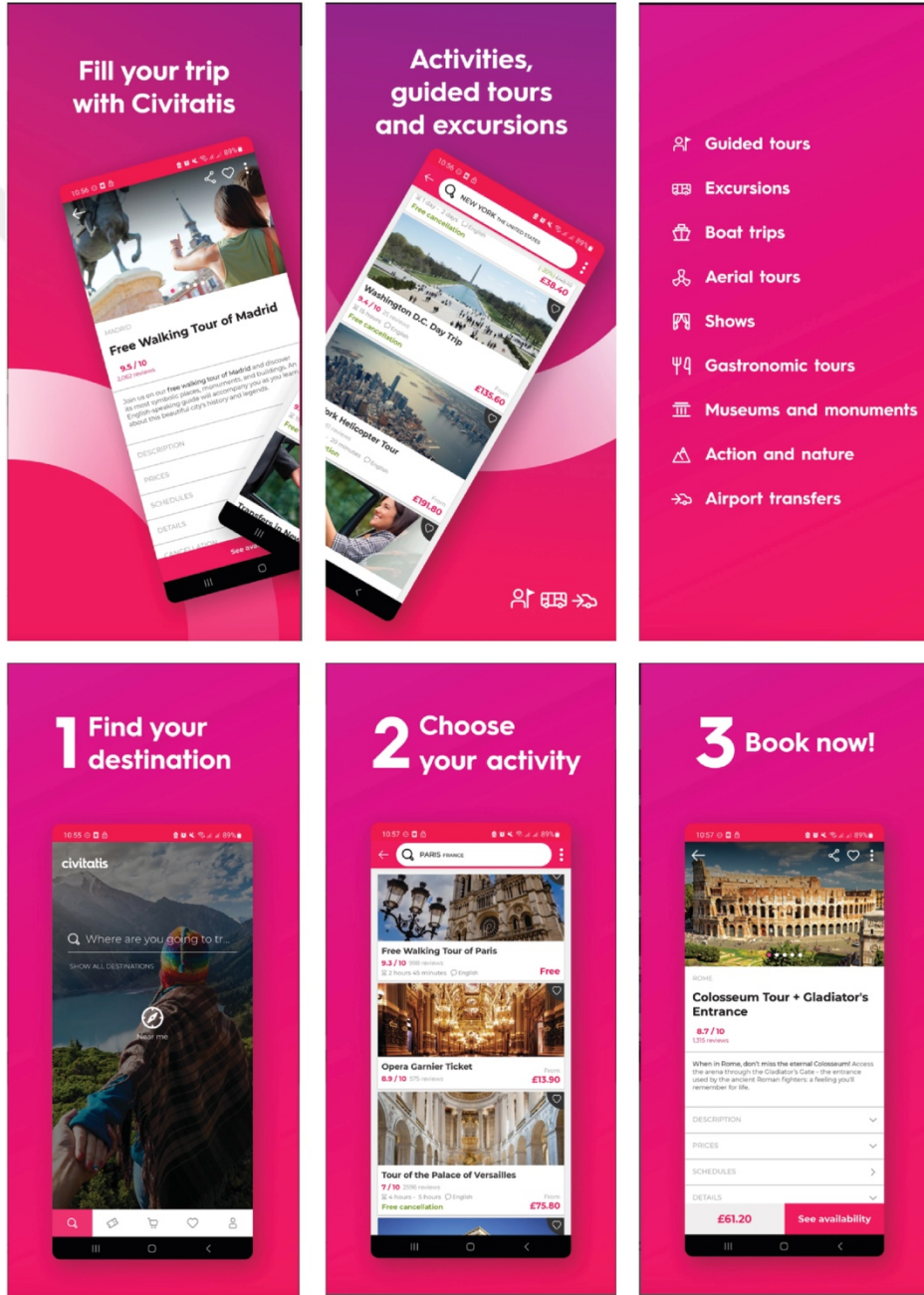
**Görsel 8.** Mısır'daki turizm faaliyetlerine rehberlik etmesi için tasarlanmış web sitesi giriş sayfasından bir görüntü (<https://bit.ly/3wSzAKb>).

Başarıya ulaşmış her web sitesi ve mobil uygulama, temsil edilen ismin hedeflerini ve ulaşılmak istenen hedef kitlenin ihtiyaçlarını belirleyerek iletilmek istenen mesajları yansıtmının yanı sıra kullandığı içerikler ve yansıttığı tasarım ilke ve elemanları ile, ilgili ismin ya da markanın kimliğini ve kişiliğini de vurgulamaktadır (Görsel 9).



Görsel 9. Paris kenti turizm faaliyetlerine rehberlik etmesi için tasarlanmış web sitesi sayfalarından görüntüler (<https://bit.ly/3wUameq>).

Gerek kullanılan çizgi, renk, doku, şekil, leke seçimleri ile, gerek tercih edilen tasarım ilke ve anlayışlarını yansıtan biçimleri ile, gerek tasarlanan logo, sembol, yazı karakteri, vb. gibi grafik elemanları tekrarlayan ve destekleyen görsel düzenlemeleri ile birçok yönden aynı dili konuşan ve var olan ya da yeni tasarlanan kimliği vurguladığı gözlemlenen web siteleri ve uygulamalar, kenti ve kimliğini görsel olarak temsil etmenin yanında kent yaşamına sunduğu kolaylıklar bakımından da kentin ve hedef kitlenin ihtiyaçlarına cevap verebilme gücüne sahiptirler (Görsel 10).



**Görsel 10.** Turistik faaliyetlere rehberlik etmek için tasarlanmış 'Civitatis: Fill Your Trip' isimli mobil uygulamadan görüntüler (<https://bit.ly/3VjxSuK>).

Dünyanın farklı kentlerinde gerçekleştirilecek turistik faaliyetlere rehberlik etmek amacıyla tasarlanan ‘Civitatis: Fill Your Trip’ isimli mobil uygulama, hem hedeflenen amaca ulaşma açısından hem de farklı kentlere özel oluşturulmuş başarılı görsel kimlik öğelerini yansıtması bakımından incelenmeye değer örnekler arasındadır. Kenti yansıtması adına ait oldukları kentlere özgü simge yapıların vurgulandığı piktogramlar yardımıyla estetik açıdan olduğu kadar kullanım açısından da çeşitlenen mobil uygulama, görsel açıdan birliğin ve bütünlüğün sağlandığı zengin tasarım örnekleri içermenin yanı sıra kentin görsel kimliğinin tanıtılmasına ve vurgulanmasına da destek olmaktadır (Görsel 11).



**Görsel 11.** ‘Civitatis: Fill Your Trip’ isimli mobil uygulamasının kentleri yansıtan piktografik görsel kimlik tasarımlarından görüntüler (<https://bit.ly/3VjxSuK>).

Kent gibi karmaşık ortamda sunduğu avantajlarla hayatı kolaylaştırma ve düzene koyma yöntemlerinden olan bu tasarım ürünleri, bir yandan kimlik aktarımını sağlarken diğer yandan bilgilendirme ve yönlendirme eyleminin de belirlenen bir bölümünü karşılamaktadır. Özellikle valilikler ve belediyeler başta olmak üzere kent yönetiminden sorumlu birimlerin etkin bir şekilde kullanımına başvurdukları web siteleri ve mobil uygulamalar, hedef kitleyi kent ile ilgili turistik faaliyetler konusunda rehberlik etmenin yanı sıra olaylar, durumlar ve hizmetler hakkında haberdar etme, belediyecilik işlemleri gibi resmi işlemleri kolaylaştırma, kente ait ihtiyaç duyulan bilgilere her an ulaşmayı sağlama vb. görevleri üstelenerek onların bilgilendirme ve yönlendirme ihtiyaçlarına karşılık gelmektedir.

Kent, kent kimliği, bilgilendirme ve yönlendirme grafikleri konularında oluşturulan her bir örneği tek bir ortamda gözlemleyebilme şansı veren, bu amaç uğruna oluşturulmuş web siteleri ve mobil uygulamalar, sahip oldukları özellikleri sayesinde, ilgili alanların gelişimine katkı sağlayacak, incelenmeye değer örnekler arasındadır.

### 2.4.3. Kent Kimliği ve Grafik Tasarım İlişkisi

Kent kimliği kavramı, başta şehir ve bölge planlama, mimarlık, peyzaj mimarlığı, kent sosyolojisi, kamu yönetimi vb. alanların doğrudan ele aldıkları ve bu alanların öncelikli inceleme konularından biri olarak literatürde yerini almaktadır. Bu alanlar, kent kimliği kavramının oluşmasında önemli payı bulunan her bir öge ile yakından ilgilenmekle kalmayıp, aynı zamanda bu öğeleri şekillendiren yapıların tasarlanması, planlanması ve oluşturulması yolunda büyük rol oynamaktadırlar. Bu alanların dışında, kent kimliği kavramıyla dolaylı yoldan ilgilendiği gözlemlenen, kentin fiziksel görünümü ve görsel kimliği kavramlarına odaklanan bir diğer alan olan görsel iletişim ve grafik tasarım ise varlığı ve tasarladığı ürünler ile kent kimliği oluşumunun önemli destekçisi ve kuvvetlendiricisi konumundadır.

Kentin tanıtımının yapılmasında, bir nevi alıcıya/izleyiciye sunulmasında önemli bir payı bulunan grafik tasarımın, bu görevi yerine getirmedeki en büyük yardımcılarını şüphesiz ki o kentin kendine özgü ve onu diğerlerinden farklılaştıran özellikleri, kısacası o kentin kimliğini yansıtan öğeleri oluşturmaktadır. Bu bağlamda grafik tasarım açısından yapılacak kent kimliği incelemelerinin kenti pazarlama düşüncesiyle ele alınabileceğini vurgulayan Yayınoglu ve Susar (2008, s. 33), bu durumu şu şekilde detaylandırmaktadırlar:

Özellikle kent pazarlaması bakış açısıyla bir kent kimliği çözümlemesi yapılmaya çalışıldığında, kentin öne çıkan niteliklerinin neler olduğu; kentin bir insan gibi tasavvur edilmesi durumunda nasıl bir kişilik sahibi olduğu; kentin şimdi ve ileriye dönük ortaya koyduğu değerlerin neler olduğu; kent halkının ve buradaki tüzel kişiliklerin (toplumsal paydaşların) profil, tutum ve beklentilerinin neler olduğu; kentin fiziksel görsel kimliğinin nasıl grafik görsel kimliğe dönüştürülebileceği ile ilgili boyutlar sorgulanmaktadır (Yayınoglu ve Susar, 2008, s. 33).

Birden fazla boyutta ele alındığı gözlemlenen kent kimliği incelemelerinde, yukarıda sıralandığı gibi, sorulan her soruya doğru cevabın verilmesi yoluyla anlamlı bir bütüne ulaşılabileceği gerçeği vurgulanırken, aynı zamanda kent için oluşturulacak görsel kimliğin

ve bileşeni olan grafik tasarımın dili, tasarlanacak ürün ve ortamın çeşidi, uygulanacağı yeri, boyutu, malzemesi, rengi vb. birçok değişken hakkında da ipuçları elde edilerek tasarıma yön verilebileceği sonucuna varılmaktadır.

Kent için tasarlanmış olan ve kent kimliği yardımıyla yönünü bulan görsel kimlik ve grafik tasarım, kent kimliğinden aldığı güçle amacını gerçekleştirirken, bu süreçte, kentin unutulmuş veya kaybolmuş üzere olan ruhunun, kimliğinin canlanmasına yardım ederek kente olan borcunu ödemektedir.

Bir kentin kimliği, kente has özelliklerin yanında içinde yaşayanların kente kattıklarıyla şekilleniyorsa, kentin görsel kimliği de söz konusu kentin kendi yerlileri, ziyaretçileri ve ister ulusal ister uluslararası olsun diğer sosyal paydaşları ile iletişim kurabildiği sürece başarılıdır.

Kendine kenti mekan edinmiş görsel kimlik ve grafik tasarım, doğru bir şekilde tasarlanarak okunabilir bir çevre oluşturduğunda, kent ve insanlar arasında iletişim kurmakta; kentin, hitap ettiği kişilerle konuşan dili olma özelliğine kavuşmaktadır. Bu dil ne kadar yalın, sade, tutarlı ve ne kadar kenti ve kimliğini yansıtıyorsa hitap ettiği kente ve kitleye o kadar ulaşıyor ve onlarla anlaşılıyor demektir.

İyi tasarlanmış, kullanıcı ile iletişim kurabilen bir çevre oluşturulmasında katkısı bulunan grafik tasarım, bu sayede, ilgili çevrede bulunan bireyin güven duygusunu körüklemenin yanında, hedef kitlenin o çevreyi anlamasını, anlamlandırmasını ve o çevre ile ilgili yaşadığı deneyimin tadına varmasını sağlamaktadır. Bu gerçek, Kevin Lynch (2019, s. 5)'ın şu yorumuyla desteklenmektedir:

Gerçekten de belirgin ve okunaklı bir çevre, güven vermenin yanı sıra deneyimin derinliğini ve yoğunluğunu arttıran bir etkiye de sahiptir. Modern kent ortamında görsel karmaşadan kaçabilmek mümkün olmasa da günlük faaliyetler daha canlı bir ortamda gerçekleşirse yeni anlamlar kazanabilir. Kent zaten potansiyel olarak, karmaşık bir toplumun güçlü bir sembolüdür. Görsel olarak da öne çıkarsa, anlamı daha da güçlenebilir.

Her kesimden insanı kucaklayarak onlara ev sahipliği yapan ve oluşan bu topluluğu temsil etme görevi üstlenen kentin görsel olarak ön plana çıkması ise kentin kendilerine anlattıklarını anlayabilecekleri, algılayabilecekleri ve anlamlandırabilecekleri görsel ipuçlarına ihtiyaç duyan insanların, bu ihtiyaçlarına yanıt vermektedir. Kent ile ilgili ipuçlarına ulaşan insan, zihninde, kentin sahip olduğu fiziksel görünüşünün ve bu

görünüştten beslenen görsel kimliğinin de etkisi ile, ilgili kenti diğer kentlerden farklılaştırmakta, bu da kentin hatırlanmasını kolaylaştırmaktadır.

Kentin fiziksel görünüşü ve kente uygulanacak grafik tasarım, kente ait özelliklerin aktarılmasında rolleri paylaşarak kentin görsel kimliğinin somutlaştırılmasına yardımcı olmaktadır. Görsel kimliği somutlaşan kentin kimliği de sağlam temellere oturtulmakta, bu da kentin kullanım alanlarında uygulanacak grafik ürünlerin şekillenmesinde rol oynamaktadır.

Kent, görsel kimlik ve grafik tasarım söz konusu olduğunda akla gelebilecek ve bu kavramları aynı noktada buluşturan uygulama alanlarından birisini, şüphesiz, bilgilendirme ve yönlendirme grafikleri oluşturmaktadır. Bir kentte, özellikle de ilk kez karşılaşılan bir kentte, kullanıcısıyla yakın ilişki ve iletişim kuran bilgilendirme ve yönlendirme grafikleri, ürünleri olan haritalar, sokak numaraları, levhalar, piktogramlar, işaretlemeler vb. gibi yol bulmaya dair elemanlarını kullanarak bilgilendirilme ve yönlendirilme ihtiyacını gidermekte, kullanıcısının yaşayacağı kaybolma korkusunu hafifletmektedir.

Kişinin varmak istediği yere kolay ve hızlı yoldan ulaşmasını amaç edinen bilgilendirme ve yönlendirme grafikleri ile bu amacın gerçekleştirilmesinde etkili olduğu düşünülen kullanıcı zihninde yer etmiş keskin ve net bir imgenin, hedefe giden yolda birlikte hareket edebilecekleri söylenebilmektedir.

Yol bulma süreci gündeme geldiğinde 'sürecin kilit noktası olarak belirlediği çevresel imgenin bireyin zihinde genellediği dış dünyanın bir resmi' olduğunu savunan Lynch (2019, s. 4), bu tanımlamasıyla, bilgilendirme ve yönlendirme grafikleri ile çevresel imge ve dolayısıyla kent kimliği arasındaki ilişkiyi ortaya koymaktadır.

Bu ilişkiler bütünü, şimdiye kadar tanımlanmış olan kent, kimlik, kent kimliği ve küreselleşme kavramlarının yanı sıra tezin ana konularından biri olan bilgilendirme ve yönlendirme grafiklerinin de kapsamlı bir şekilde incelenmesinin gerekliliğini kanıtlar niteliktedir. Bu bağlamda, kent kimliği ile ilişkisine değinilerek kısa bir giriş yapılan konunun, 3. Bölüm başlığı altında ayrıntılı bir şekilde incelemesi yapılacaktır.

### 3. BÖLÜM: BİLGİLENDİRME VE YÖNLENDİRME GRAFİKLERİ

Tarihin hemen hemen her döneminde varlığını hissettiren hem bilgilendirme ve yönlendirme hem de bilgilendirilme ve yönlendirilme gereksinimini, insanın geçmişinden bu güne kadar dinmek bilmeyen susuzluğu olarak tanımlamak pek de yanlış olmasa gerek. İlkel insandan günümüze kadar süregelen bu miras, mağara duvarları, kemikler, kayalar, kil tabletler, kağıtlar, levhalar, dijital ekranlar vb. çok çeşitli ortamları kendine mekan edinerek varlığını sürdürmüş ve sürdürmeye devam etmektedir. Bilgilendirme ve yönlendirme ihtiyacının zaman içindeki bu yolculuğu, kendine ev sahipliği yapacak olan ve temelini bu ilk insan başarılarının gölgesinde şekillendiren görsel iletişim ve grafik tasarım ile tanışması sayesinde asıl bedenine kavuşmuş, belirli sınırlara, kalıplara ve kurallara bütününe sığdırılması sayesinde de daha sistematik, disiplinli ve bilinçli bir şekilde yoluna devam etme fırsatı bulmuştur.

Bilgilendirme ve yönlendirme grafiklerinin ele alındığı bu bölümde, sırasıyla bilgilendirme ve yönlendirme grafiklerinin tanımından başlanarak, gelişimi ve önemi üzerinde durulmaktadır. Ayrıca görüldüğünden daha derin anlamlar içeren konuyu aydınlatmak amacıyla bilgi hiyerarşisi, bilgi akışı ve yönlendirme algoritmaları konuları ele alınmakta, bilginin edinilme pratiği ve bireyin yön bulma davranışını etkileyen değişkenler kapsamındaki araştırmalar incelenmektedir. Sonrasında bilgilendirme ve yönlendirme grafiklerinin kent kimliğindeki yerinden söz edilmekte, kentlerde insanları nasıl ve ne şekilde karşıladığı hakkında bilgiler sunulmakta, tespitlere ve yorumlara yer verilmektedir.

#### 3.1. Tanım

İnsanların bilgiyle teması, var olduğu andan itibaren kendini hissettiren, kimi zaman isteyerek, kimi zaman istemsiz bir şekilde varlığıyla insanı çevre saran bir süreci temsil etmektedir. Bilgiyle temasın insanın bu teslimiyeti, aynı zamanda bilgilendirme görevini de beraberinde getirmekte ve bu durum gün geçtikçe bilgi ve bilgilendirilme ihtiyacının pekişmesine olanak tanımaktadır.

Temelinde kullanıcısının bilgi açlığını giderme yatan ve kapsamlı yapısıyla oldukça geniş bir alanı kucaklayan bilgilendirme grafikleri ve bu alan içerisinde kendisine yer bulan, sahip olduğu özelliklerle bilgilendirme grafiklerinin bir parçası olarak onun eksikliklerini kapatan

yönlendirme grafikleri, keşfedildikleri andan itibaren, ortak hedefler doğrultusunda birlikte hareket eden yapılarıyla kullanıcısının yardımına koşmaktadırlar.

Bu ikili içerisinde kapsayıcı özelliği ile varlığını hissettiren bilgilendirme grafikleri, himayesi altında yer alan çok çeşitli uygulama alanlarını düzenleyici yapısıyla da pastadaki büyük payın sahibidir.

Adından da anlaşılacağı üzere, bilgi gibi geniş bir kavramı ele alarak, bilgilendirme gibi zor bir görevi kendine hedef olarak belirleyen bilgilendirme grafikleri, anlaşılabilirlik ve işlevsellik prensiplerinden taviz vermeden, keşfedildiği zamandan günümüze kadar varlığını sürdürebilmiş ender tasarım uygulamalarından biri olarak görevine devam etmektedir.

Genel bir tanımıyla bilgilendirme grafikleri ‘hedef alıcıların bilgi ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla belirlenen bir mesajın içeriğinin ve aktarılma yöntemlerinin tanımlanması, planlanması ve şekillendirilmesi’ (Pettersson, 2002, s. 10) şeklinde ifade edilmektedir. Tanımdan da anlaşılacağı üzere bilgilendirme grafikleri, hedef kitlenin bilgi ihtiyacını giderme başta olmak üzere, bu ihtiyacın karşılanmasında başvurulacak yol ve yöntemlerin tespiti, belirlenmesi ve uygulanması sürecini kapsamaktadır. Bu süreç sonunda tasarlanacak bilgilendirme grafiklerinden anlaşılabilir, yalın, açık, planlı, tutarlı ve işlevsel olmaları beklenmektedir.

Bilgiyi her kesimden kullanıcının anlayabileceği yalınlıkta, açıklıkta, düzende ve doğrulukta aktarmayı amaçlayan bilgilendirme grafikleri, bu amaçlarını gerçekleştirme yolunda çeşitli şekillerde kullanıcısına ulaşmaktadır. Haritalar, diyagramlar, infografikler (bilgi grafikleri), veri görselleştirmeler, piktogramlar, şema ve çizelgeler, belge ve form tasarımları, dizinler ve akış şemaları vb. şeklinde karşılaşılan bilgilendirme grafikleri ürünleri, temelinde yatan bilginin düzenli, planlı, işlevsel ve anlaşılır sunulması amaçlarını yerine getirerek alana büyük katkılar sağlamaktadır.

Arkasına aldığı zengin ürün çeşitliliği sayesinde birbirinden farklı yollarla oldukça fazla kitleye ulaşma avantajını kazanan bilgilendirme grafikleri, bu avantajı sayesinde birçok ortamda, alanda ve konuda söz sahibi olan ve yardımına başvuru alan ürünler arasında yerini almaktadır.

Bilgi edinme ve bilgilendirme ihtiyacını duyan en bilindik özne olan insan, hemen hemen her zaman ve koşulda çevresini anlamlandırma eylemi içerisinde bulunmaktadır. Bu anlamlandırma

eylemine sınırlarından birini oluşturan kentler ise insanın ihtiyaç duyduğu bu gereksinimlere karşılık vermek zorunda kalmaktadır. Bu zorunluluğu aşmanın yöntemlerinden olan ve insan ile kentler arasında bir köprü oluşturarak iletişim kurma biçimine dönüşen bilgilendirme grafikleri, kimi zaman kentin yollarında kaybolan bir yabancı endişelerini gideren bir harita, kimi zaman ilgili kent hakkında bir hikayeyi, bilgiyi ya da özellikleri anlatma gücüne sahip bir infografik, kimi zaman kentte var olan güzellikleri sayısal değerlerle aktarma yolunu seçen bir veri görselleştirme, kimi zaman kullanıcının öneri, dilek ve şikayetlerini dile getiren belge ve form, kimi zaman belirli bir süreci ve izlenmesi gereken basamakları görselleştiren bir akış şeması, kimi zamansa bulunduğu yeri herhangi bir yazı kullanmadan tanımlayan ve ona anlam katan bir piktogram şekline bürünerek görevini başarı ile yerine getirmektedir.

Var olan bu ürün çeşitliğini tüm kollarıyla kucaklamayı başaran kentler, bu fedakarlıkları sonucunda kendilerine vaat edilen kimliklerine de kavuşabilme fırsatını elde edebilmektedir. Bu bakımdan ele alındığında belirli kurallar, ilke ve öğeler doğrultusunda hazırlanacak bilgilendirme grafiklerinin, özellikle kentler gibi kalabalık, karmaşık ve çok bileşenli ortamları düzene koymada, anlamlandırmada, anlaşılır kılmada ve kimliğine kavuşturmada önemli yardımcıları olduğundan söz edilmektedir.

Bilgilendirme grafiklerinin alt kolu olan yönlendirme ve işaretleme grafikleri ise sade, yalın, açık ve anlaşılır bir şekilde bireyin bir hedef doğrultusunda hareket etme eylemini düzenleme, belirlediği komutlarla hem fiziksel olarak bireyi hem de zihinsel olarak onun karar verme sürecini etkileme ve bireyi varacağı hedefe sorun yaşamadan ulaştırma görevini üstlenmektedir.

Üstlendiği görevleri yerine getirmesiyle gündelik hayatta büyük kolaylıklar sağlayan yönlendirme grafikleri, kullanıcılarına bağımsız bir seçme hakkı vererek onları alanda ilerlemeleri konusunda teşvik ederken, aynı zamanda, yapı çevre ile insan etkileşimlerinin başarılı ve etkili bir şekilde düzenlenmesi için fırsat sunmaktadır. Bu çerçeveden bakıldığında, yol bulmayı; alanları, kullanıcıları, temsil biçimlerini ve hepsini kapsayan çevresel iletişimi içeren dinamik ilişkiler bütünü olarak tanımlayabilmek mümkündür (Jesus, 1994, s. 36).

Bireyin yön bulma davranışının, içinde bulunduğu çevrenin özellikleri ile bireyin sahip olduğu niteliklerinin etkileşimi sonucunda şekillendiği gerçeği, yön bulma sürecinde bireyin

çevreyi algılayış biçiminin önemini ortaya koymaktadır. Çevre ile etkileşim içerisinde hareket eden bireyin bu etkileşim sonucu elde ettiği veriler, gerektiğinde kullanılmak üzere zihnine kaydedilmekte, bu kayıtlar da yönlendirme sürecinde etkili unsurları oluşturmaktadır. Rapoport (2013, s. 120; akt. Vaez ve diğerleri, 2016, s. 3), ‘Bilişsel haritalar’ olarak şekillenen bu kayıtların “bireylerin içinde yer aldıkları çevreyi, bu çevrenin unsurlarını, yerleri, mesafeleri, yönleri, kısacası çevrenin genel örüntüsü hakkında edindikleri bilgileri keşfedecekleri, kodlayacakları, depolayacakları ve hatırlayacakları bir dizi psikolojik sürecin sonucu”nda oluştuğunu savunmaktadır.

Belli bir süreç içerisinde oluşumundan söz edilen bilişsel haritaların bireyin zihnindeki varlığı ve bu haritaların bireyin yönlendirilme eyleminde kullanılan önemli yardımcıları olduğu gerçeği, bilişsel haritaların yönlendirme grafikleri açısından önemini bir kat daha arttırmaktadır. Bu durumu, Danimarkalı tasarımcı ve yazar Per Mollerup, “"yol gösterme" olarak tanımladığı yönlendirme tasarımında temel amacın, ‘her bir bireyin, bir mekanın veya çevrenin zihinsel bir haritasını oluşturmasına olanak tanımak olduğu ve böylece bir mekanın fiziksel düzeni ne kadar net olursa, bu zihinsel haritaların da o kadar net olacağı’ şeklinde açıklamaktadır (Calori ve Vanden-Eynden, 2015, s. 6).

Alanda yazılmış önemli bir kaynak olan “The Image of City” isimli kitabında kent üzerine yapmış olduğu incelemelerle tanınan Kevin Lynch ise ‘bilişsel harita’ olarak adlandırıldığı bir iç hafıza yapısını kullanan kent sakinlerinin bu yapı sayesinde kentsel çevrede yollarını bulduklarını öne sürmektedir. Aynı kitapta kentsel anlamda ilk kez ‘yön bulma’ terimini kullanan Lynch, daha önceden kent imgesinin bileşenleri olarak sıraladığı yolların, sınırların, bölgelerin, odak noktalarının ve işaret öğelerinin aynı zamanda bilişsel haritaların oluşumunda da etkili öğeler olduğunu savunmaktadır. Sıralanan bu öğeler, yön bulma konusunda hem insanların hem de araçların kentteki tüm hareketlerini düzenleyen ve kolaylaştıran yapılarıyla, süreçte etkin bir şekilde rol almaktadır (<https://bit.ly/2TFhtDj>).

Tıpkı Lynch gibi, bireyler tarafından anlaşılabilen bir çevre oluşturmanın bu yapılarla doğrudan ilişki içerisinde olduğu düşüncesini temel alan Weisman (1981; akt. Vaez ve diğerleri, 2016, s. 4), çevresel alanda bireyin yön bulma davranışını etkileyen dört değişkenden bahsetmektedir. Bir mekandaki ‘görsel erişim, farklılaşma, plan biçimlenişleri ve işaretleme sistemlerinin kullanımı’ olarak sıralanan bu değişkenler, etkili bir şekilde tasarlanmaları yoluyla, bireyin zihnine kazınarak, yol bulma sürecini kolaylaştıran bilişsel harita oluşumunu desteklemektedir.

Bu değişkenler arasında yer alan ve varlığı ile yönlendirme tasarımına büyük katkıları olan işaretleme sistemleri, sürecin ayrılmaz bir parçası olarak görevine devam etmektedir. Yönlendirme tasarımı ile birlikte hareket eden sadık bir yol arkadaşı olan işaretleme sistemleri, bireyin yönlendirilme davranışına en çok ihtiyaç duyulan mekanlardan biri olan kentlerin de sıkça yardımına başvurduğu sistemler arasındadır. Bu bakımdan incelendiğinde, yapılı çevrede yönlendirme davranışlarını etkileyen etmenler olarak sıralanan değişkenlerin ve bu değişkenler içerisinde sıralanan işaretleme sistemlerinin, yapılı çevreye ev sahipliği yapan kentlerin de etkili bir şekilde planlanması, düzenlenmesi ve kullanıcıya sunulmasında yönlendirici etkisinden söz edebilmek mümkündür.

Bu bakış açısıyla hareket edildiğinde, bilgilendirme ve yönlendirme grafiklerinin kentsel tasarıma ve düzenlemeye nasıl ve ne şekilde yansıdığı konusu gündeme gelmektedir. Akıllardaki bu soruların cevabı ise tarihsel süreçteki gelişim serüveni içerisinde saklıdır.

Tarih boyunca insanlar, buldukları ortamları yaşam alanı olarak belirleme, şekillendirme ve geliştirme çabası içerisinde olmuşlar ve bu çabaları insanların yaşam alanları ile etkileşim halinde hareket etmelerini gerektirmiştir. Yapılı çevrenin iletişimsel boyutunun gelişmesine olanak tanıyan bu durum, kentsel toplumların ilk evrelerinden günümüze kadar süregelen evden, yerleşkeye, buradan daha karmaşık biçimler olan köy, kasaba ve kentler gibi yapılı unsurlara ve bunun sonucunda ortaya çıkan genel anlamıyla mekan ifadelerine kadar, insanın bulunduğu ortamı tanımlama ve anlamlandırma çabaları sayesinde şekillenerek devam etmiştir ve etmektedir. Başlangıçta mekan ve mimari temel alınarak, bu öğeler aracılığıyla işlevleri hakkında ipuçları veren (kilise, belediye binası vb. gibi) veya etkinlikleri organize eden (plaza, cadde vb. gibi) yapılar, sahip oldukları özellikler ile diğerlerinden farklılaşırken aynı zamanda kullanıcısının yollarını bulmalarında ve yönlendirilmelerinde temel koşulları sağlayarak, yol bulma ve yönlendirme aşamalarından etkin bir şekilde görev almaya başlamışlardır. Bu durum, Sergio Correa de Jesus'un çevresel iletişim ve yönlendirme sistemleri için tasarım planlaması üzerine yazdığı makalesinde şu şekilde özetlenmektedir:

Yapılı çevrede mekânsal ve mimari unsurlar biçimindeki 'işaretler' mekanın sakinlerine aşına oldukları yollarda gezinmeleri, binaları ve nirengi (odak) noktalarını belirlemeleri ve faaliyetlerini yapılı çevre etrafında düzenlemeleri için araçlar sağlayan bir dil olarak işlev görür (Jesus, 1994, s. 34).

Hemen hemen her alanda etkilerinin gözlemlendiği Sanayi Devrimi ile birlikte yavaş ve kararlı bir dönüşüm sürecine giren kent merkezleri ile birlikte bu merkezlerde yer alan, kullanıcıya yönlendirme konusunda referanslar sağlayan mekânsal ve mimari öğeler de o

zamana kadar birincil olarak üstlendikleri görevlerini, sanayi devriminin izlerini taşıyan endüstri temelli ürünlere bırakmıştır. Bu gelişmelere paralel olarak gittikçe büyüyen ve karmaşıklaşan kent dokusunun genişlemesi, ulaşım sistemlerinin hızlı büyümesi, artan ticari hareketliliklerin ön plana çıkması, kentlerin bir zamanlar kendilerine özgü var olan yapısına bir dizi olağanüstü nesnelere eklenmesinin yolunu açmış, bu da kentin ölçeği başta olmak üzere, yapısında, dokusunda, kimliğinde değişimlere neden olmuştur. Bu karmaşık kentsel alanlar içerisinde varlığını sürdüren insan, bir anda kendini bilinmezler çemberi içerisinde bulmuştur. Bu bilinmezler içerisinde boğulan insan, o zamana kadar kendisine yardımcı olan yapıyı çevrenin giderek yabancılaşmasından kurtulma yolunu, bu alanlarda kullanılacak sözlü/görsel mesajların varlığına sarılarak bulabilmiştir. Sözel/görsel ve mekansal birlikteliğin yolunu açan bu gelişme, çevresel grafiklerin ve yönlendirme sistemlerinin oluşumuna zemin hazırlamış, ayrıca bu sistemlerin tanımlanmasına duyulan ihtiyacı da gün yüzüne çıkarmıştır.

‘The Wayfinding Handbook: Information Design for Public Places’ isimli kitabında David Gibson (2009, s. 13), yol bulma sistemlerinin kökenini, 1960’ların Soğuk Savaş döneminde eleştirmenler, akademisyenler ve tasarımcılardan oluşan bir grup insanın, karmaşık modern kentsel alanları insanlaştırmak amacıyla çıktıkları yolda karşılarına çıkan çözüm önerisi olarak gelişen tasarım disiplini mimari grafikler, işaretleme sistemi tasarımı, çevresel grafik tasarım ve yönlendirme tasarımı olarak tanımlamalarına kadar dayandırmaktadır.

Oldukça köklü bir geçmişe sahip olan yönlendirme sistemleri (bkz. Bölüm 3.2.), bir o kadar geniş ve kapsamlı bilgi alanını içermekte ve sadece tipografik ve piktografik dillerin mimari ile basit bir şekilde bütünleştirilmesinin çok ötesinde endişeleri beraberinde getirmektedir.

Bu bağlamda yönlendirme grafikleri ve içerisinde yer alan işaretleme sistemlerinin dört temel başlık altında görevlendirildiği bilinmektedir. Yönlendirici, bilgilendirici, tanımlayıcı ve düzenleyici olarak sıralanan bu görevler, her biri kendi başlığı altında ayrı ayrı belirlenen kurallar ve yöntemler çerçevesinde var olan endişeleri giderme ile baş etmektedirler. Alanda söz sahibi bir kuruluş olan Çevresel Grafik Tasarım Derneği (Society of Environmental Graphic Design – SEG D), yönlendirme tasarımı üzerine yayınladıkları makalelerinde, konuya şu şekilde açıklık getirmektedir:

İşaretler dört sınıflandırmaya ayrılabilir: yönlendirici, bilgilendirici, tanımlayıcı ve düzenleyici. Yön işaretleri tipik olarak gözlemciyi bir veya daha fazla varış noktasına yönlendirir. Üzerinde bir ok varsa, muhtemelen bir yön işaretidir. Bilgi işaretleri, yön bulma mesajlarının çoğunu iletmek için doğrudan yön işaretleriyle çalışır. Haritalar, diyagramlar ve indeksler bilgi işaretlerinin kahramanlarıdır. Yön işaretleri ile birlikte

kullanıldığında, en önemli iki yön bulma sorusunu yanıtlayabilirler: "Varış noktama ilgili olarak neredeyim?" ve "Hedefime ulaşmak için hangi yoldan gidiyorum?" Bazen, yön ve bilgi işaretleri tek bir birimde birleştirilir, ancak aynı zamanda ayrı ayrı öğeler olarak da etkilidirler (<https://bit.ly/3ckTfF9>).

Her biri kendi alanında sorunları gideren ve güçlerini birleştirerek himayesi altında oldukları yönlendirme grafiklerine hizmet eden bu işaretlemeler yardımıyla görevini başarılı bir şekilde yerine getiren yönlendirme ve işaretleme grafikleri, aynı zamanda, bir yer hakkında görsel ipuçları sunarak o yerin duygusunu ve eşsiz kimliğini yansıtmaya endişesi taşımakta, böylelikle çevresel formda bir marka imajı oluşturarak, mekanın varlığından söz edebilme gibi ağır bir yükü de sahiplenebilmektedir (Calori ve Vanden-Eynden, 2015, s. 6).

Bu derece ağır bir yükü yüklenen yönlendirme ve işaretleme grafiklerinin kent içerisindeki önemini daha iyi anlamak ve kavramak adına, bu sistemlerin tarihsel süreçteki gelişiminin ve dönüşümlerinin incelenmesinde yarar vardır. 'Bilgilendirme ve Yönlendirme Grafiklerinin Gelişimi' başlığı altında ayrıntılı bir şekilde ele alınan bu durum, oldukça kapsamlı yapısıyla ve birden fazla ortamda ve çeşitte gözlemlenebilir örneklerle sahip olması sebebiyle konunun sınırlandırılmasını gerektirmiş, bu bağlamda gelişim, kent düzeyinde varlığını sürdüren bilgilendirme ve yönlendirme grafiklerinin sıralanmasıyla irdelenmiştir. Bu sınırlama göz önünde bulundurularak hazırlanan örnek incelemeleri sayesinde konuya bakış açısının zenginleştirilmesi ve netleştirilmesi planlanmaktadır.

### 3.2. Gelişim

Bilgilendirme ve yönlendirme grafikleri, günümüzün teknolojik imkanları da göz önünde bulundurulduğunda, geçmişten günümüze değin çok çeşitli ortamları kendine mekan edinmiş ve bu ortamlar sayesinde izleyicisine ulaşma imkanı bulmuştur. Gerek oluşturulması gerekse sunulması yolunu kolaylaştıran bu ortamlar zaman içindeki gelişmelere paralel olarak ne kadar şekillense ve çeşitlense de izleyiciye ulaşma noktasında değişmeyen, onu her zaman ve koşulda kucaklayabilen bir yardımcıya sahiptir: *Kentler*. Kentler, sahip oldukları mekanları ve imkanları bilgilendirme ve yönlendirme grafiklerinin hizmetine sunarken, bilgilendirme ve yönlendirme grafikleri de tüm gücüyle ihtiyaç duyulan anlarda kentlerin ve sakinlerinin yardımına koşmaktadır. Bu karşılıklı etkileşimin, tarihin tozlu sayfalarında, farklı şekillere bürünerek, varlığını sürdürdüğü gözlemlenmekte ve bu etkileşim, farklı şekil ve boyutlarda günümüze değin katlanarak devam etmektedir.

İnsanlığın tarihe kazıdığı ilk imzaları niteliği taşıyan ve bir kavramı, nesneyi, yeri, etkinliği veya olayı kaydetme, bir başkasına anlatma ve aktarma çabalarının açık bir göstergesi olan mağara ve kaya resimleri, bu bakış açısıyla incelendiğinde, görsel iletişim sisteminin temeli ve dahası bilgilendirme ve yönlendirme çabalarının insanlık tarihindeki ilk kıvılcımları olarak nitelendirilebilmektedir.

İnsanların büyük çabaları sonucu oluşan bu kıvılcımı büyütecek ve iletişim tarihi içerisinde yeni bir dönemin başlamasına ön ayak olacak bir gelişme şüphesiz ki yazının, yazma sisteminin bulunmasıdır. İnsanların karşı karşıya kaldığı bu yeni görsel iletişim sistemi, bireyler arası iletişim kurma becerisini ve ortalıkta serbestçe dolaşan bilgilerin kaydedilmesi olasılığını farklı bir boyuta taşımıştır.

Kendini ifade edebilme ve bu ifadeleri ölümsüzleştirebilme imkanına kavuşan insan, bilginin saklanması ve kaydedilmesi noktasında arayışlara girmiş ve önceleri kil tabletler ile çözüm getirilen bu arayış zaman içinde kalıbına sığmayarak taşmış, büyük boyutlu taşlar (megalitler), anıtlar, yapılar, mezar odaları vb. ortamlar, bilginin sunulması ve aktarılması yolunda aracı görevi üstlenmişlerdir. Sahip oldukları özellikler bakımından tarihte iz bırakan Babil Hammurabi Yasası, Sümer Blau Anıtı, Megalitler ve Rosetta Taşı gibi eserler, bu görevi üstlenen eşsiz çalışmalardan sadece birkaçıdır.

Tarihin en eski aynı zamanda en iyi korunmuş yasalarından biri olan Babil Hammurabi Yasası, yazının kentsel doku içerisine nasıl dahil edildiğinin ve onunla nasıl bütünleştiğinin örneklerinden birini oluşturmaktadır (Görsel 12). Bu durum, yazmış olduğu 'Graphic Design in Urban Environments' adlı kitabında Harland (2016, s. 42) tarafından şu şekilde açıklanmaktadır:

...Değişen kalıcılık derecelerine sahip nesnelere kentsel doku ile bütünleşir ve tüm vatandaşlar ortaya çıkan sofistike entegre görsel dil biçimlerini yorumlamasa da, kamusal alanlar *bilgi görüntüleme alanları* olarak işlev görmeye başlar. Örneğin Mezopotamya'daki şehirlerin kamusal alanlarında, kanunlar ve cezalar gibi resmi bilgiler *stel* adı verilen insan ölçekli taş levhalara yazılıyordu. Bunlardan en bilinenlerinden biri, Kral Hammurabi ve güneş tanrısı Shamash'ın bir oymasının da yer aldığı Babil'deki Hammurabi Yasasıdır.



**Görsel 12.** Babil Hammurabi Yasası'nın yazılı olduğu taş levhadan görüntüler (Margaryan, 2019), (<https://bit.ly/451SOts>).

Yazının kentsel dokuya dahil edildiğinin ve kent meydanlarının açıkça bilginin sunulmasında görev aldığı kanıtı niteliğindeki bu örneğin, kent ve bilgilendirme yönlendirme grafikleri arasındaki ilişkinin geçmişe dayalı izlerini gün yüzüne çıkaran örneklerden biri olduğu söylenebilmektedir. Ellen Lupton (1996, s. 15)'un da bahsettiği gibi 'Kentsel kamusal alan, grafik tasarım ürün çeşitliliğinin görüntülenmesine ve sunulmasına olanak tanıyan bir sahne'dir.

Bu sahnede yer alan kimi anıtlar ve insan eli değmiş yapılar, gerek biçimleri, gerek diziliş yöntemleri ve şekilleri, gerekse de konumları aracılığıyla çeşitli hikayeleri anlatmakla, ritüelleri sembolize etmekle görevlendirilmişlerdir (Poulin, 2012, s. 24). Yunanca 'Büyük Taş' anlamına gelen, bazıları dekoratif taş oymalarıyla bezenmiş olan megalitlerin bu görevi devraldığı ve kompozisyonları, biçimleri, dizilişleri ile döneminin astronomi, astroloji, geometri, meteoroloji vb. gibi bilimsel alanlarına hizmet ettiği düşünülmektedir (<https://bit.ly/3x0rBVL>) (Görsel 13).



**Görsel 13.** İngiltere’de bulunan Stonehenge’ten bir görüntü (Kaya, 2020), (<https://bit.ly/4c2yPgx>).

Aynı düzlemde “sözcükler ve resimlerin” ilk kez, birleşmiş bir kompozisyon halinde sunulduğu Sümer Blau Anıtı (Görsel 14) ve aynı yüzeyde farklı yazı sistemlerinin kullanıldığı, bu sayede hitap ettiği kitle ile arasındaki dil engelini aşmayı amaçlayan, ilk çok dilli yazıt olarak tarihe geçen Rosetta Taşı (Görsel 15) sahip oldukları kendilerine has özellikler ile başta görsel iletişim ve grafik tasarım açısından olmak üzere bilgilendirme grafikleri açısından da önemli bir yere sahiptir (Harland, 2016, s. 42).



*Brit. Mus., No. 86261.*

THE BLAU MONUMENTS.

*Brit. Mus., No. 86260.*

**Görsel 14.** Sümer Blau Anıtı’ndan bir görüntü (Wikimedia, 2019), (<https://bit.ly/4bFsBTT>).



**Görsel 15.** Rozetta Taşı'ndan bir görüntü (<https://bit.ly/3V5znve>).

Birden fazla işlevi yerine getiren çok amaçlı bir yapıya sahip olması, bu yapısı sayesinde özgünlük, kimlik, aidiyet, onaylama, koruma vb. gibi kavramları temsil ederek boyundan büyük işlerin üstesinden gelebilmesi ve bu sebeptir ki uzun yıllar boyunca işlevini yitirmeyip hayatta kalmayı başarması silindir mühürlerin, incelenmesi planlanan konuyu aydınlatacak bir detay olarak ele alınmasını gerekli kılmaktadır (Görsel 16).



**Görsel 16.** Silindir Mühür ve basılmış halinden bir görüntü (Wikipedia, t.y.), (<https://bit.ly/4e53g7F>).

Eski Mezopotamya’da silindir mührün gelişimine değindiği makalesinde Kavak (2020, s. 125), mühürlerin üç temel görevi üstlendiğini, bu üç temel görevin; ‘güvenlik, onama/tasdik etme ve mülkiyet bildirme’ olarak özetlendiğini vurgulamaktadır ve devamında bu işlemlere şu şekilde açıklık getirmektedir:

Birinci işlev, yazılı belgelerden çok, bir kap, paket ya da bir mekânın içeriğinin güvenliğidir. Mühürlerin bu işlevi, yazının icat edilmediği dönemlerde de mühürlerin var olmasının nedenidir. İkinci işlev, günümüzdeki imzanın işlevine benzemektedir. Üçüncü işlev olarak ise, herhangi bir seramik kap üzerine basılması ya da bir kil parçasına basılıp bir sepete, pakete ya da herhangi bir nesneye asılmasıdır. Bu baskı sayesinde nesnenin kime ya da hangi kuruma ait olduğu anlaşılırdı (Kavak, 2020, s. 125).

Bir yüzey üzerine uygulandığında devam eden bir sahneyi, olayı yansıtan, imajın ve kimliğin bir arada sunulmasına olanak sağlayan ve uyarıyı iletme rolü üstlenen (Meggs ve Purvis 2006, s. 9-10) silindir mühürler, ayrıca kullanıcısının üzerinde taşıdığı değerli ve ona özgü bir eşya olmasının yanı sıra onu kötülüklerden koruyan bir sihir, tılsım görevini de yerine getirmektedir.

Konuya kent (kimliği) ve bilgilendirme - yönlendirme grafikleri ilişkisi çerçevesinden bakıldığında ise, tek başına kullanıldığı nesnenin özgünlüğünü ve kimliğini yansıtan bir öge olması, herhangi bir evin kapısını mühürlemek için kullanıldığında o evin sakinlerinin evde bulunmadığının, kırılmış bir mührün ise o eve izinsiz girişin bir göstergesini oluşturması (Harland, 2016, s. 43), silindir mühürlerin kent ve kentte bilgilendirme ihtiyacının giderilmesinde başvurulan bir yardımcı eleman olma görevini açıklar niteliktedir.

Sahip oldukları anıtlar ve yapılar ile genellikle görsel açıdan diğer yapılarla ve kent örgüsüyle uyum içinde oluşturuldukları ve konumlandırıldıkları gözlemlenen diğer bir örnek olan Roma mimarisi eserleri ve bu mimariye eşlik eden anıtsal yazıtlarda kullanılan Roma harf biçimlerinin, kendilerine has özellikleri ve özgün yapılarıyla buldukları dönemin kimliklendirilmesine önemli katkılar sağladığı söylenebilmektedir. Bu mimarinin vazgeçilmez bir parçası olan ve onunla bütünleşen yazı karakterinin sunumuna zemin hazırlayan yapılardan olan Roma zafer takları ve kent kapıları, kimi zaman imparatorun başarılarına karşılık onurlandırma işlevi gören bir zafer göstergesi, kimi zaman karşılayıcı konumu ile kente girişin habercisi ve kentin sınır belirleyicisi olarak görev almaktadır (Özgen, 2009, s. 13). Roma varlığının ve gücünün simgesi olan zafer takları, ayrıca, kabartmalar, heykeller ve yazılara ev sahipliği yaparak hikaye anlatımına olanak tanıyan zamanının bilgilendirme panoları olma niteliği taşımaktadır (Görsel 17).



**Görsel 17.** Roma Zafer Kapısı'ndan bir görüntü (Altaylı, 2020), (<https://bit.ly/3wWY70A>).

Buraya kadar incelenen eserleri kucaklayan antik dünyanın yerini Orta Çağ dünyasına bırakması, incelenecek yeni eserleri beraberinde getirmiştir. Bu süre zarfında, dönemin yapılı çevresinin parçası olan şövalyelikler arasında kasaba mühürlerinin, monogramların, amblemlerin ve armaların kullanıldığı ve bu işaretlerin, ilgili bölgenin kimliğini yansıtan grafik semboller olduğu söylenmektedir (Poulin, 2012, s. 25).

Orta Çağ şehirlerinin yapısındaki ekonomik, siyasi ve askeri alanlar temelinde yapılan düzenlemeler ve değişiklikler, şimdiye kadar oldukça geniş bir bölgeyi, bir kasabayı temsil eden grafik sembollerin, daha özele indirgenerek tüccarların, esnafın kendi hizmet ve ürünlerini tanımlamak ve tanıtmak için kullandıkları tabelalar, ilanlar, pankartlar, bayraklar vb. şekillere bürünerek varlığı sürdürdükleri gözlemlenmektedir.

Orta Çağ karanlığını aydınlatan, yeniden doğuşu temsil eden Rönesans, sanat, bilim, felsefe, mimari vb. birçok alanda etkilerinin hissedildiği bir yenilikler çağı ve kültürel devrim olarak nitelendirilmektedir. Bu çağ ile farklı bakış açısına kavuşma, geleceğe ışık tutacak gelişmelerin habercisi olmuştur.

Matbaanın icadı ile büyük ilerleme kaydeden baskı ve tipografi alanındaki gelişmeler ve bu gelişmelere paralel olarak daha çok yerde, çok sayıda karşılaşılma olanağı, grafik nesnelere görünürlüğü artırarak, her kesimden insana ulaşabilmesini kolaylaştırmıştır.

Etkili olduğu çağda köklü değişikliklerin başlangıcı olarak kabul edilen gelişmelerden diğeri ise, Sanayi Devrimidir. Yeni icatların ve teknolojilerin önünü açan Sanayi Devriminin güçlü

sihri kentleri de etkisi altına almış, cazip fırsatların merkezinin kentler olması, kırdan kente göçlerin artmasını sağlamış, bu da kentleri popüler yaşama alanları haline getirmiştir. Ayrıca, buhar gücü ile çalışan makinelerin ve araçların icat edilmesi birçok kolaylığın önünü açmış, gittikçe büyüyen ve gelişen kentlerde yeni ulaşım sistemlerinin, yapım ve inşaat işlerinin gelişimini hızlandırmıştır.

Bu dönemde hızla geliştiği gözlemlenen kentler ve kentlerin ayrılmaz parçası haline gelen yollar ve gelişen ulaşım sistemleri, kentsel alanların kullanım yoğunluğunu arttırmış, bu artış, kentsel alanların, tasarımların halkla buluşmasına ev sahipliği yapacak ortamlar olarak seçilmesine olanak tanımıştır. Özellikle dönemin ticari reklam ihtiyacının karşılanmasında önemli bir açığı kapatan, otomobilin bulunmasıyla kullanımı daha da yoğunlaşan yollarda izleyiciye ulaşma amacı güden ve açık hava reklamcılığın temelini oluşturan billboardlar, kentlerin kamusal sergileme alanları unvanına kavuşmasını pekiştirmiştir.

İlerleyen teknolojik gelişmelere bağlı olarak geliştirilen yeni icatlar sayesinde rahata kavuşan insanın, ulaşım sistemlerindeki yeniliklerle de hayatı kolaylaşmaya devam etmiştir. Bu gelişmelerden biri olan yeraltı demiryolu sistemlerinin bulunması ve kullanılır hale gelmesi, metro adı verilen bu istasyonların kullanıcı kitle tarafından fark edilebilir duruma getirilmesi gerekliliğini gündeme getirmiştir. İstasyonların kent içindeki yerinin ve özellikle girişlerinin belli edilmesi şeklinde ortaya çıkan bu gereklilik, ortama uygun ve kendine özgü görsel kimlik ve bilgilendirme yönlendirme temelli tasarımların yardımıyla giderilmeye çalışılmıştır. Bulunan çözüm önerileri, kendi zamanında olduğu kadar günümüzde de adından söz ettirecek öneme sahip olan kent içi bilgilendirme ve yönlendirme grafikleri örneklerinin oluşumuna zemin hazırlamıştır. Paris Metro İstasyonu girişi, New York City Metro İstasyonu ve Londra Metrosu, bu alanda ilham kaynağı olarak değerli katkıları bulunan örneklerdendir.

Mimar Hector Guimard tarafından tasarlanan, karakteristik yapısı ile Paris sokaklarının simgesi haline gelen Paris Metro İstasyonu, kıvrımlı ve dinamik hatlarıyla Art Nouveau tarzının belirgin özelliklerini yansıtan, emsallerine önderlik ederek ufuk açan tasarımlardan biridir (<https://bit.ly/3uUfisF>). Yine Art Nouveau tarzının sürdürüldüğü yazı karakteri ile ifade edilen 'Metropolitain' yazısının eşlik ettiği ve Paris metrosunun görsel kimliğinin bir parçası olan bu tasarım, zaman içinde sınırlarını aşarak kentin kimliğinin bir parçası haline gelmiştir (Görsel 18).



**Görsel 18.** Paris Metro İstasyonu'nun Porte Dauphine Girişi'nden bir görüntü (Arkitektuel.com, t.y.), (<https://bit.ly/3V67sv9>).

Tuğlalar kullanılarak hazırlanan duvarların üzerine, her istasyon için ayrı tasarlanmış benzersiz görsel motiflerle ve mozaik çinilerinden oluşan istasyon isimlerinin yer aldığı tabelalarla, New York City Metro İstasyonu, özgün tasarımıyla dikkatleri üzerine çekmeyi başarmıştır (Görsel 19). New York City'nin ilk metro sistemi olan bu istasyon, kiremit kemerler, tonozlara eşlik eden mozaikler ve çok renkli pişmiş toprak panelleri ile dönemin sanat anlayışının, mimari ve grafiksel anlatım ile harmanlandığı ve halk ile buluştuğu ortam olarak da ayrı bir değere sahiptir (Poulin, 2012, s. 52).



**Görsel 19.** New York City Metro İstasyonu'nda kullanılan bilgilendirme grafiğinden bir görüntü (Tilewholesalers.com, 2018), (<https://bit.ly/3R8hJG1>).

Londra Metrosu, sistem genelinde yaygın olarak kullanılması amacıyla Edward Johnston tarafından özel olarak hazırlanmış yazı karakterine ve ‘Underground’ yazısı, kırmızı daire ve lacivert şeridin eşlik ettiği logoya sahip olan, zaman içerisinde benimsenmiş ve Londra’nın ayrılmaz bir parçası haline gelen görsel kimliği ile dünyaca tanınmış sayılı metro istasyonlarından biridir. Tasarımcısının soy ismi ile anılan, sade ve etkili tasarımı ile modern tipografinin yönünü ve algısını şekillendiren Johnston yazı karakteri, Roma yazıtlarının temel oranlarına sahip, serifsiz yapısı ile birçok yazı karakteri oluşumuna ilham vermiştir (Harland, 2016, s. 46) (Görsel 20). Bütün bu özellikleri ile Londra kent kimliğinin önemli destekçileri arasında yer alabilen tasarım, etkisini günümüzde halen hissettiren ender tasarımlardan biri olmayı başarmıştır.



**Görsel 20.** Londra Metrosu için tasarlanan logodan bir görüntü (Londralife, 2018) (<https://bit.ly/3wU92rW>).

Zaman içinde büyüyen ve genişleyen metro sisteminin kullanıcısı için gittikçe karmaşık bir hal alması, bu karmaşıklığı çözecek, hatların, durakların, varış noktalarının bilgisini kullanıcıya aktaracak bir haritaya duyulan ihtiyacı arttırmıştır. Bu sorunu çözüme kavuşturmakla görevli Henry C. Beck, coğrafi görüntünün aksine oldukça basit, yalın ve anlaşılır şekilde tasarladığı haritasıyla bu alanda yapılmış ve yapılacak haritaları farklı bir boyuta taşımış, bu konudaki tasarım anlayışını temellendirmiştir (Görsel 21). Sorunları, farklı yönlerden ve çok boyutlu olarak ele alan tasarım ürünleri ile çözmeyi başaran Londra Metro Haritası, birçok parçayı bir araya getirerek anlamlı bir bütün oluşturmuş, ayrıca, kentin vazgeçilmez bir bütünü olan bu tasarımlar, zamanla kent kimliğini yansıtan birer eleman olarak kabul görmüştür.



Yol üstü motel tabelaları örneklerinden biri olan Holiday Inn Moteli ve tabelası, özgün tasarımı ve dikkat çekici yapısıyla, dönemin film afişlerinin bir yansıması niteliğinde olup, kullanılan neon ışıklandırmaları, okları, özgün tipografisi ile çağının vazgeçilmez bir sembolü ve yol kenarı deneyiminin bir parçası haline gelmiştir (Poulin, 2012, s. 126) (Görsel 23).



**Görsel 23.** Holiday Inn Moteli için tasarlanmış yol kenarı bilgilendirme ve yönlendirme tabelasından bir görüntü (Wikimedia, t.y.), (<https://bit.ly/450n4Vz>).

Kamusal alanların, bilgilendirme ve yönlendirme ihtiyacını gideren bir sergileme alanı olarak kullanıldığının göstergesi ve öncü örneklerden biri olan ‘Hollywood Walk of Fame’ ise uygulanış biçimi, yapısı, kullanılan yuvarlak işlemeli bronz piktogramları ile kalıcı bir kamusal anıt işlevi görmektedir. Çeşitli sektörlerden ünlü isimlerin başarılarını kutlayan bu yapı, zamanla kentin imgesinin ve kimliğinin temsilcisi öğelerden biri olmuştur (Görsel 24).



**Görsel 24.** Hollywood Walk of Fame’in yıldız biçimi bronz piktogramlarından bir görüntü (<https://bit.ly/2T2OWqY>).

Olimpiyat oyunları, kent bilgilendirme ve yönlendirme sistemlerinin şekillenmesinde, bunun yanı sıra kent kimliğinin oluşturulması, pekiştirilmesi ve sunulması yolunda önemli etkinliklerden birini oluşturmaktadır. Her biri kendilerine mekan edindikleri kentin özelliklerinin ve kimliğinin tüm dünyaya duyurulmasına ve tanıtılmasına fırsat sunan bu etkinlikler, oldukça zengin içeriğe sahip olması bakımından incelenmeye değer örnekler arasındadır.

Oyunlar için olduğu kadar, Mexico City şehrini de temsil etmesi bakımından önemli bir gelişme kaydettiği gözlemlenen 1968 Mexico City Yaz Olimpiyat Oyunları, sahip olduğu görsel kimliği ve bilgilendirme-yönlendirme grafikleri ile alanında yenilikçi, yol gösterici ve çığır açan tasarımlara ev sahipliği yapmıştır (Görsel 25). Tasarımcı Lance Wyman, oyunları temsil eden kimlik ve logo için, Meksika kültürünün geleneksel formlarından ve dönemin op art sanatından ilham alarak, eşmerkezli daireler ve grafik tasarımın temel elemanlarından biri olan çizginin yardımıyla oldukça dinamik ve etkili bir görsel dil tasarlamıştır. Grafik tasarımın diğer temel elemanlarından biri olan renk ise, oluşturulan bu görsel dilin hem estetik hem de fonksiyonel alt yapısını oluşturmak için kullanılmıştır (Poulin, 2012, s. 163). Genel yönlendirme sistemlerinin yanı sıra posta kutuları, telefon kulübeleri, giriş biletleri, oturma bölümleri vb. birçok ayrıntının kapsamlı bir şekilde ele alındığı tasarım, birden fazla grafik ürünü, bütün halinde sunmakta, bu sayede süreç içinde karşılaşılabilecek birçok soru işaretini ortadan kaldırmaktadır.



**Görsel 25.** 1968 Mexico City Yaz Olimpiyat Oyunları için tasarlanan piktogramlardan bir görüntü (Official Report 1968 - 1969, s. 307) (<https://bit.ly/3z4w8Z8>).

1960'ların Soğuk Savaş dönemlerinde, karmaşık kentsel ortamları canlandırmayı hedefleyen kitlenin uğraşları sonucu ortaya çıkan ve tanımlanan çevresel grafik tasarımının, bilgilendirme ve yönlendirme grafiklerinin, aynı dönemde Meksika 1968 Olimpiyatları için yaptığı tasarımlarla dikkat çeken Lance Wyman ve sonrasında 1972 Münih Olimpiyatları tasarımında görev alan Otl Aicher gibi isimler sayesinde büyük gelişme kaydettiği gözlemlenmektedir (Gibson, 2009, s. 13).

Bu gelişmenin yanı sıra Paul Rand, Ivan Chermayeff, Tom Geismar ve Massimo Vignelli gibi tasarımcıların öncülük ettiği kurumsal kimlik tasarımının, bir mekanı, durumu, kişiyi, kurum ve kuruluşu, olayı vb. yansıtması, temsil etmesi, kimliklendirmesi bakımından önemli bir açığı kapattığı, bu bakımdan dönemin rekabetçi ortamında ön plana çıkabilmek için çokça başvurulan çözüm yöntemlerinden biri olduğu söylenmektedir.

Bu dönemde mekana kimlik kazandırmanın yanı sıra hedef kitleyi bilgilendirme ve yönlendirme ihtiyacının hissedilir derecede açığa çıktığı ortamlardan birini de havaalanları oluşturmaktadır. Gerek kapladığı alanla, gerek sahip olduğu mimari yapısıyla dikkatleri üzerine toplayan havaalanları, çok bölümlü, karmaşık ve birden fazla seçeneği barındıran yapısıyla da belirsizlikleri netleştirecek tasarımlara ihtiyaç duyan mekanlar arasındadır. Bu mekanlardan biri olan Charles de Gaulle Havaalanı, kapladığı alan ile yapıldığı dönemde Fransa'nın en büyük uluslararası havaalanı olma özelliğinin yanı sıra bilgilendirme ve yönlendirme sorununu giderme aşamasında başvurduğu, ünlü tasarımcı Adrian Frutiger tarafından hazırlanan mekana özel yazı karakteri tasarımı ve son derece açık, net ve okunaklı tipografik çözümlenmeleri ile de bu alanda yapılmış başarılı örnekler arasındaki varlığını sürdürmektedir (Görsel 26).



**Görsel 26.** Charles de Gaulle Havaalanı için Adrian Frutiger tarafından tasarlanan yazı karakteri ve mekanda uygulanış biçiminden bir görüntü (Awaad, 2015), (<https://nyti.ms/3uV5tuo>).

Mekânsal düzenleme içerisinde görsel iletişim biçimlerinin ve grafik tasarımın ne gibi şekillere bürüneceğinin gösterim merkezleri olan bu alanların sayısı ve çeşidi arttıkça ortaya çıkan eksikliği kapatmak, oluşabilecek görsel kirliliğin önüne geçmek ve her kesimden insana kolaylıkla ve rahatça ulaşmak adına, bu alanlarda kullanılacak işaretlemelerde ortak bir dil oluşturma ve belirli bir standart geliştirme çabası gündeme gelmiştir. Bu amaç doğrultusunda 1970’lerde Amerikan Grafik Sanatları Enstitüsü (AIGA) ve ABD Ulaştırma Bakanlığı işbirliği çerçevesinde ‘Sembol İşaretleri’ adı altında bir projeye imza atılmıştır. Yolcuları ve yayaları merkezine alarak geliştirilen bu kapsamlı piktogram dizgesi, ülke genelinde ulaşım-ulaştırma odaklı merkez noktalar başta olmak üzere (havaalanları, tren garları, otobüs durakları vb. toplu taşıma hizmetleri gibi) büyük uluslararası etkinlikleri de kapsayacak şekilde oldukça geniş bir kullanım alanında izleyicisiyle buluşmak üzere tasarlanmıştır (Görsel 27).



**Görsel 27.** AIGA ve ABD Ulaştırma Bakanlığı işbirliği çerçevesinde tasarlanan ‘Sembol İşaretleri’ nin ulaşım başlığı altında yer alan piktogramlardan bir görüntü (SEGD, 2015), (<https://bit.ly/2TMD8cX>).

Halka ulaşma yolunda dil engellerini ortadan kaldırarak evrensel bir dil ve iletişim biçimi oluşturma ihtiyacının nasıl karşılanacağına örnekleri arasında sayılan bu girişim, hem bu alanda yapılmış, hedeflediği amaca ulaşmayı başaran sayılı çalışmalardan biri olması, hem de ilk kez bir devlet kurumunun ve profesyonel bir kuruluşun ortak bir amaç uğruna güçlerini birleştirerek süreci işbirliği içerisinde yürütmesi bakımından büyük önem arz etmektedir

(<https://bit.ly/3imnDm3>). Başlangıçta 34 ve sonradan eklenen 16 adet olmak üzere toplamda 50 adet sembolden oluşan bu piktogram dizgesi, daha önceden çeşitli ortamlar için tasarlanmış piktogramların aksine, her yaştan ve her kültürden insana hitap etmesi, ulaşım-ulaştırma hizmetlerinin ihtiyaçlarına hizmet ederek, gerekli mesajı sorunsuz bir şekilde iletmesi ve belirli bir mesafeden kolaylıkla okunabilmesi ile benzerlerinden sıyrılıp ilk sıralarda yer almayı başarmıştır. Ulaştırma Bakanlığı ve AIGA bünyesinde oluşturulan komitelerin çabaları sonucu şekillenen ve tasarım kolunda asıl görevi üstlenen Roger Cook ve Don Shanosky'in çizgileriyle hayat bulan başarılı proje, ilk ABD Başkanlık Tasarım Ödüllerinden birine ve Amerika Birleşik Devletleri Hükümeti için Tasarımda Üstün Başarı Ödülü'ne layık görülerek elde ettiği bu başarısını taçlandırmıştır (Poulin, 2012, s. 175).

Bilgilendirme ve yönlendirme grafikleri açısından önemi büyük olan bu gelişme, kendisine ev sahipliği yapan ortamların ve özellikle de kentlerin karmaşıklığını gidererek sorunlara çözüm olmayı başarmıştır ve başarmaktadır. Bulunduğu yerin düzenlenmesine yardım ederek oluşabilecek sorunları en aza indirecek güce sahip bu tasarımlar, kentlerin daha yaşanabilir ortamlar olarak kullanıcılarına sunulmasını sağlamaktadır.

Yaşanabilir ortamlar olarak kentlerin giderek önem kazanması, kentler arası rekabet ortamının da zamanla alevlenmesini sağlamıştır. Bu rekabet ortamında varlığını sürdürmeye çalışan kentler, kendilerini, kimliklerini yansıtacak ve benimsedikleri düşünceleri vurgulayacak reklam ve pazarlama stratejileri sayesinde öne çıkma çabası içerisine girmişlerdir. Bu çabaların kuşkusuz en başarılı örneklerinden birini, o zamana kadar işleri yolunda gitmeyen New York kentini tekrar hayata bağlayan 'I love NY' projesi oluşturmaktadır. 'New York'u Seviyorum' sloganıyla başlayan kampanyanın Milton Glaser imzalı 'I♥ NY' logosu ve onun zamanının ötesinde ses getiren başarısı, kentlerin ve kimliğinin tasarımın gücüyle şekillenebilen, değiştirilebilen ve dönüştürülebilene bir yapıda olabileceğinin gözle görünür kanıtı niteliğindedir (Görsel 28).



**Görsel 28.** Milton Glaser tarafından tasarlanan 'I love NY' logosundan bir görüntü (<https://bit.ly/3V1fNjC>).

Tasarım elinin değmesiyle farklı bir şekle büründüğü kanıtlanan kentlerde zamanla yapılı çevrenin genişlemesi, ilginin genelde kentlerden özelde yapılı çevre ve mekanlara doğru kaymasını sağlamıştır. Yapılı çevre ve mekanların önem kazanması, bu alanların planlanarak tasarlanması gerektiği sonucunu doğurmuştur. Kendi alanı çerçevesinde çeşitliliği meydana getiren bu sonuç, grafik tasarım dünyası içinde de farklı bir pencerenin açılmasına ön ayak olmuştur.

Gelişen yapılı çevre, zamanla tasarımın boyutlarını da genişleterek farklı bir disiplinin ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. 'Çevresel grafik tasarım' olarak tanımlanan bu yeni disiplin, şimdiye kadar sorunları gidermede kullanılan grafik çözümlene biçimlerinin yardımına başvurarak aynı dili konuşan, bütüncül ve kapsamlı bir sonuca ulaşma yöntemi olarak sürece dahil olduğunu hissettirmiştir. Aynı zamanda başarılı bir şekilde planlandığında ve uygulandığında, kullanıldığı alanın kimlik kazanmasında, var olan veya yeniden oluşturulan kimliğinin pekiştirilmesinde katkısı bulunan bu disiplin, sahip olduğu özellikleri ile de kısa sürede, adından sıklıkla bahsedilen bir alan olmayı başarmıştır. Bu başarıyı, alana kazandırdığı isim ile olduğu kadar literatüre kazandırdığı 'Architectural Signing and Graphics' isimli kitabıyla da taçlandıran John Follis'in ve onun üstün çabasının, grafik tasarımın ve özellikle bilgilendirme ve yönlendirme tasarımının tarihsel gelişim süreci içerisinde önemli bir değer olarak yer almasını gerekli kılmaktadır.

Tarihsel akış içerisinde incelenen zamana kadar hüküm süren modernizm, uluslararası üslup gibi düşüncelerin sınırları belirli olan düz çizgisinde şekillenen grafik tasarım ürünlerinin yirminci yüzyılın ikinci yarısına gelindiğinde yerini bireysel tercihlerin ön planda olduğu, serbest ve kıvrımlı çizgilere sahip postmodernizme bıraktığı gözlemlenmektedir. Zamanının alışılmışın dışındaki bu yeni düşünce sisteminin ve tasarım anlayışının, grafik tasarıma ve

ürünlerine olduğu kadar onlara ev sahipliği yapan kentlere de yansıdığı, kentin yapısının ve görsel kimliğinin bu çerçevede şekillenmeye başladığı söylenebilmektedir.

Bu dönemde kentlerde hüküm süren duvar giydirmelerinden, bina tasarımlarına, iç mekan tasarımlarından, kamusal alan düzenlemelerine kadar çok çeşitli ortamlarda farklı şekillerde izleyiciyi karşılayan tasarımlar, zamanla buldukları ortamın hatta kentlerin kimliğini yansıtan birer öge olma yolunda ilerleyişlerini sürdürmüşlerdir. Ayrıca kültür merkezleri, hayvanat bahçeleri, stadyumlar, müzeler, tema parklar, anıtlar vb. gibi ortamlar olarak hayat bulan bu çeşitlilik özel olarak bilgilendirme ve yönlendirme tasarımı açısından da son derece başarılı ve alana katkısı büyük olan örneklerin varlığına zemin hazırlamıştır. Pompidou Kültür Merkezi, Cincinnati Hayvanat Bahçesi, Louvre Müzesi, Walt Disney Land işaretleme sistemleri, bu örneklerden birkaçı olarak sıralanabilmektedir (Görsel 29-30).



**Görsel 29.** Pompidou Kültür Merkezi'nden bir görüntü (solda) (Poulin, 2012, s. 190), (<https://bit.ly/3wWZ5Kg>). Cincinnati Hayvanat Bahçesi işaretleme sisteminden görüntüler (sağda) (Poulin, 2012, s. 200), (<https://bit.ly/4aGrTOv>).



**Görsel 30.** Louvre Müzesi'nden bir görüntü (solda) (Poulin, 2012, s. 210), (<https://bit.ly/3VIGtkk>). Walt Disney Land işaretleme sisteminden görüntüler (sağda) (Poulin, 2012, s. 212-213), (<https://sussmanprejza.com>).

Yirmibirinci yüzyılı kökten şekillendiren, internet, bilgisayar gibi ileri teknolojilerin gelişimini kapsayan dijital devrim, insanlar arası iletişim ve etkileşim biçimini de hızla değiştirerek küresel bir forma dönüştürmüştür. Bu durum, insanı merkezine alan tasarımı ve

dönemin tasarım anlayışını doğrudan ve kökten değiştiren gelişmeler arasında yerini almaktadır. Teknik anlamda tasarımcıya büyük kolaylık ve sınırsız imkan sunan bu gelişmeler, oldukça yenilikçi, sıra dışı ve çağa ayak uyduran tasarımların halka ulaşmasının yolunu açmıştır. Led ışıklandırmaların, büyük boyutlu tipografik uygulamaların, sanatsal enstalasyonların eşlik ettiği disiplinler arası yaklaşımların ön planda olduğu tasarımların varlığı, tasarım dünyasına görsel bir şölen ve yeni bir soluk getirmektedir.

Teknolojinin imkanlarının etkin ve etkili bir şekilde kullanıldığı gözlemlenen bu projeler, oldukça güçlü ve baskın görsel yapıları sayesinde var oldukları dönemlerde izleyiciyi etkilemeyi başarmışlardır. Dönemin tasarım anlayışını da örneklendiren bu yapılar, ayrıca buldukları kentlerin tanıtımın yapılmasında sembol öğeler olarak da göreve almayı başarmışlardır.

Küreselleşme ile birlikte yaşanan değişim ve dönüşüm, kentleri de etkisi altına almış ve bu durum kentleri farklı kimlik biçimleri benimsemeleri doğrultusunda yönlendirmiştir. Bu değişim ve dönüşüm ortamında, Dünya Kenti, Sürdürülebilir Kent, Marka Kent, Yavaş Kent vb. gibi kimliklere bürünerek yollarına devam eden kentlerin, zamanla bu kimlikleri yansıtacak ve destekleyecek tasarım uygulamalarının yardımına başvurdukları gözlemlenmektedir. İlgili kentlere Legible London, WalkNYC, Bristol Legible City, Walking and Cycling (Amsterdam) vb. şekillerde yansıyan bu projeler, içinde bulunulan durumu örnekleyen başarılı ve alanında öncü projeler olarak ele alınmaktadır.

Küresel bir kent için kapsamlı bilgilendirme ve yönlendirme grafikleri içeren Legible London (Okunabilir Londra) projesi, kent çapında yol bulma, yönlendirme ve bilgilendirme sistemlerinin nasıl geliştirilmesi ve uygulanması gerektiğine dair ölçütleri belirleyen kapsamlı bir sistemdir. Karmaşık ortamları okunaklı hale getirmeyi hedefleyen projenin, kullanıcıya algılama ve kullanım kolaylığı sunarken, aynı zamanda hitap ettiği her kesimi yürümeye teşvik eden yapısıyla da sağlam temellere oturduğu söylenebilmektedir.

Tasarımlarda kullanılan yazı karakteri, bölgenin simgesel yapılarını tasvir eden görsel öğeler, renk seçimi gibi tercihler, projenin kent kimliğini vurgulayan yapısını ön plana çıkarmaktadır. Geleneksel ve çağdaş yöntemleri harmanlayan yapısıyla basılı ve dijital olmak üzere birden çok ortamın avantajlarını kullanan tasarım, bu sayede olabildiğince fazla hedef kitleye ulaşmış ve onları hedefleri doğrultusunda yönlendirmeyi de başarmıştır (Görsel 31).



**Görsel 31.** 'Legible London' (Okunabilir Londra) bilgilendirme ve yönlendirme grafiklerinden görüntüler (Fendley, 2020), (<https://bit.ly/3X1OuII>).

Gelişim ve değişim içerisinde olan kentlere küreselleşme ile birlikte sonradan kazandırılan kimliklerin vurgulandığı bu çalışmaların yanı sıra geçmişte var olan, o alana özgü kimliğin korunması yoluyla ele alınan çalışmaların da varlığından söz edebilmek mümkündür. Alana özel dokunun ve kimliğin yansıtılması amacıyla hareketle Nicollet Caddesi için tasarlanan

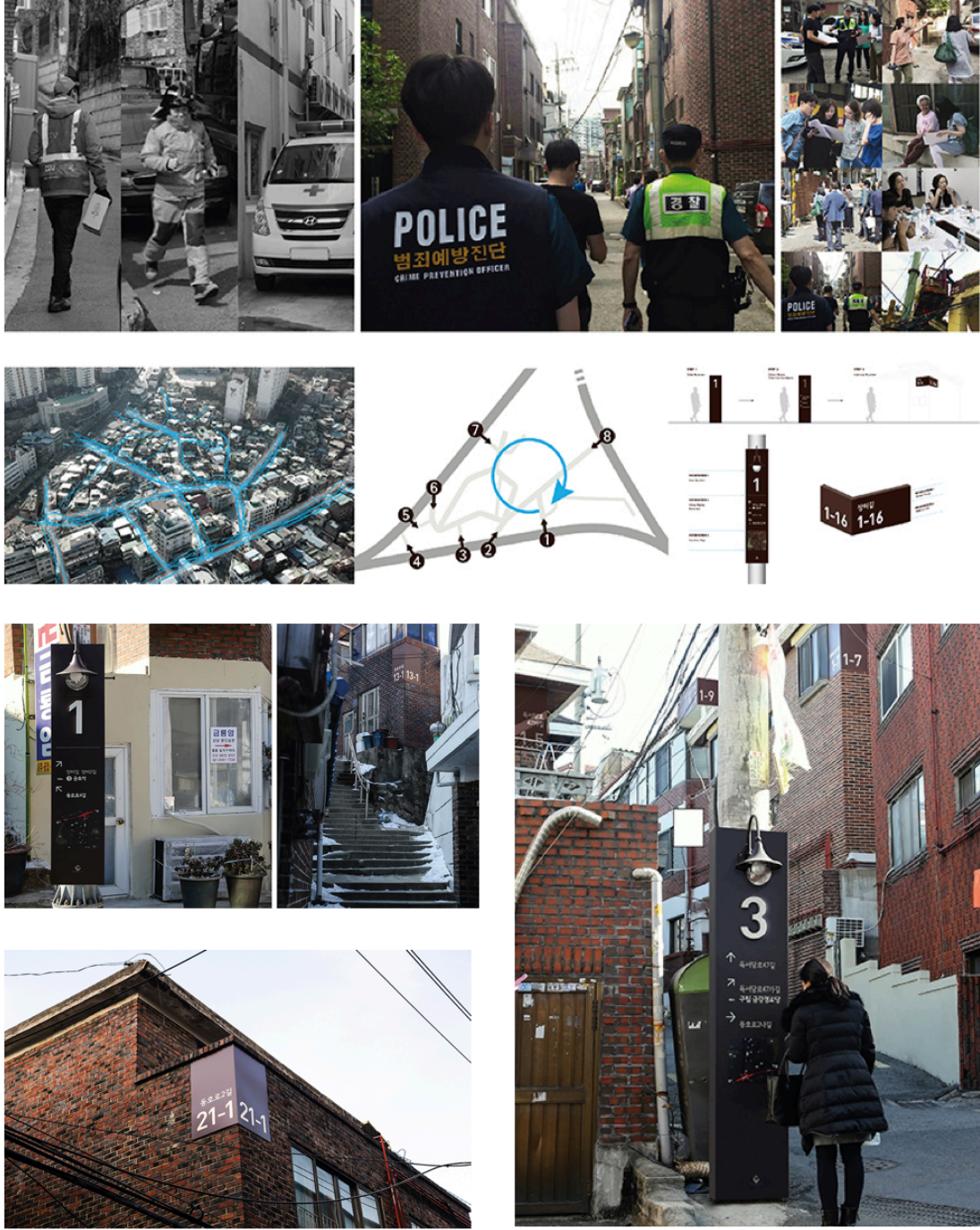
bilgilendirme ve yönlendirme grafikleri, bulunduğu bölgenin özelliklerini ve kimliğini vurgulayarak kullanıcısının yaşadığı sorunu çözüme kavuşturan Skyline (Ufuk Çizgisi) Yönlendirme projesi bu durumları destekleyen ve örnekleyen projelerdendir.

Seul kentinde yer alan bir mahalle için tasarlanan ‘Skyline (Ufuk Çizgisi) Yönlendirme Dizgesi’, oldukça sıkışık ve çarpık bir kentleşmenin hakim olduğu bir mahallede dar ve dolambaçlı sokakların varlığı sebebiyle giriş çıkışların ve yön bulmaların zorluğuna, bölgenin kimliğini ve dokusunu bozmadan çözüm getirmesi bakımından incelenmeye değer projeler arasında yer almaktadır (Görsel 32).



**Görsel 32.** ‘Skyline’ (Ufuk Çizgisi) projesinin uygulandığı mahalleden bir görüntü (SEGD, 2019), (<https://bit.ly/3XiiBx>).

Yaşanan soruna çözüm üretebilmek için bölgenin ayrıntılı analizini yapan tasarım ekibi bu aşamada sakinler, acil durum ekipleri, polisler, itfaiyeciler gibi kullanıcıların görüşlerinden hareketle tasarımlarına yön vermişlerdir. Bu bağlamda kullanıcıların zorlandıkları mahalleye giriş noktalarını tanımlamanın basit yolunu arayan tasarımcılar, her girişe karşılık gelecek numaraya sahip bir ‘kapı’ ile sorunu çözmeye karar vermişlerdir. Ayrıca projeyi şekillendiren bir diğer gelişme ise, bölgeyi keşif sırasında yardımına başvurulmuş grubun, mevcut tabelaları aramak için içgüdüsel olarak binaların yukarısına bakmaya çalıştıklarını fark etmeleri olmuştur. Uygulamanın adına da ilham kaynağı olan bu durum, tasarlanacak numaralandırma sistemlerinin bina cephelerinde, gökyüzü seviyesinde uygulanmasını sağlayarak, tabelaların dar sokaklarda kaybolması problemini ortadan kaldırmıştır (<https://bit.ly/3XiiBx>) (Görsel 33).



**Görsel 33.** 'Skyline' (Ufuk Çizgisi) bilgilendirme ve yönlendirme grafiklerinden görüntüler (SEGD, 2019), (<https://bit.ly/3XiiaBx>).

Proje, bölgenin kendine has özelliklerinin temel alınarak, fiziksel olumsuzlukların kullanıcı deneyiminden hareketle ve akıllıca planlanmış tasarım ürünleriyle nasıl çözüme kavuşturulabileceğinin başarılı örneklerinden biridir.

Minneapolis kentinin simge yapılarına ev sahipliği yapmasının yanı sıra kent merkezinin ‘Ana Caddesi’ olma özelliği taşıyan Nicollet Caddesi, hedef kitlenin yemek yemek, çalışmak, alışveriş yapmak gibi etkinlikler için aktif kullandığı kültür ve ticaret merkezi olarak adlandırılmaktadır. Caddeyi yaya dostu hale getirmek için yeniden tasarlama girişimleri, sokağın ruhunu, kimliğini ve önemini yansıtacak bir marka kimliği ve kapsamlı bir tabela, yön bulma ve çevresel grafik programı ile sonuçlanmıştır (<https://bit.ly/3z4XBhz>).

Caddenin işleyiş yönünü ve trafiğin hareketini temsilen yukarı ve aşağı doğru hareket eden yön okları ile oluşturulmuş ‘N’ harfine odaklanan görsel kimliği, basit, açık ve okunaklı tırnaksız yazı karakterine sahip tipografisi ve siyah, beyaz ve sarı renklerinin hakim olduğu dikkat çekici renk paleti ile tasarım, ayrıca görsel kimliği yansıtacak şekilde tasarlanmış yönlendirme ve işaretleme tasarımları, kent mobilyaları, aydınlatma sistemleri ve işaretlenmiş yürüyüş yolları ile de alanın kimliğini desteklemek üzere planlanmıştır (Görsel 34).



**Görsel 34.** ‘Nicollet Caddesi’ bilgilendirme ve yönlendirme grafiklerinden görüntüler (SEGD, 2019), (<https://bit.ly/3z4XBhz>).

Kent kimliğinin yanı sıra kentin vazgeçilmez bir parçası olan caddenin kimliğinin tasarlanması üzerine odaklanan bu çalışma, tasarlanan görsel kimliği planlama ve uygulama biçimi ve ele aldığı kapsamlı grafik ürünleri ile hedeflerini yerine getirebilen başarılı projeler arasında sayılmaktadır.

Teknolojik gelişmelerin yaşamı kolaylaştırmanın yanında, bu gelişmelerle paralel olarak ilerleyişini sürdüren grafik tasarımı ve tasarım ürünlerini de şekillendirdiği yadsınamaz bir gerçektir. Geçmişten günümüze kadar grafik tasarımın tarihsel gelişimi içerisinde incelenen örnekler, bu gerçeğin somut göstergeleri niteliğindedir. Günümüzün öncü teknolojik gelişmeleri arasında sıralanan yapay zeka, sanal gerçeklik, artırılmış gerçeklik, oyunlaştırma vb. teknolojilerinin kullanıldığı uygulamalar, sundukları imkanlar ile çağı ve tasarım dünyasını farklı bir boyuta taşımaktadırlar.

Tasarım dünyası içinde faaliyet gösteren her alan gibi bilgilendirme ve yönlendirme grafiklerinin de bu teknolojilerin faydalarından yararlandığı, son zamanlarda gerçekleştirilen projelerde açıkça gözlemlenmektedir. Hedef kitlenin bilgilendirilme ve yön bulma ihtiyacını sanal ortama taşıyan bu uygulamalar, kullanıcıya benzersiz bir deneyim yaşatmaktadır.

Bu benzersiz kullanıcı deneyimini kent, kent kimliği ve bilgilendirme ve yönlendirme grafikleri üzerinde yoğunlaştıran ve bu yönüyle incelenmekte olan konuya katkı sağlayacağı düşünülen örneklerden birini, Melbourne şehri için tasarlanmış olan '64 Ways of Being' isimli mobil uygulama oluşturmaktadır.

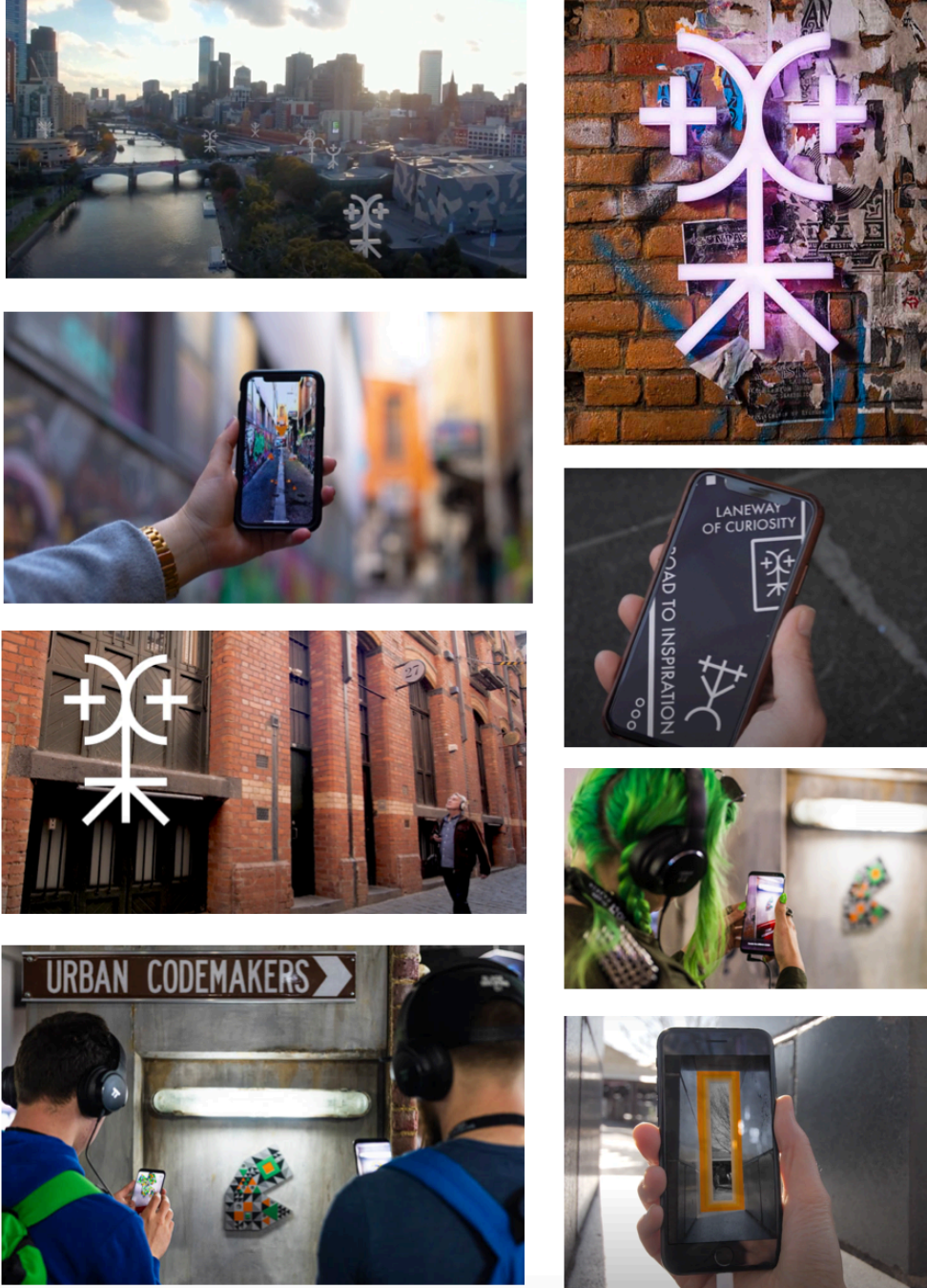
2013 yılında hayata geçirdiği başarılı görsel kimlik ve markalaşma projesiyle adından söz ettiren Melbourne şehri, 2020 yılında teknolojinin avantajlarını etkili bir şekilde kullandığı projesiyle de farklılığını ortaya koymayı başarmıştır.

Önceleri benimsediği 'Akıllı Kent' kimliği ile sınırlı kalmayıp aynı zamanda 'Oynanabilir Kent' kimliğine de bürünmeyi tasarlayan kent, bu amacını gerçekleştirmek üzere artırılmış gerçeklik, oyun teknolojisi ve kamusal sanat uygulamalarını temel alan bir projeye izleyici karşısına çıkmayı planlamıştır (<https://bit.ly/3Yyc00O>).

Bu üç yeni tasarım anlayışının harmanlanması yoluyla kenti dev bir oyun alanına dönüştüren proje, kültürel, sanatsal, tarihi, sosyal, ekonomik vb. özellikleri bakımından çok katmanlı bir yapıya ve kimliğe sahip olan kentin bu özelliğini oyunlaştırma anlayışı ile dışa vurmaktadır (<https://bit.ly/3ekVVD1>).

Kent içerisinde ara yollar, sokaklar, parklar ve nehirler boyunca belirlenen yürüyüş parkurunda kentin dünü, bu günü ve geleceği ile ilgili kodlanmış birçok bilgi ve kimlik ögesi içeren uygulama, bu sayede kent kimliğini desteklemesinin yanı sıra kullanıcıya gerekli

bilgilendirme ve yönlendirmeleri yaparak kenti yeni ve farklı bir gözle görebilme deneyimini de sunmaktadır (Görsel 35).



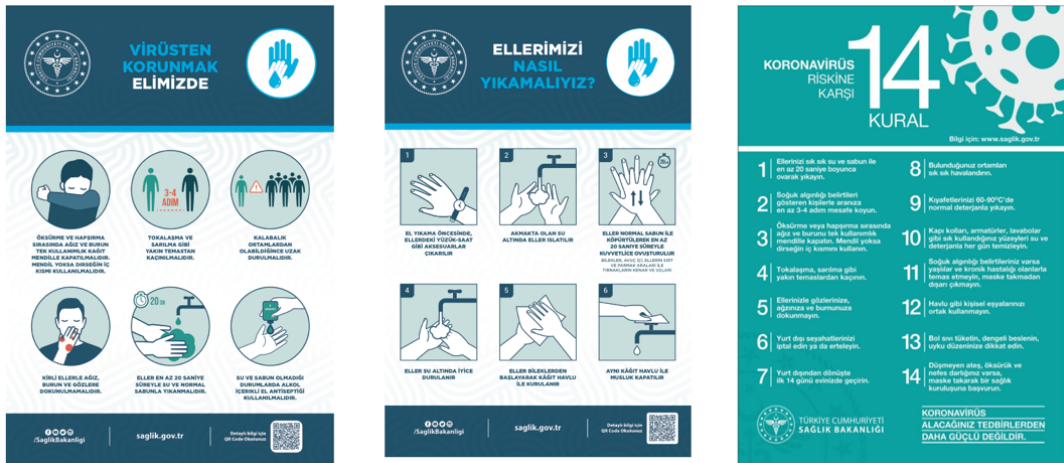
**Görsel 35.** '64 Ways of Being' bilgilendirme ve yönlendirme grafiklerinden görüntüler (Millipede, 2020), (<https://bit.ly/4bTD3HL>).

2020'li yıllara gelindiğinde tüm dünyayı etkisi altına alan Covid-19 pandemisi, doğal olarak kentleri de büyük ve köklü bir değişim içerisine sürüklemiştir. Beklenmedik bir durum içerisinde kendisini bulan ve kısıtlamalar sebebiyle kendi kabuklarına çekilen insanlar ve

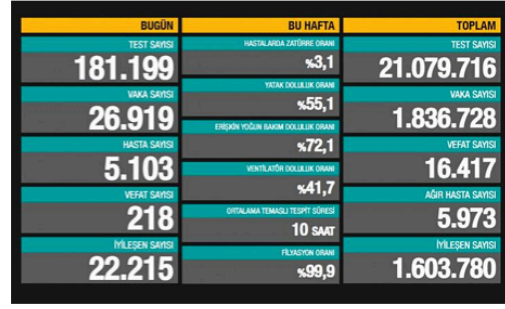
kentler, çeşitli bilgi yığınları, önlemler ve zorunluluklar dahilinde varlıklarına devam ettirmekle karşı karşıya kalmışlardır. Bu durum, belirlenen kuralların, zorunlulukların ve bilgilendirmelerin doğrudan, hızlı, basit ve anlaşılır bir şekilde hedef kitleye ulaştırılması gerekliliğini gündeme getirmiştir. Bilinmezlikler ve belirsizlikler içerisinde kaybolan kentler ve insanlar, hiç olmadığı kadar çok bilgilendirilme ve yönlendirilme ihtiyacı hissetmişlerdir. Ortaya çıkan bu ihtiyacı karşılamada birincil görev, kent ve insanlar arasındaki iletişimi sağlayan ve hedef kitleye sunulacak bilginin planlanmasını ve düzenlenmesini temel alan bilgilendirme ve yönlendirme grafiklerine düşmektedir.

Kentlerde, kamusal alanlarda, kısaca insan çevre etkileşiminin olduğu her yerde salgına ilişkin uyulması gereken kuralların, yasakların ve gerekli bilgilendirmelerin görsel olarak sunulması görevini üstlenen bilgilendirme ve yönlendirme grafikleri, elindeki tüm gücüyle bu görevi yerine getirmeyi başarmıştır.

Piktogramlar, uyarı işaretlemeleri, afişler, broşürler vb. gibi hem basılı hem dijital uygulamalar, yapılması ve yapılmaması gereken kurallar, yöntemler ve yönlendirmeler vb. için hareketli bilgilendirme grafikleri, günlük vaka tabloları, kentler bazında salgının yayılımını ve risk durumunu gösteren haritalar, vb. gibi etkileşimli (interaktif) bilgilendirme grafikleri ile içinde bulunulan dönem, grafik tasarım ve özellikle bilgilendirme ve yönlendirme grafikleri açısından başarılı ve/veya başarısız oldukça zengin örnekler içeren bir dönemi temsil etmektedir (Görsel 36-37).



**Görsel 36.** Covid-19 halkı bilgilendirmeye yönelik hazırlanmış grafiklerden görüntüler (Sağlık Bakanlığı, 2020), (<https://bit.ly/3R6guHs>).



**Görsel 37.** Covid-19 halkı bilgilendirmeye yönelik hazırlanmış tablolar, hareketli ve etkileşimli grafiklerinden görüntüler (Sağlık Bakanlığı, 2020), (<https://bit.ly/4ccf1av>).

Ayrıca kentin ayrılmaz parçası olan kamusal alanların yeniden düzenlenmesi gerekliliği, bu alanlarda etkili bir şekilde kullanılan ve aynı zamanda kentin kimliğinin aktarılmasında rol oynayan kent mobilyaları, oturma planları gibi elemanların da duruma özel tasarlanması gerekliliğini gündeme getirmiştir (Görsel 38).



**Görsel 38.** Mimar Antonio Lanzillo tarafından tasarlanan oturma grubundan bir görüntü (solda) (Kadıköy Belediyesi, 2020), (<https://bit.ly/3FqzJDG>). Mersin Büyükşehir Belediyesi tarafından üretilen 'korona bank' isimli oturma bankından bir görüntü (sağda) (Birgün, 2020), (<https://bit.ly/3mycKit>).

Olumlu ya da olumsuz yaşanan her gelişmenin kentleri de etkisi altına aldığı gerçeği, bu gelişmelere ayak uydurma ve zorlukların üstesinden gelebilme aşamasında yardımına başvurulacak seçeneklerden biri olarak grafik tasarım ve uygulama alanlarından söz edilebilmesi gerçeğini de doğrulamaktadır. Bu gerçek, söz konusu kentler olduğunda kentler ve insan arasındaki bağlantıyı ve iletişimi sağlayan grafik tasarımın ve ürünlerinin önemini bir kat daha arttırmaktadır. Dolayısıyla bu bölümde incelenmekte olan durumlar ve örnekler, genelde grafik tasarımın, özelde ise bilgilendirme ve yönlendirme grafiklerinin kent düzeyindeki gelişimini vurgularken, aynı zamanda bu ürünlerin kentleri ve kimliklerini yansıtmadaki rolünü, değerini ve önemini ortaya koymaktadır.

### 3.3. Bilgilendirme ve Yön Bulma Davranışındaki Rolü

Bilgilendirme ve yönlendirme sistemleri, kullanıcı davranışlarının, bilişlerinin, algılarının ve anlamlandırmalarının dikkate alındığı, oldukça karmaşık ve çok katmanlı bir süreci içerir ve bu süreçte var olan iletişim problemlerini çözmeyi hedefleyen bir yapıdadır. Bu zorlu süreçte birbiriyle bağlantısı olan ve eşzamanlı olarak çalışması beklenen birçok bilgi bileşeninden yararlanmaktadır. Bu durum, bilginin nasıl kodlanması gerektiği ve ortak mekanlarda bilgi edinme pratiklerinin neler olduğu gibi soruları akıllara getirmektedir. Çok bileşenli ve işlevsel yapıda olması, beraberinde çok boyutlu incelemeler ve analizler yapılmasını gerektirmektedir.

Bu bakımdan bilgilendirme ve yönlendirme grafiklerinin oluşturulması ve incelenmesi aşamasında üç boyuttan söz edilebilmektedir. Bunlardan birincisi, kullanıcının davranışını içeren bilişsel boyuttur. İkincisi, semantik (anlamsal) boyuttur ve sürecin iletişim yönüne vurgu yapmaktadır. Üçüncüsü ise, mesajları özümsemeyi ve anlamlı bir biçime dönüştürmeyi kapsayan algısal boyuttur.

İlk olarak bireyin yön bulma faaliyeti, hareketlerine ve eylemlerine rehberlik eden zihinsel bir süreci kapsadığı için bu faaliyetlerde bilişsel boyuttan söz edebilmek mümkündür. İnsanların yapılı çevreyi tanıma, anlama, kavrama çabasının sonucu olan bilişsel boyut, belirli bir mekan ile bütünleştiğinde *mekânsal biliş* olarak ifade edilmektedir. İnsan, yaşadığı çevre hakkında bilgi sahibi olmak, çevreye uyum sağlamak, o çevrede karşılaşacağı zorluklar ile baş edebilmek ve kısacası hayatını olabildiğince sorunsuz ve düzenli bir şekilde sürdürebilmek için içinde bulunduğu çevreyi ve mekanı tanımaya, öğrenmeye, algılamaya ve benimsemeye ihtiyaç duymaktadır. ‘Dünyayı öğrenme ve anlama amacına yönelik oluşturulan zihinsel faaliyetler’ (Morgan, 1991, s. 60) olarak tanımlanan biliş, gözlemeleme, hissetme, anlama, algılama, karar verme, problem çözme vb. gibi zihinsel eylemlerin de yardımıyla insanın ihtiyaç duyduğu bu gereksinimleri karşılamaktadır. İnsan ve çevre arasındaki ilişkinin kuvvetlenmesi, anlamlandırılması ve temsilinde söz sahibi olan ve bu amaca yönelik ortaya çıkan *mekânsal biliş*, insan ve çevre iletişimine odaklanan birçok alanın (coğrafya, ulaşım coğrafyası, davranışsal coğrafya, çevresel psikoloji, vb.) üzerinde durduğu araştırma konusudur. Bu alanlardan bazıları, mekânsal bilişin, bireyin ilgi alanlarını anlamada yardımcı olduğu ve bu sayede onların faaliyetlerini şekillendirmede rol aldığı üzerinde dururken, bazıları da insanların mekân içindeki ilişkilerini anlamada etkili olan bu süreç hakkında bilgi sahibi olmanın, onların mekan içindeki hareketlerine yön verecek araçların tasarlanması, kullanılması sürecinde de etkili olacağı fikrini benimsemektedir (Vaez ve diğerleri, 2016, s. 2). Bu açıklamalardan da anlaşılacağı üzere, insan ve çevresi ile olan iletişimde, etkileşimde ve faaliyetlerinde bu derece söz sahibi olan mekânsal bilişin ve süreç içerisinde edinilen bilgilerin, kuşkusuz insan-çevre iletişimi ve etkileşiminin bir parçası olan bilgilendirme ve yönlendirme grafiklerinin tasarlanması, geliştirilmesi ve uygulanması sürecini de şekillendireceği yadsınamaz bir gerçektir.

Tanıdık bir ortama girildiğinde, önceden edinilen bilgiler ve çevresel ipuçları tarafından şekillenen bilişsel haritalar yardımıyla yön bulma faaliyetleri düzenlenmektedir. Ancak bilinmeyen bir ortama girildiğinde, ortam ile ilgili daha önceden edinilmiş bir bilgiye ya da

herhangi bir yardımcı unsura sahip olunmadığından yönlendirme ve işaretleme sistemlerinin parçaları olan haritalar, diyagramlar, semboller, bilgi panoları vb. gibi ipuçları aranmaktadır.

Bireylerin günlük yaşamlarında mekânsal bir davranış olan yön bulma ve yönlendirme faaliyetleri ile, bireylerin çevrelerini algılama, anlamlandırma ve hatta hareketlerine yön verebilme kabiliyetine sahip olan mekânsal bilişi ortak noktada buluşturan bu açıklama, aynı zamanda, mekânsal bilişin, bilgilendirme ve yönlendirme grafikleri alanına odaklanan çalışmalarda göz ardı edilmemesi gereken kavramlardan biri olmasının somut kanıtı niteliğindedir.

Mekânsal biliş, bir yer, çevre veya mekan ile ilgili öğrenilen, kodlanan ve daha sonra kullanılmak üzere biriktirilen bir dizi çevresel bilginin depolama sistemidir. Bu sistemin en büyük yardımcısı da *bilişsel haritalardır*. ‘Canlıların çevreleri ile ilgili edindikleri depolanmış mekânsal bilgiyi, yol bulma, rota seçimi veya mekan ile ilgili diğer davranışlarını şekillendirmede kullanması süreci’ (Golledge, 1987, s. 143) olarak tanımlanan bilişsel haritalama, keşfedildiği zamandan bu yana farklı alanlardan, birçok araştırmacının dikkatini çekmeyi başarmıştır. Davranışçı psikoloji alanında uzman bir bilim insanı olan Tolman (1948)’ın, fareler üzerinde yaptığı çalışmalardan elde ettiği bilgiler doğrultusunda literatüre giriş yaptığı söylenen bilişsel haritalar, sonrasında ünlü kentsel tasarımcı ve şehir plancısı Kevin Lynch (1960)’ın ‘insanların kentsel bir çevrede hareket ederken, gözlem yoluyla elde ettikleri mekânsal bilgileri yorumladıklarını ve onları zihinsel görüntülere dönüştürdüklerini’ kanıtlamasıyla da kentte ve kentsel tasarım ürünlerinde adından söz ettirmeyi başarmıştır.

İnsanlar bir kentte gezinirken kendilerine mekânsal bilgi edinebilecekleri ve bu bilgileri bilişsel haritalarına kodlayabilecekleri bir dizi ipucu bulma arayışı içerisine girmektedir. Bir şehrin diğerine göre farklılaşmasına ve kendine has özelliklerini sergilemesine olanak tanıyan ve Lynch’in deyimiyle yollar, sınırlar (kenarlar), düğüm (odak) noktaları, bölgeler ve işaret öğeleri olarak sıralanan bu kentsel öğeler, aynı zamanda bireye kentsel çevrede bilişsel haritalarını oluşturmada ipucu olma değeri de taşımaktadır.

Kentsel çevre ve kent kullanıcıları arasındaki etkileşimin önemli bir parçası olan bu ipuçlarının, diğerlerinden farklılaşacak şekilde tasarlandıkları ve uygulandıkları sürece, benzersiz yapıları ve özellikleri ile fark edilir ve görünür biçimde olmaları, onları kent kullanıcısının zihninde ve aklında kalıcı kılmaktadır. Bu akılda kalıcılık, özellikle yeni bir

ortama girdiklerinde gitmek istedikleri yeri hatırlama konusunda, insanların yardımına başvurdukları benzersiz mekânsal özellikler ve temsiller olarak yol gösterici konumdadır (Siegel ve White, 1975).

Bir yön bulma davranışında bilişsel boyut kadar anlamsal boyut ta süreçte söz sahibi olmaktadır. İkinci olarak sıralanan anlamsal (semantik) boyut, ister resimsel, ister grafiksel, ister mimari alanda olsun, formun/biçimin anlamı nasıl ilettiği üzerinde durmaktadır. Yapılı çevre ve yönlendirme tasarımları arasındaki ilişkiyi ele aldığı ‘Environmental Communication: Design Planning for Wayfinding’ isimli makalesinde anlamsal boyutun ‘işlevsel yönleri algılamamızı, çevremizin zihinsel modellerini oluşturmamızı veya eylemlerimize rehberlik eden mekânsal özellikleri yorumlamamızı’ sağladığını açıklayan Correa de Jesus (1994, s. 45-46), ayrıca ‘önemli fiziksel ve mimari özelliklere, görsel referanslar sağlayan piktografik elemanların ve temsilin entegrasyonu, kullanıcılara bir rota üzerindeki konumları hakkında güvence verebilir.’ ifadesiyle de yön bulma davranışı ile ilişkisini ortaya koymaktadır.

Anlam üzerine odaklanan bu süreç, iki farklı gruba ayrılmaktadır: Düz anlam ve Yan anlam. Düz anlam, bir işaretin akla ilk gelen anlamıdır. Yan anlam ise işaretin temsil ettiği, çağrıştırdığı diğer anlamları içermektedir. Düz ve yan anlamın söz konusu olduğunda hem kentin ve bileşenlerinin hem de kentte yer alan bilgilendirme ve yönlendirme grafiklerinin bu iki bakış açısından irdelenebilir oldukları gözlemlenmektedir.

Kenti ve bileşenlerini incelemede bu çerçeveden bakılması kentsel semiyotik (kentsel göstergebilim) teorisinin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Bu teoriye göre, kent ve kenti oluşturan her bir eleman (sokaklar, meydanlar, yapılar, binalar, vb.), okunması, incelenmesi gereken bir bir işaret ve anlam ifade etmektedir (Jencks, 1969; Venturi & Brown, 2004; Venturi ve diğerleri, 1972; akt. Vaez ve diğerleri, 2016, s. 6). Ancak bu incelemelerin oldukça kapsamlı, derin okumaları ve çağrışımsal yönleri de beraberinde getirmesi, kentsel göstergebilimin netliği ve tutarlılığı konusunda soru işaretlerine yol açmaktadır. Özellikle günümüz kentsel yapısının ve düzenlemelerinin birbirine benzer unsurlara sahip olması, kentsel göstergebilim alanında yapılacak incelemeleri de basitleştirmekte ve aynılaştırmaktadır. Bu durum da kent üzerine yapılacak göstergebilimsel incelemelerin farklı ve daha derin yönlere kaymasına sebep olmaktadır.

Alanda daha tutarlı ve net sonuçlar elde edilmesini sağlayan bilgilendirme ve yönlendirme grafiklerinin göstergebilim açıdan incelemelerinin nasıl olması gerektiğine ise Bölüm 4'te açıklanan Göstergebilimsel Yaklaşımlar başlığı altında detaylı bir şekilde yer verilmektedir.

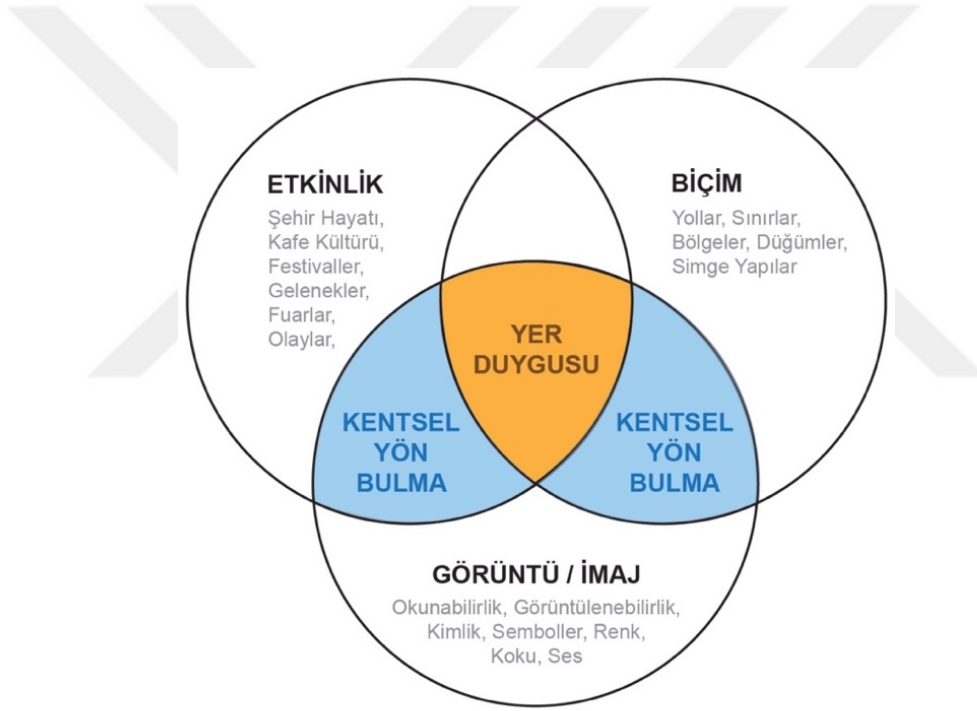
Son olarak algısal boyut ise, bireyin gönderilen mesajları özümseyip anlamlı biçimlere dönüştürme faaliyetlerini içermektedir. Bu mesajlar kentten ve bileşenlerinden geldiği gibi, kenti anlamlandıran ve şekillendiren bilgilendirme ve yönlendirme grafikleri aracılığı ile de iletilebilmektedir.

Algılama süreci duyuyla ilgili olup, bireysel farklılıkların oluşmasına zemin hazırlamaktadır. Özellikle kentsel ortamlarda var olan birçok uyaran içerisinde ihtiyacı olanı seçip ayırma işlemi oldukça uzun ve zahmetli olmaktadır. Böyle bir durumda, duyuyla neleri tercih edip etmeyeceğini şekillendirebilecek bir bilgilendirme ve yönlendirme tasarımına ihtiyaç duyulmaktadır.

Açıklamalardan da anlaşıldığı üzere, yönlendirme sistemlerinde söz sahibi olan bilişsel, anlamsal ve algısal boyutlar, kent için de söz konusu olmaktadır. Nasıl ki yönlendirme sistemleri bilişsel, anlamsal ve algısal boyutlarıyla bireyin yön bulma davranışının etkiliyorsa, kentin ve bileşenlerinin bilişsel, anlamsal ve algısal boyutları da kentin okunabilir ve imgelenebilir özelliklerini destekleyerek anlaşılmasını kolaylaştırmaktadır. Kent özelinde ele alındığında bilişsel, anlamsal ve algısal boyutların kentin okunabilirliğine ve imgelenebilirliğine hizmet ettiği gerçeği, okunabilen ve imgelenebilen kentlerin ise hem kentin kimliğinin hem de kentte yer alacak bilgilendirme ve yönlendirme grafiklerinin oluşumunda, tasarlanmasında ve uygulanmasında önemli bir paya sahip olduğu gerçeğini de beraberinde getirmektedir.

Kentsel öğelerin ve okunabilirliğinin bireylerin yön bulma davranışı üzerindeki etkisinin yanı sıra, doğru ve yeterli bir şekilde tasarlanan bilgilendirme ve yönlendirme grafiklerinin de kentsel öğelerin tanımlanması ve okunabilirliği üzerinde söz sahibi olduğunu unutmamak gerekmektedir. Birbirleriyle karşılıklı etkileşim içerisinde oldukları gözlemlenen bu iki duruma, ikinci bakış açısı üzerinden yaklaşan ünlü şehir plancısı John Montgomery, yazdığı 'Making a City: Urbanity, Vitality and Urban Design' adlı kitabında 'yer duygusu' oluşturma kavramından yola çıkarak, bilgilendirme ve yönlendirme grafiklerinin kentsel biçimi, görüntüyü ve etkinliği tanımlamadaki rolü üzerine odaklanmaktadır.

Bu bağlamda, iyi bir şehir planlamanın merkezinde ‘yer duygusu’ geliştirmenin olduğuna dikkat çeken Montgomery (1989; akt. Asada, 2015, s. 14), bu yer duygusunun da bir yeri diğerinden ayıran tarihi miras ve kültürel kimlikten beslendiği üzerinde durmaktadır. Ayrıca iyi bir kentsel çevrenin üç temel alanda kaliteye sahip olduğunu belirten Montgomery, bu alanları; biçim (yollar, sınırlar, bölgeler, düğümler ve simge yapılar), görüntü/ımaaj (okunabilirlik, görünürlük, kimlik, semboller, renk, koku, ses) ve etkinlik (şehir hayatı, kafe kültürü, olaylar, festivaller, fuarlar, yerel gelenekler) olarak sıralamaktadır. Bir şehirde yer duygusu geliştirme yönergeleri olarak tanımladığı bu durumların ayrıca kentsel yön bulma ile ilişkisi üzerinde de duran yazar, bu üç alanda farkını ortaya koyan mekanlarda yer duygusunun oluştuğunu ileri sürmekte, kentsel yön bulmanın ise ‘biçim ve görüntü’ veya ‘görüntü ve etkinlik’ arasında gerçekleştiğini belirtmektedir (Görüntü 39).



**Görsel 39.** Yer duygusu geliştirme yönergeleri ve kentsel yön bulma davranışı arasındaki ilişkiyi gösteren bir görüntü (Montgomery, 1989; akt. Asada, 2015, s. 14).

Piktogramlar, haritalar, yer işaretlemeleri, tabelalar, bilgilendirme panoları vb. içeren kentsel bilgilendirme ve yönlendirme grafikleri, bir kentin okunabilirliği, görünürlüğü, kimliği, sembolleri, rengi vb. kent imajını oluşturan elemanlarına vurgu yaparak, kent biçimlerinin ve etkinliklerinin tanınırlığını ve algılanabilirliğini artırmaktadır. Kentin biçimini oluşturan beş unsur ve kenti yansıtan etkinlikler, kendilerine özgü yapılarıyla olduğu kadar semboller, piktogramlar, yer işaretleri, haritalar, tipografi gibi tasarım ürünleri

ile de açıkça desteklendiği sürece bireyin zihninde tanınabilir olmakta ve ayrıca bu tasarım ürünleri, kente uygun bir şekilde tasarlanmaları durumunda kentin kimliğinin ve karakterinin de temsilcisi görevini üstlenmektedir.

Toparlamak gerekirse, okunabilir bir çevrenin özellikleri ve nasıl olması gerektiği sorusu gündeme geldiğinde cevaplarından biri yön bulma kavramından geçmektedir. Yön bulma kavramı ve bu kavramı temeline alan bilgilendirme ve özellikle yönlendirme grafikleri, kentin yapısı, biçimi, özellikleri, kısaca kent ile ilgili önemli ve ona ait değerleri özümseyerek izleyiciye aktarıldığı takdirde, onlara kenti, *okuyabilecekleri bir metin* halinde sunmaktadır. Bu metni oluşturan her bir parçanın (harfin, çizginin, rengin, dokunun, ...) kentten beslenme oranı da kentin kimliğini, kişiliğini ve karakterini yansıtabilme oranıyla eşdeğerdir.

Buraya kadar incelenen konular ve kavramlar oldukça kapsamlı ve yoğun içerikli olmaları sebebiyle çeşitli sınırlamalar yapılarak konu aydınlatılmaya çalışılmaktadır. Yön bulma kavramı, kendi içerisinde çok dallara ayrılan ve çeşitli alanların bakış açılarından farklı pencereler açan, oldukça derin ve kapsamlı bir konu olarak incelenmektedir. Geçmişten günümüze kadar birçok alan kendi penceresinden bakarak bu konuya açıklık getirmeye çalışmış ve çalışmakta, dahası gelişen teknolojiler ve bu teknolojilere cevaben canlıların (insan ve hayvanların) tepkilerinde ve davranışlarında yaşanan değişimler, bu kavramın net bir şekilde tanımlanması yolunu zorlaştırmaktadır.

İncelenen konunun kent ve kimliği üzerine sınırlandırılması, yön bulma kavramının da mekan olarak kentlerle sınırlı kalmasının yolunu açmaktadır. Tasarımların hayat bulacağı mekan olarak seçilen kentler ve tasarım ürünleri olarak seçilen bilgilendirme ve yönlendirme grafikleri, ortak mekanlarda bilginin edinilme pratiği, bilgi hiyerarşisi, bilgi akışı ve yönlendirme algoritmaları gibi konulara açıklık getirilmesini gerektirmiştir. Bu bağlamda bilginin bireyin zihninde nasıl kodlandığı ve kentlerde yön bulma kavramı üzerine odaklanan araştırmacılar, teoriler ve yaklaşımlardan hareketle oluşturulan içerik, mekânsal biliş, mekânsal düzenleme, bilişsel haritalar, kentsel okunabilirlik ve imgelenebilirlik (görüntülenebilirlik) konuları üzerinden şekillendirilmiştir. Sonrasında sıralanan her bir konunun yön bulma kavramı ile ilişkisi açıklanarak, bireyin bir mekanda, özellikle de kentlerde, yön bulma davranışını etkileyen faktörler belirlenmeye çalışılmıştır. Yapılan okumalardan ve incelemelerden hareketle, kente ait yapı, biçim, mimari vb. fiziksel özelliklerin, bireyin yön bulma davranışını etkileyeceği ve şekillendireceği; aynı zamanda

bilgilendirme ve yönlendirme grafiklerinin de kente ait bu özellikleri tanımlayacağı, tanıtacağı ve vurgulayacağı üzerinde durulmaktadır. Ayrıca konunun kent kimliği ile bağlantısına da değinilmekte, doğru ve kentten izler taşıyacak şekilde tasarlandıklarında, bilgilendirme ve yönlendirme grafiklerinin kentin kimliğini yansıtan en büyük destekçilerden biri olacağına dikkat çekilmektedir.

### **3.4. Kent Kimliğindeki Yeri**

Grafik tasarım ve ürünleri sahip olduğu güçle kentleri ve yapıları çevreyi beslemektedir. Kentlere çeşitli yollarla dokunan, yaptığı büyük ya da küçük müdahalelerle kentlerdeki insan davranışını da şekillendiren grafik tasarım, insanlar ve onların ürettikleri çevre arasındaki ilişkiyi kuran ve temsil eden çok sayıda görüntü ve nesnede kendini göstermektedir (Harland, 2015, s. 4). İnsan ve çevresi arasındaki ilişkiyi kolaylaştıran ve bağlantıyı kuvvetlendiren grafik tasarım ürünlerinden biri olan, özellikle kentlerde çokça karşılaşılan bilgilendirme ve yönlendirme grafikleri, kentlerin okunabilirliğini sağlamada ve artırmada önemli rol oynamaktadır. Kentlerin ve kentlerde var olan mekanların insanlarla konuşan dili olabilme özelliğine sahip bilgilendirme ve yönlendirme grafiklerinin, ilgili kente ve mekana ait olma hissini artıracak öğeleri içermesi sayesinde bu dili kuvvetlendirebileceği söylenebilmektedir. Bu öğelerin, ayrıca, kent kimliğinin bir parçası olması durumu, bilgilendirme ve yönlendirme grafiklerinin kent kimliğini yansıtmada kullanılabileceğinin açık bir göstergesi niteliğindedir.

Kimlik ve marka stratejisinin kapsamlı bir şekilde ele alınması söz konusu olduğunda, bu stratejilerin bilgilendirme ve yönlendirme grafiklerini ve çevresel grafik tasarım ürünlerini de içerecek şekilde tasarlanması gerekmektedir. Alanda yazılmış önemli kaynaklardan biri olan ‘Signage and Wayfinding Design’da bu gerekliliği savunan Calori ve Vanden-Eynden (2015, s. 12-13), konu ile ilgili hazırladıkları bölümde bu durumun, ‘uyum ve dayatma yaklaşımı’ olarak sıraladıkları iki yolla gerçekleştirilebileceğinden söz etmektedirler.

Bu iki yaklaşımın, aynı zamanda, kent için önemi büyük olan kimliğin yansıtılmasında ve marka stratejilerinin oluşturulmasında görev alması beklenen bilgilendirme ve yönlendirme grafiklerinin tasarım aşamasını şekillendirdiği söylenebilmektedir. Tasarıma yön veren yollardan biri olan uyum yaklaşımı, işaretleme ve yönlendirme programının, sorunsuz ve

bütünleşik bir kimlik oluşturmak için, ilgili alanın tasarımı ve mimarisi gibi görsel özelliklerinden izler taşımasını ve bu sayede onu güçlendirebilmesini temsil etmektedir (Calori ve Vanden-Eynden, 2015, s. 13).

Kent ve kimliği söz konusu olduğunda, tasarlanmış veya tasarlanacak olan kentin logosu, kurumsal renkleri, yazı karakteri, simge yapıları vb. gibi görsel kimlik ve grafik tasarım ürünlerinin de yardımına başvuran bu yaklaşım, kullandığı bu öğeler sayesinde kentin kimliğini desteklemekte, vurgulamaktadır. Ayrıca, kent genelinde aynı tasarım dilinin konuşulmasının önünü açan bu düşünce, kentlerle insanlar arasındaki iletişimi kuvvetlendirmenin yanı sıra kentlerde ortaya çıkan veya çıkacak olan görsel kirliliğin ve anlam kargaşasının da önüne geçmektedir. Sonuç olarak, uyum stratejisi temel alınarak tasarlanmış projeler, süreçte görev alan tüm tasarım elemanlarının birlikte hareket ettiği uygulamalar içerdiği için kullanıcıya yüksek düzeyde görsel birliğe sahip kimlikli ortamlar sunmaktadır.

Süreçte başvuru alan ikinci yaklaşım olan dayatma ise, işaretleme ve yönlendirme grafiklerinin, ilgili alanda benzersiz ve tekil bir kimlik oluşturmasını veya alanın görsel özelliklerinden bağımsız bir kimliği vurgulamasını benimsemektedir. Bu yaklaşımın, şehirler, üniversite kampüsleri, kurumsal tesisler ve ulaşım ağları gibi birbirinden farklı görsel unsurlara sahip alanlar için uygun olacağı üzerinde duran Calori ve Vanden-Eynden (2015, s. 13), ayrıca bu yaklaşımın işaretleme ve yönlendirme grafikleri ile birbirine bağlanabilen alanlar için olumlu sonuçlar verdiğini vurgulamaktadırlar.

Kentin ihtiyacından kaynaklı ve/veya küreselleşme sonucu yeni kazanacağı özelliklerin ve kimliklerin tasarlanacak bilgilendirme ve yönlendirme grafiklerinin yardımıyla tanıtılmasında, benimsetilmesinde de kullanılacak bu yaklaşım, kentin var olan kimliğinden bağımsız bir tasarım sürecini temsil etmektedir. Özellikle sürdürülebilirlik kapsamında ele alınan eko kent, yürünebilir kent, akıllı kent, yaşanabilir kent vb. gibi kent tanımlamaları, kenti istekleri doğrultusunda şekillendirirken, kentin dili olan tasarım ürünlerinin kuramsal ve kavramsal alt yapılarına da yön vermektedir. Kenti ve tasarımı etkileyen bu şekillendirme ve yönlendirmeler kentlere, özellikle bilgilendirme ve yönlendirme grafikleri açısından incelenebilecek, Legible London, WalkNYC, Bristol Legible City, Walking and Cycling (Amsterdam) gibi başarılı projeler olarak dönmemektedir.

Sonuç olarak, her ne kadar tasarım sürecinde benimsenen yaklaşımlarda farklılaşmalar görülse de, tasarlanan her bilgilendirme ve yönlendirme grafiği, kendisiyle iletişime geçecek hedef kitlenin ulaşmak istediği bilgiyi ona sunmakta ve onun ilgili ortamda güven içerisinde hareket edebilmesini sağlamaktadır. İzleyiciye aradığı çıkış yolunu gösterme gücüne sahip bilgilendirme ve yönlendirme grafikleri, ayrıca, her kentin kendine has özellikleri ve kimlikleri olduğu gerçeğinden hareketle kentlerin bu özelliklerini ve kimliğini yansıtacak tasarım dilinin de olabileceğini desteklemektedir. Bu durum dikkate alınarak tasarlanacak bilgilendirme ve yönlendirme grafikleri, izleyiciye ulaşmak istedikleri bilgileri marka ve kimliğin de desteğiyle sunarak ilgili alanda marka ve kimlik deneyiminin kalitesini de artırmaktadır. Bu bağlamda bilgilendirme ve yönlendirme grafiklerinin, iyi düşünülmüş ve kapsamlı bir kimlik ve marka stratejisinin vazgeçilmez bir bileşeni olarak süreçte yer alması kaçınılmazdır.

### **3.5. Kentlerde Bilgilendirme ve Yönlendirme Grafiği Uygulamaları**

Bilgi edinme ve yön bulma ihtiyacı, hayatın her döneminde farklı zaman ve mekanlarda karşımıza çıkan temel ihtiyaçlardan biri olarak kendini hissettirmektedir. Kimi zaman ansızın beliren akıllardaki soru işaretinin cevabı, kimi zaman bilinmeze doğru gidilen yolda karşılaşılan tek rehber olarak hayat bulan bu ihtiyacı en çok hissettiğimiz ve dolayısıyla en çok yüz yüze gelmemiz gereken yerlerden birini de şüphesiz, kentler oluşturmaktadır.

Yapısı gereği oldukça karmaşık ve kaotik ortamlar olan kentler, sahip oldukları olumsuzlukları bertaraf edebilecek, kendini tanıtacak, derdini anlatacak, içinde yaşamını sürdürenlerle ve onunla yeni tanışmak isteyenlerle arasında bağ kuracak bir iletişim biçimine, bir dile ihtiyaç duymaktadır. Kenti paylaşanların ise kent içinde karşılaşacakları sorulara anında cevap verebilecek ve gerektiğinde yardımına başvuracakları bir yol göstericiye, bir kılavuza duydukları ve duyacakları gereksinim yadsınamaz bir gerçektir. Bu noktada, kent ve kenti paylaşanları ortak paydada buluşturan, her ikisi arasında iletişimi sağlayarak yeni bir dil olma özelliği taşıyan bilgilendirme ve yönlendirme grafikleri, yaşanan ve yaşanacak olan sorunlara çözüm getirerek ortamı anlaşılır kılmaktadır.

Kentin ve paydaşlarının birbirlerine ulaşma yolunu açan bilgilendirme ve yönlendirme grafikleri, kendine mekan edindiği kentlerde bütün olanakları kullanarak, çeşitli şekillerde izleyicisini karşılamaktadır. Bu bağlamda kentin giriş kapılarından başlamak üzere yaya ve

araç bilgilendirme ve yönlendirme dizgelerine, ulaşılacak yerler için tasarlanan dizgelerden bulvar, cadde, sokak bilgilendirme ve yönlendirme dizgelerine kadar her boyutta hedef kitleye hitap etmeyi başarmaktadır.

### 3.5.1. Kent Giriş Kapıları

Bir yere girişin, bir yerden bir yere geçişin simgesi ve ilk göstergesi olan kapılar, antik dönemden başlayarak günümüze kadar varlığını sürdürmeye devam etmekte ve o günden bu güne çeşitlilik gösteren yapısıyla da her an gündemde olmayı başarmaktadır. Kullanım amacı gereği mimari başta olmak üzere kültürel, ekonomik, siyasi, edebi, dini, felsefi ve sanatsal gibi birçok alanda ve anlamda ipuçları sunan bu yapılar, etki alanının genişliği sebebiyle ilgi çeken, keşfedilmeyi bekleyen özellikleriyle de gizemini koruyan ve merak uyandıran kavramlar arasında yerini almaktadır.

Ait oldukları mekanların iklimi ve yapısal özelliklerinin yanı sıra kültürel özelliklerini de yansıtabilme gücüne sahip olan kapılar, çoğu zaman basit gibi görünen görevlerinin dışına çıkarak daha geniş bir çerçeveden bakılması gereken nesnelere dönüşmektedirler. Hatta bu durumun bazen sınırları aşmış bir kenti temsil edebilecek kadar genişlediği bile görülmektedir. Tunus'un kuzeyinde yer alan ve ünlü turizm merkezlerinden biri olan Sidi Bou Said kasabası, kendi işlevlerinin dışına taşmış kentin simgesi haline gelen, kendine özgü işlemlere sahip mavi kapıları ile bu durumu görselleştiren başarılı örnekler arasındadır (Görsel 40).



**Görsel 40.** Tunus'un Sidi Bou Said kasabasında yer alan kapılardan görüntüler (<https://bit.ly/4e2BPuV>).

Kenti temsil ederek onun siyasi gücünün ve egemenliğinin simgesi haline gelen bir diğer ögeyi ise kent giriş kapıları oluşturmaktadır. Kent giriş kapıları, kendi var oldukları dönemlerde hem bir kenti hem de bir imparatorluğu aynı anda betimleyebilme gücüne sahip olacak kadar önemli simgeler olarak süreçte görev almayı başarmış oldukça etkili yapılardır. Günümüzde Berlin Pergamon Müzesi'nde sergilenen, Yeni Babil İmparatorluğunun ve başkenti olan Babil'in önemli simgelerinden biri olan İştâr Kapısı, bu konuda ele alınabilecek etkileyici örneklerden biridir (Görsel 41).



**Görsel 41.** Berlin Pergamon Müzesi'nde bulunan İştâr Kapısı'ndan görüntüler (<https://bit.ly/3yFJFut>).

Babil Kralı tarafından aşk tanrısı olarak bilinen İştâr adına yaptırılan bu kent giriş kapısı, oldukça heybetli yapısıyla, kendine has renkleriyle ve üzerinde yer alan çok sayıda çeşitli hayvan figürü kabartmalarıyla hem dönemin ihtişamını yansıtmakta, hem de kente giriş yapıldığının habercisi olmaktadır.

Belirli bir mekana adım atışın habercisi olan giriş kapıları, söz konusu mekana gelen izleyiciyi ilk karşılayan ve o mekan ile ilgili ilk izlenimlerin oluşmasına yardım ve tanıklık eden ögeler olmaları bakımından önemlidir. Bu mekanlardan biri olan kentler için de izleyicisini karşılama görevini yerine getirerek, kente dair deneyimlerin ve izlenimlerin başlangıç noktasını oluşturan kent giriş kapıları, temsil ettikleri kentin birçok özelliğini barındırarak izleyicide kente dair güçlü imgeler oluşmasına yardım etmektedir. Bu imgeler sayesinde izleyici girmekte olduğu kent ve kimliği hakkında bir ön bilgilendirme olarak zihninde kente dair beklentilerini oluşturmaktadır (Görsel 42).



**Görsel 42.** Almanya'nın başkenti Berlin'de yer alan Brandenburg Kapısı'ndan bir görüntü (<https://bit.ly/4e2XmE0>).

Sahip olduğu özellikleri ile kente dair beklentileri yükselten, Alman özgürlüğünün simgesi haline gelen ve Berlin şehrine girişin önemli kanıtlarından biri olan Brandenburg Kapısı, on iki sütundan oluşan, oldukça gösterişli yapısı ile dikkatleri üzerinde toplamaktadır. Kapı, hem görkemli yapısıyla, hem hakkında dolaşan ilginç hikayeleriyle, hem de sembolize ettiği güçlü anlamlarıyla kentin her daim önemli sembollerinden biri olmaya hak kazanmıştır.

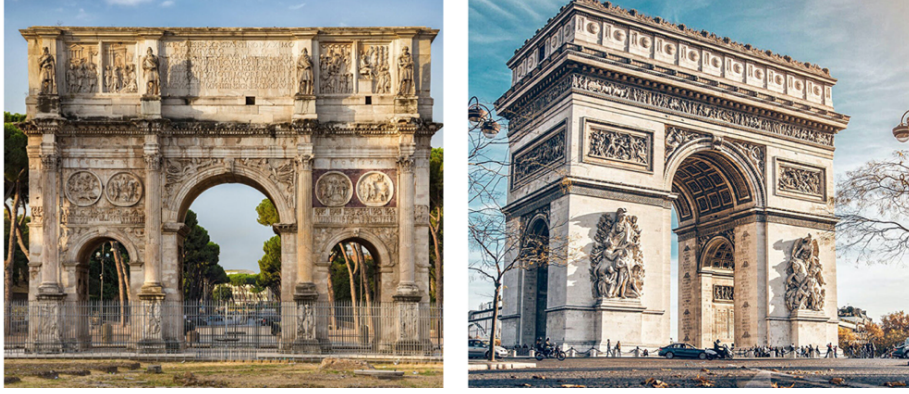
Gerek mimarisi, yapı biçimi ve işlevsel boyutları ile olsun, gerek içerdiği simgesel, sembolik anlatım öğeleri ile olsun, gerekse taşıdıkları derin anlam yükleri ile olsun kenti tanıtmaya ve yansıtma amacı güden bu yapılar, aynı zamanda güçlü birer kimlik aktarıcıları olarak da tanımlanmaktadır.

Kente girişe dair ilk güçlü göstergeler ve bilgilendirici - yönlendirici öğeler olarak kent giriş kapıları, zamanla kentin sembol yapıları ve ikonikleşen imgeleri haline gelmekte ve bu sayede kimlik aktarıcısı unvanını sahiplenerek bir kenti kent yapan, onu diğerlerinden ayıran özellikleri vurgulama görevini de üstlenmektedir. Her başarılı tasarımda olduğu gibi üstlendiği görevi layıkıyla yerine getirme çabasında olan kent giriş kapıları, ancak doğru ve yerinde tespitler, adımlar ve girişimler sayesinde yüzeysel kalan işlevsel boyuttan sıyrılarak derinleşmesini sağlayan anlamsal boyutlara doğru geçişi sağlayabilmektedir. Bu sayede, başlı başına zor bir kavram olan kent kimliği tanımlamaları, kentin ruhunu yansıtacak, kentten izler taşıyacak şekilde ve bu bilinçte tasarlanmış kent giriş kapıları aracılığıyla somut bir görünüme kavuşmakta ve varlığına delil oluşturacak kanıtlara bir yenisini daha eklemektedir (Görsel 43).



**Görsel 43.** Barcelona’da bulunan Arc de Triomf adlı giriş kapısından bir görüntü (solda), Fas’ta bulunan Meknes Şehir Kapısı’ndan bir görüntü (sağda) (<https://bit.ly/4bEDjdt>).

Kentin kimliğine dair önemli ipuçları sunan ve buna paralel olarak farklı biçimlerde tasarlanan kapılar, izleyicisine bu ipuçlarını sunarken aynı zamanda çeşitli bilgiler aktararak o konu hakkındaki bilgi açığını giderme görevini de yerine getirmektedir. Giriş kapıları, zafer takları, kemerler vb. şekilde artan boyutlarına paralel olarak kimi zaman sahip oldukları kabartmalar, heykeller, sfenksler, tokmaklar vb. yoluyla içerdikleri yoğun görsel zenginlikleri ile kimi zaman ise hikaye anlatımına yer veren yazıtları ile heybetli kapılar, kendi döneminin olduğu kadar günümüzün de bilgilendirme panoları olarak görevlerini sürdürmektedirler. Dönemi hakkındaki görsel ve yazınsal bilgi aktarımını başarı ile gerçekleştiren bu yapılar, aynı zamanda benimsedikleri egemenlik, güç, iktidar, otorite, galibiyet, zafer, vb. gibi soyut kavramları somut anlatım biçimlerine dönüştürmeleri ile de bilgilendirme özelliklerini pekiştirmektedirler. Roma’da bulunan ve detayları incelendiğinde, Yunan Zafer Tanrıçası Nike figürleri, Verona Kuşatmasından sahneler ve imparatorun para dağıtma töreni gibi önemli figür ve olayların sergilendiği Constantin Zafer Takı ve Paris’te bulunan, üzerinde yer alan Gidiş, Zafer, Direniş ve Barış’ı simgeleyen 4 büyük heykel ile dikkatleri üzerine toplayan Arc de Triomphe Zafer Takı, bu durumu özetleyen etkili örneklerden birkaçıdır (Görsel 44).



**Görsel 44.** Roma’da bulunan Arc de Constantin adlı zafer takından bir görüntü (solda), Paris’te bulunan Arc de Triomphe adlı kapıdan bir görüntü (sağda) (<https://bit.ly/4bEDjdt>).

Sahip oldukları temel işlevlerine ek olarak kent kimliğini aktarabilme, bilgilendirme ve yönlendirme ihtiyacına cevap verebilme gibi zor görevleri de üstlenen kent giriş kapıları, bu zor görevleri ne derece başarı ile tamamlayıp tamamlayamadığına bağlı olarak kazandığı övgü ya da yergilerle hak ettiği karşılığı almaktadır. Kimi zaman kente uyumlu, özgün yapıyla, görkemiyle ve tasarım anlayışıyla övgüleri hak eden, kimi zaman ise gereksiz ayrıntıları barındıran, kente uyum sağlamayan ve tasarımdan yoksun yapıyla eleştirilere maruz kalan kent kapıları, geçmişte olduğu kadar günümüzde de farklı şekillerde izleyicisini karşılamaktadır. Bu doğrultuda, birçok ülkede ve şehirde varlıklarıyla ve tasarımlarıyla dikkatleri üzerinde çeken güncel örneklerle rastlamak mümkündür.

Kuzey Kore’nin başkenti Pyongyang’ın simgelerinden biri olan ‘Yeniden Birleşme Kemer’i’ (Arch of Reunification) olarak adlandırılan yapı, tasarımıyla övgüleri hak eden başarılı örneklerdendir (Görsel 45). Adından da anlaşılacağı üzere iki rakip devlet arasındaki birleşmeye itafen oluşturulan yapıda, geleneksel kıyafetleri ile Kuzeyi ve Güneyi temsil eden iki Koreli kadın figürü ve bu figürlerin ellerinde tuttukları, birleşmeyi vurgulayan bronz bir Kore haritası tasvir edilmektedir. Yaklaşık 30 metre uzunluğunda olan kemerin her iki tarafında yer alan taban kısmı ise bronz duvar resimleri ile desteklenmektedir. Ayrıca yapının kaide kısmında çeşitli bireylerden, kuruluşlardan ve milletlerden gelen yeniden birleşmeyi ve barışı destekleyici mesajlara yer verilmektedir (<https://bit.ly/3V0KCFi>).



**Görsel 45.** Kuzey ve Güney Kore'nin birleşme sembolü olan 'Yeniden Birleşme Kemer'i'nden bir görüntü (<https://bit.ly/3VjqPIK>).

Türkiye'de ise, özellikle büyük şehirler başta olmak üzere, kent girişlerini ve sınırlarını belirlemek için yerleştirilmiş irili ufaklı giriş kapıları örnekleri ile karşılaşmaktadır. Yoğun olarak Selçuklu ve Osmanlı Dönemi mimari üslup, öğeler ve sembollerden ilham alan bu yapılarda kimi zaman ilgili kentin sahip olduğu mimari ve karakteristik özelliklerin de yansıtılmaya çalışıldığı söylenebilmektedir. Selçuklu Dönemi kubbe yapısı ve Kütahya çini bezemelerinden esintiler sunan Kütahya kent giriş kapısı (Görsel 46). Bilecik Kalesi surlarının yorumlandığı Bilecik kent giriş kapısı (Görsel 47), Safranbolu kenti girişinde yer alan, yaya üst geçidi olarak tasarlanan ve tarihi saat kulesinden izler taşıyan Safranbolu kent girişi yapısı (Görsel 48), ülkemizde gözlemlenen yapılardan bazılarıdır.

Genellikle Türkiye'nin zengin tarihi geçmişinden izler taşımaya odaklı olarak planlanan bu örnekler, sahip oldukları özellikleri ile hitap ettiği zamanı yakalayamaması, işlevden uzak olması, birbirlerine benzer biçimlerde ve dokularda tasarlanması, oldukça yüksek maliyetlerle sonuçlandırılması, kent imajını ve kimliğini yeterince yansıtamaması gibi sorunları barındırması sebebiyle sert eleştiriler ile karşı karşıya kalmaktadır.



**Görsel 46.** Kütahya şehrinde yer alan kent giriş kapısından bir görüntü (<https://bit.ly/3VkoxCJ>).



**Görsel 47.** Bilecik şehrinde yer alan kent giriş kapısından görüntüler (<https://bit.ly/3X3oPzs>).



**Görsel 48.** Safranbolu şehrinde yer alan kent girişi yapısından bir görüntü (<https://bit.ly/3VkrseL>).

Yukarıdaki olumsuzluklara ek olarak, incelenen bu örneklerde ortak olan ve dikkat çeken bir diğer nokta ise, kapı üzerinde yer alan motifleri oluşturmak için kullanılan biçim ve sembollerin gelişigüzel sıralanması yoluyla elde edilmiş olduğu ve bu sebeple kapı tasarımlarında süslemecilik mantığı çerçevesinin dışına çıkılmadığı gerçeğidir.

Genel anlamda incelendiğinde, taşıdıkları bütün bu özellikleri ile ülkemizde gözlemlenen örneklerde, çağdaş çizgiden uzak, geçmişe odaklı ve gelenekselci bir yaklaşımın hakim olduğu söylenmektedir. Ülkemizde son dönemlerde oldukça sık gözlemlenen kent giriş kapılarının özellikle geçmişten izler taşımayı temel alan anlayışla tasarlandığını vurgulayan Yıldız Kuyrukçu ve Çınar (2023, s. 81), kent giriş kapılarının algısal olarak değerlendirmesini yaptıkları makalelerinde bu durum hakkında şu sonuca ulaşmaktadırlar:

Sonuç olarak elde edilen bulgulara göre ülkemizde son dönemde üretilen kent giriş kapıları tarihsicilik anlayışı (günümüz mimarlığında geçmişe ait geleneksel biçim, eleman ve biçim dillerinin kullanıldığı stildir.) üzerine temellendirilerek geçmişle bağ kurulmaya çalışılmaktadır. Ancak tarihi yeniden canlandırmaya çalışan bu yaklaşım ile yapılan taklitçi kent giriş kapıları yer, zaman ve işlevden bağımsız; ait olduğu kentin kimliği ve imajını yansıtmamanın aksine tarihi ve kültürel sürekliliğin aksamasına neden olmaktadır.

Yapılan bu değerlendirmeden de anlaşılacağı üzere, ülkemizde var olan giriş kapıları incelendiğinde, birbirlerini taklit etmenin ötesine geçememekte, bu da olması gereken kent imajını ve kimliğini vurgulama ilkesine ters düşmektedir. Tarihten izler taşırken taklitçilik çıkmazına düşen bu yapılar, elinde tuttuğu gücü gerektiği şekilde kullanamayıp kimlik aktarımı gibi çözülmesi zor bir problemi de bilinmeze doğru sürüklemektedir. Bu çıkmazların ve bilinmezlere doğru sürüklenişlerin önüne geçmek ise ancak kente ve kimliğine vurgu yapan, doğru, etkili ve özgün tasarımlar ile ve bu tasarımların hayata geçirilmesinde önemli payı bulunan, bu konuda yetkin, yeterli ve bilinçli kent yöneticileri, proje işbirlikçileri ve tasarımcılar ile sağlanabilmektedir.

Özetlemek gerekirse, görüldüğü gibi kapı ve özellikle kent giriş kapıları olarak bahsedilen nesnelere, sadece nesne olmanın ötesinde içerdikleri anlam bütünlükleriyle ele alınan konunun geliştirilmesi bakımından oldukça önemli kaynaklardır. Özellikle kent kimliği ve bilgilendirme ve yönlendirme grafikleri söz konusu olduğunda her iki konuyu da bünyesinde barındıran yapıyla kent giriş kapıları, bu alanlara değerli kaynaklar ve örnekler sunarak, her ikisi arasındaki ilişkiyi bir kez daha pekiştirmektedir. Bu kaynakların varlığı, tespiti, doğru bir şekilde yorumlanması, tasarlanması ve uygulanması ise gelecek çalışmalara ve tasarımlara yol göstermesi açısından önem arz etmektedir.

### **3.5.2. Araç Bilgilendirme ve Yönlendirme Dizgeleri**

Kenti paylaşılanların büyük bir çoğunluğunu yayalar ve sürücüler oluşturmaktadır. Bir kentin düzene oturtulmasında önemli belirleyiciler olan bu iki grubun kent içinde bilgilendirilme

ve yönlendirilme sorunun çözüme kavuşturulması, bu düzenin sağlanmasında kilit noktayı oluşturmaktadır.

Bunlardan araç bilgilendirme ve yönlendirme dizgeleri, sürücüler başta olmak üzere karayollarından yararlanmak isteyenlerin şehirler, ilçeler, kasaba, köy, belde vb. daha küçük yerleşim birimleri başta olmak üzere, kamuya açık yollarda düzenli ve güvenli ulaşımını sağlamak üzere belirlenmiş bilgilendirme ve işaretleme sistemlerini kapsamaktadır.

Özellikle yüksek hızlarda bile görülebilmesi amacıyla tasarlanan dizgelerin açık, anlaşılır, basit, dikkat çekici ve kolay okunabilir olması başta olmak üzere verilen bilgiyi yerine getirmesi için kullanıcıya yeterli zamanı tanınması gibi özellikleri de barındırması gerekmektedir.

Erişme kontrollü karayolları (otoyol) levhaları, bölgesel alan belirleyici dizgeler, büyük ölçekli tabelalar ve şehir merkezi ve mahalle tabelaları gibi farklı işlev ve boyutlarda tasarlanan araç bilgilendirme ve yönlendirme dizgeleri, temsil ettiği her bir alanı kendi içerisinde düzenlemekten, kullanıcıyı da bu düzen ve işleyiş ile ilgili bilgilendirmekten ve yönlendirmekten sorumludur.

Erişme Kontrollü Karayolları (Otoyol) Levhaları: Şehirler arası transit trafiğe ayrılan ve özel kontrolün hakim olduğu karayolları olan otoyollarda kullanılmak üzere belirlenmiş ve varış noktalarına dair bilgilendirme - yönlendirmelerin yapıldığı dizgelerdir (Görsel 49). Karayolları Genel Müdürlüğü tarafından belirlenen kurallar çerçevesinde planlanmış ve ilgililerin kullanımına uygun olarak, tüm ayrıntılarıyla el kitaba dönüştürülmüş olan bu dizgeler, çeşitli ulaşım departmanlarının işbirliğiyle kontrol altında tutulmakta ve sıkı bir şekilde denetlenmektedir.



**Görsel 49.** Erişme Kontrollü Karayolları (Otoyol) için tasarlanmış levhalardan görüntüler (<https://bit.ly/4aFPfKD>).

Bölgesel Alan Belirleyici Dizgeler: Kentsel alan haricinde özel olarak belirlenen tarihi ve kültürel miras alanları hakkında bilgilendirme ve yönlendirme sağlayan levhalardır. Antik kentler, ören yerleri, milli parklar gibi tarihi ve turistik yerlere yönlendiren levhalar, bölgesel alan belirleyici dizgelere örnek olarak verilebilmektedir. Ülkemizde kahverengi zemin üzerine beyaz harfler ile yazılarak belirtilen bu levhalar, genellikle mesafe bilgisini de içermektedirler (Görsel 50).



**Görsel 50.** Bölgesel Alan Belirleyici levhalardan görüntüler (<https://bit.ly/4bE4Pb0>).

Büyük Ölçekli Alan Tabelaları: Şehir merkezleri ve mahalleler dışında kalan kentsel alanlarda yer alan bu tabelalar, kullanıcıyı büyük ölçekli destinasyonlara ve kentsel bölgelere yönlendirmektedir (Görsel 51).



**Görsel 51.** Büyük Ölçekli Alan levhalarından görüntüler (<https://bit.ly/4bFV2B2>).

Şehir Merkezi ve Mahalle Tabelaları: Diğerlerine nazaran daha küçük ölçekli olan ve şehir merkezi, mahalle ve ilçelerde kullanılmak üzere tasarlanan bu tabelalar, kullanıcıyı kent içinde çeşitli destinasyonlara yönlendirirken aynı zamanda şehir içi ve şehirler arası yollara yönelten işaretleri de içermektedirler (Görsel 52).



**Görsel 52.** İl, ilçe ve belde bilgilerini içeren levhalardan görüntüler (<https://bit.ly/4aG1HKu>).

Sonuç olarak bilgilendirme ve yönlendirme dizgeleri araçlar özelinde incelendiğinde, konunun sadece varış yerinin belirlenmesi üzerine olmadığı, ayrıca karayolu düzenini ve güvenliğini sağlama başta olmak üzere sürücünün karşılaşacağı bilgi edinme ve yön bulma sorununu sistematik ve tutarlı bir şekilde çözüme kavuşturmanın da önemli bir rol oynadığı söylenmektedir. Bu bakımdan kentlerde uygulanacak etkili ve başarılı araç bilgilendirme ve yönlendirme dizgeleri, sürücülere kritik noktalarda bilgi edinme ve yön bulma imkanı tanıyarak daha güvenli ve etkili sürüş deneyimi sağlamaktadır.

### **3.5.3. Yaya Bilgilendirme ve Yönlendirme Dizgeleri**

Bilgilendirme ve yönlendirme dizgelerinin bir diğer basamağı olan yayalar odaklı tasarlanmış dizgeler, yayaları kentte, belirli bir bölgede, mahallede veya bir mekanda ulaşmak istedikleri yere sorumsuz ulaştırmayı hedefleyen tasarım öğeleridir. Yaya bilgilendirici ve yönlendirici levhalar, haritalar ve çeşitleri, bilgilendirme panoları, yer imleri, bulvar – cadde – sokak tabelaları, bina numaralandırmaları vb. şekilde izleyici ile buluşan bu tasarımların varlıkları yayaları güvende hissettirirken, yoklukları ise ortamı ve yayaları kaotik bir duruma doğru sürüklemektedir.

#### **Bulvar – Cadde – Sokak Tabelaları ve Bina Numaralandırmaları**

İçinde buldukları ortamı düzenleyerek, kimliklendirme aşamasına zemin oluşturan bulvar - cadde - sokak tabelaları ve bina numaralandırma dizgeleri, özellikle kentlerdeki ulaşım ağlarının ve akışının en bilindik yol göstericileridir (Görsel 53-54). Bir kentteki bilgilendirme ve yönlendirme ihtiyacının temel gerekliliklerini yerine getiren bu tabelalar ve numaralandırma sistemleri, aynı zamanda bilinçli bir şekilde tasarlandıklarında ilgili kentin kimliğini yansıtmada başvurulacak elemanlara dönüşmektedirler.



**Görsel 53.** Farklı şehirlerde bulvar-cadde-sokak tabelalarından görüntüler (London) (<https://bit.ly/3Vks6Jd>), (<https://bit.ly/3yEhsEd>) (Sydney), (<https://bit.ly/3Kp1C3a>).



**Görsel 54.** Farklı şehirlerde bina ve kapı numaralandırma sistemlerinden görüntüler (<https://shutr.bz/4bZn4r3>).

Ülkemizde tabela ve numaralandırma sistemleri üzerine yapılan tasarım odaklı yaklaşımların 2006 ve takip eden yıllarda gerçekleştirildiği görülmektedir. Bu süreç içerisinde taklidin önüne geçemeyen bu çalışmaların günümüzde halen tam anlamıyla uygulanmadığı ve tasarlanma ihtiyacından kaynaklı yenileme çalışmalarının devam ettiği söylenmektedir (Görsel 55).



**Görsel 55.** Farklı şehirlerde bulvar-cadde-sokak tabelalarından görüntüler (<https://bit.ly/3R2wOJ9>).

Bulunduğu ortama ayak uydurarak, renk, biçim, boyut, kullanılan teknik ve malzeme, yazı karakteri, işaretleme dili vb. öğeler yoluyla birbirinden ayrışması beklenen tabela ve numaralandırma sistemleri, bu özellikleri sayesinde vurgulanmak istenen kimliğin de en belirgin yansıtıcılarıdır. Bu bilinçle hazırlanan ve hazırlanacak olan tasarımlar ise asıl görevleri olan bilgilendirme ve yönlendirme işlevlerine yerine getirirken aynı zamanda da kent ve kimliğine önemli katkılar sağlayacaktır.

## Haritalar

Özünde birçok parçayı barındıran ve bu parçaların bileşimi sonucu oluşan büyük resmin tam karşılığı olan kentler, kendini oluşturan bu parçalarda gizli kalmış öğeleri dışa vurma sorumluluğunu taşımaktadır. Bu gizli kalmış öğeleri ortaya çıkararak tanınabilir kılan önemli temsilcilerden birini kent için tasarlanmış haritalar oluşturmaktadır. Belirlenen bir alanın belirli oranlarda küçültülmesi yoluyla düzlem üzerine aktarımı şeklinde elde edilen haritalar, iklim, bitki örtüsü, coğrafi konum, topografya, jeoloji, ulaşım, ekonomi, siyasi vb. gibi farklı konu başlıklarına hizmet edecek ve basılı, sayısal, etkileşimli gibi ortamlarda görüntülenebilecek şekilde tasarlanmaktadır. Konu kent üzerine odaklandığında ise haritalar, kullanım yerlerine ve amaçlarına göre farklı boyutlarda, üsluplarda, içeriklerde ve

ortamlarda görüntülenen, kentin etkili ve verimli kullanılmasına olanak tanıyan ve kullanıcıyı merkezine alan yaklaşımlarla kent rehberleri, gezilecek yerler haritaları, buradasınız haritaları, use-it haritalar vb. şekillerde çeşitlenerek kullanıcı ile buluşmaktadır.

İzleyicinin bir kentte dolaşırken gerek basılı ya da elektronik olarak elinin altında bulunması gereken, gerekse kentin fiziki bir parçası olarak, yapılan araştırmalar sonucu belirlenen yerlerine konumlandırılmış yapısıyla onu karşılayan kılavuzlar olan *kent haritaları*, kente dair ihtiyaç duyulan bilgileri özetleyerek oldukça açık, yalın, basit ve anlaşılır bir şekilde, kenti bölgeleri, sınırları, yolları, sembol elemanları ile birlikte en genel haliyle sunmayı hedeflemektedir (Görsel 56).



**Görsel 56.** Detroit-Michigan (solda), Chinatown-NYC (ortada), Downtown-Minneapolis (sağda) şehirlerinde kullanılan kent haritalarından görüntüler (<https://bit.ly/3X1QctC>).

Kentin tamamını belirli bir oranda küçülterek düzlem üzerinde sunmayı amaçlayan bu haritalar, kentin sokakları, caddeleri, simge yapıları gibi özelliklerini yansıtmının yanı sıra kullanıcının otopark, alışveriş merkezi, duraklar, otel, eczane, hastane, yeme-içme ortamları vb. gibi temel ihtiyaçlarına karşılık verecek mekanları da içermektedir (Görsel 57). Bunu yaparken de tercih edilen tasarım dili, renk anlayışı, seçilen içerik ve görseller, aynı zamanda tasarlanan haritanın kent kimliğini yansıtmaya ya da yansıtmama ihtimalini şekillendirmektedir.



**Görsel 57.** Downtown Decatur-Alabama kentinin temel ihtiyaç noktalarını gösteren etkileşimli kent haritasından görüntüler (<https://bit.ly/3Rlm5JQ>).

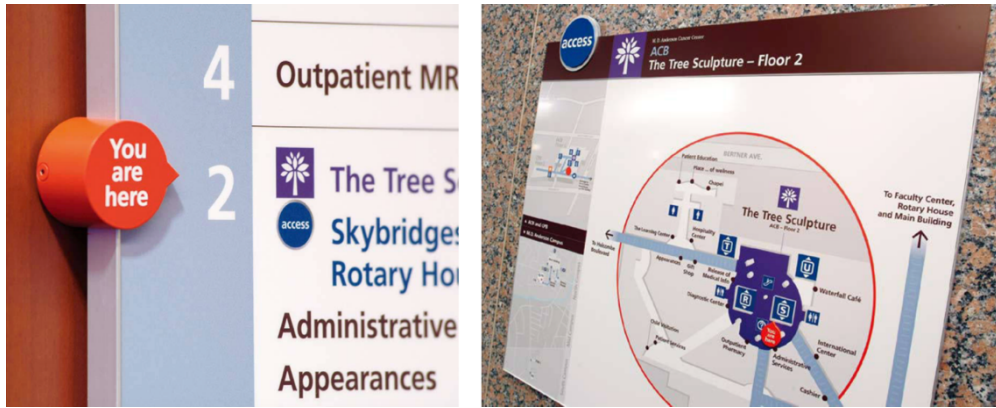
Kenti bütünüyle ele alan kent haritalarının bir çeşidi olan *buradasınız haritaları*, kullanıcıyı bulunduğu konum ve çevresi hakkında bilgilendirmek ve yönlendirmek üzere tasarlanmış bölgesel haritalardır. Belirlenen bir bölgede kullanıcının nerede olduğunu gösteren ve o bölgede ihtiyaç duyabileceği şeyleri nerede bulacağını görselleştiren bu haritalar, kent haritalarına göre daha küçük bir alanda ve o anki konumda sınırlandırılmış olup ilgili alanı ve konumu merkeze alarak buradan yayılım gösterir şekilde planlanmaktadır.

Teksas eyaletinin büyük şehirlerinden biri olan Austin'de yer alan Hill Country Galleria için tasarlanmış logo tasarımı, bilgilendirme ve yönlendirme levhaları ve buradasınız haritaları, bölgenin kimliğini vurgulayan yapısı ve bu kimliği destekleyen bilgilendirme ve yönlendirme grafiği elemanlarıyla başarılı örneklerden biridir (Görsel 58).



**Görsel 58.** Teksas-Austin kentinde yer alan Hill Country Galleria için tasarlanmış bilgilendirme ve yönlendirme grafiklerinden görüntüler (Guan ve Zhou, 2011, s. 15-16).

Kent için olduğu kadar belirli bir mekan için de kullanıldığı gözlemlenen buradasınız haritaları, tıpkı kentte olduğu gibi, içinde bulunduğu mekanda da kullanıcıya bulunduğu konum hakkında bilgi vererek onu yakın çevre hakkında bilgilendirerek, istediği yere yönlendirme görevini üstlenmektedir (Görsel 59).



**Görsel 59.** M. D. Anderson Kanser Merkezi için tasarlanmış ve buradasınız haritalarını görselleştiren bilgilendirme ve yönlendirme grafiklerinden görüntüler (Guan ve Zhou, 2011, s. 99-100).

Kentin kendine özgü yapısını destekleyen, kenti diğer kentlerden ayırarak biricikleşmesinde büyük payı bulunan işaret öğeleri, sembol elemanları ve turistik yerleri, kentin bilinirliğini artırarak tanıtımında kullanılan baş karakterlerdir. Bu karakterlerin varlığı kadar onları görme hevesiyle kentleri ziyaret edenlerin sorunsuz bir şekilde bilgilendirilmesi ve yönlendirilmesi de süreçte önemli bir rol oynamaktadır. Bu süreci etkili bir şekilde yöneten elemanlardan birini de *gezilecek yerler haritası* oluşturmaktadır. Genellikle turistik amaçlı kullanılan bu haritalar, ilgili yerlerin nasıl görüldüğü ve nerelerde olduğu, bu yerlere en kısa yoldan nasıl ve ne şekilde gidilebileceği gibi sorulara cevap vermek için tasarlanmaktadır (Görsel 60-61).

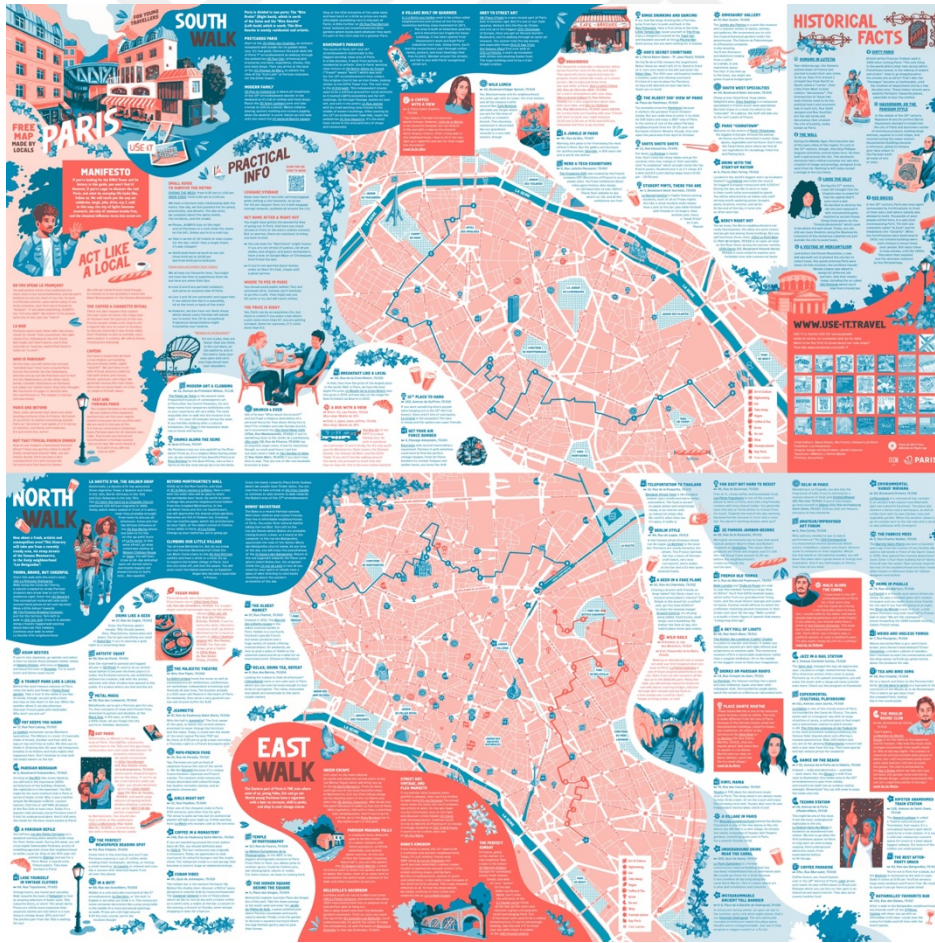


**Görsel 60.** Antalya kenti için hazırlanmış gezilecek yerler haritasından bir görüntü (<https://bit.ly/3V6c7NF>).



**Görsel 61.** Kayseri kenti için hazırlanmış tarihi yerler haritasından bir görüntü (<https://bit.ly/3VjsBDq>).

Kentte gezilecek yerlerin gösterimini konu alan bir diğer örneği ise ‘Use It Maps’ olarak adlandırılan cep haritaları oluşturmaktadır. Use It Maps, ilk olarak 70’li yıllarda ve Kopenhag’da, hippie geleneğinin önemli karakterleri olan düşük bütçeli gezginler için bir danışma masası uygulaması olarak ortaya çıkmıştır. Sonraları Norveç, Hollanda ve Belçika gibi şehirlerde yaygınlaşmış olan bu uygulama, 2005 yılında Belçika’nın Ghent şehrinde bir haritalaşma çabasına dönüşmüştür. 2008 yılında bölgenin genç gönüllülerinin bir araya gelerek kendi haritalarını tasarladıkları ‘Use It Europe’ adında uluslararası bir platforma evrilen bu girişim, herhangi bir ticari amaç gütmeyen, gönüllülük esasına dayalı olması ve her biri birbirinden farklı ve eğlenceli tasarımları izleyiciye sunması bakımından diğerlerinden farklılaşmaktadır. Ayrıca hazırlanan web sitesi aracılığıyla hem basılı hem dijital olarak kullanılabilen bu haritalar gerektiğinde telefona indirilen bir uygulama sayesinde de seçili şehir haritalarını her an ve her açıdan kullanıcıya sunabilme imkanına da sahiptir (<https://bit.ly/3x48XSn>).



Görsel 62. Paris kenti için 2020 yılında hazırlanmış Use-it Maps’in ön ve arka yüzlerinden görüntüler (<https://bit.ly/3V59VG0>).



Görsel 63. Prag kenti için 2022 yılında hazırlanmış Use-it Maps'in ön ve arka yüzlerinden görüntüler (<https://bit.ly/4bPGyhQ>).

Paris (Görsel 62) ve Prag (Görsel 63) kentleri için tasarlanmış bu örneklerin yanı sıra birçok kenti merkezine alan use-it haritalar, genel anlamda benimsedikleri eğlenceli bakış açısıyla, benzerlerinden farklılaşan tasarım anlayışıyla, kentin bilinmeyen yönlerini ve yerlerini vurgulayan yapısıyla kullanıcıların dikkatlerini çekmeyi başarmıştır. Kentlerin her yıl farklı tasarımlarla yeniden renklendirildiği bu haritalar, hem basılı hem dijital ortamda arşivlenmeleri ve sunulmaları sayesinde farklı dönemler içerisinde, çok çeşitte ve sayıda insana ulaşma hedefini de gerçekleştirmektedir. Her açıdan kentin ve kullanıcısının açığını ve açlığını kapattığı gözlemlenen bu haritalar, alana sunduğu başarılı örnekleriyle de konu ile ilgili var olan boşluğu doldurmaktadır.

İzleyicinin alması gereken ve ihtiyaç duyduğu bilgileri ve kentin vurgulanması gereken özelliklerini sınıflandırarak tek bir zeminde toplayabilme özelliğine sahip olan haritalar, çok çeşitli suretlere bürünerek, hem bilgilendirme, hem yönlendirme hem de kent kimliğini vurgulama yeteneğine sahip, bu alanlarda faaliyet gösteren güçlü temsilcilerdir. Geçmişten günümüze çok çeşitli şekillerde varlığını sürdürmüş ve birçok bilgi açığını, kaybolma ihtimalini, bir yere ait olma hissiyatını gidererek her dönem gündemde olmayı başarmış bu güçlü temsilcilerin, değişen teknolojilere ayak uydurmayı bilerek bu başarısını günümüze değin sürdürdüğü görülmekte ve gelecekte de farklı avantajlara uyum sağlayarak varlığını sürdürmeye devam edeceği öngörülmektedir.

### **Piktogram Dizgeleri**

Belirli bir nesneyi, kavramı, olayı ya da yeri görsel göstergeler yoluyla imlemek amacıyla anlam karmaşasından uzak, yalın bir şekilde sembolleştirme çabaları sonucu elde edilen evrensel gösterge dizgeleri ile bu dizgelerin her birimi *piktogram* olarak adlandırılmaktadır. Gereksiz ayrıntılardan uzak, basit, açık, okunabilir, anlaşılabilir ve farklı kitleden her kesime hitap edecek şekilde tasarlanan piktogramlar, bu özellikleri sayesinde alıcıya ulaşması gereken bilgiyi doğrudan iletebilen güçlü görsel aktarıcılardır.

Sayılan bütün bu özellikleri ve avantajları göz önünde bulundurulduğunda önemli bir görsel anlatım biçimine dönüşen piktogramların kentler, kamusal alanlar, karmaşık mekanlar başta olmak üzere kısaca yayanın etkin rol oynadığı bütün ortamlarda yer alacak bilgilendirme ve yönlendirme grafiklerinin vazgeçilmez öğelerinden biri olması kaçınılmazdır.

Intégral Ruedi Baur Paris tarafından 2003 ile 2005 yılları arasında Köln Bonn Havalimanı için tasarlanan görsel kimlik ve bilgilendirme-yönlendirme grafikleri, sahip oldukları görsel kimlikle uyumlu piktogram tasarımları ile de başarılı örnekler arasındaki yerini almaktadır (Görsel 64). Basit ve stilize edilmiş çizgisel formlarla oluşturulan tasarım dili, benzer yapıda kullanılan yazı karakteri ile desteklenmekte ve bu sayede tasarım genelinde bütünlük oluşmaktadır.



Bu durumun güzel ve başarılı örneklerinden bir diğeri ise, her dönem farklı bir ülkede gerçekleştirilen Olimpiyat Oyunları için tasarlanan ve ilgili ülkenin kültürel yapısı ve özelliklerinden beslenen piktogram dizgeleri oluşturmaktadır (Görsel 66-67).



Görsel 66. 2016 Rio Olimpiyatları için hazırlanmış piktogram tasarımlarından görüntüler (<https://bit.ly/4e0kpze>).



Görsel 67. 2020 Tokyo Olimpiyatları için hazırlanmış piktogram tasarımlarından görüntüler (<https://bit.ly/3UX5htl>).

Görüldüğü gibi iletilmek istenen mesajın, bilginin küçük ama bir o kadar da etkili aktarıcıları olan piktogramlar, bilgilendirme ve yönlendirme ihtiyacını giderirken aynı zamanda içinde bulunduğu kültürün ve kimliğin görsel olarak sunulması gibi zorlu bir görevi de yerine getirmektedir. Söz konusu hedef kitle olduğunda baş karakter olarak yerini almayı başaran piktogramlar, konu kültürden izler taşımaya ve kimliği dışavurmaya geldiğinde ise birçok soruna çözüm önerisi getirmesi sebebiyle sahip olduğu zirvedeki yerini korumaktadır.

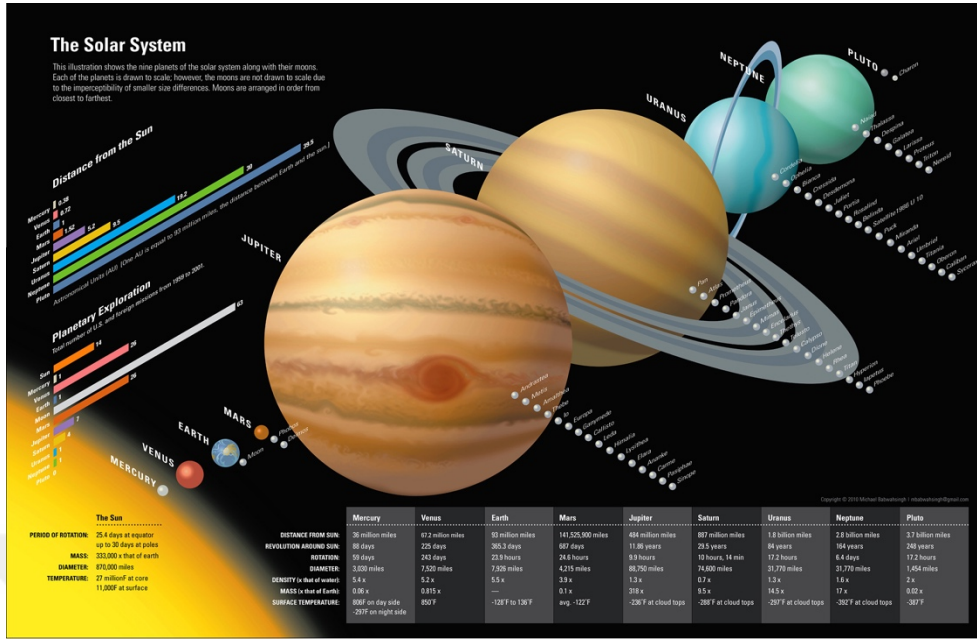
## Bilgi Grafikleri (İnfoğrafikler)

Bilgi gibi uçsuz bucaksız bir kavramı belirlenmiş bir alan ve konu çerçevesinde sınırlandırarak görselleştirme girişimleri, bilgi grafiklerinin doğuşuna zemin hazırlamaktadır. Bilgi grafiklerinin, bilginin her an gündemde olan canlı ve dinamik yapısına uyum sağlaması ve bilgiyi daha kullanışlı ve anlaşılır kılması özelliklerini barındırması, onu kolay kolay eskimeyecek ve ışığı her yeri sarabilecek güçte bir yardımcıya dönüştürmektedir.

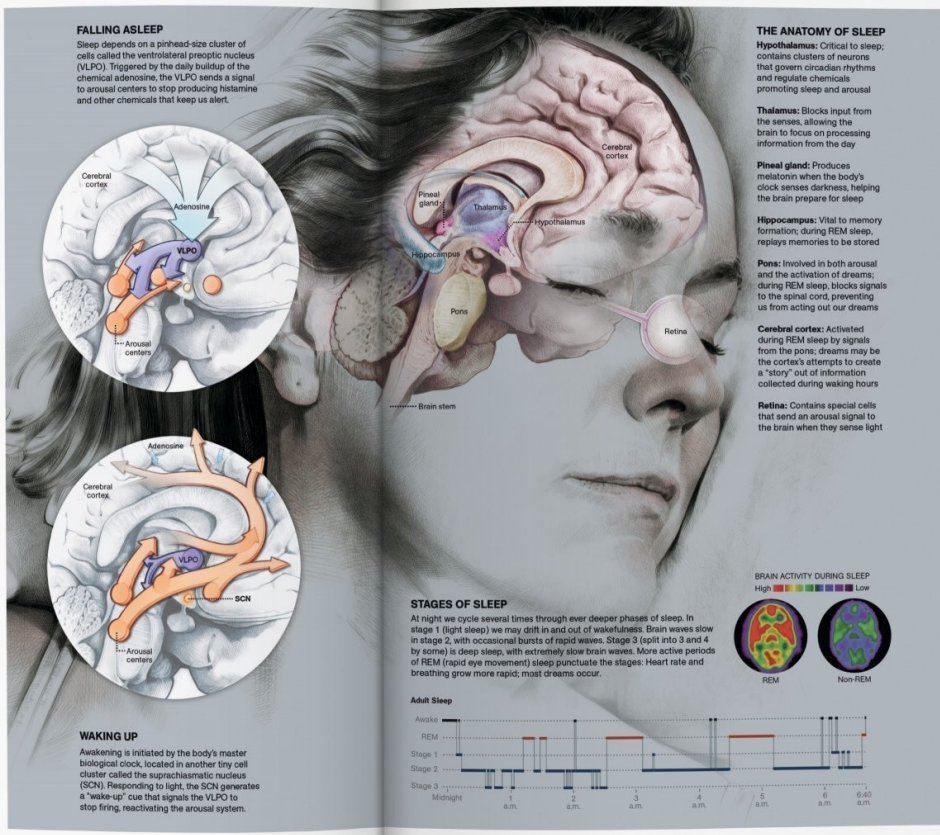
Oldukça yoğun, karmaşık bilgilerin, verilerin, içeriklerin ve süreçlerin kolayca anlaşılması amacıyla ve konuya uygun görselleştirmeler yoluyla hedef kitlenin kullanımına sunulmasını temel alan bilgi grafikleri (infoğrafikler), birden fazla soruna etkili çözümler üretebilen yapısıyla tıp, astronomi, istatistik, mühendislik vb. gibi bilimsel ve teknik alanlar başta olmak üzere birçok alanda kendini hissettirmektedir (Görsel 68-69-70).



**Görsel 68.** Çiçeklerin Dünyası isimli bilgi grafiğinden bir görüntü (<https://bit.ly/3X4Fh2o>).

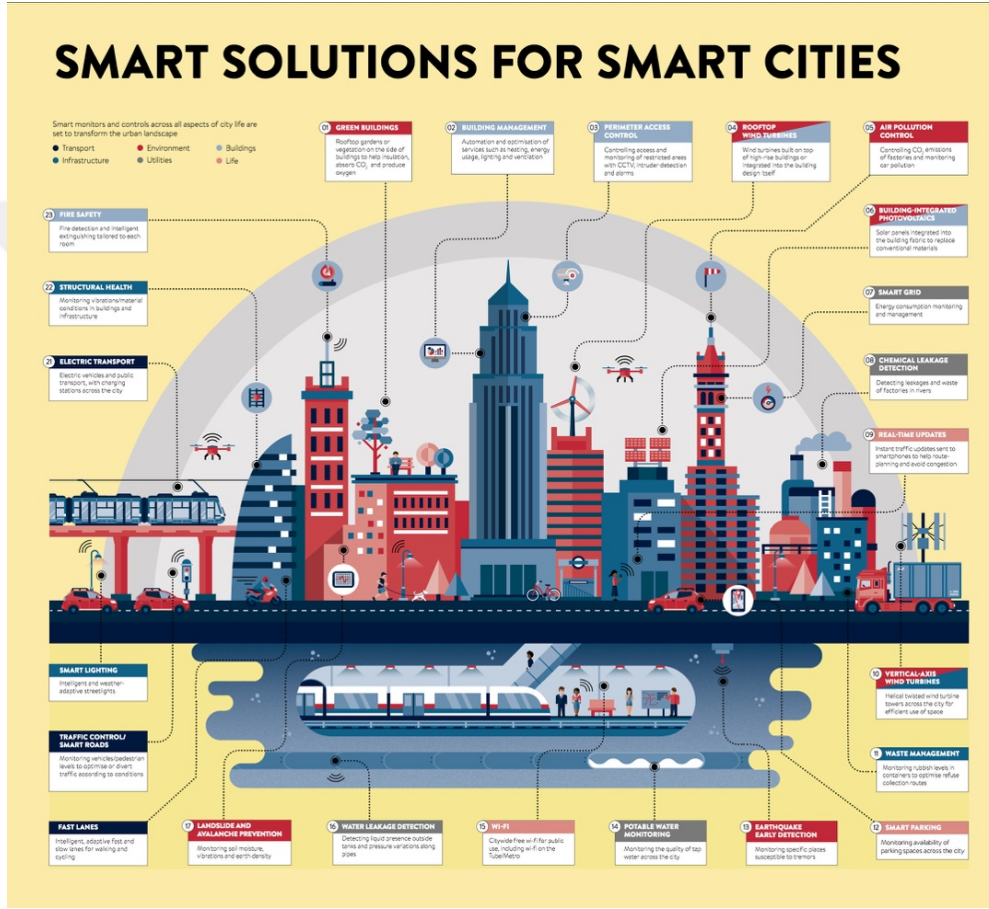


Görsel 69. Güneş Sistemini görselleştiren bilgi grafiğinden bir görüntü (<https://bit.ly/4aJuwWn>).



Görsel 70. Uykunun Sırları isimli bilgi grafiğinden bir görüntü (<https://bit.ly/3KqsVtP>).

Bu örneklerin yanı sıra büyük, yoğun ve karmaşık bilgi içeriklerine sahip olan kentler de zaman zaman kendilerini kısa yoldan ve etkili anlatacak ve belirlenen konulara odaklanacak şekilde düzenlenmiş bilgi grafiklerinin yardımına başvurmaktadır. Küreselleşme ile birlikte oluşan kent kimliklerinden akıllı kent kavramını ele alan bilgi grafiği örneği, konu ile ilgili nasıl bir yol izlenmesi gerektiğini görsel yollarla tanıtan etkili düzenlemelerden biridir (Görsel 71).



**Görsel 71.** Akıllı Kentler İçin Akıllı Çözümler isimli bilgi grafiğinden bir görüntü (<https://bit.ly/4dYYEJL>).

Şehir hayatının akıllı kent kavramını temel alarak nasıl dönüştürülebileceğini görselleştiren bu bilgi grafiği, ilgili yol ve yöntemleri ulaşım, alt yapı, çevre, yaşam, vb. sınıflandırmalara ve renklere ayırarak açıklamakta, bu açıklamalara uygun çözüm önerilerini tasarladıkları piktogram dizgeleri ile desteklemekte ve bütün bunları vektörel resimleme tarzını benimseyen tasarım anlayışıyla izleyicilere sunmaktadır.

Gözle görülemeyen ve yazım – anlatım yoluyla hayal edilemeyen bilgileri görselleştiren, kısacası görünenin arkasındaki gizli kalmış gerçekleri gün yüzüne çıkarmak için başvurulan bilgi grafikleri, özellikle bilgilendirme tasarımı alanına etkili örnekler kazandırmakta, bilgi ve bilgilenme ihtiyacı var olduğu sürece de kazandırmaya devam edecektir.

## Yer İmleri

Bir yerde bulunma halinin görsel habercileri ve kanıtları olan yer imleri, varlıkları ile ilgiyi ve dikkatleri üzerlerinde toplayan, tasarımlarıyla bulunduğu kenti temsil etme gücünü elinde tutan somut göstergelerdir.

Gerek boyutları ile, gerek ilginç yapıları ve biçimleri ile, gerek kullanılan renkleri ile olsun dikkatleri üzerine çeken ve bilgilendirme – yönlendirme işlevi gören yer imleri, buldukları yer hakkında fikir verirken, aynı zamanda ‘buldukları yerin karakteri, kişiliği ve hatta tarihi’ (Gibson, 2009, s. 48) ile ilgili ipuçları da iletmektedir. Kendine özgü yapısıyla hemen hemen herkesin hafızasına kazınmış olan “Hollywood” yazısı, bu konuda örnek oluşturacak başarılı yer imlerinden biridir (Görsel 72).



**Görsel 72.** Hollywood yazısından oluşan yer iminden bir görüntü (<https://bit.ly/4c2GoUt>).

Kentlerin ev sahipliği yaptığı yer imleri söz konusu olduğunda öncü örneklerden biri sayılan ‘I amsterdam’ sloganı ve uygulaması akıllara gelmektedir. ‘Ben Amsterdam’ım’ ifadesinin şekillendirdiği yer imi, üç boyutlu, kırmızı ve beyaz harflerin eşlik ettiği başarılı tasarım uygulaması sayesinde kısa süre içerisinde hem Amsterdam halkı hem de turistler arasında popüler olmayı başarmıştır (Görsel 73).



**Görsel 73.** Amsterdam kenti için hazırlanmış yer iminden bir görüntü (<https://bit.ly/3yHfFit>).

Zaman çizelgesinde günümüze ve konum olarak ülkemize doğru yaklaştığımızda, bu örneğin popülaritesinden yola çıkılarak tasarlandığı gözlemlenen, hemen hemen her kentte sıklıkla karşılaştığımız ve işlevsel olarak aynı mantık çerçevesinde birleşen, tasarımsal olarak birbirinden farklılaşmayı deneyen yer imlerine rastlanılmaktadır. Temel olarak 3 boyutlu harflerin yan yana gelmesiyle oluşturulan bu yer imleri, içinde bulunduğu kentin özelliklerini yansıtmak için oluşturulan logo ve slogan etrafında uygulanan renk değişiklikleri, biçim farklılıkları, uygun simge eklemeleri vb. ile de çeşitlenmektedir (Görsel 74-75).



**Görsel 74.** Bursa kenti için hazırlanmış yer iminden bir görüntü (<https://bit.ly/3Rp1oN7>).



**Görsel 75.** Midyat için hazırlanmış yer iminden bir görüntü (<https://bit.ly/4aX6U0F>).

İncelenen örneklerden ve bu örneklerin çeşitliliğinden de anlaşılacağı üzere, bilgilendirme ve yönlendirme grafikleri buldukları ortamları tanımlamakla kalmayıp, onların kimliklerini tanıtmaya ve aktarmaya işlevlerini de yerine getirmektedir. Bu bağlamda ele alınan konunun netleştirilmesi ve tespit edilecek sorun ve sorunların çözüme kavuşturulması açısından bilgilendirme ve yönlendirme grafiklerinin kent kimliği bağlamında incelemelerinin yapılması önem arz etmektedir.

#### **4. BÖLÜM: BİLGİLENDİRME VE YÖNLENDİRME GRAFİKLERİNİN KENT KİMLİĞİ BAĞLAMINDA İNCELENMESİ**

Bilgilendirme ve yönlendirme grafikleri, görevlerini yerine getirirken, aynı zamanda, kendilerine ev sahipliği yapan kentlerle bütünleşerek onların kimliğini de yansıtabilir mi? Eğer sorunun cevabı evet ise (ki “evet”), bunu nasıl, hangi yolu izleyerek, ne şekilde yapabilir veya yapmalıdır? Bilgilendirme ve/veya yönlendirme tasarımlarında grafik gösterge kullanımı ve bu göstergelerin düzenlenişinde başvurulan tasarım ilkeleri ile öğelerinin tasarıma etkilerinin bilinç düzeyi nitelikli tasarımlar ve tasarım dizgeleri gerçekleştirmek açısından çokça önemlidir. Dolayısıyla, çalışmada söz konusu sorulara yanıtlar aranırken ve tasarım ilkeleri ile öğelerinin kullanımı sorunsalı irdelenirken; göstergebilimsel incelemelere de başvurulmakta ve tasarımlardaki sorunlar ve/veya nitelik ortaya konmaya çalışılmaktadır.

Çalışma konusunun daha iyi anlaşılması ve pekiştirilmesi için dünyadan ve Türkiye’den başarılı tasarımlar (projeler) üzerinden incelemeler yapılmakta; bu tasarımlarda konuya hangi açılardan, nasıl ve neler dikkate alınarak yaklaşıldığı ve sonuçlandırıldığı sorunsalı ortaya konmaya çalışılmaktadır. Bu irdemelerde, kuramsal ve kılıgısal bağlamda elde edilen verilerden hareketle uygulama çalışmasına yön verilmeye çalışılmaktadır.

##### **4.1. İncelemede Kullanılan Yaklaşımlar**

Ele alınan konunun geliştirilmesi, pekiştirilmesi ve başarılı bir şekilde sonuca ulaştırılması bakımından incelemeleri yapılan ve bu açıdan önemi büyük olan örneklerin varlıkları, oluşturulma biçim ve biçimleri, yöntemleri ve süreçleri kadar bu örneklerin altında yatan gizli ya da açıktan benimsenen ve vurgulanan öğeler ile anlatım biçimleri de büyük öneme sahiptir. Bu anlayış çerçevesinde; bilgilendirme ve yönlendirme tasarımlarının grafik tasarım ilke ve öğeleri açısından incelendiği ve özellikle logolar izleğinde ise göstergebilimsel yaklaşımlar çerçevesindeki yaklaşımlar temelinde irdemelerin yapıldığı dördüncü bölümde, ilgili konuların tanımlamaları yapıp alt başlıkları belirlenmekte, belirlenen alt başlıkların içerikleri doldurularak konu aydınlatılmaya çalışılmaktadır.

#### 4.1.1. Göstergebilimsel Yaklaşımlar

Çalışmanın bu başlığı altında şekillenen göstergebilim ya da bilinen diğer bir adıyla semiyotik olarak tanımlanan yaklaşım, var olan göstergelerin tasarımı, oluşumunu ve yorumlanmasını kapsayan, bu kapsamda oluşturulmuş işaretlerin anlamlandırılma süreçlerine eşlik eden tüm etkenleri incelemeye odaklanan disiplinler arası bir yaklaşım, bir bilim dalıdır. Görünenin yanı sıra onun ardına gizlenmiş görünmeyen anlamları ortaya çıkarmak üzere odaklanmış bir anlamlandırma çabası olan göstergebilim, göstergelerde saklı anlamsal veya çağrışımsal boyutlara ulaşarak bu noktalara açıklık getirmeyi hedeflemektedir.

İlgi alanı çokça geniş olan ve göstergeler üzerine bu bağlamda yoğunlaşan göstergebilimde, göstergeyi oluşturan iki temel eleman olan gösteren ve gösterilen üzerine odaklanılmaktadır. Bu noktada (Saussure'e göre) "kendini biçimsel ve somut olarak nitelendiren gösteren ile özünde içeriksel ve soyut anlam barındıran gösterilen arasındaki birbiriyle bağlantılı ilişkiler bütününden söz etmek mümkündür." (Aktaran: Erkman Akerson, 2016, s. 90). Bu ilişkiler bütünü içerisinde gösteren, herkesin aynı seviyede okuyacağı ve anlamlandırılacağı iletiler olarak ifade edilirken, gösterilen ise herkesin aynı düzeyde okuma ve anlamlandırma süreci ile sonuçlanmayan, gizlenen, özellikle vurgu yapılan ve asıl verilmek istenen iletiler rolünü üstlenmektedir (Görgülü, 2019, s. 77).

Göstergebilim üzerine yaptığı çalışmalarla alana büyük katkısı olan Roland Barthes ise gösteren ve gösterilen arasında kurulan anlam ilişkisi olarak tanımladığı göstergede, gösteren öğelerin biçimi temsil ettiğini, gösterilenlerin ise içeriği yansıtırma görevini üstlendiğini vurgulamaktadır. Ayrıca gösteren ve gösterilen arasında oluşan biçim ve içerik farklılıkları belirli bir noktada birleşerek anlamsal bir boyut oluşturmaktadır. *Düz anlam* ve *yan anlam* olarak nitelendirilen bu boyut, yapılacak göstergebilimsel çözümlerinde temel çatıyı oluşturmaktadır.

'Roland Barthes ve Göstergebilim' isimli makalesinde Bircan (2015, s. 20), 'göstergebilimde anlamlamanın düz anlam ve yan anlam olarak iki şekilde ifade edildiğini ve Barthes'a göre düz anlamın göstergenin neyi temsil ettiği ile ilgilendiğini, yan anlamın ise göstergenin nasıl temsil edildiğini konu aldığını' vurgulamaktadır. Başka bir deyişle bir

göstergede doğrudan var olan, gözlemlenen ve sunulan bileşenler düz anlamı vurgularken, dolaylı olarak, saklı kalan ve izleyicinin yorumuna açık olan anlatım ise yan anlam olarak ele alınmaktadır.

Temelde düz anlam ve yan anlam olarak ifade edilen anlamlama süreci sonrasında yapılacak göstergebilimsel analizler üç açıdan irdelenmektedir. Bunlardan ilki olan semantik (anlamsal) yaklaşım, gösteren ile temsil ettiği şey arasında oluşan anlamsal ilişkiyi incelerken, ikincisi sentaktik (biçimdizimsel) yaklaşım, gösterenlerin bir araya getiriliş biçimlerine, yöntemlerine ve diğer gösterenlerle aralarındaki diziliş ilişkilerine odaklanmaktadır. Son olarak pragmatik (yararsal) yaklaşımda ise, gösterge ve onun kullanıcıları arasındaki ilişki irdelenmekte ve göstergenin hedeflenen amaca ulaşip ulaşmadığı konusunda tespitler ortaya konmaktadır (Sayın, 2007, s. 1018). Semantik (anlambilimsel), sentaktik (biçimdizimsel) ve pragmatik (yararsal) boyut olarak sıralanan bu incelemeler sayesinde tasarım olarak sunulan her bir göstergenin göstergebilimsel açıdan doğru ve etkin kullanım derecesi belirlenirken aynı zamanda tasarımın kullanıcı üzerindeki etkisinde ve başarı düzeyinde de olumlu bir artış gözlemlenmektedir.

Örneğin, hem bağlı oldukları grafik tasarım içerisinde kendisi küçük etkisi büyük bir alanı kaplayan hem de küçük boyutlarına rağmen sahip oldukları yoğun biçimsel, içeriksel ve anlamsal yapıları sayesinde logolar, göstergebilimsel analizlerin baş kahramanı konumundadır. Görsel iletişimin en küçük göstergelerinden biri olan logolar, belirlenen konu çerçevesinde grafik tasarımcılar tarafından kodlanarak anlamlı gösterim şekillerine dönüştürülmekte ve kullanıcıya sunulmaktadır. Kendisine sunulan bu göstergeleri alan hedef kitle, gerekli anlamlandırmaları, ayırtmalarını ve çözümlemeleri yaparak süreci yorumlamakta ve bu sayede istenilen mesaj iletimini gerçekleştirmektedir. Bu zorlu süreç göstergebilimin dahil olması ise kullanıcının ilgili logoyu, amblemi ya da logotype'ı okumasını, anlamasını ve anlamlandırmasını kolaylaştırmak başta olmak üzere onlara kılavuzluk görevi üstlenerek süreçte egemen olmalarını sağlamak, kullanıcının estetik bakış açısının ve görsel kültürünün gelişimine yardımcı olmak vb. gibi birçok avantajı beraberinde getirmektedir.

Bu bağlamda grafik tasarım ürünlerinin her birinin başarıya ulaşmasında etkin rol oynayan göstergebilimsel analizler, çalışmanın temel konularından olan kent kimliği ve bilgilendirme ve yönlendirme grafikleri alanında yapılmış örnek incelemelerinde de sıklıkla yardımına başvuru yapılan yaklaşımlardan biri olmaktadır. Bu yaklaşımı temel alan incelemeler yoluyla

konu hem teorik hem de pratik anlamda zenginleştirilmekte hem de bu analizlerden elde edilen sonuçlar ışığında yapılacak uygulama çalışmasının belirlenmesi, şekillenmesi ve hayata geçirilmesinde izlenecek yollar belirlenebilmektedir.

#### **4.1.2. Grafik Tasarım İlkeleri ve Öğeleri Açısından Yaklaşım**

Grafik tasarım başlığı altında yer alan ve tasarlanacak her bir ürün, belirlenen ilkeler ve öğeler yardımıyla şekillenmekte, düzenlenmekte ve farklılaşmakta, ayrıca, bu ilkelere ve öğelere uyum sağladığı derecede başarıya ulaşmaktadır. Grafik tasarım ilkeleri başlığı altında denge, zıtlık, egemenlik, hareket, tekrar, ritim ve görsel hiyerarşi olarak sıralanan bu ilkeler, kendilerini oluşturan kısıtlamalar, kurallar ve dikkat edilecek noktalar sayesinde grafik tasarım ürünlerine yön vermekte ve kılavuzluk etmekte iken grafik tasarım öğeleri bağlamında incelenen, çizgi, şekil, renk, doku, leke ve tipografi gibi elemanlar ise, tasarımların oluşturulması, şekillenmesi ve birbirinden farklılaşması yolunda temelleri oluşturmaktadır.

#### **Grafik Tasarım İlkeleri**

Oldukça yoğun, karmaşık içerik ve ortamları düzenleme işlemi, beraberinde, bir o kadar çok ilkeler ve kurallar bütününe uyma gerekliliğini getirmektedir. Temelinde tasarlama ve düzenleme eylemi yatan grafik tasarım ürünlerinin de başarıya ulaşmasında söz sahibi olan ve ilkeler başlığı altında sıralanan her bir kural (denge, düzen, karşıtlık, hareket, tekrar, ritim, hiyerarşi, vb.), kullanıcılar için etkili, dikkat çekici ve işlevsel ürünler tasarlama amacı uğruna süreçte görev almaktadır.

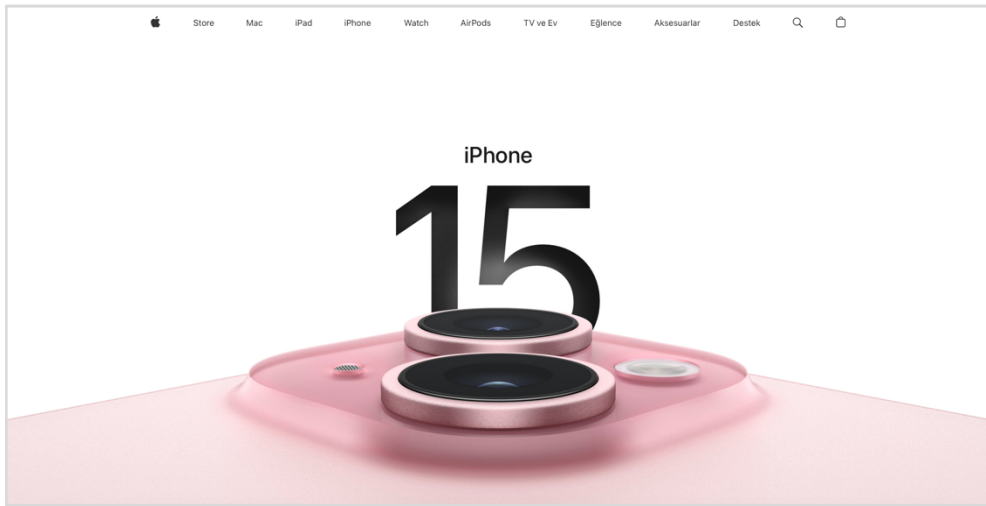
#### **Denge ve Düzen**

Tasarımda kullanılan her bir öğe/eleman, kendi içerisinde belirli bir görsel ağırlığa ve dizilime sahiptir. Bu elemanların bazıları ağırlıkları ve sistematik dizilimleri sebebiyle dikkat çekerken, bazıları ise görsel olarak hafif kalarak ikinci planda yerlerini almaktadır. Denge ve düzen ilkesinin oluşumuna ortam hazırlayan bu görsel ağırlığın ve dizilimin nasıl ve ne şekilde sunulacağı, tasarımı şekillendirici aynı zamanda da hedef kitleyi yönlendirici

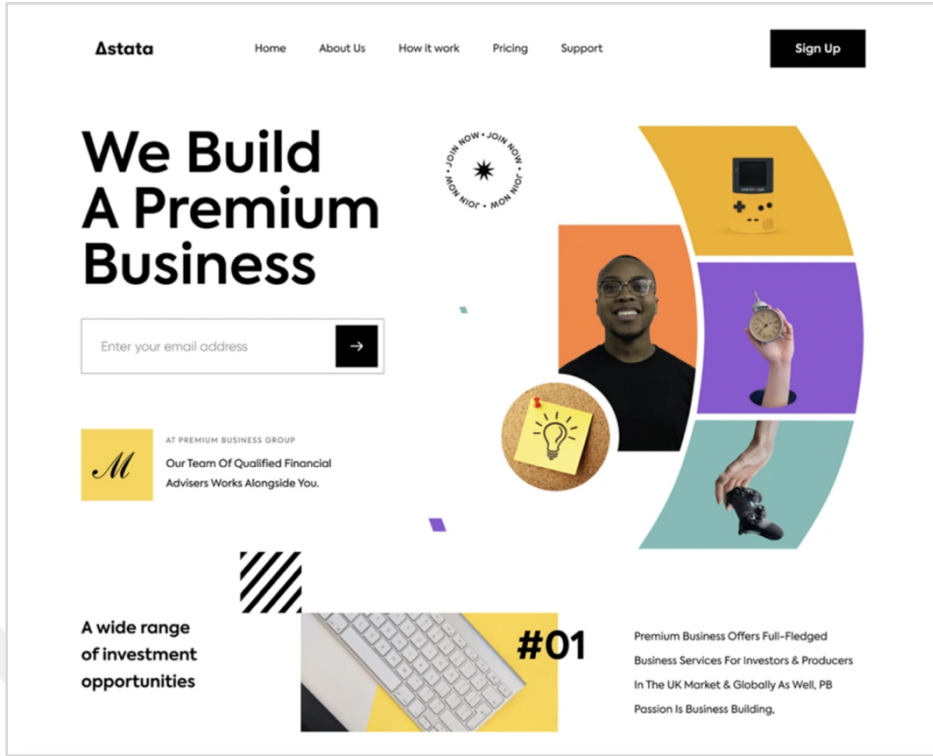
etkiye sahiptir. Tasarım alanının etkili ve verimli kullanımını sağlayan bu ilkeler, sahip oldukları özellikler sayesinde anlatımı kuvvetlendirerek, hedeflenen amaca ulaşma yolunu da kolaylaştırmaktadır.

Hedeflenen amaca doğru giden yolda yardımına başvuru tasarıma ilke ve öğelerinin bir grafik yapıta bulunması ve kullanılması gereken yerlerin belirlenmesinde uygulanacak biçemlerin her bir seçeneği *düzen* ilkesi çerçevesinde incelenebilir (Sayın, 2021, s. 25). Tasarımda düzen, hedef kitleye aktarılacak mesajın etkili bir şekilde planlanmasına olanak tanıyarak, bütün süreçlerinde söz sahibi olduğu tasarımın başarıyla sonuçlandırılmasında önemli role sahiptir. Kısacası düzen ilkesinin gelişigüzel planlandığı grafik ürünlerin hedeflenen amaca ve başarıya ulaşma yolu kapalıdır.

Tasarımın geneline etki eden düzenleme seçenekleri ile oluşan ve düzlem üzerindeki görsel ağırlığın dağılımı ile ilgilenen denge, bu ağırlığı oluşturan boyut, şekil, renk, yön, değer vb. özelliklerin birbirleri ile olan ilişkileri yardımıyla da çeşitlenmektedir. Örneğin; merkez çizgisinin her iki tarafına eşit bir şekilde dağılım gösteren simetrik denge, görsel olarak eşit ağırlığa sahip düzenleme biçimini ifade etmekte iken (Görsel 76), bunun tersi olan asimetrik denge ise, birbirine benzemeyen, eşit olmayan görsel unsurların düzenlenmesine yer vererek, farklı ağırlıktaki elemanların tasarım içerisinde merkezlenemeyen bir konumda yerleştirilmesini temsil etmektedir (Chapman, 2020, s. 4) (Görsel 77).



**Görsel 76.** Apple resmi web sitesinde iPhone 15 cep telefonu için hazırlanmış ve simetrik dengeyi örnekleyen sayfadan bir görüntü (<https://apple.co/450TvmP>).

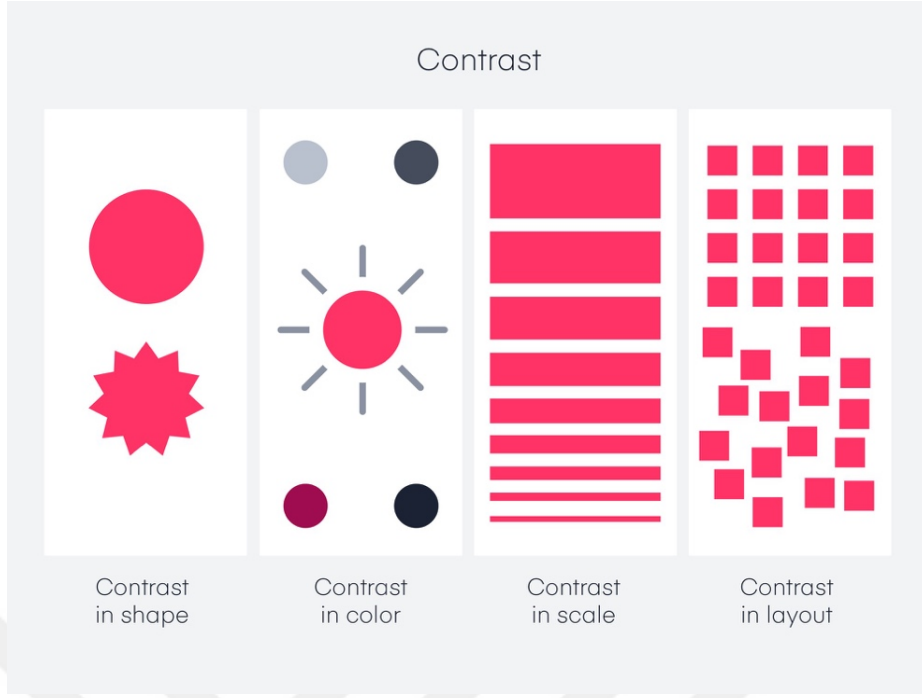


Görsel 77. Asimetrik dengeyi örnekleyen web sayfasından bir görüntü (<https://bit.ly/3V5XQO>).

Tasarımda denge, düzeni, doğruluğu, bilinçli yerleştirme biçimini ifade etmekte iken dengesizlik ise bozulmuşluk, yanlışlık, düzensizlik gibi rahatsız edici etkilere sahiptir. Bu sebeple ister durağanlığı, sıradanlığı ve sakinliği ifade eden simetrik denge olsun isterse hareketi, farklılığı ve enerjiyi vurgulayan asimetrik düzenleme benimsenmiş olsun başarıyla sonuçlandırılmış tasarlama eyleminin söz konusu olduğu her alanda denge ve düzen ilkesini gözlemlemek mümkündür. Bu alanlardan biri olan ve özellikle bilginin doğru, etkili ve bilinçli düzenlenmesini konu alan bilgilendirme ve yönlendirme grafiklerinin her bir ürününde de kendi içerisinde dengeli bir yaklaşımının benimsenmesi hedefe ulaşmada önemli bir etkeni oluşturmaktadır. Bu bilinçle oluşturulmuş ya da oluşturulacak her bir tasarım ürünü hem görsel anlamda hem de içerik anlamında başarıya ulaşmış demektir.

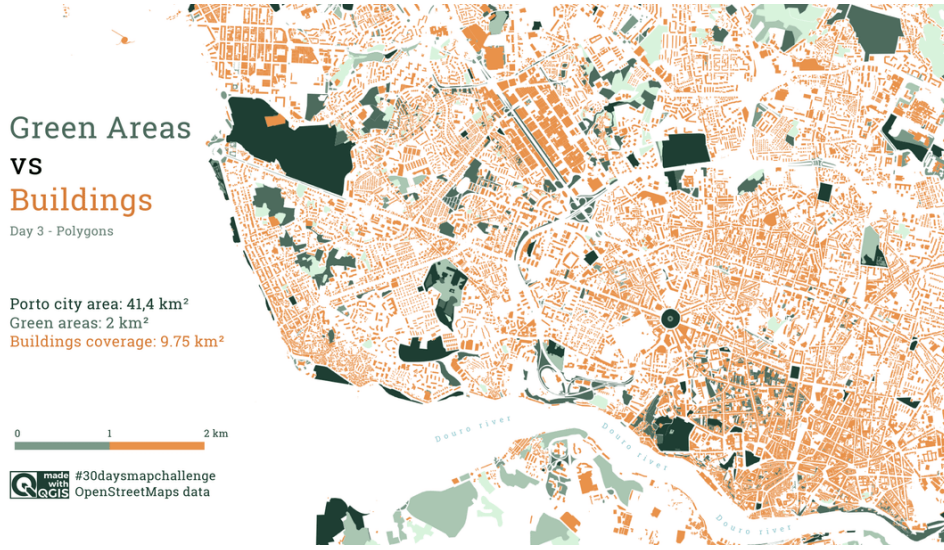
### **Karşıtlık (Zıtlık-Kontrastlık)**

İki öge arasındaki farklılık ve bu farklılığın belirgin bir şekilde kullanılması zıtlığı tanımlamaktadır. Tasarımdaki öğelerin birbirleri arasındaki farklılığı ifade eden zıtlık, bazı öğelerin öne çıkmasını kolaylaştırarak tasarımı sıradanlıktan kurtarmakta ayrıca, hareketi, vurguyu sağlama, dikkat çekme ve okunurluğu artırma hususundaki sorunları da gidermektedir (Higher Graphic Communication, 2016, s. 18) (Görsel 78).



**Görsel 78.** Zıtlık ilkesinin uygulanma şekillerini örnekleyen düzenlemelerden görüntüler (<https://bit.ly/4dXHdzv>).

Zıtlık ilkesinin uygulandığı düzenlemeler, sıradanlıktan uzaklaşarak hedef kitlenin ilgisini çekmekte, tasarımda önemli noktaları ön plana çıkararak, konuyu anlama ve algılama biçimine de yön vermektedir. Ayrıca zıtlık ilkesinin hakim olduğu alanlar, çevresindeki elemanlardan ayrılarak kısa sürede vurgu ve ilgi noktaları oluşumunu desteklemektedir. Bu da dikkat çekmenin yanı sıra öğeler arasındaki sınırların belirlenmesinde rol oynamaktadır. Özellikle harita tasarımlarında çokça başvurulduğu gözlemlenen bu durum, karşılaşılabilecek sorunların çözüme ulaştırılmasında oldukça önemli bir açığı kapatmaktadır (Görsel 79).



**Görsel 79.** Zıtlık ilkesinin haritalarda kullanımını örnekleyen tasarımdan bir görüntü (<https://bit.ly/4bZOky>).

Tasarım için seçilen elemanların boyutunda, renginde, biçiminde ve tipografide yapılacak farklılıklar, tasarımda zıtlık ilkesinin uygulanması yöntemlerinden birkaçıdır. Grafik tasarımda, daha evirgen görüldüğünden dolayı, renkler yoluyla sağlanan zıtlık arayışlarının sıklıkla başvurulan yöntemlerden biri olduğunu vurgulayan Sayın (2021, s. 22-23), ayrıca zıtlık ilkesini tasarıma aktarma biçimlerini ve yöntemlerini şu anlatımıyla detaylandırmaktadır:

Grafik gösterge dahil her tür tasarımda karşıtlık; göstergelerin büyüklük-küçüklük, kısıklık-uzunluk, kalınlık-incelik vb. boyutlarıyla sağlanabileceği gibi; çokluk-azlık gibi nicel yaklaşımlarla da sağlanabilmekte; kıvrımlı-kıvrımsız, sivri-küt gibi biçimsel özelliklerle sağlanabileceği gibi yumuşaklık-sertlik, koyuluk-açıklık, hafiflik-ağırlık vb. özelliklerle de sağlanabilmektedir.

Bu yöntemlerin hangisinin tercih edileceği ve nasıl uygulanacağı soruları ise ele alınan konunun anlam ve içeriğine uygun olarak çeşitlenmekte ve yapılan her bir seçim, ilgili bilginin anlaşılmasını ve aktarılmasını etkileyecek kadar değerli olmaktadır. Doğru ve yerinde kullanıldığında tasarımı bu derece yönlendirebilme gücüne sahip olan zıtlık, diğer ilkelerin de olduğu gibi, tasarımın her aşamasında göz ardı edilmeden gücünden yararlanılması gereken önemli kurallardan biridir.

## Egemenlik

Düzenlemede kullanılacak bir ögenin veya bir öge grubunun, diğer öğelere oranla rengi, biçimi, dokusu, ölçüsü, yönü ve değeri bakımından baskın gelmesi ve üstünlüğünü ilan

etmesi (Gezer, 2019, s. 608) olarak tanımlanan egemenlik, bu özellikleri sayesinde vurgu ve odak noktaları oluşturmada başvurulacak ilkelere biridir (TwoXStudio, 2023, s. 14). Tasarımda görsel olarak önem kazanması gereken öğelere hak ettiği değeri vermeye yardımcı olan egemenlik ilkesi, dokunduğu bu öğeleri söz sahibi yaparak onların tasarım boyunca başrol oynamasını sağlamaktadır (Görsel 80).



**Görsel 80.** Egemenlik ilkesinin afişlerde kullanımını örnekleyen tasarımlardan görüntüler (<https://bit.ly/4aLI5Ey>).

Egemenliğin hakim olduğu tasarımlar, aynı zamanda zıtlık ilkesini de örnekler niteliktedir. Çünkü tasarıma hakim olan her egemen öğe, üstünlüğünü ve baskınlığını ispat etmek adına diğer öğelerden farklılaşmak ve ayrılmak zorundadır. Bu farklılaşma ve ayrışma ise zıtlığın görselleştirilmiş halini oluşturmaktadır.

Peşine zıtlığı da katarak çıktığı tasarım yolculuğunda egemenlik, kendine birçok durak noktası edinmekte ve uğradığı her durak noktasını anlamlı hale getirerek anlatımı kuvvetlendirme, önemli olanı vurgulama ve hedef kitlenin dikkatini çekme görevlerini de yerine getirmektedir. Bu durak noktalarından biri olan bilgilendirme ve yönlendirme grafiklerinin her bir ürününe ayrı ayrı değindiğinde egemenliğin, bilginin başarılı bir şekilde görselleştirilmesi, gruplandırılması ve sunulması hedeflerine ulaşmada katkı sağladığı gözlemlenmektedir.

## Hareket

Gözün tasarım üzerinde gezinme biçimine yön veren hareket, durağan ortamlara canlılık katarak ortamı dinamik hale getirmenin belirgin bir yöntemidir. Grafik tasarımda hareket, kimi ürünlerde (canlandırma temelli olanlar gibi), hareket halindeki biçim, renk, doku vb. yoluyla elde edilebilirken, kimi ürünlerde ise hareket ediyormuş gibi yansıtılan göstergeler ile de elde edilebilmektedir (Sayın, 2021, s. 24). Hedef kitleyi tasarım üzerinde izlemesi gereken yol konusunda yönlendirici etkiye sahip olan hareket, aynı zamanda tasarımcıyı da elindeki öğeleri nasıl yerleştirmesi gerektiği hususunda bilgilendirici özellik taşımaktadır. Örneğin bir afiş tasarımında veya bir bilgi grafiğinde kullanıcının okuma yönünün sol yukarıdan başlayıp sağ aşağıda bittiği gerçeği, yapılacak düzenlemelerin ve yerleştirilecek elemanların önem derecelerine göre nasıl yerleştirilmesi gerektiğine yön vermektedir (Görsel 81).



**Görsel 81.** Hareket ilkesinin grafik ürünlerde kullanımını örnekleyen tasarımlardan görüntüler (<https://bit.ly/4aLISEy>).

Taşıdıkları özellikler sayesinde hem hedef kitleyi hem de tasarımcıyı etkisi altına aldığı gözlemlenen hareket, tasarımda başrol oynayan elemanlar arasında kurulacak zıtlık bağlantıları yardımıyla oluşmakta ve şekillenmektedir. Elemanların kendi içlerinde veya birbirleri arasında var olan zıtlıklar, güçlü ve farklı hareket etkileri oluşturarak hedef kitlenin dikkatini ve ilgisini çekmekte, algısını kuvvetlendirmektedir.

Durağanlığın ve sıradanlığın karşısında durarak canlılık ve dinamizmin habercisi olan hareket, sıralanan bu özelliklerini, etkin kullanıldığı tasarımlara aktardığında var olan veya ortaya çıkan birçok sorunu da giderebilmektedir. Bu durum hareketin, tasarlanacak her üründe olduğu gibi bilgi aktarımını temel alan yaklaşımına karşın izleyicinin dikkatini ve algısını canlı tutabilme görevini de üstlenen bilgilendirme ve yönlendirme grafikleri başlığı altında yer alan ürünlerin de başvuracağı temel ilkeler arasındaki yerini kesinleştirmektedir.

## Tekrar

Tasarımda aynı renk, biçim, doku, yazı karakteri, vb. elemanların birinin veya birkaçının belirli amaç uğruna yinelenmesi, tekrar ilkesinden söz edilmesini gündeme getirmektedir. Tasarımda benimsenen tekrar ilkesi, kullanılan öğelerin birbirleri ile ilişki içerisinde konumlandıkları ve her birinin eşit öneme sahip oldukları mesajını vermektedir. Bu bakımdan tekrar ilkesi, tasarım genelinde tutarlılığı sağlayarak öğeleri birleştirici etkiye sahiptir (Chapman, 2020, s. 6).

Bir fikri, bir bilgiyi güçlendirme yollarından biri olan tekrarlama, aynı zamanda birden fazla öğeyi bir araya getiren tasarım ürünlerini birleştirerek farklı ürünler arasında aynı ve belirli bir dil konuşulması olasılığını güçlendirmektedir. Kullanılan renklerin, biçimlerin, yazı karakterlerinin ya da tasarımda yer alan diğer öğelerin yinelenmesi yoluyla açığa çıkan tekrar, sıralanan bu özellikleri ve özellikle de dil birliği sağlama gücü sayesinde kimliğin sunumunu ve aktarımını da desteklemekte ve kuvvetlendirmektedir (Görsel 82).



**Görsel 82.** Tekrar ilkesinin uygulandığı kurumsal kimlik tasarımı ürünlerinden görüntüler (<https://bit.ly/3R3ihgc>).

Sunulacak bilgiyi güçlendirmenin ve benimsetmenin yanı sıra aktarılacak kimliğin desteklenmesine ve sunulmasına büyük katkısı bulunan tekrar ilkesinin önemi, bilgilendirme ve yönlendirme grafikleri ve kimlik aktarımı söz konusu olduğunda bir kat daha artmaktadır. Kurumsal kimlik tasarımları, logolar, web siteleri, mobil uygulamalar, bilgi grafikleri, haritalar, piktogramlar, vb. gibi tasarlanan birçok ürün, tekrar ilkesinden yararlanarak güçlerine güç katmaktadır.

### **Tartım (Ritim)**

Tasarımda belirli öğelerin belirli tutarlılıkta görünme biçimine karşılık gelen ritim, temelinde hareket hissini barındırmaktadır ve belirli bir düzeyde tekrar ilkesine uyumu gerektirmektedir. Bu gereklilik kaynağını, ritmin doğal yapısında var olan düzenli aralıklarla oluşturulan yinelemelerden almaktadır (Peate, 2024, s. 2). Tasarımda kullanılan öğelerden birinin veya bir grubun tekrarlanarak yerleştirilmesini içeren ritim, ‘birçok birimin planlanmış bir doku içerisinde tekrarıyla yaratılan bir hareket hissi’ (Stewart, 2008, s. 83; akt. Sayın, 2021, s. 27) olarak da tanımlanmaktadır (Görsel 83).



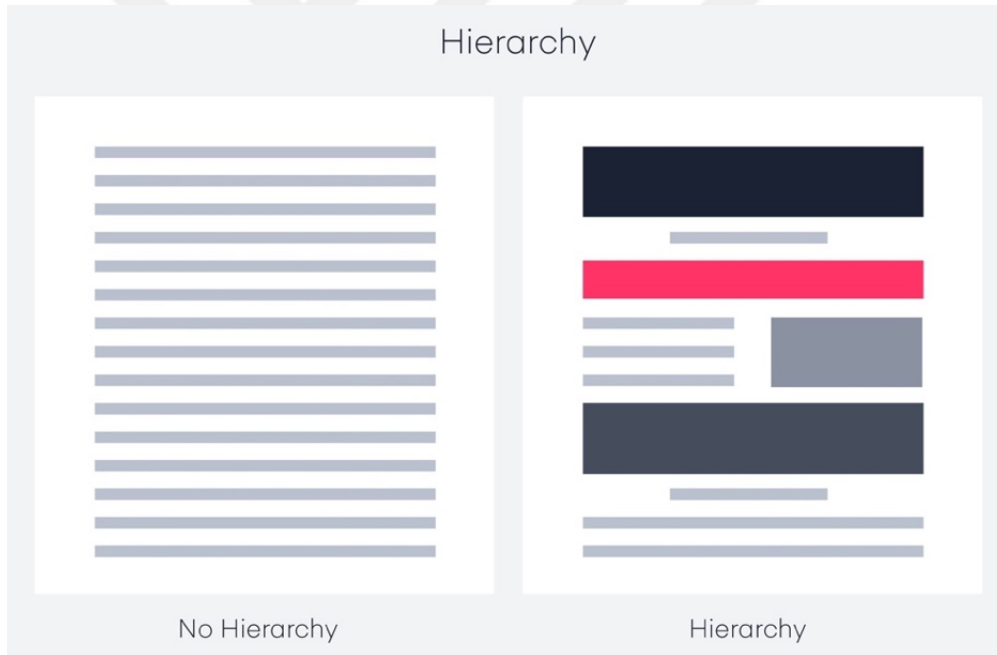
**Görsel 83.** Ritim ilkesinin grafik ürünlerde kullanımını örnekleyen tasarımlardan görüntüler (<https://bit.ly/3Vm1w2w>).

Gücünü tekrarlamalardan alan ritmi tekrardan ayıran özellik ise, tekrarlanan öğelerin birbirleri arasında kurulan ilişkide, bu öğeler arasında uyulması gereken aralık düzenlemelerinde ve kısaca bunların görselleştirilmiş hali olan kalıplar, örüntüler halinde sunulmasında saklıdır. Bu sayede tutarlılığı, devamlılığı ve bütünlüğü vurgulayan ritim,

hareket ilkesini de destekleyen özelliği ile heyecan, güven ve düzen hissi verirken akıcılık, canlılık ve süreklilik gibi duygu aktarımını da gerçekleştirmektedir. Ayrıca ritim ilkesinin etkili kullanıldığı tasarımlar, estetik olarak izleyiciyi çekmeyi başaran, işlevsel olarak ise kurulacak hiyerarşiyi etkileyerek hedef kitleyi nasıl hareket etmesi gerektiği konusunda bilgilendiren ve yönlendiren tasarımlardır.

### **Sıradüzen (Hiyerarşi)**

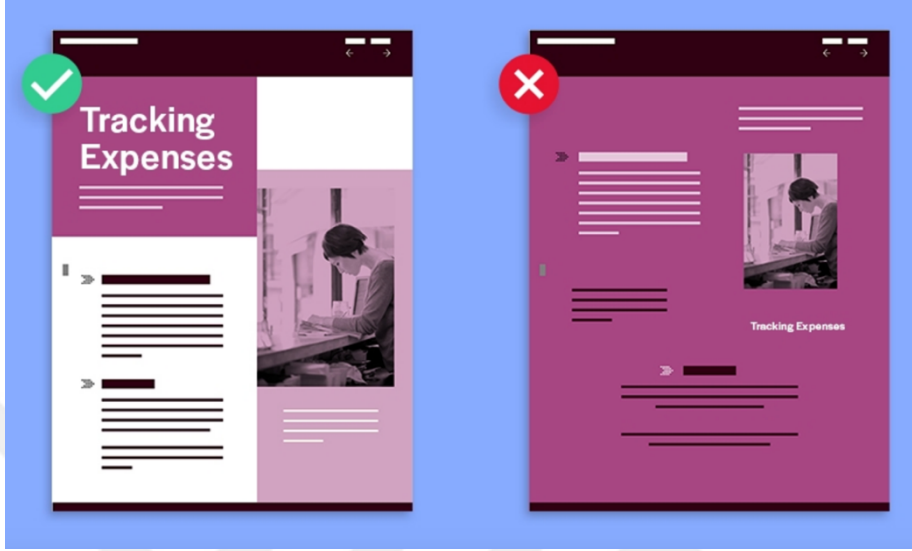
Tasarımdaki elemanların önem derecesine göre sıralanışının en etkili gösterim yolu olan sıradüzen (hiyerarşi), tasarımların vazgeçilmez kurallarından biridir. Fazla kullanıldığında anlaşılmazlıklara, gereksiz ve yanlış vurgu ve aktarımlara, az kullanıldığında ise bilgi karmaşasına ve düzensizliklere sebep olan sıradüzen, yerinde ve kararında kullanıldığında birçok soruna çözüm getirmektedir (Görsel 84).



**Görsel 84.** Sıradüzen (hiyerarşi) ilkesinin uygulanma şeklini örnekleyen düzenlemelerden görüntüler (<https://bit.ly/4dXHdzv>).

Dikkat çekilecek noktayı belirleyici, kullanıcının önemseme ve gezinme sıralamasına yardımcı öge konumundaki sıradüzen, öğeler arasında ayırım yaparak anlatımı ve anlaşılabilirliği kolaylaştırmanın bir yoludur (Bretous, 2023, s. 5).

Özellikle tasarımda yer alacak her bilginin ve görselin farklı derecelerde öneme sahip olduğu ve bu derecelerin hedef kitleye doğru ve etkili bir şekilde aktarılması gerektiği gerçeği, tasarımda sıradüzen ilkesinin uygulanması zorunluluğunu gündeme getirmektedir.



**Görsel 85.** Sıradüzen (hiyerarşi) ilkesinin doğru ve yanlış uygulanma şekillerini örnekleyen sayfa düzenlemelerinden görüntüler (<https://adobe.ly/3X3bw1N>).

Elemanların önem derecelerine göre çoktan aza doğru bir sıralama gözetilerek dizilmesini (Öztuna, 2007, s. 43) gerekli kılan sıradüzen, metin ve tipografide, görsellerde, sayfa düzeni tasarımında vb. yapılacak çeşitli düzenlemeler yoluyla izleyici ile buluşmaktadır (Görsel 85). Bu buluşmaların en yakın tanıkları olan grafik tasarım ürünlerinde oluşturulacak sıradüzen biçimi ile kullanıcıların tasarımla iletişim ve etkileşim kurma biçimine yön verilmektedir. Bu durum, bilginin kolay anlaşılması için düzenlenme ve görüntülenme biçimini temel alan bilgi mimarisi kavramı ile ilgilenen (bilgi grafikleri gibi) ve kullanıcı deneyimini merkezine alan (web sitesi tasarımları gibi) grafik tasarım ürünlerinde oldukça sık başvurulan çözüm yöntemlerindedir ve tasarlama eylemi var olduğu sürece de kullanılmaya devam edecektir.

## Grafik Tasarım Öğeleri

Yukarıda sıralanan ilkeler, oluşumlarına yardımcı olan öğeler sayesinde hayat bulmakta ve varlığını sürdürebilmektedir. Öğeler olmadan ilkelerin uygulanması zorlaşmaktadır. Bu sebeple grafik tasarımın temelini oluşturan ve çizgi, şekil, doku, leke, renk, tipografi vb.

olarak sıralanan öğelerin her biri, tasarım başlığı altında yer alan ürünlerin hem görsel ve içerik olarak hedef kitleye ulaşmasını kolaylaştırmakta hem de ilkeler yardımıyla etkili ve bilinçli tasarımlar olarak sunulmalarına olanak tanımaktadır.

## Çizgi

İki nokta arasındaki boşluğu, düz ya da eğri, yatay ya da dikey, devamlı ya da kesik, keskin ya da kıvrımlı, kalın ya da ince olmak üzere çeşitli şekillerde birleştiren yolların oluşturduğu çizgi, tasarımın temel öğelerinden biridir. Sahip olduğu özellikler sayesinde tasarıma ve kullanıcıya yön veren çizgi, aynı zamanda çeşitlilik içeren yapısıyla da duygu ve kişilik aktarımını da gerçekleştirmektedir. Örneğin düz çizgiler, sakinlik ve istikrarı yansıtırken, kalın çizgiler güçlü ve cesurdur. Keskin çizgiler kaygıyı ve heyecanı vurgularken kıvrımlı çizgiler ise yumuşaklığı, rahatlığı, akışkanlığı ve yapısı gereği doğayı temsil etmektedir (Subarna Creative, 2022).

2016 yılında New York'taki Dünya Satranç Şampiyonası için tasarımcı Alexander Koltsov ve Shuka Design ekibi tarafından oluşturulmuş görsel kimlik tasarımı ve ürünleri, bir satranç oyuncusunun düşünme sürecini ifade eden çizgilerin şekillendirdiği bir yaklaşımı benimsemektedir (Hesterberg, 2017, s. 7) (Görsel 86).



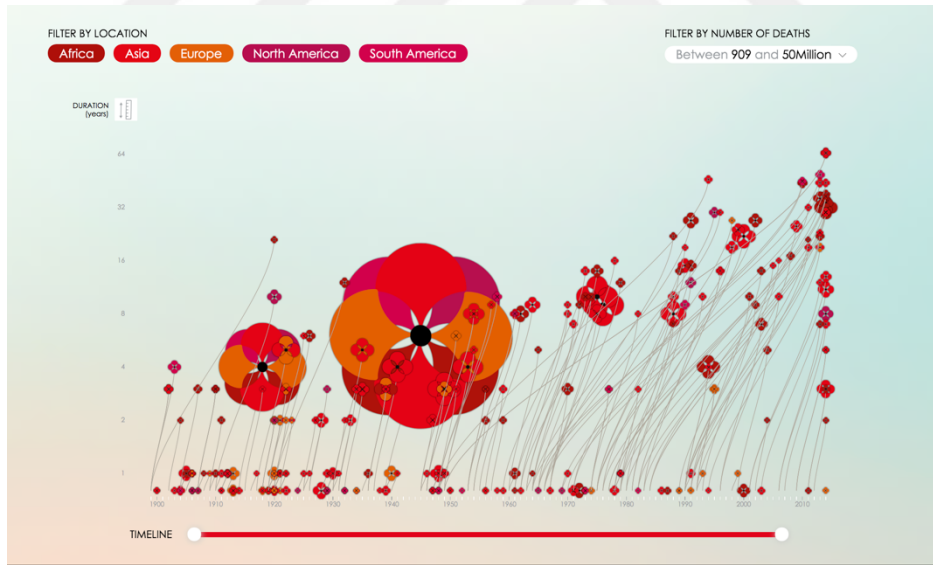
**Görsel 86.** 2016 New York Dünya Satranç Şampiyonası için tasarlanmış görsel kimlik ve ürünlerinden görüntüler (<https://bit.ly/3wUjFem>).

Çizgilere yardımıyla oluşturulmuş hareketin aynı zamanda oyuncuların düşünme sürecine de karşılık gelen yapıyla bu tasarım ve ürünleri, hem oluşumunda çizgilerden yararlanması hem de tasarım içerik ilişkisini ve kimliğini aktarma biçimini akıllıca uygulaması bakımından çizginin başarılı bir şekilde kullanımını görselleştiren örnekler arasındadır.

Varlığı ile kullanıcı ve tasarım arasında bağ kuran ve belirli bir mesaj iletimini sağlayan çizgi, dikkati yönlendirme, alanın sınırlarını belirleme, şekil ve doku oluşturma, hızı ve ritmi ifade etme, farklı şekilde, genişlikte, uzunlukta, ağırlıkta, dokuda ve renkte kullanımı sayesinde estetik görünümü destekleme vb. görevleri de yerine getirmektedir.

### Biçim / Şekil

Bir sınır veya çerçeveye çevrelenen iki boyutlu bir alanı temsil eden şekil, fikir ve düşüncelerin görsel olarak iletilmesinde yardımcı bir elemandır. Çoğu tasarımda varlıkları gözlemlenen şekiller, belirli amaç uğruna ve bilinçli bir şekilde kullanıldıklarında tasarımda istenilen ruh halini ve hissiyatı yansıtmaya rolünü de üstlenmektedir (Görsel 87).



**Görsel 87.** Başarılı veri görselleştirmesiyle 2013 yılı Kantar Bilgi Güzeldir Ödülü'nü kazanan ve şekil kullanımını örnekleyen etkileşimli bilgi grafiğinden bir görüntü (<http://poppyfield.org/>).

Veri görselleştirme alanında başarılı tasarımlar gerçekleştiren Valentina D'Efilippo tarafından tasarlanan, 'Poppy Field (Gelincik Tarlası)' isimli etkileşimli bilgi grafiği, Büyük Savaş'ın yıldönümünü anmak üzere tasarlanan, 1900'lü yıllardan beri yapılan savaşları, bu savaşlara katılım oranını ve savaşlarda kaybedilen insan sayısını başarılı bir şekilde yansıtan ödüllü tasarımlar arasında yerini almaktadır (D'Efilippo, 2014, s. 5). Savaşta şehit düşen

askerleri anmak üzere temsili olarak kullanılan ve birbiri ile kesişen dairelerin yardımıyla oluşturulan hatıra gelincikleri şekli, hem anma görevini yerine getiren duygusal bir içeriği yansıtmakta hem de boyut ve renk farklarının kullanılması yoluyla da temel istatistik bilgileri aktarmaktadır.

Kare, dikdörtgen, üçgen, daire gibi temeller yanı sıra çokgenler ve soyut formları da içeren şekil kavramı, yapılarına ve sınırlandıkları alanlara göre organik, geometrik ve soyut olarak gruplandırılmaktadır (MasterClass, 2021). Her bir grubun kendi içerisinde belirli bir duygu ve anlam barındıran şekillerden kare daha çok düzeni ve tutarlılığı ifade ederken, daireler ise genellikle hareketle, doğal ve organik içeriklerle ilişkilendirilmektedir.



**Görsel 88.** Belirlenen konularda veri görselleştirmelerini içeren bilgi grafiklerinde şekil kullanımını örnekleyen şablon tasarımlardan görüntüler (<https://bit.ly/3WXxC5R>).

Bilgileri düzenleme, farklı fikirleri vurgulama, duyguyu aktarma, gözü bir noktadan diğerine yönlendirme, tasarıma hareket ve derinlik kazandırma gibi hedeflere ulaşmada rol alan şekiller, bilgilerin, içeriklerin, duyguların ve düşüncelerin görsel yolla aktarımını gerçekleştirerek veri görselleştirmeler ve bilgi grafikleri başta olmak üzere tasarımın her alanında ürün oluşturmada büyük kolaylık sağlamaktadır (Görsel 88).

## Doku

Bünyesinde çizgi, şekil, renk, leke gibi öğeleri barındıran tekrar, ritim, zıtlık gibi ilkeler çerçevesinde şekillenen, görsel ve dokunsal nitelikleri dışı vurma biçimi doku olarak ifade edilmektedir. Diğer öğelerin aksine doku, kimi zaman görmenin yanında dokunma hissini de harekete geçirme özelliği ile birden fazla duyuya hitap edebilmeyi başarmaktadır (MasterClass, 2021). Bu da uygulandığı ögenin farklılığını, önemini, vurgusunu ve kimi zaman da kimliğini ön plana çıkarmaktadır (Görsel 89).



**Görsel 89.** Çeşitli sayfa düzenlemelerinde doku kullanımını örnekleyen tasarımlardan görüntüler (<https://shutr.bz/4aMxKIy>).

Bazen tek başına bir nesneyi, biçimi veya duyguyu temsil edebilme gücüne sahip olan doku, yerleştirildiği öğeyi diğerlerinden ayırarak egemen biçime dönüştürebilecek kadar etkilidir. Nesnenin veya ögenin nasıl görüldüğünü ve ne hissettirdiğini aktarabilme yeteneği sayesinde doku, güçlü ve dikkat çekici anlatım biçimini desteklemektedir. Tasarımlarda olması beklenen vurguyu ve derinliği onlara kazandırma yollarından biri olması sebebiyle de ihtiyaç duyulan anlarda açığı kapatan önemli bir yardımcıdır.

Bu bakımdan tasarımlarda daha fazla görsel ilgi ve daha yüksek duygusal deneyim kazandırmayı hedefleyen tasarımcıların ve tasarlanacak ürünlerin ele aldıkları konuya ve içeriğe uygun bir şekilde oluşturulmuş dokuları kullanmaları hedefledikleri amaca ulaşmada büyük destekçileridir.

## Değer

Bir düzenlemenin, bir tasarımın veya bu düzenleme ve tasarımda kullanılan öğelerin birbirleri arasındaki açıklık-koyuluk ilişkisi değer olarak ifade edilmektedir. Düzenlemelerin ve bu düzenlemede yer alan öğelerin ne kadar açık ya da koyu görüneceğini vurgulayan

değer, tasarım yüzeyinde ton geçişlerine olanak tanırken aynı zamanda kütle ve hacim etkisi kazandırmanın da en etkili yollarından birini sunmaktadır (Higher Graphic Communication, 2016, s. 34).

Sağladığı kütle ve hacim etkisine paralel olarak değer kavramı, aynı zamanda bu etkiyi destekleyen ve tasarımı zenginleştiren bir yardımcı olan ışık-gölgeyi de yansıtma görevi üstlenmektedir. Bu sayede, tasarıma vurgu, odak noktası ve derinlik kazandırma yöntemi olarak da başvurulan elemanlar arasında yerini almaktadır.

Grafik Tasarımcılar Meslek Kuruluşu (GMK) tarafından düzenlenen 40. Grafik Tasarım Sergisi'nde En İyi Hareketli Afiş Tasarımı Ödülü'ne layık görülen Mertcan İnan tarafından tasarlanan afiş tasarımı, değer konusunu başarılı bir şekilde örnekleyen tasarımlardan biridir (Görsel 90). Konuya, ilgili markaya ve ürünlere uygun akıllıca tasarlanan görselleştirmeler ve hareketlendirmeler yoluyla çözümlenen hareketli afiş tasarımı, sahip olduğu açık-orta-koyu dengesiyle de içeriği etkileyici bir şekilde aktarmaktadır.



**Görsel 90.** Mertcan İnan tarafından tasarlanan 'Zamansız Aşklara Zamansız Tasarımlar' isimli hareketli afiş tasarımından görüntüler (<https://bit.ly/3Vkw3O3>).

Renk ile yakın ilişki içerisinde olan ve renge göre daha genel bir tanımlamaya karşılık gelen değer, renk tonu üzerinde yapılacak açık- koyu eklemeler yardımıyla renk üzerinde de etkili hale gelmektedir. Renklerin halihazırda var olan psikolojik etkilerinin yanında onlara eklenecek tonlama ve değer farklılıkları sayesinde bu etkilerin hedef kitleye yansıtılma

dereceleri de zayıflamakta ya da kuvvetlenmektedir. Dolayısıyla renge eklenecek değer farklılıkları, tasarımı görsel ve estetik açıdan düzenlediği kadar, hedef kitlenin yaklaşımını ve ruh halini etkileyecek kadar da önemli yaklaşımdır.

## Renk

Renk kavramı, tasarım eyleminin gerçekleştiği her anın olmazsa olmaz parçalarından birini oluşturmaktadır. Bazen tek bir kelimenin ifade edemediği durumu, olayı, kavramı ya da kimliği, ortama yerleştirilen ufak bir rengin aktarabildiği gerçeği, renk ögesinin tasarım için önemini ortaya koymaktadır.

Güçlü ifadelerin kilit noktasını oluşturan renk, bu özelliğini birbirinden çeşitli ve farklı yollardan hedef kitleye ulaşabilme yeteneğine borçludur. Psikolojik, estetik, işlevsel vb. açılardan çeşitli etkileri gözlemlenen rengin, bu çeşitlilik arasından kendine ve içeriğe uygun olanları derleyip uygulayarak tasarıma yön verdiği söylenmektedir (Görsel 91).



Görsel 91. Renklerin duygusal etkilerini gösteren düzenlemeden bir görüntü (<https://bit.ly/3x4ce47>).

Ele alınan konuyu etkili bir şekilde tasvir etme ve hedef kitleye aktarma yollarından biri olan renk, ister estetik ya da psikolojik açıdan olsun ister işlevsellik açısından olsun, tasarım sürecinde karşılaşılabilecek bir dizi problemi kendi sınırları ve etki alanı çerçevesinde çözebilmeyi sağlamaktadır. Tasarıma renk katmanın yanı sıra ışık ve derinlik verme, bakış

açısı ve boyut ekleme, duygusal durumu ve ruh halini yansıtmaya ve kimliği aktarma gibi etki alanlarına da dokunarak, kurallara uygun, yerinde ve yeterince kullanıldığı oranda başarıya ulaştığı gözlemlenen renkler, her tasarım alanında olduğu gibi grafik tasarımda ve alanlarında da oldukça sık kullanılan vazgeçilmez yardımcılardır.

Tasarımda önemli bir yeri olan görsel algılama, renkten aldığı güç ile anlamlandırma ve algılatma faaliyetlerini yönetme başta olmak üzere ayrıca bilinçaltına da hitap edebilme sorunlarına cevap verebilmektedir. Bu sorunun yakından gözlemlendiği grafik tasarım alanlarından birini de şüphesiz bilgilendirme ve yönlendirme grafikleri oluşturmaktadır. Bilgilendirme ve yönlendirme grafikleri başlığı altında yer alan ürünlerde ortak nokta, sundukları bilginin hedef kitle tarafından doğru, kolay ve etkili bir şekilde anlamlandırılması, algılanması ve onları bu doğrultuda harekete geçirme üzerine odaklanmalarıdır (Görsel 92). Hedeflenen bu amaca ulaşmak yolunda ise renge duyulan ve duyulacak olan ihtiyaç yadsınamaz gerçekler arasındadır.



**Görsel 92.** World Square Otoparkı için tasarlanmış yenilikçi yön bulma ilkeleri uygulamalarını ve etkili renk kullanımını örnekleyen yönlendirme tasarımlarından görüntüler (Guan ve Zhou, 2011, s. 12-13).

Kimi zaman konular arasındaki farklılığı ortaya koyan bir ayırıştırıcı, kimi zaman çeşitli gruplamaları bir araya getirerek zıtlıklar arasındaki uyumu gözler önüne seren bir birleştirici, kimi zaman nesnelere arası geçişi sağlayan bir düzenleyici, kimi zaman önemli noktaların

üzerinde duran bir vurgulayıcı, kimi zaman hedef kitlenin dikkatini ve algısı yönlendiren bir uyarıcı, kimi zaman duygu yoğunluğunu ya da yoksunluğunu ifade eden bir yansıtıcı, kimi zaman bir olayı, durumu, nesneyi, kişiyi ya da kimliği temsil eden bir aktarıcı, her ne amaçla kullanılmış olursa olsun renk, tasarımın her alanına dokunmayı bilen, dokunduğu sürece de onu etkisi altına alarak farklı dünyalara doğru sürükleyen güçlü bir iletişim aracıdır.

## Tipografi

Başrolünde harflerin, sayıların, yazıların ve sembollerin yer aldığı tipografi, tüm bu elemanların birbirleri ve diğer tasarım öğeleri ile olan ilişkilerini ve düzenleme biçimlerini konu alan grafik tasarım öğelerinden biridir.

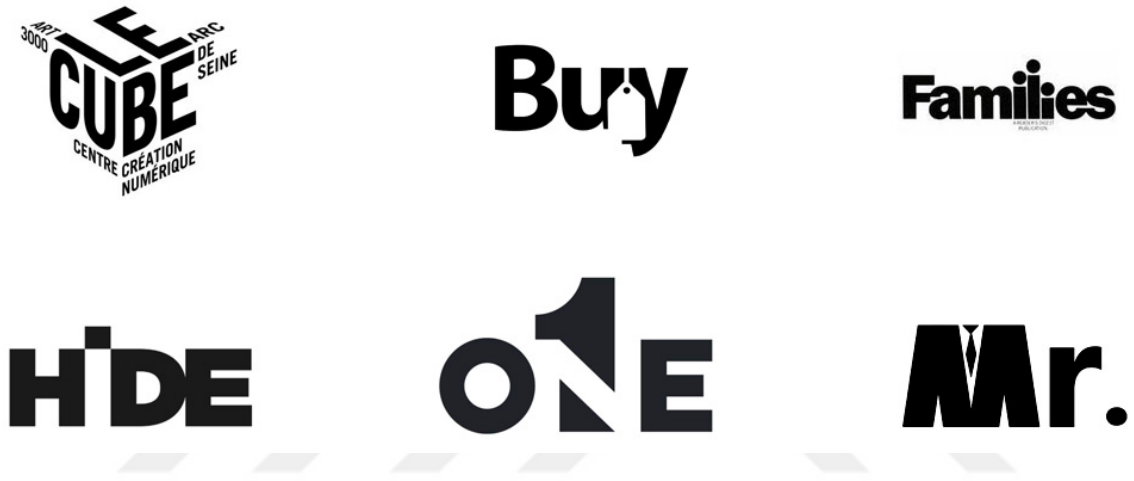
İletişim kurma biçimlerinden biri olarak tipografi, verilmek istenen mesajın doğrudan veya dolaylı olarak, anlaşılır ve etkili bir şekilde iletilmesini kapsamaktadır. Bu iletim şekli, tasarımın kullanıcıya ulaşması için seçilen ister basılı (logo, afiş, billboard, broşür, tabela, vb.) ister etkileşimli ortamlar (web siteleri, mobil uygulamalar, vb.) olsun her yol için ayrı ayrı uygulanabilir ve uyarlanabilir olma rahatlığını da beraberinde getirmektedir.

Tasarımda tipografinin etkin kullanımı, başta okunurluk ve okuturluk olmak üzere dikkat çekme, vurguyu artırma, algıları şekillendirme, belirli bir ruh halini ve duyguyu dışavurma, görsel ve içerik anlamında hiyerarşik düzeni sağlama, tasarım ürünleri arasında görsel uyumu, birliği ve sürekliliği oluşturma, kimlik ve kişilik aktarımını destekleme, tasarım gücünü ve güven duygusunu hissettirme vb. gibi özellikleri sunarak tasarım sürecinin olumlu yönde sonuçlanmasını desteklemektedir (Görsel 93).



**Görsel 93.** Temsil edilen kelimenin anlamını vurgulayan tipografik düzenlemelerden görüntüler (<https://bit.ly/3yR0mmw>).

Örneklerden de anlaşılacağı üzere temsil ettiği kelimeyi ya da kelime gruplarını, içerdikleri anlam yükünü sahiplenerek sunma çabası ve buna benzer sunduğu diğer avantajlar tipografinin belirli kurallar etrafında şekillenmesini gerektirmektedir. Yazı karakteri seçimi, harfler, sözcükler ve cümleler arası boşluklama ve hizalama sistemleri, başlık, alt başlık ve metinler arası uygulanacak hiyerarşik düzenlemeler, boyutlandırmalar, vurgulamalar, yapısal eklemeler, çıkarmalar ve bozmalar gibi müdahaleler vb. şekilde sıralanan bu kurallar, planlanan tasarımlara başta tipografik açıdan olmak üzere tasarım genelindeki mesaj iletimine etki eden iyileştirme çalışmalarından sadece birkaçıdır (Görsel 94).



**Görsel 94.** Vurgulanan anlam ile ilişki kuran ve belirli kurallar uygulanarak oluşturulmuş tipografik düzenlemelerden görüntüler (<https://bit.ly/3yR0mmw>).

Bilgi aktarımını temel alan ve iletişim başta olmak üzere estetik kaygıların da söz konusu olduğu hemen hemen her alanda varlığı hissedilen tipografi, tüm bu özellikleri barındıran görsel iletişimin, grafik tasarımın ve bu başlıklar altında yer alan her ürünün az ya da çok değineceği odak noktalarından birini oluşturmaktadır. Bu odaklanmaya karşılık sahip olduğu tüm elemanları ve uygulanacak kuralları ile tasarlama eyleminde başından sonuna kadar sürecin takipçisi olan tipografi, ihtiyaç duyulan her zamanda tasarıma ve tasarımcıya desteğini sunmaktadır. Tasarlama eylemi var olduğu sürece de bu desteğini sunmaya devam edecektir.

## 4.2. Dünyadan Örnekler

Dünya çapında farklı noktalarda karşılaşılan, birbirinden farklı özelliklere ve kimliklere sahip bazı kentlerden dikkat çeken örneklerin sunulduğu bu başlık altında, kent kimliği ile bilgilendirme ve yönlendirme grafikleri arasındaki bağ ortaya konmaya çalışılmakta ve örnekler irdelenerek sunulmaktadır.

### 4.2.1. Viyana / Avusturya (2019)

Ekonomist İstihbarat Birimi'nin 2019 yılı Küresel Yaşanabilirlik Endeksi'ne göre 'En Yaşanabilir Şehir' olarak ilan edilen Viyana, Birleşmiş Milletler genel merkezine ev sahipliği yapmasının yanı sıra bu özelliği ile de adından söz ettirmeyi başarmış ender şehirlerden biridir (<https://bit.ly/3H9XjVv>). Avusturya'nın başkentinde, suç ve güvenlik, sağlık, kirlilik, altyapı vb. birçok faktöre bağlı olarak gerçekleştirilen anketin sonucunda kazanılan bu unvan, şehrin kolaylıkla elde edilemeyecek haklı başarısının açık bir göstergesidir.

Viyana şehri, 'kalbine insanı' yerleştirdiği düşünce yapısı ve uygulama biçimleri ile gündeme gelmektedir. Halka ücretsiz eğitim ve sağlık hizmetleri sunma, uygun maliyetli konut sağlama, şehrin yeşil alan varlığını koruma ve sürdürme gibi halkın yararını gözeten ve merkezine insanı konumlandıran yaklaşımı, Viyana şehrini Viyana yapan değişmez kuralı olarak benimsenmiştir. Viyana'nın ruhunu yansıtan bu düşünce, marka stratejisi ve görsel kimliği yeniden tasarlayacak olan tasarım firmasının (Saffron Stüdyo) çıkış noktasını oluşturan temel etken olarak süreçte görev almaktadır (<https://bit.ly/3EkVhQE>).

Şehrin kimliğini koruyacak ve yansıtacak bir görsel kimlik oluşturmak için çıkılan yolda, şehrin kullanılmakta olan logosundan hareketle daha çağdaş, sade, düzenli ve anlamlı bir logo tasarımı ile serüven başlamaktadır. 'Viyana Kenti' anlamına gelen 'Stadt Wien' kelimeleri ve bu iki kelimeyi ortadan ayıran, Avusturya armasını ve Avusturya bayrağını temsil eden beyaz bir haçın eşlik ettiği kırmızı kalkan, eski logonun olduğu kadar yeni logonun da görsel temsilcisi olarak görevine devam etmektedir (Görsel 95-96). Şehrin kimliğini destekleyen ve yansıtan bu elemanların yeni süreçte tekrar yer alması, şehrin geçmişi ve geleceği arasında köprü kuran görsel kimliğinin sağlam temellere oturtularak yoluna devam ettiğinin göstergesidir.



**Görsel 95.** Viyana şehri armasını kullanım şekillerinden görüntüler (Saffron, 2019), (<https://bit.ly/4e1H51R>).

StaDt  Wien

 Stadt  
Wien

Before

After

**Görsel 96.** Viyana kentinin önceki (solda) ve yeni tasarlanmış logosundan (sağda) görüntüler (Dawood, 2019), (<https://bit.ly/32vBm4g>).

Göstergebilimsel yaklaşımla ele alındığında, eski logodan hareketle oluşturulan yeni logoda (Görsel 96) kullanılan göstergelerin anlamı, içeriği ve çağrıştırdıkları (semantik yaklaşım), bunun yanında sıralanışları, düzenlenişleri ve hiyerarşik yapıları (sentaktik yaklaşım) ve son olarak işlevleri, anlaşılabilirlikleri ve yararları üzerinde durularak incelemeler gerçekleştirilmektedir. Bu bağlamda Viyana şehri için tasarlanan yeni logo tasarımının gösterge, gösteren ve gösterilen ilişkisi açısından incelenmesi şu şekilde özetlenebilmektedir (Tablo 1):

		Gösterilen	
Gösterge	Gösteren	Düz Anlam	Yan Anlam
Viyana şehrinin görsel kimliğini oluşturan logo tasarımı	Kırmızı renkte kalkan imgesi	Geometrik biçimde soyutlanmış, ortasında beyaz renkte bir haç işaretinin yer aldığı kırmızı renkte ve Viyana şehir armasını, mührü ve bayrağından hareketle	Güç, savunma, koruyuculuk, geçmişe bağlılık, sadakat.

		oluşturulmuş bir kalkan betimgesi	
	Beyaz haç imgesi	Başta Hristiyanlık olmak üzere Viyana şehrini, mührünü ve armasını temsil eden haç işareti	Dini inanış, inanç, saflık, temizlik.
	“Stadt Wien” yazısı	“Viyana Kenti”	Kentin temsili, bağlılık, aitlik, sahiplenme.

**Tablo 1.** Gösterge, gösteren ve gösterilen ilişkisi bağlamında Viyana şehri için tasarlanmış logo tasarımı incelemesi çizeneği.

Yukarıdaki açıklamalardan hareketle Viyana şehri için tasarlanmış logo semantik açıdan incelendiğinde, Viyana şehri arması, mührü ve bayrağını temsilen kullanılan kalkan betimgesi, kırmızı ve beyaz renk tercihi, haç imgesi ve hepsini toparlayıcı ‘Stadt Wien’ yazısı ile bütüncül bir bakış açısı ile ele alınan, temsil ettiği şehrin tarihi geçmişine bağlı kalan ve bundan güç alarak geleceğini aydınlatan, başarılı görsel kimlik tasarımları arasındaki yerini almaktadır.

Sentaktik açıdan ele alındığında, birbirleri ile uyum ve bütünlük içerisinde düzenlenen görsel ve tipografik öğeler, belirli bir sıradüzen içerisinde sunulmaktadır. Rengi, boyut ve kullanım şekli ile dikkatleri üzerine çeken, şehrin görsel olarak temsilinde tüm yükü taşıyan kalkan ve onunla bütünleşen haç imgesi, hiyerarşik yapıda ve düzenlenişte ilk sırayı almaktadır. Bunun yanı sıra şehri temsilen kullanılan ‘Stadt Wien’ yazısının koyu renkte ve kalın vurguda tercih edilen yapısı sayesinde görsel kimliği desteklediği ve görsel kimlik ile yakın derecede vurguya sahip olduğu söylenebilir. Kullanılan öğeler ve bu öğelerin düzenleniş biçimleri sayesinde dengeli ve bütünleştirici yapısı ile kenti yansıtan logonun, sıradanlıktan uzak ve özgün olduğu söylenebilir.

Pragmatik çerçeveden bakıldığında ise, göstergenin hedef kitle tarafından rahatlıkla algılanabilir özelliğe olduğu, kullanılan her bir imgenin başta Viyana halkının olmak üzere her kesimin algılayabileceği seviyede düzenlendiği, büyük ya da küçük kullanımlarda etkisini kaybetmeyecek özellikte ve uyumda tasarlandığı söylenebilir.

Kentin hedef kitle ile buluşan yeni yüzü olması ereğiyle tekrar tasarlanan yeni logonun grafik tasarım niteliği yönünden incelenmesi için grafik tasarım ilke ve öğeleri bağlamında

da irdelenmesi tasarım niteliğini ortaya koymak açısından önemlidir. Bu bağlamda eski logodaki sorunların belirlenmesi ve bu sorunlardan hareketle oluşturulan yeni tasarımların irdelenmesi; çalışmanın niteliğini ortaya koymak açısından yarar sağlayacaktır.

Eski logonun yeniden düzenlenmesi gerekliliği, eski logodaki bir takım sorunların varlığını gündeme getirmiştir. Bu sorunlardan ilkinin, ilk bakışta göze çapan tipografik düzenlemedeki çok çeşitlilikten kaynaklandığı söylenebilir. Logonun ilk halinin, italik ve düz, kalın ve ince, serifli ve serifsiz, küçük ve büyük harfler gibi, yazı karakterinde, özelliklerinde ve vurgularında farklılıklar içermesi, kavram karmaşasına sebep olmakta ve düzenlenmesini gerektirmektedir (Görsel 96).

Eski logonun tek satır boyunca uzanan yapısı, logonun kullanım alanını kısıtlarken, iki kelime arasında küçük ve sıkışmış bir şekilde yer alan kalkan simgesi ise logonun ve kentin görsel simgesi olan kalkanın etkisini azaltmaktadır. Buna karşın yeni tasarlanan logoda, kalkan simgesinin daha büyük bir şekilde sola hizalı kullanımı, hem rengi hem de boyutu ile vurgusunu ve etkililiğini artırırken aynı zamanda tipografinin de daha etkili ve dengeli düzenlenmesini sağlamaktadır.

Tipografik açıdan yeni logoya eklenen bir diğer özellik ise, şehrin ruhunu yansıtan, tamamen ona ait olan bir yazı karakterinin gücünden yararlanmasıdır. Viyana'nın tarihi yapılarında kullanılan harflerden ve logoda yer alan armanın kıvrımlarından ilham alan hareketlerle oluşturulan yeni yazı karakteri, şehrin tarihi, kültürü ve kimliği ile logo arasındaki bağlantıyı güçlendirmektedir (Görsel 97).



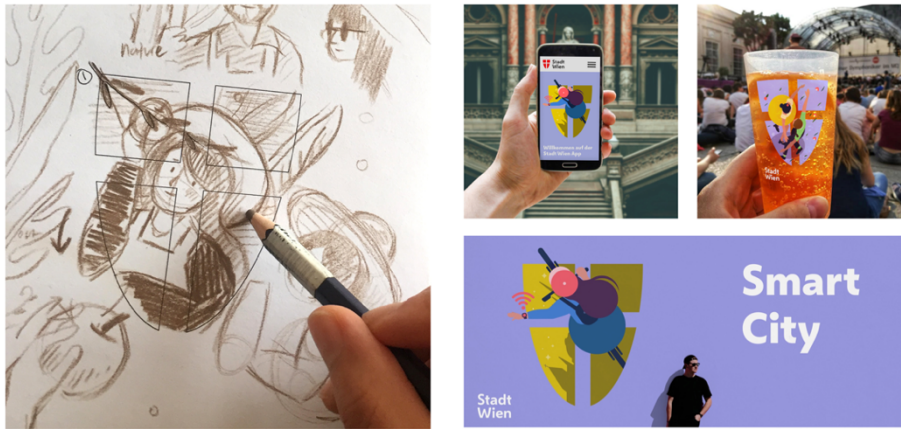
**Görsel 97.** Viyana şehri logosu için tasarlanan yazı karakterinden görüntüler (Dawood, 2019), (<https://bit.ly/3Vm31ha>).

Şehrin kimliği ve logo arasındaki bağlantıyı sağlayan, Avusturya armasının temsili olan kalkan, yalnız logoda yer almakla kalmayıp, grafik tasarım ürünlerinin şekillenmesinde de belirleyici rol üstlenmektedir. Şehrin kurumlar arası resmi yüzü olan kurumsal kimlik tasarımları başta olmak üzere çeşitli tasarım ürünlerinde varlığı gözlemlenen kalkan ve özellikle onun kanatlarının her bir parçası, tasarımlarda çerçeve görevi üstlenerek tasarımcısına sayfa düzenleme seçenekleri sunmaktadır (Görsel 98).



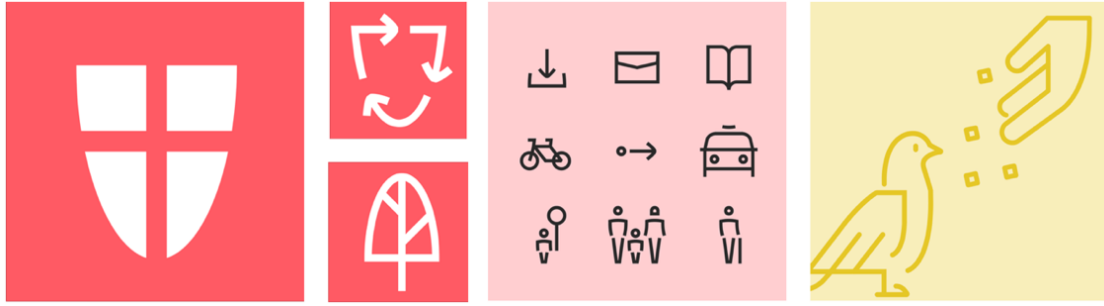
**Görsel 98.** Viyana şehri logosundan hareketle tasarlanan sayfa düzenlemelerinden görüntüler (Saffron, 2019), (<https://bit.ly/4e1H51R>).

Ayrıca aynı kalkanın Viyana halkının ve sakinlerinin aktivitelerini gösteren illüstrasyonlarda da zemin olarak kullanılması, şehir genelinde farklı şekillerde kullanıcısını karşılayan tasarım ürünlerinin aynı dili konuşmasını sağlamada akıllıca kullanılan bir yöntem olarak ele alınabilmektedir (Görsel 99).



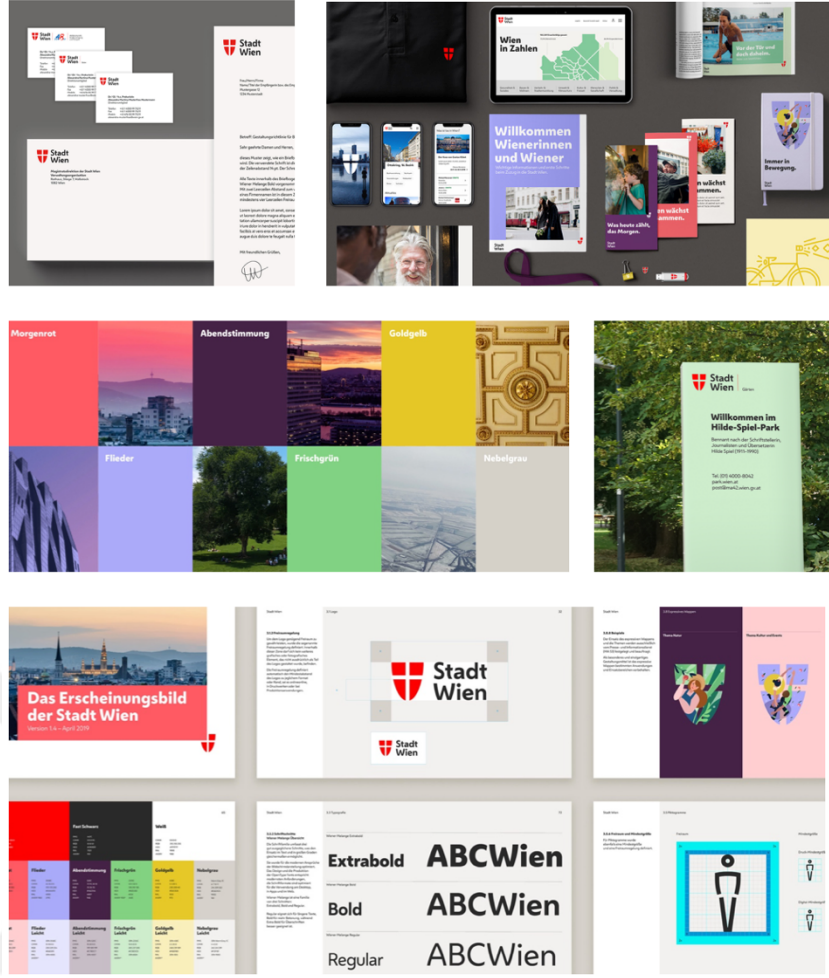
**Görsel 99.** Viyana şehri logosundan hareketle tasarlanan resimlemelerden görüntüler (Dawood, 2019), (<https://bit.ly/32nqSEo>).

Kent kimliği ve onun temsili açısından önemli örneklerden biri olan Viyana, markası ve görsel kimliği, kentin kimliğini yansıtan logodan ilham alarak oluşturulan piktogram dizgeleri ile de bilgilendirme ve yönlendirme grafikleri açısından başarılı örneklerle ev sahipliği yapmaktadır (Görsel 100). Caddeler, sokaklar, parklar, binalar, niversiteler, müzeler gibi alanlarda hayat bularak halkın bilgilendirilmesi ve yönlendirilmesi ihtiyaını gideren tasarım ürünlerinde benimsenen bu yaklaşım sayesinde kentin kimliği her yönüyle ve tasarımın bütün gücüyle halka sunulmakta, desteklenmekte ve varlığını sürdürmektedir.



**Görsel 100.** Viyana şehri logosundan hareketle tasarlanan piktogramlardan görüntüler (Saffron, 2019), (<https://bit.ly/4e1H51R>).

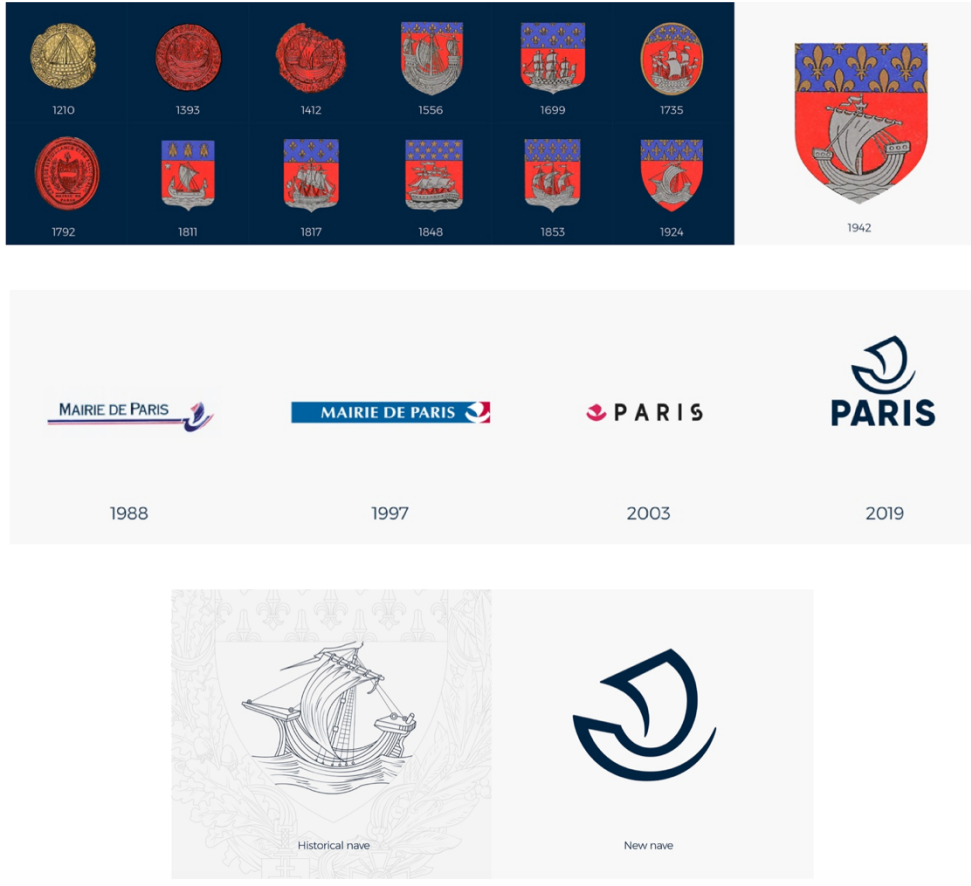
Genel anlamda incelendiğinde Viyana şehri, insanı merkezine alan düşünce yapısından hareketle oluşturulan yeni görsel kimliğiyle ve bu kimliğin izlerini taşıyan her bir elamanıyla grafik tasarıma ve uygulama alanlarına ilham veren, incelenmeye değer örnekler arasında yerini almaktadır (Görsel 101).



**Görsel 101.** Viyana şehri logosundan hareketle tasarlanan projenin grafik tasarım ürünlerinden görüntüler (Dawood, 2019), (<https://bit.ly/3Vm31ha>).

#### 4.2.2. Paris / Fransa (2019)

Dünya çapında en tanınmış şehirlerden biri olan, Fransa'nın başkenti Paris, köklü tarihi boyunca kültür, sanat, turizm, ticaret vb. başta olmak üzere birçok alanda etkin bir şekilde rol alan ve bu sayede dikkatleri üzerine çekmeyi başaran kentler arasında yer almaktadır. Tarih sahnesinde bu kadar önemli rol oynayan şehrin, yeni tasarlanacak görsel kimliği için de geçmişinden izler taşıması düşüncesi, bin yılı aşkın bir süredir başkentin sembolü olan teknenin tekrar yorumlanması şeklinde hayat bulmuştur. Bu düşüncenin ışık tuttuğu projede, Paris'in tarihi sembolü olan ve 'nef' adı verilen tekneden ilhamla şekillenen logo, şehrin sloganı olan 'Fluctuat Nec Mergitur - Dalgalanır ama asla batmaz.'ın da en büyük görsel destekçisi olarak süreçte görev almaktadır (<https://bit.ly/3Jhe4jy>) (Görsel 102).



**Görsel 102.** Paris şehri sembolünün dönüşümü ve bu sembolden hareketle tasarlanan logolardan görüntüler (Carre Noir, 2019), (<https://bit.ly/3ViFu0m>).

Tasarlanan logonun (Görsel 103) gösterge, gösteren ve gösterilen ilişkisi bağlamında incelenmesi, yapılan tasarımın anlamını, içeriğini, yararını ve hedeflediği amaca ulaşma yolunu algılamada önemli bir adımı oluşturmaktadır (Tablo 2).

		<b>Gösterilen</b>	
<b>Gösterge</b>	<b>Gösteren</b>	<b>Düz Anlam</b>	<b>Yan Anlam</b>
Paris kentinin görsel kimliğini oluşturan logo tasarımı	‘Nef’ adı verilen yelkenli bir tekne imgesi	Tek vuruşta soyutlanarak ve çizgisel bir yaklaşımla oluşturulmuş, tekne betimgesi	Kentin tarihi sembolü, yolculuk, ilerleyiş, savunma, tehlikeye karşı dik duruş
	Dalga imgesi	Tekne imgesini desteklemek için yatay bir çizgi ile yansıtılan dalga betimgesi	Dinamik, dalgalanma, tehlike, slogan ile bağlantı - ‘Dalgalanır ama asla batmaz.’

	“PARIS” yazısı	“PARIS” kenti	Güçlülük, kente aidiyet, logonun tamamlayıcısı
--	-------------------	---------------	---

**Tablo 2.** Gösterge, gösteren ve gösterilen ilişkisi bağlamında Paris şehri için tasarlanmış logo tasarımı incelemesi çizeneği.

Bunun yanı sıra Paris şehri için tasarlanmış logo semantik açıdan incelendiğinde, Paris şehrinin 1200’lü yıllardan beri süregelen kullanımı sebebiyle kent tarihi içerisindeki değeri ve önemi vurgulanan tekne imgesinin, çağcıl bir şekilde tekrar yorumlandığı gözlemlenmektedir. Geçmişten günümüze kadar gücünden yararlanan görsel imgenin kentin yeni kimliğini şekillendirmesi sayesinde kentin geçmişi ile bağlantı kurularak hem gücünden yararlanmış hem de zaten var olan gücüne güç katılmıştır. Oldukça sade, açık, basit, az ve öz bir anlatımın benimsendiği logo, detaylı bir yapıya ve özelliğe sahip olan bir imgeyi yalınlaştırma ve soyutlama çabası ile de dikkatleri üzerine çekmeyi başaran, alanda örnek oluşturacak tasarımlardan biridir.

Sentaktik açıdan irdelendiğinde, logo tasarımında kullanılan biçim, benimsenen üslup ve aktarılan hikaye, belirli bir hiyerarşik düzen içerisinde, birbirileri ile uyumlu bir şekilde hareket ettikleri gözlemlenmektedir. İncelen, kalınlaşan çizgi yapısıyla hareketli ve esnek bir anlatım biçiminin yansıtıldığı görsel imgesi, bunu destekleyen büyük ve kalın vurgular ile aktarılan tırnaksız harf düzeni ve her ikisini alt-üst ilişkisi yoluyla buluşturan, bu sayede güçlendirilen hikaye anlatımı ile logo, belli bir anlam bütünlüğü ve bakış açısı ile çağcıl ve özgün bir şekilde sunulmaktadır.

Pragmatik açıdan incelendiğinde ise, göstergenin hedef kitlenin algılayabileceği yalınlıkta tasarlandığı, sahip olduğu esnek yapısı ile her ürüne ve ortama uyum sağlayacak şekilde düzenlenebileceği söylenebilir.

Görsel iletişim ve grafik tasarım bağlamında incelenecek olursa, tasarlanan logoda, oldukça detaylı ve çok parçalı olan teknenin, oldukça sade ve tek bir vuruş çizgiyle tasarlanan simgesi, logonun tüm yükünü üstlenen görsel temsilcisidir. Yalın, basit ve dinamik yapısıyla dikkat çeken logo, yine aynı basitlikte ve zariflikte tipografik öğelerle tamamlanmıştır. Dünya genelinde etkin bir başkent statüsü kazanan Paris’in bu özelliğini vurgulayan büyük ve kalın harflerin seçimi, sadeliğini vurgulayan serifsiz yapısı ve zamansızlığını temsil eden yazı karakterinin kullanımı, logonun görsel olduğu kadar tipografik yönden de kuvvetini kanıtlar niteliktedir. Bütün bu mantıksal çerçeveye eklenen, modernliği, zarafeti ve aynı

zamanda resmiyeti temsil eden lacivert renginin gücü ile de eksik parça tamamlanmıştır denebilir (Görsel 103).



**Görsel 103.** Paris şehri logosu ve logonun çeşitli grafik ürünlerinde kullanım şekillerinden görüntüler (Grapheine, 2019), (<https://bit.ly/3Vm36RS>).

Kuramsal alt yapısı ve görsel elemanlarıyla tamamlanan kimlik tasarımı, yalnız başarılı bir şekilde tasarlanmış logosu ile değil aynı zamandan logonun eşlik ettiği, grafik uygulama alanları, ürün ve elemanları ile izleyicisiyle buluşma yolunu da şekillendirmiştir. Basılı ve dijital ortamlar yoluyla daha fazla kitleye ulaşmayı hedefleyen proje, bu sayede, yeni kent kimliğinin tanıtımının ve vurgusunun yapılmasını, halk arasında benimsenmesini sağlayarak grafik tasarımın süreçteki etkin rolünü kanıtlamaktadır.

#### 4.2.3. Helsinki / Finlandiya (2017)

Finlandiya'nın başkenti Helsinki, denizin ve yeşil doğanın birbiriyle uyum içinde varlığını sürdürdüğü Avrupa kentlerinden biridir. Coğrafi konumu nedeniyle kışları karanlık, yazları

ise uzun ve hareketli geçen kent, kültürel ve sosyal aktiviteler açısında da oldukça zengindir. Bu ve buna benzer birçok özelliğe sahip olması kentin çokça kişi tarafından tercih edilen bir cazibe merkezi olarak anılmasını sağlamaktadır.

İnsanlar tarafından fazlaca tercih edilen bir yer olması, kent içerisindeki insan çeşitliliğini de gündeme getirmektedir. Bu çeşitlilik, ortama renk katmasının yanı sıra kent içi iletişim biçimlerinde de çeşitliliği beraberinde getirmektedir. Bu durum, iletişimi farklı bir boyuta taşıyan grafik tasarımın ilgi alanına girerek yapılan ve yapılacak olan tasarım ürünlerinde göz önünde bulundurulması gereken bir özellik olarak ele alınmaktadır.

Finlandiya'nın en kalabalık ve büyük şehri olan Helsinki de kendi içerisinde çeşitliliğe sahip kentlerden biridir. Nüfusun büyük çoğunluğunun Fince konuşmasının yanı sıra bu çeşitlilikten kaynaklı, ülke genelinde İsveççe, Rusça gibi dillerin de yaygın olarak konuşulduğu söylenmektedir. Bu durum, tasarlanacak olan görsel kimliği şekillendiren bir özellik olarak tanımlanmıştır.

Kent yönetiminin her bir bölümü için değişken kimlik ve logo kullanımının gözlemlenmesi, kent genelinde kullanılan görsel kimlikte tutarsızlık yaşanmasına sebep olmaktadır. Yeni kimlik tasarımında belirlenen sorunlardan biri olan bu duruma tek ve tutarlı bir çözüm önerisi, kent tarihinin vazgeçilmez tanığı konumundaki Helsinki armasından gelmektedir (Görsel 104).



**Görsel 104.** Helsinki şehri arması (solda) ve armadan hareketle oluşturulan yeni logo tasarımı (sağda)  
(Werklig, 2017), (<https://bit.ly/3wW5VQ7>).

Temelini köklerinden alan yaklaşımla yeniden şekillendiren logoların bir diğer önemli ve başarılı örneğini oluşturan Helsinki logosunu (Görsel 104) daha iyi tanımlamak, algılamak ve anlamlandırmak için göstergebilimsel çözümlerinin yardımına başvurmakta yarar vardır (Tablo 3).

		<b>Gösterilen</b>	
<b>Gösterge</b>	<b>Gösteren</b>	<b>Düz Anlam</b>	<b>Yan Anlam</b>
Helsinki kentinin görsel kimliğini oluşturan logo tasarımı	Kent ismini çevreleyen ve vurgulayan bir çerçeve imgesi	Üst köşelerde keskin, alt köşelerde ise yumuşatılmış hatlara sahip çizgiler yardımıyla oluşturulmuş, kent adını vurgulayan ve sınırlayan çerçeve	Sınır koyucu, alan belirleyici, açıklayıcı, aşağıya doğru yönlendirici, konuşma balonu
	“Helsinki” yazısı	Çerçeve çizgisi ile aynı kalınlığın kullanıldığı, benzer keskin ve kıvrımlı hatlara sahip yazı karakterinin tercih edildiği “Helsinki” kenti	Çerçeve içinde, belirli bir alan ile kentin sınırlarını temsil eden ve konuşma balonu içerisinde dile vurgu yapan yapıyı yansıtan şekilde yerleştirilmiş olan “Helsinki” sözcüğünün konuşma konusu olması

**Tablo 3.** Gösterge, gösteren ve gösterilen ilişkisi bağlamında Helsinki şehri için tasarlanmış logo tasarımı incelemesi çizeneği.

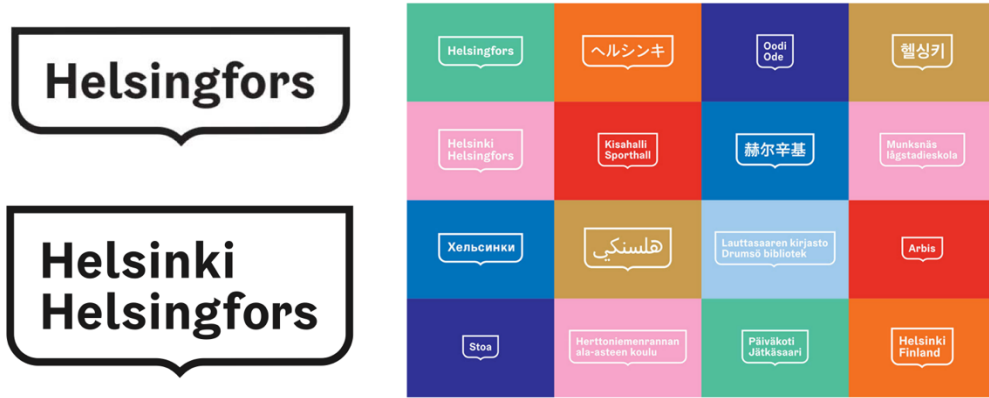
Kenti temsil eden ve genellikle bu yönde kullanımı tercih edilen görsel bir imgeden uzaklaşarak, sınırları belirleyen, sade, yalın ve genişletilip daraltılma gibi esnek seçenekler sunan bir çerçeve yardımıyla oluşturulan Helsinki logosu, farklı kullanım şekli ve çözüm önerisi yönünden başarılı örnekler arasındadır. Semantik açıdan bakıldığında, daha çok bir şeyleri sınırlandırma, vurgulama ve sunma amacı için kullanılan çerçeve, Helsinki şehir armasında aldığı destekle, yeni logo tasarımında da bu amaçları karşılamak üzere tekrar tercih edilmiştir. Ayrıca konuşma balonunu anımsatan biçimi, yönelişi ve esnek yapısı ile çerçeve, adeta Helsinki kentinin söylemek istediklerine tercüman olma görevini de üstlenmektedir.

Sentaktik bakış açısıyla ele alındığında; göstergelyi oluşturan her bir ögenin birbiri ile uyumlu ve anlam kargaşası oluşturmayacak şekilde ve düzende planlandığı ve uygulandığı söylenebilir. Kalınlıkları, keskinlikleri ve kıvrımları bakımından benzer özellikler taşıyan çerçeve ve yazı karakteri uyumu, tasarım genelinde bütünlüğün sağlamasında, aynı dili konuşulmasında ve başarıya ulaşılmasındaki en büyük etkidir.

Pragmatik açıdan irdelendiğinde ise, göstergenin algılanabilmeyi kolaylaştıracak düzeyde basit, açık ve sade bir şekilde oluşturulduğu, sunduğu iki dilde çözüm önerileri ile dil engelini ortadan kaldırdığı ve bu sayede daha fazla kitleye ulaşabilme imkanını elde ettiği söylenmektedir.

Göstergebilimsel açıdan tespitlerin yapılması, tasarımın oluşturulma biçiminin, biçiminin, kullanılan görsel ve tipografik öğelerin niçin, nasıl ve ne şekilde düzenlendiğinin incelenmesinde büyük öneme sahip olan grafik tasarım ilke ve öğeleri bağlamında da irdemelerin gerçekleştirilmesini gerekli kılmaktadır. Bundan sonra logo üzerinde yapılan inceleme ve tespitler, bu gerekliliği yerine getirmek amacıyla oluşturulmaktadır.

Helsinki kent armasından hareketle elde edilen çerçeve logonun sınırlarını belirlerken, Helsinki Grotesk yazı karakteri ile yazılmış Helsinki metni ise logonun tipografik kısmını oluşturmaktadır. Kent genelinde Fince ve İsveççe dillerinin hakim olması ve logonun herkese hitap edebilmesi ise, logoda iki dilli bir yaklaşımın benimsenmesiyle çözümlenmiştir. Süreçte, Fince materyallerde Helsinki logosu, İsveççe materyallerde Helsingfors logosu ve her iki dili içeren materyallerde ise Helsinki-Helsingfors logosu kullanılmasına karar verilmiştir (<https://bit.ly/3wW5VQ7>) (Görsel 105).



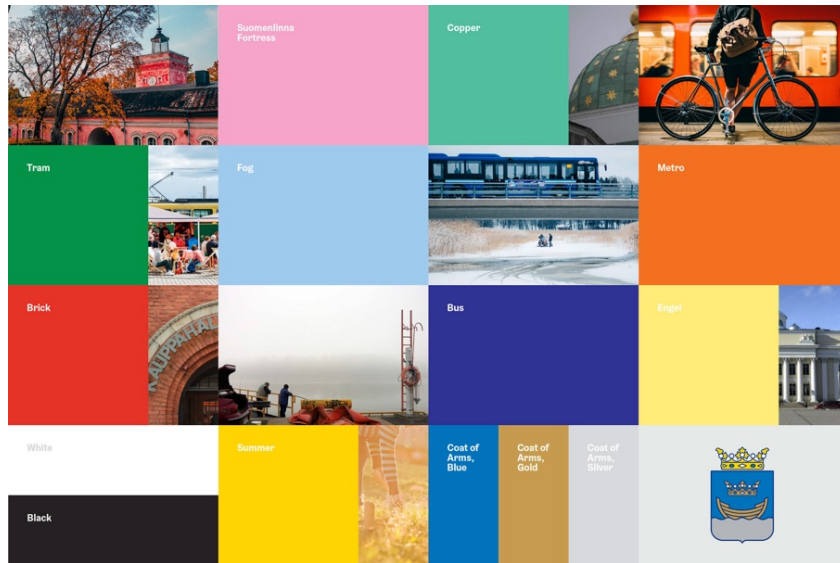
Görsel 105. Helsinki logosunun kullanım şekillerinden görüntüler (Werklig, 2017), (<https://bit.ly/3wW5VQ7>).

Kent armasından ilham alınarak tasarlanan bir diğer grafik eleman ise, süreçte ‘dalga motifleri’ olarak nitelendirilen düzenleme seçenekleridir. Görsel kimliğe ayrı bir boyut kazandıran dalga motifleri, birbirinden farklı çeşitleri ile süreçte etkin bir şekilde görev almaktadır (Görsel 106).



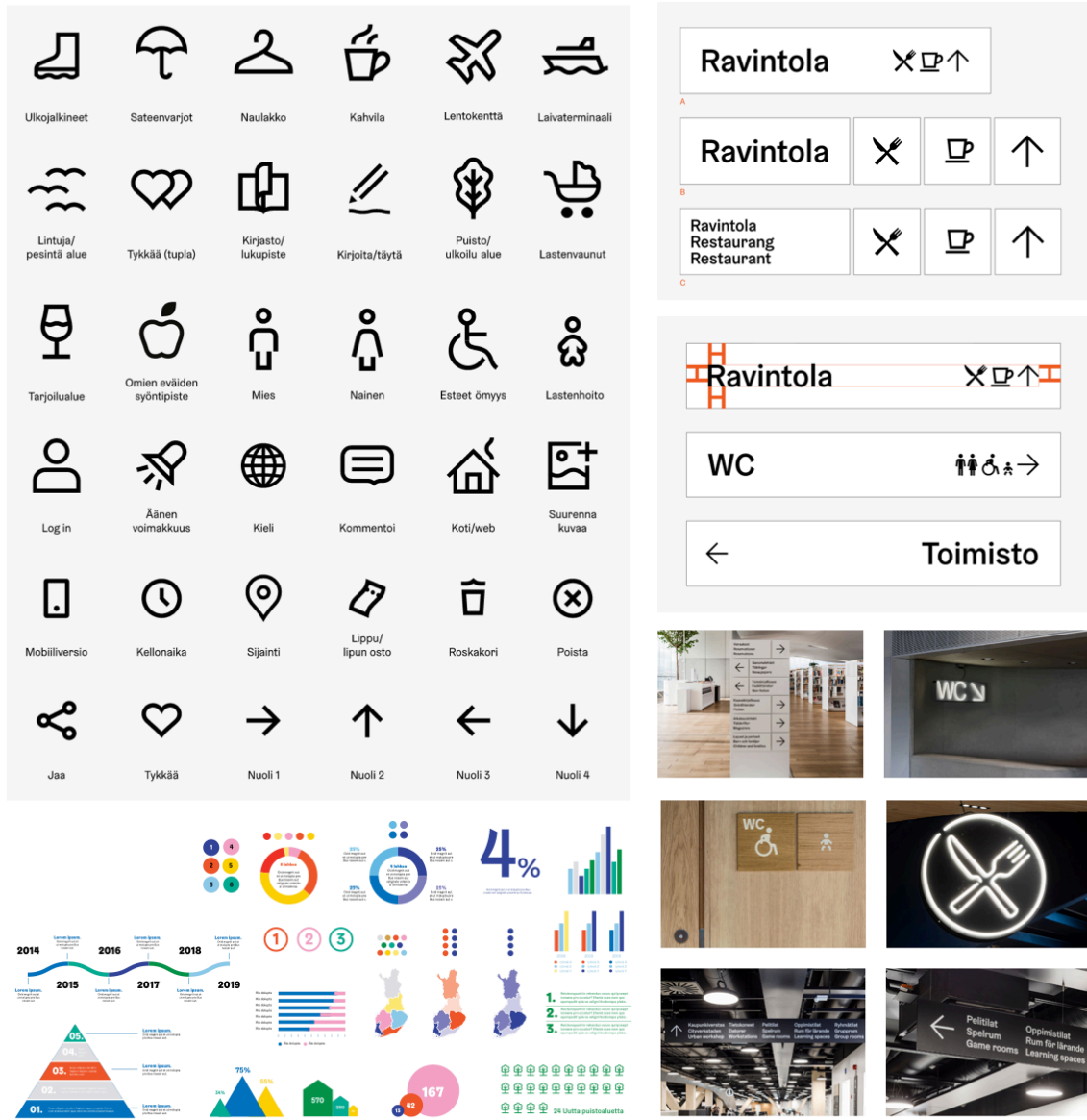
**Görsel 106.** Helsinki kenti görsel kimliğinin bir parçası olan dalga motifleri ve kullanımından görüntüler (Helsinki, 2017), (<https://bit.ly/4c7IPq4>).

Görsel kimlikte renk paleti olarak izleyicinin kentte karşılaşacağı ve onlara tanıdık gelen Helsinki arması, Helsinki Katedrali kubbesi, tramvay, metro vb.'de kullanılan renkler tercih edilmiştir (Görsel 107).



**Görsel 107.** Helsinki kenti görsel kimliğinin renk paletinden görüntüler (Helsinki, 2017), (<https://bit.ly/4c7IPq4>).

Kent içi bilgilendirme ve yönlendirme grafiklerinin de görsel kimlik ile bağlantılı olarak, proje kapsamına dahil edildiği gözlemlenmektedir. Kimlik genelinde hakim olan anlatım biçimine ve grafik dile uyumlu olarak tasarlanan piktogram dizgesi, tabelalar, kat planları, yönlendirme sistemleri, sayfa düzenleme seçenekleri, veri görselleştirmede kullanılacak grafikler, şekiller, çizgiler, renk seçenekleri ile de projenin, bilgilendirme ve yönlendirme grafikleri açısından zengin bir içeriğe sahip olduğu söylenebilmektedir. Bu kadar detaylı ve çok bileşenli olarak tasarlanan proje, her bir uygulama alanının inceliklerini ve kullanım şekillerini açıkça belirten bir kimlik kılavuzu ile de detaylandırılmıştır (Görsel 108).



**Görsel 108.** Helsinki kenti bilgilendirme ve yönlendirme grafikleri ve kullanım şekillerinden görüntüler (Helsinki, 2017), (<https://bit.ly/4c7IPq4>).

Sonuç olarak, esnek, her duruma uyarlanabilir, çok yönlü, birleşik bir görsel kimlik anlayışının benimsendiği bu proje, geçmişe saygı duymanın yanı sıra modernliği de vurgulayan yapısıyla ve zengin grafik ürün yelpazesıyla başarıya ulaşmış, örnek projelerden biridir.

#### 4.2.4. Kaposvar / Macaristan (2016)

Macaristan'ın güneybatısında yer alan, Somogy Eyaleti'nin başkenti Kaposvár, tarihi yapılara ve meydanlara sahip, küçük ve sevimli bir şehir olarak bilinmektedir. Kültürel aktiviteleri, gastronomisi, tarih kokan sokak manzaraları ile izleyicisinin dikkatini çeken Kaposvár şehri, 2016 yılında şehrin dünyaya açılan yüzü olan marka stratejisini geliştirmek için yola çıkmıştır. Şehre yeni bir soluk getirmeyi planlayan proje, şehrin kimliğini yansıtan görsel öğelerin yanı sıra şehir için önemli değerlerden biri olan Macar ressamlarından Kaposvár doğumlu ressam József Rippl-Rónai'ye odaklanan yapısı ile de emsallerinden farklılaşan ve başarıya ulaşan örneklerden olmayı başarmıştır (<https://bit.ly/3FwgUyQ>).

İlk olarak, kent kimliğini oluşturan önemli noktaların sıralanmasını, bu önemli noktaların ve şehrin sahip olduğu yapıları çevrenin görsel olarak iletilmesini temel alan yaklaşım, hazırlanan logo tasarımında varlığını güçlü bir şekilde hissettirmektedir. Şehrin ana meydanının ve bu meydana yer alan özgün yapıların tasvir edilmesi yoluyla tasarlanan 'K' harfi, logonun ana karakterini oluştururken, aynı zamanda bu özellikleri ile de kentin yapıları çevresini ve kimliğini temsil eden bir gösterge olarak süreçte yer almaktadır (Görsel 109).



**Görsel 109.** Kaposvar kenti logo tasarımı ve kullanım şekillerinden görüntüler (World Brand Design Society, 2019), (<https://bit.ly/33WoeWF>).

Kenti temsil etmesi için oluşturulan yeni logo tasarımını (Görsel 109) daha anlaşılır ve anlamlı kılmak adına açık ya da gizli bir şekilde kullanılan gösterenin ve gösterilenlerin nasıl, neden ve ne şekilde oluşturulduğunu incelemekte yarar vardır (Tablo 4).

		<b>Gösterilen</b>	
<b>Gösterge</b>	<b>Gösteren</b>	<b>Düz Anlam</b>	<b>Yan Anlam</b>
Kaposvar kentinin görsel kimliğini oluşturan logo tasarımı	'K' harfi	"K" sesi	Kaposvar kentinin baş harfi
	Kent meydanı imgesi	Kentin bir parçası olan meydanın çizgiler yardımıyla görsel sunumu	Birleştirici, bütünleştirici, buluşma ve bağlantı noktası, hedef
	Mimari yapılar	Kentte yer alan ve kente özgü olan bazı mimari yapılar	Aidiyet, kent düzeni ve silüeti, sembol yapılar, kentte hakim olan mimari biçem

**Tablo 4.** Gösterge, gösteren ve gösterilen ilişkisi bağlamında Kaposvar şehri için tasarlanmış logo tasarımı incelemesi çizeneği.

Semantik açıdan incelendiğinde, göstergede kullanılan 'K' harfi, Kaposvar kentine ait mimari ve sembolik yapılar, ve kent meydanını temsilen yansıtılan çizgisel öğeler ile tasarlanan yeni görsel kimliğin Kaposvar kentini temsil ettiği söylenebilir. Ayrıntılı ve çok parçalı yapısına rağmen açık bir anlatımın benimsendiği göstergede kullanılan her bir öğe ile de kentten izler imlenmektedir. Bu özelliği sayesinde göstergede kente özgülük ve aidiyet hissedilmekle birlikte ayrıca kentin birleştirici, bütünleştirici yapısı da vurgulanmaktadır.

Sentaktik açıdan ele alındığında, göstergeyi oluşturan öğelerin kendi içlerinde tutarlı ve uyumlu şekilde düzenlendiği söylenebilir. Kentin silüetini oluşturan mimari yapılarında yön farklılıkları kullanılarak oluşturulan K harfi, varlığı ile hem kentte hem de göstergede birleştirici rol üstlenen meydan imgesi yardımıyla gerçek biçimine kavuşturulmuştur.

Hedef kitle üzerinde amaçlanan algıyı ve etkiyi oluşturma özelliğine sahip olma durumunu inceleyen pragmatik açıdan irdelendiğinde ise, tasarlanan göstergenin özellikle kent paydaşlarının kolaylıkla algılayabilecekleri nitelikte olduğu düşünülmektedir. Kendine özgü

niteliklere sahip yapısı ile tasarlanan bu gösterge, özgün bir estetik anlayışın hakim olduğu başarılı uygulamalar arasındaki yerini almaktadır.

Grafik tasarım ilke ve öğeleri bağlamında incelendiğinde ise kentin fiziki yapısından hareketle şekillenen görsel kimlik, köklü bir geçmişe sahip kentin zarafetini yansıtacak, klasik görünümlü, serifli bir yazı karakteri olan ITC Garamond ve oldukça hareketli ve genç bir ruhu yansıtabilmek amacıyla da modern görünümlü, grotesk ve sans serif (serifsiz) bir yazı karakteri olan MB Empire ile desteklenmektedir (Kovács, 2020, s. 73-74) (Görsel 110).



**Görsel 110.** Kaposvar kenti görsel kimliğinde kullanılan yazı karakterlerinden ve renk paletinden görüntüler (World Brand Design Society, 2019), (<https://bit.ly/33WoeWF>).

Görsel kimliğe eşlik eden ve ona hayat veren renk paletinde ise yine temsil ettiği kent olan Kaposvár'ın ve onun değerlerinin izleri görülmektedir. Tasarımlarda kullanılan krom sarı, ünlü Macar ressam József Rippl-Rónai'nin eserlerine atıfta bulunurken, ikinci bir renk olan lacivert ise, Kapos Nehri'ni temsilen kullanılmaktadır (Görsel 110).

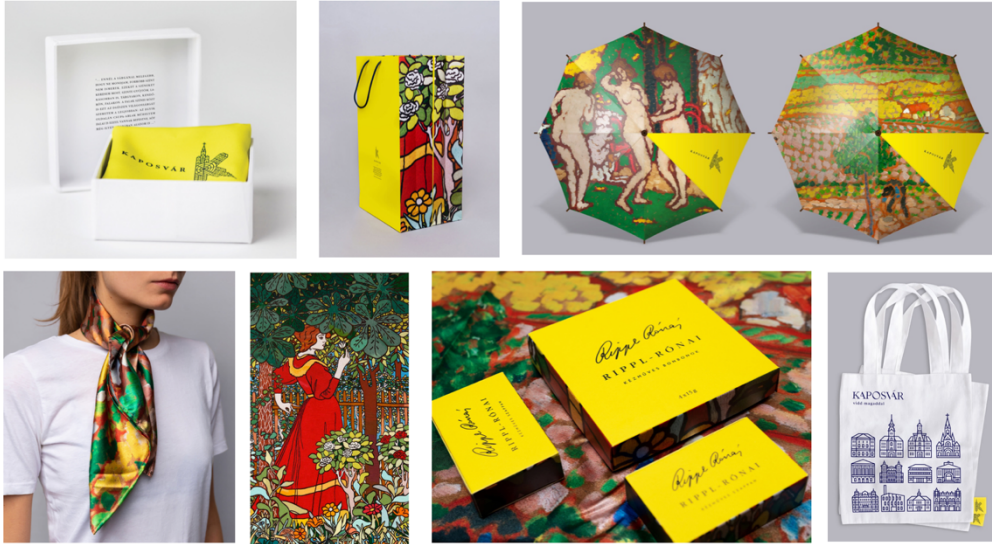
Gerek benimsenen tasarım fikri ve üslubu, gerek kullanılan renk ve tipografik öğeler yardımıyla kent kimliğini yansıtmayı amaçlayan tasarım süreci, bu amaç doğrultusunda hareket eden birden fazla ürünün yardımıyla zenginleştirilmiştir. Bunlardan birini, geleneksel müze ve galeri anlayışından sıyrılıp halkını her gün József Rippl-Rónai sergisi izlemeye davet eden afiş ve billboard tasarımları oluşturmaktadır (Görsel 111). Şehre giden ana yollar boyunca 20 adet reklam panosu üzerinde ressamın eserleri ile birlikte kentin yeni tasarlanan logosunun eşlik ettiği bu tasarımlar, reklam panolarında gösterime giren tematik açık hava sergisi olma özelliği taşımaktadır.



**Görsel 111.** Kaposvar kenti görsel kimliğinin bir parçası olan billboard tasarımlarından görüntüler (World Brand Design Society, 2019), (<https://bit.ly/33WoeWF>).

Beklenenden farklı bir şekilde izleyicisiyle buluşan bu serginin, ayrıca sergi konseptine uygun bir şekilde özel tasarlanan promosyon ürünlerle de desteklendiği görülmektedir (Görsel 112). Kent kimliğinin bir parçası olan ressamı ve eserlerini onurlandırırken aynı zamanda güçlü bir marka stratejisinin desteklendiğinin kanıtı niteliğindeki bu durum, Kaposvár kent markalaşması üzerine yazdığı makalesinde Kristóf Kovács (2020, s. 76) tarafından şu şekilde açıklanmaktadır:

Kampanyanın kavramsal niteliğini artıran hediyeelik eşyalar, serginin görsel diline uygun olarak üretildi. Bir müze dükkanında hediyeelik eşya satın almanın geleneksel yolunun aksine, Rippl-Rónai hatıraları, Kaposvár'daki Rippl-Rónai Festivali sırasında bir sokak satıcısı tarafından dağıtıldı. Bu açık hava sergi konsepti, güçlü bir Rippl-Rónai markasının yaratılmasındaki ilk kilometre taşıydı (Kovács, 2020, s. 76).



**Görsel 112.** Kaposvar kenti görsel kimliğinin bir parçası olan promosyon ürün tasarımlarından görüntüler (Kissmiklos, 2016), (<https://bit.ly/3yIpex2>).

Kentin kendine özgü yapısından ve değerlerinden beslenerek oluşturulan güçlü marka stratejisi, bir kentte kullanıcıyı karşılayacak çok çeşitli grafik ürünlerle desteklenmektedir. Bunlardan biri olan bilgilendirme ve yönlendirme grafikleri, bünyesinde barındırdığı piktogram dizgeleri, haritalar, tabela ve işaretleme sistemleri, bilgilendirme panoları vb. ürünler yardımıyla süreçte etkin bir şekilde rol oynamaktadır.

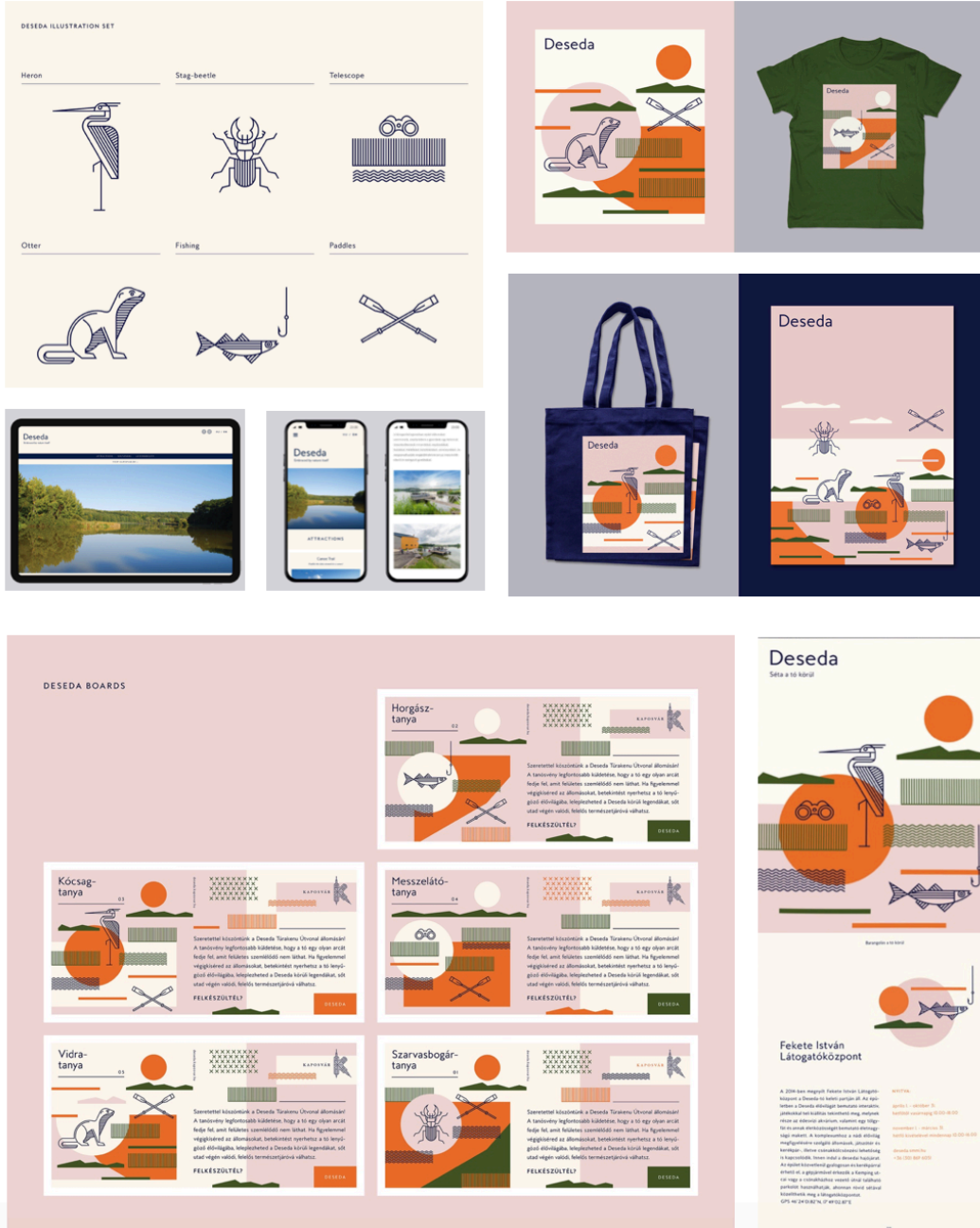
Yukarıda sayılan ürünlerin kent kimliği ile uyumlu bir şekilde nasıl tasarlanabileceğinin başarılı örneklerinden biri olan Kaposvar kenti ve onun marka stratejisinin bir parçası olan bilgilendirme ve yönlendirme grafikleri açısından da ayrıca incelenmesinde yarar olacağı düşünülmektedir.

Bu bakımdan incelendiğinde, kent logosunun benimsediği çizgisel üsluptan hareketle oluşturulduğu gözlemlenen piktogram dizgesi, benimsenen bu düşünce yapısı ve uygulanış biçimiyle logonun ve görsel kimliğin en büyük destekçisidir. Gerek piktogramlarda kullanılan çizgi kalınlıklarındaki benzerlik gerekse de bilgilendirme ve yönlendirme grafiklerinde kullanılan yazı karakteri, renk, biçim vb. açıdan gözlemlenen benzerlikler, logo ve bilgilendirme-yönlendirme grafiklerinin birbirleri ile uyum ve bütünlük içinde hareket ettiklerinin göstergesidir (Görsel 113).



**Görsel 113.** Kaposvar kenti genelinde kullanılan piktogram dizgesi, bilgilendirme ve yönlendirme grafiklerinden görüntüler (World Brand Design Society, 2019), (<https://bit.ly/33WoeWF>).

Tasarım genelinde benimsenen uyum ve bütünlüğün bir diğer gösterim şekli, kentin önemli bir değeri olan Desada Gölü için tasarlanan bilgilendirme ve yönlendirme grafikleri oluşturmaktadır. Bu alan için tasarlanan grafik ürünler, hem kendi içindeki uyumu hem de kent için tasarlanan kimlik ile uyumu açısından bütünlük arz eden tasarımlar olarak dikkat çekmektedir (Görsel 114).



**Görsel 114.** Kaposvár kentinde yer alan Desada Gölü için piktogram dizgesinden, bilgilendirme ve yönlendirme grafiklerinden görüntüler (World Brand Design Society, 2019), (<https://bit.ly/3JcD8s5>).

Genel anlamda incelendiğinde, kent genelinde uygulanan grafik ürünlerin (kurumsal kimlik ve afiş tasarımları, ürün ve ambalaj tasarımları, mekan tasarımı, bilgilendirme ve yönlendirme grafikleri vb. gibi) her birinin bir diğerinden esintiler taşıyan yapısı, bu ürünlerin aynı amaç uğruna güçlerini birleştirdiklerinin ve birlik içinde hareket ettiklerinin kanıtı niteliğindedir. Bu durum aynı zamanda güçlü bir kimlik vurgusunun ve başarıyla sonuçlanan tasarım sürecinin gerekçesidir.

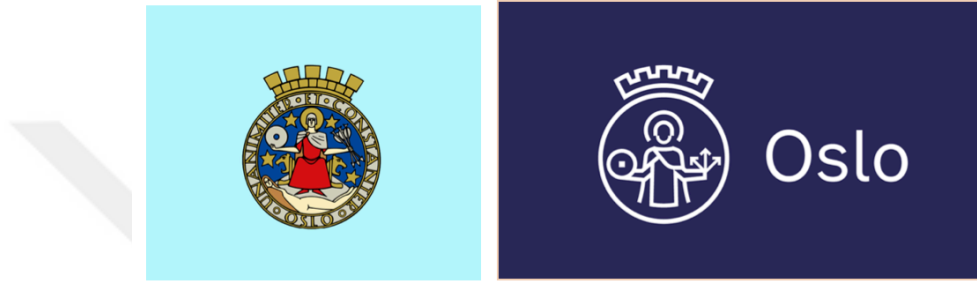
Bu bakımdan incelendiğinde, irdelenen bu örnek, kentin yerel ürünlerini, kişilerini, yapılarını ve değerlerini vurgulayan yapısıyla diğer kentlere nazaran farklılığını ortaya koymaktadır. Bu bağlamda, kentin kimliğini oluşturan her bir elemanın izlerini taşıyan ve bu amaç doğrultusunda planlanan süreç, oldukça çeşitli, zengin içerikli ve birden fazla alana hizmet eden ürünlerle sonuçlandırılmaktadır. Kurumsal kimlik ve logo tasarımından, ürün ve mekan tasarımına, bilgilendirme ve yönlendirme grafiklerinden, ambalaj tasarımlarına kadar birçok alanda hayat bulan bu ürünlerin, kendi üstlendikleri görevlerin haricinde, oluşumlarına yön veren bu strateji sayesinde kentin kimliğini yansıtmaya, destekleme, güçlendirme ve pekiştirme sorumluluğunu da üstlendikleri ve üstlenebilecekleri söylenebilmektedir.

#### **4.2.5. Oslo / Norveç (2015)**

Norveç'in başkenti Oslo, köklü tarihi geçmişi ve buna karşın modern hizmet anlayışı ile varlığını sürdüren şehirlerden biridir. Son yıllarda şehrin genelinde kullanılan çok sayıda ve çeşitlilikte logo kullanımı sorununun, özellikle kentin görsel kimliğinde karışıklık yaratarak görsel kirliliğe yol açtığı belirlenmiştir. Bu sorundan hareketle oluşturulması planlanan yeni bir marka stratejisinde Oslo vatandaşları ve hükümetini tek çatı altında toplayabilme endişesi süreçte önemli rol oynamaktadır.

Ortaya çıkan bu önemli sorunu giderme görevini üstlenen tasarım ekibi (Creuna Norveç), Oslo kentini bütün olarak temsil edebilecek tek bir logo üzerinde çalışma fikriyle yola çıkmışlardır. Ayrıca oluşturulacak yeni görsel kimliğin, şehrin genelinde tüm birimler tarafınca kullanılabilir kadar basit, esnek ve etkili bir şekilde tasarlanması gerektiği üzerinde durmuşlardır (Wong, 2019, s. 2).

Bütün bu özellikler dikkate alınarak tasarlanan yeni logo ve görsel kimliğin baş kahramanını, Oslo'nun 1924'te kullanılmaya başlanan şehir mühründe de yer alan Saint Hallvard'ın sembolik temsili oluşturmaktadır (<https://bit.ly/32xNO3s>) (Görsel 115). Orta Çağlardan beri varlığını sürdüren bu şehir mührünün basitleştirilmiş ve modernize edilmiş halinin yansıtıldığı logo, aynı zamanda eskiden beri süregelen ikonik hikaye anlatımını da günümüze kadar taşıma görevi üstlenmektedir. Bu sayede eski ile yeni arasındaki bağlantıyı korumayı amaçlayan yeni logonun köklerinden güç alarak, sağlam temellere oturtulması hedeflenmektedir.



**Görsel 115.** Oslo kenti şehir mührü (solda) ve bu mühründen hareketle oluşturulan yeni logo tasarımından (sağda) görüntüler (Creuna Norway, 2015), (<https://bit.ly/32ztXAN>).

Kent mühründen hareketle oluşturulan ve hikâyeci anlatımın egemen olduğu bir anlayışla şekillendirilen görsel kimlikte başat öge olan logonun (Görsel 115) anlamlandırılması amacıyla öncelikle gösteren ve gösterilen ilişkisi açısından irdelenmesinde yarar vardır (Tablo 5).

		<b>Gösterilen</b>	
<b>Gösterge</b>	<b>Gösteren</b>	<b>Düz Anlam</b>	<b>Yan Anlam</b>
Oslo kentinin görsel kimliğini oluşturan logo tasarımı	Saint Hallvard figürü	Oslo kentinin koruyucu azizi	Koruyucu, kutsal, savaşçı
	Figürü çevreleyen daire	Oslo kentini temsil eden 'O' harfi	Süreklilik, sonsuzluk, hareket, devinim
	Sur imgesi	Kaleyi temsil eden yapı	Korunma, savunma, güç, sağlamlık

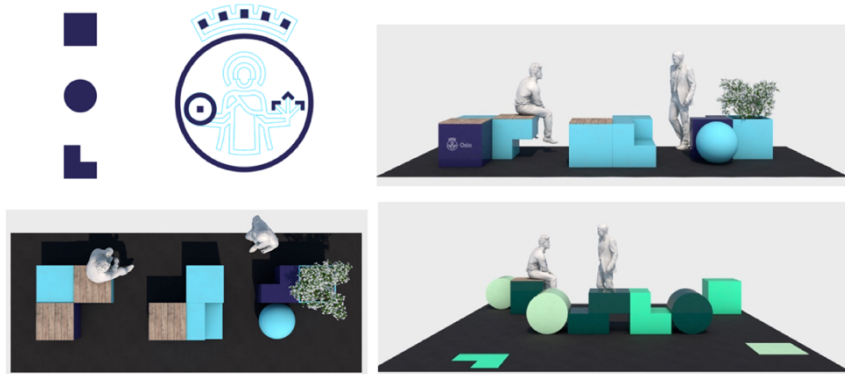
**Tablo 5.** Gösterge, gösteren ve gösterilen ilişkisi bağlamında Oslo şehri için tasarlanmış logo tasarımı incelemesi çizeneği.

Göstergeyi oluşturan imgeler semantik açıdan incelendiğinde, gerek soyut, yalın ve açık bir şekilde ve çizgiler yardımıyla oluşturulan figür ile, gerek onu çevreleyen ve kentin adını temsil eden daire ile, gerekse kullanılan sur imgesi ile kentin korunma ve savunma özellikleri, sürekliliği ve devingen yapısı yansıtılırken ayrıca gücü, sonsuzluğu, kutsallığı ve sağlamlığı vurgulanmaktadır.

Sentaktik açıdan irdelendiğinde, hikaye anlatımına olanak tanıyan kutsal figürün geometrik biçimler yardımıyla soyutlanarak ve basitleştirilerek oluşturulması, kullanılan diğer imgelerin ve yazı karakterinin de bu temelle şekillenmesi, gösterge genelinde tutarlı, düzenli ve uyumlu bir yaklaşımın benimsendiğinin göstergesidir.

Pragmatik açıdan ele alındığında ise, kent tarihi içinde önemli bir yer sahip olan kent armasının güncel bir yorumu olan göstergenin kent içindeki tanınırlığı göz önünde bulundurulduğunda, kentliler ve kent ile ilgili bilgi sahibi olanlar tarafından rahatça algılanabilen ve anlamlandırılabilen bir özelliğe sahip olduğu söylenmektedir. Zamanın gerisinde kalmış, oldukça detaylı ve karmaşık bir armayı, çağcıl bir yaklaşımla, yalın ve basit bir şekilde çözümleyen gösterge, bu yönde ilerleyişini sürdüren yaklaşımlara örnek oluşturmaktadır. Ayrıca grafik tasarım ilke ve öğeleri temelinde ve bilgilendirme ve yönlendirme grafikleri açısından çok çeşitte ve farklı boyutlarda ürünlere uygulandığı gözlemlenen göstergenin, bu özelliği ile de alanda varlığını sürdürdüğü söylenebilir.

Oslo kentinin sokaklarından ve mimari detaylarından ilham alan yapısıyla ve yeni logoyu oluşturan geometrik şekillerden hareketle oldukça esnek ve dinamik bir kent mobilyası sistemi tasarlanmaktadır. Bu dinamik şekiller aynı zamanda, geometrik yapısı itibarıyla 'Oslo' kelimesinin yazılmasına da olanak tanımaktadır (Görsel 116).



**Görsel 116.** Oslo kenti logosundan hareketle oluşturulan oturma grubu tasarımından bir görüntü (Creuna Norway, 2015), (<https://bit.ly/32ztXAN>).

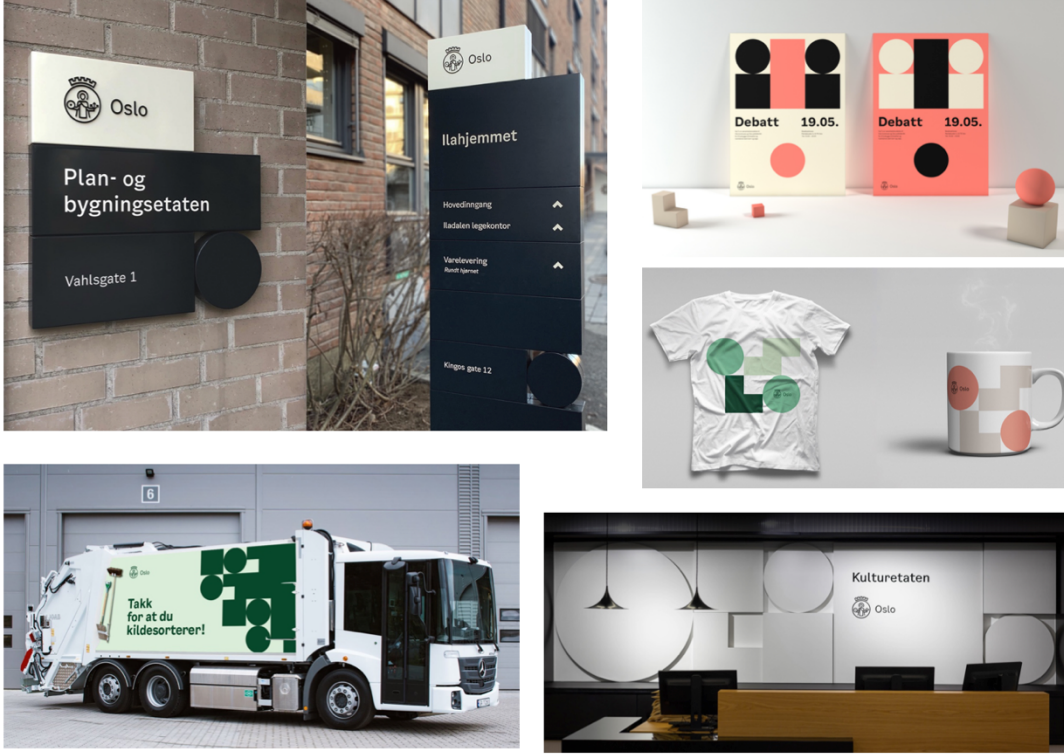
Mantığı başarılı bir şekilde oturtulan bu sistem, ayrıca, kent genelinde varlığını sürdürecektasarımlar için grid sistemi oluşturarak, tasarımların şekillenmesinde ve düzenlenmesinde de etkin bir şekilde rol almaktadır (Görsel 117).



**Görsel 117.** Oslo kenti logosundan hareketle oluşturulan sayfa düzenleme seçeneklerinden görüntüler (Creuna Norway, 2015), (<https://bit.ly/32ztXAN>).

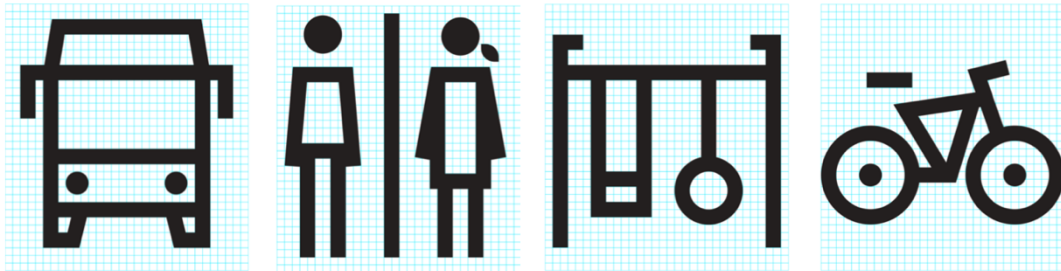
Bu düzenleme sisteminin süreçte ‘Oslo Dijital Tasarım Asistanı’ olarak da görev alması planlanmıştır (Görsel 117). Temelinde yukarıda bahsedilen geometrik şekillerin rol oynadığı şablonların yardımıyla kullanıcıya birbirinden farklı ve oldukça zengin tasarım düzeni ve seçeneği sunan bu sistem, kent genelindeki grafik tasarım üslubunu da büyük ölçüde şekillendirmektedir. Bu sayede, kentin kamusal alanlarında aynı dili konuşan, başarılı tasarım ürünlerinin varlığından söz edebilmek mümkün olmaktadır.

Bu düzenleme sistemi sadece dijital ortamlarla sınırlı kalmayıp, bilgilendirme ve yönlendirme panolarından iç mekan tasarımlarına, ürün tasarımlarından araç giydirmelere kadar somut ve farklı şekillerde izleyicisini karşılamaktadır (Görsel 118).

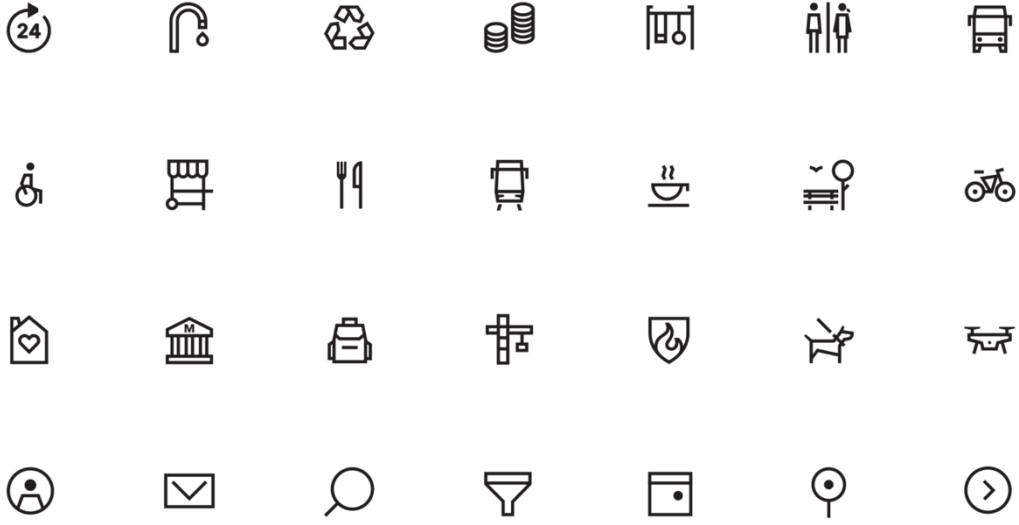


**Görsel 118.** Oslo kenti logosundan hareketle oluşturulan tasarım ürünlerinden görüntüler (Creuna Norway, 2015), (<https://bit.ly/32ztXAN>).

Bilgilendirme ve yönlendirme grafiklerinin vazgeçilmez bir parçası olan piktogram dizgesinde, logoda kullanılan çizgi kalınlıkları ve geometrik biçimlerden hareketle bütüncül bir yaklaşım benimsendiği gözlemlenmektedir (Görsel 119-120).



**Görsel 119.** Oslo kentinde kullanılan piktogram tasarımlarından görüntüler (Creuna Norway, 2015), (<https://bit.ly/32ztXAN>).



**Görsel 120.** Oslo kentinde kullanılan piktogram dizgesinden bir görüntü (Creuna Norway, 2015), (<https://bit.ly/32ztXAN>).

Kente uygulanmak üzere belirlenen temel ihtiyaçlar doğrultusunda hazırlanmış olan piktogram dizgesinin yanı sıra, ayrıca kentin kimliğini yansıtan renk paletinden hareketle, çeşitli durumlarda ve ortamlarda kullanılmak üzere illüstratif bir yaklaşımınla tasarlanan piktogramların da kullanımı dikkat çekmektedir (Görsel 121).



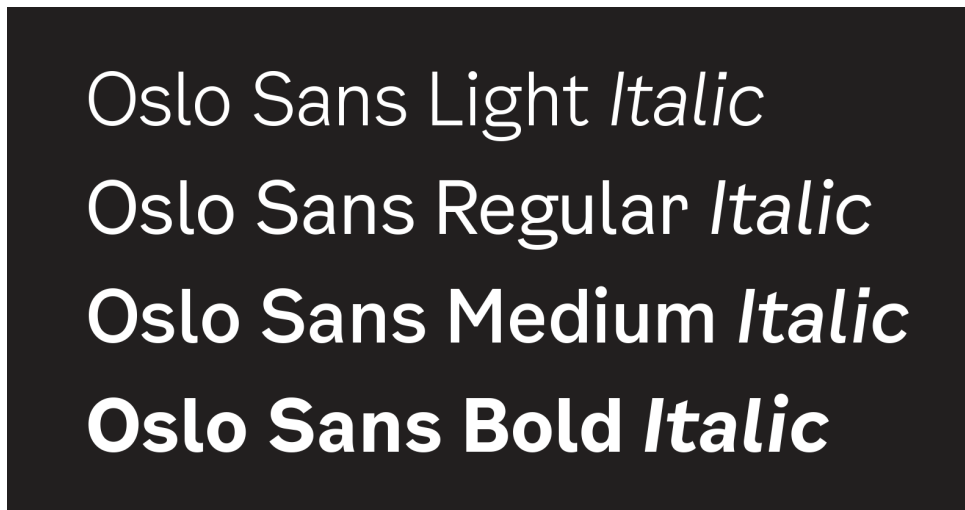
**Görsel 121.** Oslo kentinde kullanılan piktogram dizgesinden bir görüntü (Creuna Norway, 2015), (<https://bit.ly/32ztXAN>).

Kente özgü manzaralar yoluyla izleyicisini karşılayan ve kentle bütünleşmiş olan pastel renkler, görsel kimlikte ve tüm tasarım ürünlerinde renk paleti olarak tercih edilmiştir (Görsel 122).



**Görsel 122.** Oslo kenti görsel kimliğinde kullanılan renk paletinden bir görüntü (Creuna Norway, 2015), (<https://bit.ly/32ztXAN>).

Kent genelinde hakim olan yazı karakteri içinse, eskiden beri varlığını sürdüren, kent sokaklarının dili olma görevi üstlenen sokak tabelalarından ilham alan ve kentin ismini yaşatan yeni ve özel bir yazı karakteri olan ‘Oslo Sans’ tercih edilmektedir (Görsel 123).



**Görsel 123.** Oslo kenti görsel kimliğinde ve tasarım ürünlerinde kullanılan yazı karakterinden bir görüntü (Creuna Norway, 2015), (<https://bit.ly/32ztXAN>).

Hareket temasından yola çıkılan görsel kimlik tasarımında, logodan, dijital tasarım asistanına, piktogram ve bilgilendirme ve yönlendirme grafiklerinden, kent mobilyalarına kadar tüm ürünlerde bu temanın varlığından söz edebilmek mümkündür. Tasarımların grid sistemindeki ve sayfa düzenleme seçeneği sunmasındaki çeşitlilikten, kent mobilyalarının isteğe bağlı olarak esnek tasarım seçenekleri sunmasına kadar tüm durumlar, tasarım sürecinde hareket temasının hakimiyetini kanıtlar niteliktedir.

#### 4.2.6. Porto / Portekiz (2014)

Dar sokakları, Arnavut kaldırımları, tarihi tramvayları, ticaret meydanı, kafe ve restoranları ile ünlü, bir denizciler ve liman kenti olan Porto, tarih boyunca denizin kaderini belirlediği şehir olarak varlığını sürdürmektedir. Sahip olduğu değerlerin farkında olarak ilerleyişini sürdüren kentte, halen zengin tarihinin kokusunu soluyabilmek mümkündür.

2014 yılında yenilenen yüzüyle izleyici karşısına çıkmadan önce Portekiz caddelerinde yaygın olarak karşılaşılan kent içi yönlendirme tabelalarında, özellikle renk kullanımı bakımından, ülke kimliğini ve kültürünü yansıtan kırmızı ve yeşil renklerin tercih edildiği gözlenmektedir (Görsel 124). Kent genelinde kullanılan bilgilendirme ve yönlendirme grafiklerinin bazılarında kentin renkli kişiliğini yansıtan bir üslubun benimsendiği söylenirken, bazılarında ise görsel birliğin ve devamlılığın göz ardı edildiği gözlemlenmektedir (Fişenk, 2012, s. 185-191) (Görsel 125).



**Görsel 124.** Portekiz'in eski yönlendirme tabelalarından bir görüntü (Fişenk, 2012, s. 186-187), (<https://bit.ly/3GJRC2f>).



**Görsel 125.** Portekiz'in eski yönlendirme tabelalarından görüntüler (Fişenk, 2012, s. 187-191), (<https://bit.ly/3k1XE6F>).

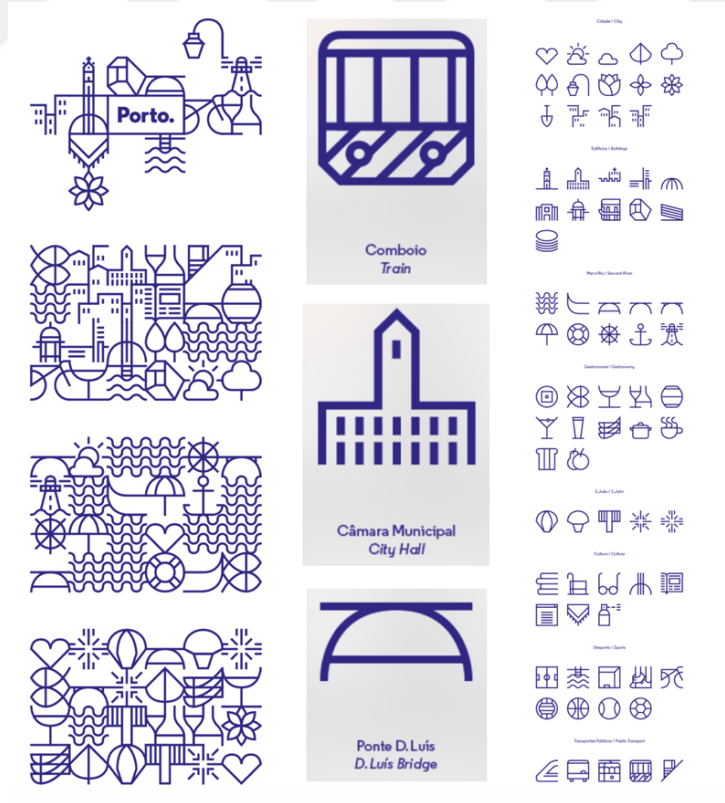
Kullanılan yazı karakterleri, benimsenen renk anlayışı, tercih edilen malzeme gibi açılardan incelendiğinde farklılıkların göze çarptığı tabelaların kent genelinde aynı dili konuşabilmesi, görsel bütünlüğü sağlayabilmesi, bu sayede kimliğine destek olabilmesi için yeniden tasarlanmasına ihtiyaç duyulmuştur.

Her sokağı başka bir hikaye anlatan şehir, yalın ve geometrikten, daha karmaşık ve açıklayıcı desenlere kadar çok çeşitli renkli çizimlere ve çinilere ev sahipliği yapmasına rağmen, dört bir tarafta izleyiciyi karşılayan mavi fayanslar, şehrin yeni markasının ve görsel kimliğinin oluşturulmasında ilham kaynağı olmuştur (Görsel 126). Bu kararda, mavi fayansların, simge yapılar hakkında bilgiler vermesinin, hikayeler anlatmasının, kısaca şehrin tarihini ve ruhunu yansıtmasının etkili olduğu söylenmektedir.



**Görsel 126.** Porto kenti görsel kimliğine ilham kaynağı olan fayanslardan görüntüler (Studio Eduardo Aires, 2014), (<https://bit.ly/3yVAFHf>).

Şehre, kamuya açık sanat galerisi olma özelliği kazandıran, genellikle mavi ve beyaz renklerin hakim olduğu bu fayanslar, şehre, doğasına, insanına yönelik durumları özetleyen sembollere dönüşerek yine şehre ve insana hizmet eden sadık elemanlar haline gelmişlerdir. Her biri kendi kendini ifade edebilme özgürlüğüne sahip olan bu semboller, bir arada kullanıldıklarında ise şehrin hiç bitmeyen karmaşıklığına karşılık gelen, her yönüyle şehrin temsilcisi olan bir görsel kod niteliği taşımaktadır (Görsel 127).



**Görsel 127.** Porto kenti görsel kimliğinin parçaları olan sembollerden görüntüler (Studio Eduardo Aires, 2014), (<https://bit.ly/3JkI9yS>).

Bu kadar çok ve çeşitli içeriği bünyesinde taşıyan bir şehrin, sadece bir veya birkaç simgeyle ve belirli fiziksel sınırlar çerçevesinde temsil edilemeyeceğini düşünen tasarım ekibi, her bir değeri ayrı ayrı vurgulayarak şehre olan minnet borçlarını ödemeyi planlamışlardır.

Kentin kimliğini yansıtan ve yaşam ile bu kadar iç içe olan simgelerin, yine yaşam belirtilerine uygun, nefes alan, canlı ve hareketli bir görsel kimlikle yansıtılması beklenmektedir. Bu beklenti, 'Porto' yazısı yanında açılan bir pencerede yetmişten fazla geometrik simgenin birbiri ardına akan hareketli yapısıyla hayat bulmuştur (Görsel 128). Bu sayede şehir hakkında anlatacağı her şeyi görsel olarak sunan ekip, *sözün bittiği yer* olarak ifade ettiği Porto'ya son noktayı koymaktadır (Porto.).



**Görsel 128.** Porto kenti için tasarlanan hareketli logodan görüntüler (Studio Eduardo Aires, 2014), (<https://bit.ly/3JkI9yS>).

Hazırlanan görsel kimlik ve bu kimliği oluşturan semboller yardımıyla hazırlanan afişler, şehir genelinde izleyiciye sunularak oluşturulan yeni görsel kimliğin benimsetilmesi sağlanmıştır. Ayrıca afişlerde uygulanan düzenleme mantığı, metro gibi ulaşım araçları üzerinde, bina korkulukları gibi halkın kullanıma açık alanlarda uygulanarak tasarımın kalıcılığı sağlanmıştır (Görsel 129).



**Görsel 129.** Porto kenti için tasarlanan görsel kimlikten ve grafik ürünlerden görüntüler (Studio Eduardo Aires, 2014), (<https://bit.ly/3JkI9yS>).

Bu incelemelerin yanı sıra kentin halk ile buluşan yeni yüzü olarak tasarlanan yeni Porto logosunun (Görsel 128), görünen ve doğrudan anlatımına ek olarak gizli kalmış ve dolaylı yoldan anlatılmak istenenlerin de açığa çıkarıldığı göstergebilimsel çözümlemesi Tablo 6'da şu şekilde özetlenmektedir:

		<b>Gösterilen</b>	
<b>Gösterge</b>	<b>Gösteren</b>	<b>Düz Anlam</b>	<b>Yan Anlam</b>
Porto kentinin görsel kimliğini oluşturan logo tasarımı	Kent ismini çevreleyen ve vurgulayan bir çerçeve imgesi	“Porto” adı ve nokta imgesini keskin hatlara sahip olan çizgi ile çevreleyen, kent adını vurgulayan ve sınırlayan çerçeve	Alan belirleyici, yeni ve çok çeşitli düzenlemelere açılan bir pencere
	“Porto” yazısı	Kalın harf vurgusunun, yumuşak, yuvarlak ve serifsiz hatlara sahip yazı karakterinin tercih edildiği “Porto” kenti	Belirli bir alan sağlayan çerçeve içerisine yerleştirilen, kenti kalabalıktan uzaklaştıran ve kente vurgu yapan “Porto” sözcüğü
	Nokta imgesi	Cümle sonunda yer verilen noktalama işareti	‘Sözün bittiği yer’, son nokta, tamamlanmışlık, yeniliklerin ve yeni sözlerin habercisi
	Her biri kent ile ilgili bir özelliğe karşılık gelen simgeler dizisi	Kentin özelliklerine vurgu yapan, aynı çizgi kalınlıklarına sahip ve aynı dili konuşan simgeler bütünü	Çeşitlilik, zenginlik, çok bileşenli yapı, canlılık, hareketlilik

**Tablo 6.** Gösterge, gösteren ve gösterilen ilişkisi bağlamında Porto şehri için tasarlanmış logo tasarımı incelemesi çizeneği.

Kentin nitelik açısından olduğu kadar nicelik bakımından da zengin yapısı gereği, kenti yansıtmaya görevinin tek bir görsel imge yoluyla çözümlenemeyeceği gerçeği, yenilikçi ve çözüm odaklı tasarlanan yeni Porto logosunun doğmasındaki belirleyici etkindir. Hem kentin bu çeşitliliğini yansıtmamanın hem de bu çeşitlilik içerisinde kente vurgu yapmanın yolu olan çerçeve imgesi, yeni logonun temelini oluşturmaktadır. Bu özelliklere sahip kentler için yol gösterici ve başarılı örnekler arasındaki yerini alan Porto logosu semantik açıdan incelendiğinde, logonun temelini oluşturan çerçevenin, hem kent adına vurgu yapmak, hem

de kenti temsil etmek üzere tasarlanmış simgeler dizisine alan açmak ve bunların sınırlarını belirlemek üzere tercih edildiği söylenebilir. Ayrıca kalın harf vurgusu ile yazılan Porto yazısına eşlik eden nokta ise kente son noktayı koyarak ‘Sözün bittiği yer’ fikrinin görselleştirilmesini sağlamıştır.

Sentaktik açıdan irdelendiğinde; göstergiyi oluşturan tüm öğelerin birbirleri ile uyumlu ve bütünlük içerisinde tasarlandığı görülmektedir. Öncelikle Porto yazısı ve nokta göstergelerine vurgu yapılan logoda kullanılan öğeler belirli bir sıradüzen içerisinde yerleştirilmiştir. Ayrıca çizgiler yardımıyla oluşturulan çerçeve ve simge tasarımlarının ise aynı çizgi kalınlıkları kullanılarak tasarlanması, tasarım genelinde egemen olan bütünlüğün sağlanmasında rol aldıkları söylenmektedir.

Pragmatik açıdan incelendiğinde ise, oldukça kolay, basit ve anlaşılır şekilde görsel anlatımı tamamlanan logonun, kentin zengin özelliklerini ve yapısını yansıtmak üzere tasarlanmış simge tasarımları ve bu tasarımlara zemin oluşturmak üzere belirlenmiş çerçeve ile örnek oluşturacağı söylenmektedir.

Sonuç olarak incelemesi yapılan Porto kenti grafikleri, hikaye anlatan, hareketli, canlı kent kimliğinin, yine aynı derecede hareketli, canlı, yaşanmışlıklar içeren görsel kimlikle aktarılmasına başarılı bir örnek olarak ele alınmaktadır.

### **4.3. Türkiye’den Örnekler**

Bu bölüm, Türkiye’nin farklı bölgelerinden, birbirinden farklı ve özel kimlikleri sahip olan kentlerin, bu kimliklerini görsel iletişim ve grafik tasarım yoluyla nasıl ve ne derece aktarabildiklerini incelemek üzere oluşturulmaktadır. Türkiye’den seçilen örneklerin bazılarının sadece kent kimliği, marka kent kavramı ve görsel kimlik üzerine odaklandıkları, bazılarının ise yönlendirme grafikleri, tabelalar ve kente özel yazı karakteri tasarımı yoluyla sorunlara çözüm buldukları gözlemlenmektedir. Dolayısıyla bu bölümde yer alan örnekleri incelerken bu bakış açısıyla yaklaşmak yerinde olacaktır.

#### 4.3.1. İstanbul (2006)

Türkiye'nin nüfus bakımından en büyük şehri olan İstanbul, tarihe tanıklık eden birçok olaya sahne olmuş, başta konumu olmak üzere birçok özelliği bakımından hemen hemen her dönemde kritik öneme sahip ender şehirlere biridir.

İstanbul Büyükşehir Belediyesi önderliğinde başlatılan, 2006 yılında 'Kentsel Bildirişim Tasarımı' adı altında sonuçlandırılan projenin tasarım kolunu Bülent Erkmen ve Aykut Köksal üstlenmiştir. Kente özgü olarak tasarlanan ve bilgilendirme tasarımları sürecinde etkin bir şekilde kullanılan 'Kent' yazı karakteri ise Yetkin Başarır tarafından tasarlanmıştır (Boğ, 2019, s. 118) (Görsel 130).



**Görsel 130.** İstanbul için tasarlanan 'Kent' yazı karakterinden bir görüntü (Burak, 2018, s. 3), (<https://bit.ly/3z5TQXr>).

Tamamı büyük harflerden oluşan yazı karakteri, toplumun her kesiminden bireye hitap edecek şekilde fark edilebilir ve okunabilir özelliğe sahiptir. Ayrıca koyu kırmızı zemin üzerine yazılan büyük ve beyaz harfler ile sağlanan zıtlığın da bu fark edilebilirlik ve okunabilirlik üzerine katkısı büyüktür (Görsel 131).



**Görsel 131.** İstanbul için tasarlanan yönlendirme tabelalarından bir görüntü (<https://bit.ly/3PSnWUc>).

Eni sabit, yüksekliği ise değişken olarak sınırlandırılmış tabela sisteminde, uzun sokak isimleri iki satır şeklinde yazılmaktadır (Görsel 132). Bu sayede tabelaların üretiminde belirli bir standartlaşmaya giderken, aynı zamanda tasarımın görsel bütünlüğü de korunmuş olmaktadır (Burak, 2018, s. 4).



**Görsel 132.** İstanbul için tasarlanan yönlendirme tabelalarından bir görüntü (Boğ, 2019, s. 120).

Cadde ya da sokak ismi, kapı numarası, mahalle ve ilçe adının hiyerarşik bir düzende sıralandığı tabelalar, biri geniş, diğer ikisi dar olarak sınırlandırılmış bölümlere ayrılmaktadır. Öncelikle dikkat çekmesi düşünülen ve diğerlerine oranla daha çok ihtiyaç duyulan sokak veya cadde ismi ve kapı numaraları geniş bölümde istiflenirken, ilçe isimlerine yer verilen dar alanda, ilçelere göre farklı renk kodlarının zeminde uygulandığı bir anlayış benimsenmektedir. Son olarak, diğer dar ve beyaz zemin olarak tasarlanmış bölümde ise mahalle isimleri yer almaktadır. Ayrıca bu beyaz alan, renk kodlarının daha iyi algılanmasını sağlayarak, sokak ve ilçe ismini ayıran bir şerit görevi de üstlenmektedir (İnceoğlu, 2007, s. 2) (Görsel 132).

Tüm bildirişim sisteminde ortak zemin rengi olarak belirlen kırmızı için Pantone 1945 tonu seçilmiştir. İlçe adlarının yer aldığı bölümde kullanılan renk kodlarının seçiminde ise, birbirleriyle komşu olan ilçelerde farklı renk tonlarının kullanılması esas alınmıştır (Görsel 133).



**Görsel 133.** İstanbul için tasarlanan yönlendirme tabelalarında kullanılan renk kodlarından bir görüntü (Burak, 2018, s. 2), (<https://bit.ly/3GEL4Bh>).

Gerek yazı karakteri tasarımı gerek tasarımda benimsenen bilginin hiyerarşik olarak düzenlenme şekli, gerek kullanılan renk kodlaması sistemiyle diğer kentlere örnek olan İstanbul Bildirişim Tasarımı, başarıya ulaşmasının ödülü olarak çoğu kez kopyalandığı gözlemlenen bir sistemi oluşturmaktadır.

Türkiye'deki çoğu kentte benzerlerine rastlanan bu sistem, İstanbul'un kent kimliğini yansıtan bir öge iken ister istemez diğer kentlerde bilinçsizce kullanımı sonucu, bu kentleri kimliksizleşme sorunu ile karşı karşıya bırakan bir problemi beraberinde getirmiştir. Tektipleşmeye karşı bir çözüm hareketi olan her kentin kendine özgü kimliğini yansıtmaya çabası ve gerekliliğine aykırı bir durum oluşturan bu yöntem, maalesef ki ülke genelinde sıkça karşılaşılan bir sorun haline dönüşmüştür.

Kentlerin halihazırda var olan ve zorlu bir süreci içeren kimliğini aktarabilme çabası, bulunan bu basit yöntem yüzünden amacından uzaklaşmakta, tasarlanan ürünler de kentin bir parçası olmanın aksine taklit edilen kentin kimliğini desteklemektedir. Bu problemi çözmenin anahtarı ise yine kentin özünde saklıdır.

#### 4.3.2. İzmir (2012)

Türkiye'nin üç büyük şehrinden biri olan İzmir, tarihi, iklimi, doğal güzellikleri, kültürel zenginlikleri, vb. sıralanabilecek daha birçok özelliği ile adından sıklıkla bahsedilecek bir şehir olarak varlığı sürdürmektedir. Kendi özelliklerine ve değerlerine kıymet veren ve özen

gösteren her şehrin ihtiyaç duyduğu gibi İzmir de kendini görsel yollarla ifade edebilme gücüne sahip olma çabası ile yeni bir görsel kimlik projesine adım atmıştır. Tüm dünyaya ve halka açılan yüzünü yenileme kararıyla çıktığı yolda, İzmir Kalkınma Ajansı'ndan aldığı destekle ilerleyişini sürdüren İzmir, 2012 yılında yeni görsel kimliğine kavuşmuştur.

Yeni logo ve görsel kimliğin tasarımının altına imzasını atan Emrah Yücel, İzmir'in tarih boyunca ilklerin kenti olma özelliğinden yola çıkarak başlattıkları süreci 'İzmir Öncülerin Şehri (Frontier City of Turkey)' sloganı ile şekillendirdiklerini vurgulamaktadır (Gültekin, 2012, s. 1).

Birçok konuda yeniliklere öncülük etmesi bakımından kentin önemini vurgulayan bu sloganın, görsel kimliğe ve logoya eşlik etmesi yoluyla da tekrarı ve akılda kalıcılığı sağlanmaktadır (Görsel 134).



**Görsel 134.** İzmir için tasarlanan logo tasarımından bir görüntü (<https://bit.ly/3PUJM9J>).

Organik yapının modern bir el yazısı ile desteklendiği görsel kimlik tasarımı, nazar boncuğundan esinlenmiş bir ikon ve ona uygun tasarlanmış, rahat okunabilir bir yazı karakteri ile sonuçlandırılmıştır (<https://bit.ly/3PUJM9J>) (Görsel 134).

Özellikle baskı aşamasından geçen broşür, katalog ve kitapçık gibi metin ve gösterim harflerine gereksinim duyulan ürünlerde kullanılmak üzere ise üç ayrı yazı karakteri (Cantabile, Qurillian ve Trebuchet) belirlenmiştir. Bu sayede metin okunabilirliği, anlaşılabilirliği konusunda yaşanacak sorunların önüne geçilmektedir.

Denizden ve gökyüzünden aldığı mavi ve tonlarının güneşin sarısı ile desteklendiği renk paleti, aynı zamanda biçim olarak tercih edilen nazar boncuğu ikonu ile bütünleştirilmiştir. Her iki temsile de uyum sağlayan bu renk paleti, biçimin ve anlamın renk yardımıyla aktarılmasına başarılı bir örnek oluşturmaktadır.

Başta logo olmak üzere, yazı karakteri, renk, kurumsal kimlik tasarımı ürünleri, banner, bayrak, flama ve roll-up, yöresel ürün ve hediyelik eşya vb. tasarımlarla zenginleştirilen projede, ayrıca süreçte etkin bir şekilde kullanıldığı gözlemlenen kente özel fotoğrafların yer aldığı bir görsel havuzu oluşturulmuştur (Görsel 135).



**Görsel 135.** İzmir için tasarlanan görsel kimlik tasarımı ve uygulamalarından görüntüler (<https://bit.ly/3PUJM9J>).

Sürecin uygulama aşamasında karşılaşılabilecek problemleri gidermek amacıyla, logonun ve görsel kimlik tasarımının kullanım yerlerinin, şekillerinin ve yöntemlerinin çeşitli ürünler üzerinden detaylı bir şekilde örneklendirildiği görsel kimlik rehberi de tasarlanmıştır.

### 4.3.3. Gaziantep (2016)

Anadolu'nun ilk yerleşim yerlerinden biri olan Gaziantep, bulunduğu konumu sebebiyle farklı medeniyetlerin ve kültürlerin ortak yaşam alanı olarak zenginliklerin harmanlandığı kültür ve sanat merkezidir. Geçmişten günümüze kadar sahip olduğu zengin birikimi ile gelecekte de adından söz ettirmeyi amaçlayan Gaziantep, 2016 yılında tasarlanan oldukça kapsamlı bir marka kent projesi ile bu hedefini gerçekleştirmek üzere yola çıkmıştır.

I Mean It Creative Inc. sahibi Emrah Yücel ve ekibi tarafından tasarlanan projede, Gaziantep Valiliği, Gaziantep Büyükşehir Belediyesi başta olmak üzere Gaziantep'in önde gelen sanayici, iş insanları, yazarları ve ünlü isimlerinden oluşan bir grubun da sürecin sonuçlandırılmasında söz sahibi olduğu belirtilmektedir (<https://bit.ly/3ayyx6C>). İşbirliği ve ortak akıl ile şekillenen tasarımlarda, şehrin önemli değerlerine ve simgelerine vurgu yapılması ve bu sayede kentin ve kimliğinin desteklenmesi ve güçlendirilmesi planlanmıştır.

Hazırlanan proje kapsamında, kent logosu, ses logosu ve logo animasyonundan, yazı karakteri (font) tasarımına, kurumsal kimlik uygulamalarından, afiş ve broşür tasarımlarına, belgesel filmlerinden, web sitesi tasarımlarına kadar hem basılı hem dijital medyaya hakim, çok bileşenli ve çok yönlü bir tasarım anlayışı benimsenmiştir (Görsel 136).



**Görsel 136.** Gaziantep için tasarlanan görsel kimlik tasarımı ve uygulamalarından görüntüler (<https://bit.ly/3PNDhFH>).

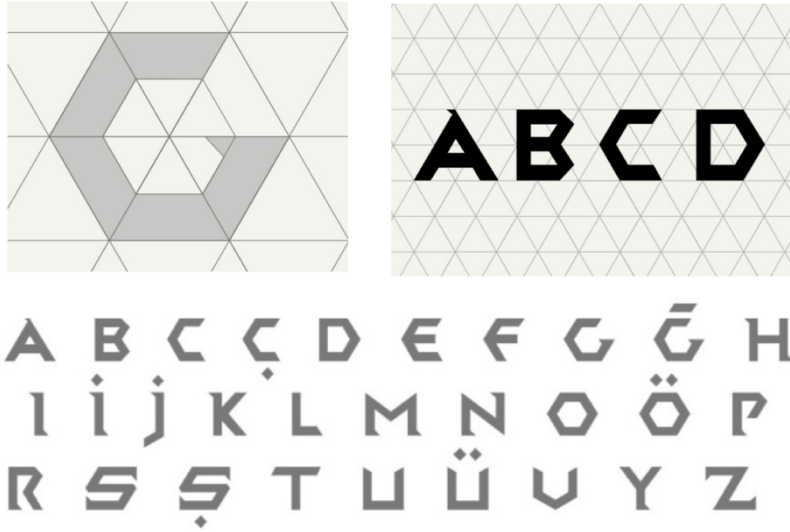
'G' harfinin tipografik bir yorumu olarak tasarlanan Gaziantep logosu, geometrik poligonal yapısıyla ve kentin değerlerinin ve simgelerinin sunumuna olanak tanıyan düzenleme biçimiyle kent kimliğinin yansıtılmasında karşılaşılabilecek sorunlara çözüm üretmektedir (<https://bit.ly/3x3ZU0Z>).

Özellikle logoların tasarımında farklı yerlerde farklı tasarımlar için kullanılagelen poligonal yaklaşım kullanımı nedeniyle özgünlüğü tartışılabilir olan bu projede; bakır işleme, taş ustalığı, el işi dokumacılığı vb. gibi kentin geleneksel el sanatlarından ilham alınarak kaybolmaya yüz tutmuş değerlere yöneltmelerde bulunmaktadır (Görsel 137).



**Görsel 137.** Gaziantep için tasarlanan logo tasarımından bir görüntü (Gaziantep Belediyesi web sitesi, 2022).

Logo ile aynı grid sistemine bağlı kalarak tasarlanan yazı karakteri (font) ise, kimliğin bütüncül bir bakış açısı çerçevesinde sunulmasını sağlamaktadır (Görüntü 138).



**Görsel 138.** Gaziantep için tasarlanan font tasarımından bir görüntü (<https://bit.ly/3PNDhFH>).

Kullanıldığı alana göre renk kodları belirlenen logo, ayrıca her bir alana özel tasarlanan ikonlar için taşıyıcı görev üstlenmektedir (Görüntü 139). Ancak logodan ayrı olarak, bu ikonların tasarımında farklı bir grafiksel anlatım dilinin benimsendiği gözden kaçmamaktadır.



**Görsel 139.** Gaziantep için tasarlanan ikonlar ve bu ikonların logo ile birlikte kullanım şekillerinden görüntüler (<https://bit.ly/3PNDhFH>).

Her bir parçasında Gaziantep'in gelenek, görenek ve kültürü yansıtılmaya çalışılan bu proje, bir kente özgü değerlerin ve simgelerin birbirleriyle bütünlük içerisinde nasıl sunulabileceği konusunda örnek teşkil etmekte ve ayrıca kentin kimliğinin aktarılabilmesinde, tanınırlığının artmasında ve diğerlerinden farklılaşmasının sağlanabilmesinde tasarımın rolüne dikkat çekmektedir.

## 5. BÖLÜM: KENT KİMLİĞİ BAĞLAMINDA ANKARA'DA KULLANILMAKTA OLAN BİLGİLENDİRME VE YÖNLENDİRME GRAFİKLERİ

Kent kimliğini temel alan yaklaşımla Ankara özelinde inceleme, irdeleme ve değerlendirmeler yapılan bu bölümde; Ankara, öncelikle kent kimliğinin bileşenleri bağlamında ele alınmaktadır. Çevresel ve toplumsal olarak kimliği irdelenmeye çalışılan Ankara, ele alınan ana başlık çerçevesinde özellikle görsel kimliği bakımından da irdelenmektedir. Son olarak, yapılan incelemeler, ortaya konan tespit ve tanımlamalar ışığında, Ankara'da halihazırda kullanılmakta olan bilgilendirme ve yönlendirme grafiklerinin kentin var olan kimliği ile uyumu da ele alınmakta, bu alanda sergilenen doğru ve yanlış tutumlar irdelenmekte ve elde edilen bilgiler ışığında sonuca giden yolun şekline yön verilmektedir.

### 5.1. Ankara'nın Çevresel Kimliği

Bir kentin çevresel kimliği söz konusu olduğunda; konu kimliğin doğal çevre ve yapay çevre bağlamında olmak üzere iki temel açıdan ele alındığı gözlemlenmektedir. Önceki bölümlerde detaylı bir şekilde incelenen ve kendi içlerinde farklı bölümlere ayrılan bu özellikler, hazırlanan bu başlık altında, Ankara kenti sınırları içerisinde ve Ankara'yı merkezine alacak şekilde ele alınmakta, her biri kendi içerisinde incelenip Ankara'nın çevresel kimliği irdelenmeye çalışılmaktadır.

#### 5.1.1. Doğal Çevre Özellikleri

Kentin kendine özgü yapısı, biçimi, konumu gibi özelliklerini içeren doğal çevresi; coğrafi konumu, iklimi ve bitki örtüsü, topografyası ve jeolojik yapısı olmak üzere, kentte kendiliğinden oluşmuş ve bir kenti diğerinden ayıran özelliklerin sıralanması ile tanımlanmaktadır.

*Coğrafi konum* olarak 39.57 K enlemi ve 32.53 D boylamı arasında yer alan Ankara, 26.897 km<sup>2</sup>'lik geniş bir alanı kapsamaktadır. Yüzölçümü bakımından Türkiye'nin en büyük üç şehriden biri olan Ankara, doğusunda Kırşehir ve Kırıkkale, batısında Eskişehir, kuzeyinde Çankırı ve Bolu, güneyinde ise Konya ve Aksaray ile çevrelenmektedir. Kapladığı alan

İtibariyle 25 tane ilçesinin bulunması, Ankara'nın kendi sınırları içinde, hem nitelik hem nicelik açısından sahip olduğu çeşitliliğin ve zenginliğin somut kanıtıdır (T.C. Ankara Valiliği, 2021).

*İklim ve Bitki Örtüsü* ele alındığında karasal iklim belirtilerin etkili bir şekilde hissedildiği Ankara'da yazları sıcak ve kurak, kışları ise oldukça sert ve soğuk geçmektedir. Bu durum, özellikle kış mevsiminde her kesimden insanın iliklerine kadar hissettiği, kentin adına eklenen ve kent kimliğine de katkısı olan 'Ankara Ayazı' tanımlamasıyla tescillenmektedir.

Sahip olduğu iklim şartlarının, coğrafi ve topografik yapının şekillendirdiği bitki örtüsü bakımından incelendiğinde ise Ankara'da, bozkır veya step olarak adlandırılan kuraklıktan beslenen kısa boylu otsu bitkilerin ve aynı zamanda bunun tam tersi olarak bazı bölümlerde ormanların varlığından söz etmek mümkündür (Ankara Valiliği, 2021).

İklim ve bitki örtüsünün her kente farklı ve kentin kendine özgü olarak şekillenmesi, sadece o kente ait, özel ürünlerin yetişmesinin yolunu açmıştır. Bu sayede bahsi geçen kent ile anılan ve özdeşleşen bu ürünler, kent kimliğini destekleyen birer öge olarak süreçte yerlerini almaktadır. Ankara armudu, Ankara çiğdemi, Kalecik karası, Sevgi çiçeği gibi bitkiler ve Ankara kedisi, Ankara tavşanı, Ankara keçisi gibi hayvanlar, Ankara'nın zenginliğine zenginlik katan değerler ve bu durumu somutlaştıran başarılı örnekler arasında sıralanabilmektedir (Ankara Büyükşehir Belediyesi, 2024).

Kent içindeki nehir, akarsu ve göllerin, dağların, tepelerin ve ovaların kentin sınırlarını ve şeklini belirmesini konu alan *topografya* ise, kent ve yeryüzü şekilleri arasındaki uyumdan beslenerek kent kimliğine katkı sağlamaktadır. Bu açıdan incelendiğinde, doğusunu Kızılırmak'ın, batısını Sakarya Nehri'nin kuşattığı kentte şehrin merkezini ise Ankara Çayı sulamaktadır. Ayrıca sınırları içerisinde Türkiye'nin ikinci büyük gölü olan Tuz Gölü'ne kucak açan Ankara, en yüksek noktası olan Elmadağ ile çevrelenmekte ve kentin en geniş ovası olarak tanımlanan Polatlı Ovası ile de verimliliğini artırmaktadır (<https://bit.ly/3Qma2dA>).

*Jeolojik yapısı* söz konusu olduğunda azımsanamayacak ölçüde volkanik yapıya ve topraklara sahip olduğu bilinen kentin çeşitli taş, kaya, kayaç türleri ve farklı dönemlere tarihlenen fosiller bakımından zenginliği, sahip olduğu jeolojik yapının eşsizliği hakkında bilgi vermektedir. Bölgede rastlanan kireç taşı, kumtaşı, granitler ve alüvyon toprakların

yanı sıra kayda değer bir şekilde adından söz ettiren ve bu sayede kent ile bütünleşerek onun bir parçası haline gelen *andezit taşı*, kent için ayrı bir öneme sahiptir. Sağlamlık ve işlevsellik açısından değerini kanıtlayan andezit taşının, Ankara genelinde birçok yapıda kullanılması ise bu değeri taçlandırmakta, ayrıca kent kimliğinin bir parçası olarak kullanılabilmesinin yolunu açmaktadır.

### 5.1.2. Yapay Çevre Özellikleri

Kentin çevresel kimliğinin diğer kolu olan yapay çevre özellikleri ise, kente özel hazırlanmış ve uygulanmış, gerek kent içindeki konumları, gerek kullanılan malzemeler, gerek kendine özgü biçimleri açısından kenti temsil edebilme özelliğine sahip, insan elinin değdiği yapıları ve özellikleri içermektedir. Bir kentin fiziksel görünümünde etkili, düzeni ve işleyişine yön veren yapay çevre özellikleri, yerleşim birimleri ölçeğinde, sembol elemanlar ölçeğinde ve kent mobilyaları ölçeğinde olmak üzere çeşitli başlıklar altında değerlendirilmektedir.

Bir kentin hayat akışını sağlayan can damarları olarak nitelendirilebilen *binalar, yollar, sokak ve caddeler, bulvarlar ve meydanlar*, yapay çevre özelliklerini temel alan yaklaşımlarda akla gelen ilkleri oluşturmaktadır. İncelemede odaklanılan Ankara, sahip olduğu yapay çevre özellikleri itibariyle oldukça zengin öğelere sahiptir. Bu öğelerin yerleşim birimleri başlığı altında incelenen ve kökeni çok eskilere dayanan Jansen planının günümüzdeki yansıması olarak kabul edilen Atatürk Bulvarı ve Gazi Mustafa Kemal Bulvarı, ilk günkü özelliklerini koruyarak bugünkü akışı şekillendirmektedir. İnşa edildiği dönemin mimari üslubunun ve mahalle geleneğinin önemli göstergelerinden biri olan Saraçoğlu Mahallesi ise, sahip olduğu özellikleri sebebiyle koruma altına alınmış, kent ile özdeşleşen kıymetli alanlardan biridir. Ayrıca Kızılay Meydanı, Sıhhiye Meydanı, Ulus Meydanı, At Pazarı Meydanı, Atatürk Orman Çiftliği vb. gibi açık alan ve meydanların yanı sıra Güven Park, Gençlik Parkı, Kurtuluş Parkı, Kuğulu Park, Seymenler Parkı gibi parklar ile çevrelenmiş olan kentin, kimliğine katkı sağlayacak yapay çevre öğeleri ile donatıldığının göstergeleridir (Oygür, 2021).

Bu göstergelerin bir diğer kanıtı ise kent genelinde varlığı hissedilen, Ankara denildiğinde akıllara gelen, her biri birbirinden değerli ve önemli olan *sembol yapılar*dır. Bu yapılar, kent

ile bütünleşmeleri ve özdeşleşmeleri sebebiyle aynı zamanda kent kimliğinin de en büyük destekçileridir.

Ankara söz konusu olduğunda akla gelen ilk ve en önemli sembol yapılardan biri hiç kuşkusuz Anıtkabir'dir. Kentin merkezine konumlanan yapısı ve kentin her bölümünden görünebilme özelliği ile Anıtkabir, Türk Milletinin Ata'sına gösterdiği saygı, sevgi, minnet ve özlemin dışavurumu, ayrıca ona kucak açan Ankara'nın da en kadim ve ebedi dostudur (Görsel 140).



**Görsel 140.** Kentin önemli sembol yapılarından biri olan Anıtkabir'den bir görüntü (<https://bit.ly/3CtbR2E>).

Tarihin izlerini günümüze taşıyan ve stratejik önemini başarıyla koruyan Ankara Kalesi, kenti kuşbakışı seyreden ve geçmişten aldığı güç sayesinde üstlendiği korumacı rolünü sürdüren yapısı ile kenti temsil etme görevini yerine getirmektedir (Görsel 141).



**Görsel 141.** Kentin önemli sembol yapılarından biri olan Ankara Kalesi'nden bir görüntü (Türkiye Kültür Portalı, 2024), (<https://bit.ly/3CwmNMO>).

Ankara'nın kaderini değiştiren önemli tarihi binalardan ikisi; Birinci Türkiye Büyük Millet Meclisi Binası (Kurtuluş Savaşı Müzesi) ve İkinci Türkiye Büyük Millet Meclisi Binası

(Cumhuriyet Müzesi)'dir. Yaşanmışlıklara ve tarihi şekillendiren olaylara şahitlik eden yapılar, dönemin mimari özelliklerini ve üslubunu yansıtmaları, kendine özgü görünüşlerini korumaları ve aynı zamanda kıymetli eserlerin sergilendiği birer müze olarak kullanılmaları sebebiyle eşsiz kent değerleri arasındaki yerlerini almaktadırlar (Görsel 142-143).



**Görsel 142.** Birinci Türkiye Büyük Millet Meclisi Binası ve aynı zamanda Kurtuluş Müzesi'nden bir görüntü (TBMM web sitesi, 2024), (<https://bit.ly/3iqcJOL>).



**Görsel 143.** İkinci Türkiye Büyük Millet Meclisi Binası ve aynı zamanda Cumhuriyet Müzesi'nden bir görüntü (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2022), (<https://bit.ly/3VWuzqa>).

Kent genelinde tarihi önemlerinin yanı sıra mimari üslup ve özellikleri ile dikkat çeken yapı ve binalara da rastlamak mümkündür. Ziraat Bankası ve Türkiye İş Bankası Eski Genel Müdürlük Binaları, Sümerbank Binası, Kültür Bakanlığı Merkez Binası, Devlet Resim

Heykel Müzesi, Etnografya Müzesi, Anadolu Medeniyetleri Müzesi, Ankara Palas Oteli, Büyük Ankara Oteli, Çankaya Cumhurbaşkanlığı Köşkü, Ankara Garı, vb. gibi sıralanan bu yapılar, buldukları dönemde üstlendikleri görevleri başarılı bir şekilde yerine getirmekle kalmayıp günümüzde ise kentin sembol öğeleri haline gelmektedirler.

Kentin sembolik değerleri olarak kayda geçen bir diğer öğeyi ise tüm heybetleri ile alandaki hakimiyetlerini kanıtlayan anıtlar oluşturmaktadır. Bu konu Ankara özelinde ele alındığında akla ilk gelen ve Ulus Meydanı'ndaki konumu ile dikkatleri üzerine çeken Zafer Anıtı (diğer adıyla Ulus Cumhuriyet Anıtı) ipi göğüslemektedir. Kendisine eşlik eden Türk askeri ve mermi taşıyan kadın figürleri arasından yükselen kaide üzerine yerleştirilmiş, asker giysileri içinde ve at üzerinde Atatürk Heykeli, her gün Ankara halkını ve ziyaretçilerini selamlamaktadır (Görsel 144).



**Görsel 144.** Ulus Zafer Anıtı'ndan bir görüntü (Wikipedia, 2023), (<https://bit.ly/3X84Uzn>).

Sahip olduğu biçimi bakımından Ankara'nın sembolik öğelerden biri olan, kentte trafik akışının sağlandığı ana arterlerden olan Sıhhiye Meydanı'nda konumlanan ve aslı Anadolu Medeniyetleri Müzesi'nde bulunan eserden esinlenerek hazırlanan Hitit Kursu, Anadolu'nun eski uygarlıklarından kalan mirasın günümüzde yaşatıldığının açık bir göstergesidir (Görsel 145).



**Görsel 145.** Anadolu medeniyetleri Müzesi'nde bulunan Hitit Güneş Kursu'ndan bir görüntü (solda) (Anadolu Medeniyetleri Müzesi, 2022), (<https://bit.ly/3Xj3mzn>). Sıhhiye Meydanı'nda bulunan Hitit Kursu'ndan bir görüntü (sağda) (Ertuğrul, 2015), (<https://bit.ly/3GhDnBm>).

Hitit Kursunun yanı sıra geçmişten aldığı ışığı günümüze kadar koruyan ve yansıtan birçok eseri kucakladığı gözlenen Ankara; Roma Hamamı, Roma Yolu, Roma Tiyatrosu, Sütunlu Yol, Julianus Sütunu, Augustus Tapınağı, Palaestra (Spor Alanı), Aziz Klemens Kilisesi gibi kalıntıların ve eserlerin yanında, tarihi Frig Dönemine kadar uzanan başta Midas Tümülüsü olmak üzere çok sayıda tümülüs ve höyüklere de ev sahipliği yapmaktadır. İnşa edildikleri dönem ve uygarlıklar hakkında bilgiler içeren bu yapılar, ayrıca, varlıkları ile de Ankara'ya değer katmaktadır.

Ankara'nın sahip olduğu değerler ve sembol öğeleri bakımından yapılan incelemelerde bir diğer alt başlığı ise inanç merkezleri oluşturmaktadır. En bilinen yapılar olan Hacı Bayram Veli Türbesi ve Camii, Kocatepe Camii (Görsel 146-147) başta olmak üzere çok sayıda türbeye ve camiye (Bunlardan bazıları; Ahi Elvan Camii, Ağaç Ayak Camii, Ahi Yakup Camii, Karacabey Camii, Alaaddin Camii, Taceddin Camii, Zincirli Camii vb., İsmail Fazıl Paşa Türbesi, Karacabey Türbesi, Kar Yağdı Türbesi, Kesikbaş Türbesi, Yörük Dede Türbesi vb. sayılabilmektedir.) ev sahipliği yapan Ankara, bu alanda da hatırı sayılır derecede ön plana çıkmaktadır (Ankara İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2024).



**Görsel 146.** Hacı Bayram Veli Türbesi'nden bir görüntü (solda). Hacı Bayram Veli Camii'nden bir görüntü (sağda) (Türkiye Kültür Portalı, 2019).



**Görsel 147.** Kocatepe Camii'nden bir görüntü (Türkiye Diyanet Vakfı, 2023).

Zengin tarihi geçmişinin izlerini günümüze taşıyan, kendilerine özgü mimari anlayışıyla geleneksel Osmanlı-Türk Çarşısı modelini yansıtan yapılar olan bedesten ve hanlar, bu özellikleri ile Ankara'nın sembolik değerleri arasında da sıralanabilmektedir. Ankara'nın Atpazarı, Koyunpazarı ve Samanpazarı olarak anılan kesimlerinde yoğunluk gösteren hanlar, kuruluşlarından itibaren var olan özgün biçimlerini korumaları sayesinde bugünün takdirine layık olmayı başaran eşsiz yapılandıdır. Başlıcaları Çengelhan, Kurşunlu Han, Mahmut Paşa Bedesteni, Suluhan, Çukur Han, Safranhan, Pilavoğlu Hanı, Yeni Han, Kıbrıs Hanı, Pirinç Hanı olarak sıralanan bu bedesten ve hanlar, günümüzde de çeşitli faaliyetlerle işleyişlerini sürdürmeye devam etmektedir (Arabacı, 2017) (Görsel 148).



**Görsel 148.** Çengelhan'dan bir görüntü (solda). Safranhan'dan bir görüntü (ortada). Pirinç Han'dan bir görüntü (sağda) (Haber Ankara, 2020), (<https://bit.ly/4c1Of4H>)

Ankara'nın çevresel kimliğinin tespit edilmesine katkı sağlayan yapay çevre özelliklerinin şekillenmesine yardımcı olan tüm bu yapıların, bir yandan sahip oldukları özellikler ile kendi değerlerine değer kattıkları gözlemlenmekte bir yandan da Ankara'nın kent kimliğini şekillendiren birer yapı taşı olarak süreçte etkin rol oynadıkları söylenmektedir.

## 5.2. Ankara'nın Toplumsal Kimliği

Bir kentin toplumsal kimliği, kimlik kavramına sosyolojik çerçeveden bakılmasına olanak tanıyan, insanı merkezine alan yapıyla konuyu derinleştiren, birey-toplum-kent üçlüsü arasındaki bağlantıyı kuran oldukça genel ve geniş bir kavramdır. Sosyo-Kültürel, Sosyo-Ekonomik ve Psikolojik olmak üzere üç temel açıdan incelemenin yapıldığı bu bölümde, Ankara'nın tarihi, kültürel, ekonomik, psikolojik özellikleri üzerinde durulmakta ve toplumsal kimliğine yön veren özellikleri belirlenmektedir.

### 5.2.1. Sosyo-Kültürel Kimlik

Bir kentin yaşayanlarının ve onu paylaşanların nitelik, nicelik bakımından özelliklerini, onların kente kazandırdıkları yoluyla şekillenen kültürünü ve geçmişten bugüne yaşanmışlıkları temsil eden tarihinin harmanlandığı sosyo-kültürel özellikler, her kent için ayrı tasvir edilmesi sebebiyle kent kimliğinin önemli belirleyicisi konumundadır. Kentin tarihsel ve kültürel özelliklerinin yanı sıra nüfus özelliklerinin de incelendiği bu bölümde, konuya ilk olarak Ankara'nın zengin tarihi geçmişine ve özelliklerine değinerek başlanmaktadır.

Geçmiş günümüzden yüz binlerce yıl öncesine dayanan, bu uzun ve köklü geçmişin sonucu olarak birçok medeniyete kucak açan, onlardan aldığı güç ve birikimle bıraktıkları her izi kendi bünyesine katarak bu günkü haline kavuşan, her biri birbirinden eşsiz ve biricik Anadolu kentleri arasında üstlendiği görev ile de Türkiye Cumhuriyeti'nin başkenti ve yegane temsilcisi olma onuruna sahip olan şehirdir Ankara. Var olduğu günden bu güne değin önemini koruduğu gözlemlenen Ankara, bu süreçte, tarihi dokusunun ve kültürel varlığının oluşuma katkı sağlayan derin ve ince dokunuşlar biriktirerek yoluna devam etmeyi başarmıştır.

Tarihin tozlu sayfaları karıştırıldığında, bu zengin birikimin getirisi olarak, Ankara'nın çeşitli dönemlerde değişik açılardan ve birbirinden farklı kimliklerde ele alındığı gözlemlenmektedir. Bu konuda yapılan araştırmalar ve incelenen kaynaklar, Ankara'nın tarihi geçmişinin; Antik Dönem, Bizans Dönemi, Selçuklu ve Beylikler Dönemi, Osmanlı Dönemi, Cumhuriyet Dönemi, vb. bölümler çerçevesinde irdelendiğini göstermektedir. İsimlerinden de anlaşıldığı üzere, bu dönemlerin, ilgili zaman dilimleri arasında Ankara sınırları içerisinde hüküm süren, bu hakimiyetin gerektirdiği kente uygun görev ve sorumlulukları ona yükleyen, her biri kendi benimsediği özelliklerde, üslup ve içeriklerde kente hediyelerini sunan ve bu sayede onda kendinden derin izler bırakan medeniyet, devlet ve imparatorluklar üzerinden şekillendiği söylenmektedir.

Bu bağlamda, yukarıda belirtilen durumu örnekleyen ve Ankara'nın tarihi denildiğinde akla gelebilecek ilklerden biri olan 'Ankara' isminin kaynağına değinerek konuya başlamak yerinde olacaktır. Hakkında çeşitli söylentiler olmakla ve kesin olarak bilinmemekle birlikte Ankara, adını ilk defa Frigler döneminde kullanılan ve 'gemi çapası' anlamına gelen 'Ankyra' kelimesine borçludur (Renda ve diğerleri, 2004, s. 3). Zaman içerisinde değişik adlar verilerek (Ancyre, Engüriye, Engürü, Angara, Angora, vb.) günümüzdeki adına kavuşan Ankara'nın bu değişimi ve dönüşümünde, içinde bulunan toplumun, medeniyetin ve devletlerin katkıları büyüktür.

Anadolu'nun en eski yerleşim merkezlerinden biri olan ve ilk çağdan beri adını koruyan Ankara, sırasıyla Hititler, Frigler, Lidyalılar, Persler, Klasik Çağ ve Galatlar, Roma, Bizans, Selçuklu ve Beylikler, Osmanlı olmak üzere birçok döneme ve medeniyete ev sahipliği yapmış ve her birinin bıraktığı birbirinden önemli ve değerli birçok ürün, yapı ve eser ile ödüllendirilmiştir (Sargın, 2012, s. 4-5). Bu ödüller, keşfedildikleri andan itibaren, kentin kültürel zenginliğini artırmanın yanı sıra tarihi kimliğinin oluşumuna da yön vermektedirler.

Bu medeniyetlerden biri olan, Orta Anadolu'ya yerleşip çevresinde yayılım göstererek kısa sürede bir imparatorluk haline gelen Hititler, gerek benimsedikleri merkezi yönetim anlayışı ile gerek geliştirdikleri yazı sistemleri ile gerekse de arkalarında bıraktıkları birbirinden kıymetli eserler ile tarihte adından sıklıkla bahsedilen oldukça önemli bir medeniyettir. Antik dönemin saklı gerçeklerini gün yüzüne çıkarmada yardımcı Anadolu uygarlıklarından biri olan Hititler, yerleşim yeri olarak Haymana ve çevresini seçtikleri Ankara'yı ise konumu ve sahip olduğu özellikleri sebebiyle *askeri karargah (askeri üs)* olarak kullanmayı tercih etmişlerdir (Renda ve diğerleri, 2004, s. 2). Bu gelişme, Ankara kentinin tarih içerisinde değişen kimliğine katkı sağlayacak değerli bir örnek sayılabilmektedir.

Hititlerin tarihe karışmasından sonra Ankara'yı merkezine alarak bir devlet kuran, özellikle Ankara için önemli olan uygarlıklardan bir diğeri ise Friglerdir. Öyle ki Ankara adının kaynağı ile ilgili ifadelerin bu dönemde şekillenmesi Friglerin Ankara için önemini bir kat daha artırmaktadır. Bu döneme ait bulunan kalıntılar ise, özellikle kale ve çevresindeki tepe yamaçlarında faaliyet gösteren Frigya halkının, Ankara'nın önemli bir *yerleşim merkezi* haline gelmesindeki katkılarının kanıtı niteliğindedir (Ankara Büyükşehir Belediyesi, 2024).

Tarihte ilk defa parayı basan Lidyalıların egemenliği altına giren Ankara, kendine özgü konumu itibarıyla doğusunda ve batısında yer alan devletler arasında önemli bir *pazar yeri* olma özelliğini de elde etmiştir (Sargın, 2012, s. 21). Bu sayede askeri yönden olduğu kadar ticari yönden de gelişim gösteren Ankara, zaman çizelgesinde kendisini takip eden Perslerin hakimiyetine girmesiyle birlikte bu özelliklerini ve konumunu da korumayı başarmıştır.

Buldukları dönemlerde oldukça geniş bir coğrafyaya hükmeden Persler, Anadolu'yu birden fazla eyalet bölerek yönetimde çeşitliliği sağlamıştır. Bu çeşitliliğin görüldüğü kentlerden biri olan Ankara'nın, ayrıca tarihte adından önemle bahsedilen 'Kral Yolu' başta olmak üzere, çeşitli yol ağlarına ev sahipliği yapması, kentin *ticaret merkezi* olarak anılmasını desteklemiştir.

Ankara'nın kent olarak gelişimine önemli katkıları olan Galatlar'ın ve onların üç kolundan biri olan Tektosaglar'ın Ankara'ya yerleşmeleri ve burayı başkent olarak seçmeleri, Ankara'nın tarihine kazınmış olan *başkentlik* kimliğinin ilk adımlarını oluşturmuştur. Ayrıca, arkalarında bıraktıkları eserler ile Galatlar, Ankara'nın belgelerle kanıtı, oldukça zengin ve düzenli tarihinden söz edebilme imkanını sunmaktadır.

Oldukça yağmacı bir topluluk olan Galatlar, bu dönemde birçok kral ve krallık ile karşı karşıya kalmış, kimi zaman yenilgiye uğrayarak, kimi zaman ise üstünlük kurarak hem kendi varlığı hem de içinde buldukları kentin mevcut durumu ve geleceği üzerinde belirleyici rol oynamışlardır. Yaşanan olaylar sonucu Roma İmparatorluğu'na yakınlaşan Galatlar, birlikte hareket etmeleri sonucunda kısa sürede Anadolu'da bir Roma hakimiyetinin doğmasına sebep olmuşlardır.

Roma İmparatorluğu çatısı altında varlığını sürdüren Galatya eyaletinde başkentlik görevini sürdüren Ankara ise, bir kenti kent yapan özelliklerle donatılmaya başlanmıştır. Zamanla gelişen ve büyüyen kent, mahallelere veya semtlere ayrılmış ve bu semtlerin her biri halk tarafından seçilen semt başkanları tarafından yönetilmiştir. Bu döneme kadar kale ve civarında toplanan kent, artık kale dışına taşarak *açık kent* kimliği kazanmıştır. Ulaşım açısından da önemli gelişmelerin yaşandığı bu dönemde, kenti merkezine alan bağlantılı yollar inşa edilmiştir. Bir kent için hayati öneme sahip çalışmalardan biri olan altyapı düzenlemelerine de çözüm getirilmiştir. Zamanının oldukça ilerisinde bir sistem kullanılarak tasarlanmış taş borular yardımıyla ve Romalılara ait özellikleri barındıran su bentleri, sarnıçlar ve su yolları sayesinde kente taşınan su, çözülmesi zor, büyük bir sorun olmaktan çıkıp, çözüme kavuşturulmuş bir başarı öyküsü olarak tarihe geçmiştir (Ankara Büyükşehir Belediyesi, 2022, s. 44).

Ulaşım, ekonomi, idari, askeri, mimari, sanatsal, şehir planlama, sosyal aktivite (spor ve eğlence) vb. gibi birçok alanda gelişim gösteren Ankara'nın, özellikle Roma Döneminde bu alanlara karşılık gelecek şekilde çok çeşitli yapılarla donatıldığı su götürmez bir gerçektir. Roma Hamamı, Sütunlu cadde, Augustus Tapınağı, Tiyatro, Julianus Sütunu, Agora, Roma Bendi, çeşmeler, spor alanları gibi dönemin kent yapısına, düzenine ve işleyişine büyük katkıları olan ve görsel şölen sağlayan bu yapılar, aynı zamanda günümüzdeki varlıkları ile de kentin ve kimliğinin birbirinden değerli öğeleri olma özelliklerini de korumaktadırlar (Tunçer, 2015, s. 5).

Roma İmparatorluğu'nun Doğu ve Batı olarak ikiye ayrılması sonucu imparatorluğun Doğu Roma kolu sonraları Bizans İmparatorluğu adını almış ve böylece tarihte Bizans Dönemi başlamıştır. Sınırları Bizans İmparatorluğu içerisinde kalan Ankara ise kendini yeni bir dönem içerisinde bulmuştur. Bu zamana kadar elde ettiği askeri, ekonomik, idari, vb. stratejik özelliklerini ve önemini Bizans döneminde de sürdürdüğü gözlemlenen Ankara, diğer zamanlardan farklı olarak bu dönemde dini açıdan ön plana çıkmıştır. Özellikle

Hristiyanlığın resmi din olarak ilan edilmesi ve bu sayede kent genelinde yaygınlaşması, kente *dini bir merkez* olma özelliği kazandırmıştır (Renda ve diğerleri, 2004, s. 14).

Birçok bakımdan zamanının gözde kentlerinden biri olan Ankara, çoğu topluluğun, beyliğin, imparatorluğun dikkatini çekmiş ve bu da bir yandan kent genelinde çeşitliliği sağlarken diğer yandan kentin çeşitli olumsuzluklarla karşı karşıya kalmasına neden olmuştur. Yaşanan depremler, salgınlar, vb. doğal afetlerin yanı sıra Sasaniler, Araplar ve Avarlar tarafından düzenlenen saldırılara maruz kalan Ankara, parlak dönemlerinde elde ettiği açık kent kimliğinden sıyrılıp kale içine sığınarak Bizans'ın *sınır kenti* olmak zorunda kalmıştır (Ankara Büyükşehir Belediyesi, 2022, s. 44).

1071 Malazgirt Meydan Muharebesi ile Selçuklu Devleti tarafından büyük yenilgiye uğrayan Bizans İmparatorluğu, Anadolu'nun anahtarını Türklere teslim etmiş ve böylece, Anadolu'da Selçuklu ve Beylikler dönemi başlamıştır. Çekişmeli geçen bu süre zarfında sürekli el değiştiren (Bizans-Danışmendliler-Selçuklular) Ankara, sonunda Selçuklu yönetime geçmiş ve askeri, ticari, ekonomik yönden canlandığı bu dönemde kültür-sanat kenti, uç kenti gibi kimlikler kazanmıştır (Renda ve diğerleri, 2004, s. 17).

Selçuklular döneminde hem kendi içlerindeki kent kavgalarına hem de dış güçler tarafından uygulanan baskılara maruz kalınması, Anadolu'daki Selçuklu gücünün zayıflamasına yol açmış, bunun sonucunda yönetim ve Ankara sırasıyla Moğolların, İlhanlıların, Eratnalıların ve Karamanoğullarının eline geçmiştir.

Oldukça karmaşık, zayıf ve düzensiz bir yönetim anlayışının gözlemlendiği bu dönemde, ticari yönden büyük öneme sahip olan Türk Esnaf ve Zanaatkarların oluşturdukları Ahi örgütleri ön plana çıkmış, askeri ve siyasi yönden sarsılan otoriteyi fırsat bilen Ahiler, Ankara'daki yönetimi ele geçirmişlerdir. Tarihte "Ankara'nın ilk cumhuriyet deneyimi" olarak ele alınan bu girişim sayesinde Ankara güçlü ticari merkezlerden biri olmuş, ekonomik ve ticari yönden gelişen kent özellikle sofçuluk ve dericilik ile özdeşleşmiştir (Sargın, 2012, s. 49).

Ahiler ile yapılan anlaşma sonrası Osmanlı Devleti'ne geçen Ankara, bu dönemde kimi zaman güvenli ve sakin bir kent, kimi zaman Anadolu'nun en büyük kenti, kimi zaman sancak merkezi konumlarında yer alarak oldukça hareketli bir dönemi yaşamıştır. Özellikle ticari bakımdan elde ettiği üstünlüğü devam ettirmeyi başaran kent, yoğun bir şekilde hanlar,

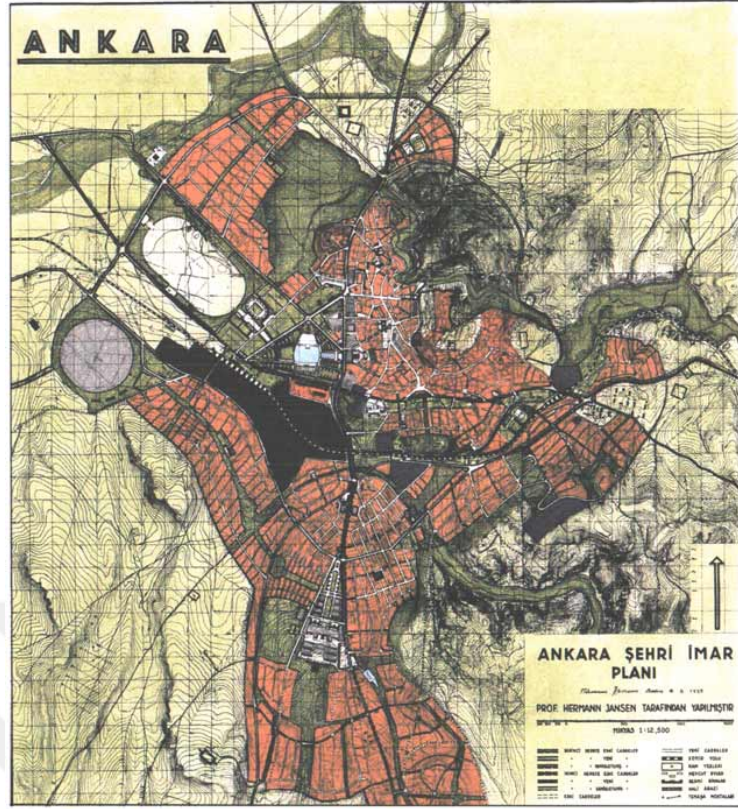
hamamlar, çarşılar, pazarlar gibi ticaret kaynaklı yapılar açısından oldukça gelişmiştir. Ticaretin gelişmesi, ayrıca, kente Avrupa'dan çeşitli ülkelerden ve şehirlerden tüccarların gelmesiyle ve bazılarının buraya yerleşmeleriyle sonuçlanmış, bu da kentin oldukça renkli ve kozmopolit yapıya bürünmesini sağlamıştır (Renda ve diğerleri, 2004, s. 20-21).

Ekonomik açıdan yaşanan gelişmelerin aksine yönetsel açıdan birçok kargaşaya ve çıkmazlara düşmesi kenti bilindik sona doğru sürüklemiştir. Dönem boyunca yaşanan Ankara Savaşı, Fetret Devri, Celali İsyanları, baskınlar, yağmalamalar ve ayaklanmalar gibi olaylar ve bu olaylara ek olarak yaşanan göçler, kıtlık, çatışmalar, salgın ve depremler sonucu kent, her bakımdan git gide zayıf düşmüştür. Özellikle 19. yy sonrasına denk gelen olumsuzluklar sonucu sahip olduğu canlılığı ve zenginliği yitiren kent, *kasvetli kent* tanımlamalarına maruz kalmıştır. Birinci Dünya Savaşı sırasında ise geçirdiği büyük yangın ile taçlandırdığı felaketler devrini, Mustafa Kemal Atatürk'ün kente ayak basmasıyla kapatan Ankara için artık yeni başlangıçlara, yeni bir kimliğe ve yeni bir görünüme doğru yelken açtığı Cumhuriyet Dönemi başlamıştır.

Ankara'nın fiziksel, sosyo-kültürel, sosyo-ekonomik, demografik vb. birçok bakımdan, tam anlamıyla kaderini değiştiren Cumhuriyet Dönemi, önce Büyük Millet Meclisi'nin açılması, sonra Ankara'nın başkent ilan edilmesi ve Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasıyla başlamıştır. Yönetim şeklinde yaşanan köklü değişim, bu yönetime ayak uydurabilecek, çağın ilerisinde, modern bir yönetim merkezine ve başkente duyulan ihtiyacı körüklemiştir. Bu durum, ihtiyaç duyulan konum için en büyük aday olan Ankara'nın yeniden yapılanmasını, yeni bir yüze ve kimliğe kavuşmasını gerektirmiştir. Bu süreçte atılan bütün adımlar, bu amaçlar çerçevesinde şekillenmiştir.

Meclis Binası, Ankara Palas Oteli, Ziraat Bankası, Osmanlı Bankası, İş Bankası gibi çeşitli banka binaları, Etnografya Müzesi, Eski Dışişleri Bakanlığı, vb. gibi Ankara kenti ve kimliğine katkıları bulunan birçok mimari yapı, birbirinden ünlü mimarlar tarafından hayata geçirilmiştir.

Kentin şekillenmesinde ve düzenlenmesinde büyük önemi bulunan, plansız büyümenin önüne geçmeyi amaçlayan, ayrıca geleneksel yapının da göz ardı edilmediği, geniş kapsamlı bir plan olan Jansen Planı, açılan yarışma sonucu birinci gelerek kent genelinde uygulamaya konulmuştur. İzlerini günümüze kadar sürdürmeyi başarmış bu plan, elde ettiği başarısı ile kentin görünümünde, işlevinde ve işleyişinde söz sahibi olmuştur (Görsel 149).



**Görsel 149.** Hermann Jansen tarafından Ankara için hazırlanmış olan Jansen Planı'ndan bir görüntü (Vikipedi Özgür Ansiklopedi, 2021), (<https://bit.ly/456eLrq>).

Kentin görünümünde olduğu kadar işlevinde ve işleyişinde de köklü değişimlerin yaşandığı bu dönemde, değişimin bir başka basamağını ise toplumsal yapıdaki dönüşümler oluşturmaktadır. Modernleşme projesi kapsamında atılan adımların yeni yaşayış biçimleri ve öğretiler üzerine odaklandığını vurgulayan Bayraktar (2016, s. 68), tasarlanan bu projenin bir yandan yeni yaşamsal öğretilerin tanıtılmasını ve benimsetilmesini içerdiğini belirtirken, diğer yandan ise bu yeni yaşam tarzının uygulamaya konulacağı yeni mekanların oluşturulması ile ilgilendiğini söylemektedir. Tespit edilen bu durum, kent içerisinde yer edinmeye çalışan halk açısından ele alındığında ise, kentte yaşayanların Eski Ankaralıları olarak ve kente sonradan göç eden memur kitlesinin ise Yeni Ankaralıları olarak ifade edildiği iki sosyal grubun oluşması ile sonuçlanmıştır. Bu iki grubun zaman içerisinde harmanlanarak birlikte yaşamaya devam etmeleri ve bu dönüşümün günümüzde de devam ettiği gerçeği, yaşanan gelişmelerin ve bu gelişmelerin canlı tanığı olan kent paydaşlarının kentin sosyo-kültürel kimliği üzerinde olduğu kadar sosyo-ekonomik kimliği üzerinde de söz sahibi olduğunun kanıtı niteliğindedir.

### 5.2.2. Sosyo-Ekonomik Kimlik

Yaşanan gelişmelere koşut olarak gerçekleşen değişim ve dönüşümler sadece kentin görünümünde ve işleyişinde sınırlı kalmamıştır. Cumhuriyet ile birlikte pekişmesi planlanan modernleşme hareketlerinin çıkış noktası olarak seçilen Ankara, bir yandan başkent unvanının yüklediği ağırlık ile *öncü kent* olma yolunda ilerlerken diğer yandan sağladığı iş imkanları, yeni ve iyileştirilmiş yaşam koşulları ile ülke genelinden cazibe merkezi haline gelmiştir. Bu durum, hem kenti aldığı göçler sebebiyle kozmopolit bir yapıya büründürmüş, hem de gittikçe büyüyen eğitim kurumlarının, kamu kuruluşlarının ve bürokrasinin getirisi olan memur sınıfının doğmasına sebep olmuştur (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2024). Kentin sosyo-kültürel bakımdan olduğu kadar sosyo-ekonomik açıdan da çeşitli özelliklere kavuşmasını sağlayan bu durum kenti öyle derinden etkilemiştir ki günümüzdeki Ankara tanımlamalarında hala *Memur Kenti* ifadelerine rastlamak kaçınılmaz olmaktadır.

Bu bakımdan, Ankara'nın sosyo-ekonomik kimliği söz konusu olduğunda belki de en uygun ifadeyi, memur egemen halkın yansıttığı *memur kenti* tanımlaması karşılamaktadır (Oktay, 2009, s. 39). Bu tanımlama, içeriğinde kentte sosyal açıdan hakim olan belli bir kesime işaret ederken aynı zamanda ekonomik açıdan da kentin düzeni, işlevi ve işleyişi hakkında ipuçları vermektedir.

### 5.2.3. Psikolojik Kimlik

Bir kentin kimliği, kentin sahip olduğu değerleri ve değerlileri kadar o kentin paydaşlarında bıraktığı hisler ve izlenimlerle de şekillenmektedir. Kent kimliği 'sadece ayrımsanabilir biçimsel özelliklerle değil, insanların kente yüklediği anlamla oluşur.' (Oktay, 2009, s. 35). Kentin, izleyicisinde bıraktığı olumlu ya da olumsuz his ve izlenimler, zamanla birikerek kentin ruhuna kazınan birer iz olarak kente geri dönmektedir. Bu izler öyle etkilidir ki kentin gelecekteki durumu, konumu ile doğrudan ilişkili olmakla kalmayıp aynı zamanda silinmesi de oldukça uzun zaman almaktadır.

Söz konusu Ankara olduğunda kent paydaşları arasında yaygınlığını koruyan, kentin ruhuna işlemiş en bilindik ifadelerden birini *Gri Kent* tanımlaması oluşturmaktadır (Ankara Büyükşehir Belediyesi, 2022). Kent genelinde özellikle son yıllarda yükselen oldukça heybetli ve soğuk yüzlü binalardan mıdır, yoksa kente hakim olan resmi yapıdan kaynaklı

mıdır ya da oldukça puslu ve sert geçen hava koşullarından dolayı mıdır bilinmez ama bilinen tek şey, katılsın ya da katılmasın çoğu Ankara paydaşlarının, ziyaretçilerinin hatta ziyaret etmek isteyenlerin bile en az bir kez bu tanımlamayı duyduğu ve kimi zaman ister istemez kendilerini o griliğin içerisinde bulunduğu gerçeğidir.

### **5.3. Ankara'nın Görsel Kimliği**

Kent kimliğinin soyut kavramdan çıkıp somutlaşmasında ve bu sayede daha tanınır ve hatırda kalır hale gelmesinde büyük rol oynayan görsel kimlik, kent genelinde düşünüldüğünde çeşitli kavram ve olguları da beraberinde getirmektedir. Bunlardan biri olan kamusal iletişim olgusu, bir kentin kültürünü, yaşayış biçimini ve bireyler arası etkileşimi destekleyerek kentteki yönetim birimleri ve paydaşlar arasındaki bağlantının kurulmasını sağlamakta etkili bir kavramdır ve elinde bulundurduğu güç sayesinde kent, kentliler, ziyaretçiler ve kent yönetiminin birleşimi olan belediyeler arası kurulacak iletişim köprüsünün ilk tuğlasını oluşturmaktadır. Özellikle kent ile ilgili bilgi eksikliklerinin ortadan kaldırılması, kentlilerin yapılan hizmetler konusunda haberdar edilmesi ve bu sayede halkın da desteğini alarak bilinçli bir ilerlemenin kaydedilmesi açısından büyük önem arz eden kamusal iletişim ve bu iletişimin sağlam temellere oturtulması, alandaki çözülmesi gereken sorunların başında gelmektedir. Bu noktada, bir kurum veya kuruluşun hedef kitlesine ulaşmasına aracılık ederek onlarla bütünleşmesini sağlayan iletişim biçimi olarak kurumsal kimlik çalışmaları ise ortaya çıkan sorunların çözümünde eksik kısımları tamamlamaktadır.

Kamusal iletişimin yanı sıra görsel kimlik söz konusu olduğunda da adından sıklıkla bahsedilen kurumsal kimlik ve tasarımı, bünyesinde barındırdığı logo, kartvizit, antetli grubu, afiş, broşür, billboard vb. gibi görsel kimlik öğeleri sayesinde, belli bir kişinin, kurumun ya da kuruluşun olduğu gibi, kentlerin de kimliğine kavuşması ve markalaşması yolunda önemli bir başvuru noktasıdır. Kurumsal kimlik elemanları sayesinde kendini bularak izleyicisi ile iletişim kurma imkanına kavuşan kentin bu başarısındaki başrolünü ise kuşkusuz logolar üstlenmektedir.

Görsel kimlik tasarımının en bilindik, en sade ve basitmiş gibi görünen ama oldukça çetin süreçlerden geçerek kendini bulan ögesi olan logolar, hangi alanda ve hangi amacı yerine getirmek üzere tasarlandığına bakılmaksızın üstlendiği görevi yerine getirmede öncü

temsilcilerden biridir. Bu alan ve amaç kenti merkezine alarak şekillendiğinde ise en önemli temsilci olarak kent logoları gündeme gelmektedir.

Kent logoları, kentin ve yönetiminin vazgeçilmez bir parçası olarak onların halkla buluşma yüzü olan, görünenin yanında görünmesi istenen şeyleri de yansıtabilme gücünü eline tutan, kentler hakkında ipuçları vererek onların zihinlerde canlandırılmasına olanak tanıyan güçlü birer görsel kimlik öğeleridir.

Bir kentin kimliğini yansıtmamanın en etkili yollarından biri olan kent logolarının Ankara özelinde ele alınmasını amaçlayan bu bölüme, Ankara'nın görsel kimliği söz konusu olduğunda akla gelen ilk öğe olan Ankara logosunun incelenmesiyle başlamak yerinde olacaktır.

Logoda kullanılmak üzere seçilen öğeler kadar bu öğelerin uygulama şekli ve temsil ettikleri içerikler bakımından oldukça tartışmalı bir geçmişe sahip olan ve bu sorunların çözüme kavuşturulamaması sebebiyle tartışmaların günümüzde halen devam ettiği gözlemlenen Ankara Logosu, kimi zaman köklü kimi zaman ise ufak değişimler geçirerek bugünkü haliyle izleyicisi ile buluşmaktadır.

İlk olarak 1995 yılından öncesine kadar kullanılmakta olan ve Ankara'nın görsel kimliği olarak seçilen Hitit Güneş Kursu'nun bir yorumu şeklinde tasarlanan logonun serüveni, 1994 yılında değişen Ankara Büyükşehir Belediyesi yönetiminin var olan logoyu değiştirme kararı ile başlamaktadır (Görsel 150).



**Görsel 150.** Ankara'nın Hitit Güneşi'ni temsil eden logosundan görüntü (Wikipedi Özgür Ansiklopedi, 2022). <https://bit.ly/4bWQgPx>

Hitit Güneşi'nin Ankara'yı temsil etme sorumluluğunu kaldıramayacağı düşüncesinde olan ve söz konusu Hitit Uygarlığı'nın Ankara'da konumlandığına dair kesin kanıtın olmadığını ileri süren belediye yönetiminin, bu düşüncesini değişimin gerekçesi olarak sunması ise sürecin fitilini ateşlemiştir. Kullanılmakta olan logonun yerine geçmesi için seçilen yeni logonun siyasi çevreler kadar sivil toplum kuruluşları tarafından da tepkileri üzerine çekmesi sebebiyle konu büyük yankı uyandırmış ve bundan sonra süreç, Büyükşehir Belediye Meclisi, Ankara Valiliği, Mahalli İdareler Genel Müdürlüğü, İdare Mahkemeleri ve Danıştay'a kadar uzanan, hazırlanan incelemelerle, raporlarla ve alınan kararlarla sonuçlanan karmaşık bir sürece dönüşmüştür (Özer, 2002-2003, s. 95-96).

Yarışmaya sunulmuş seçilen ve grafik tasarımcı Cem Gül tarafından tasarlanan logoda, ilk logonun aksine, Kocatepe Camii, Atakule, Türk Bayrağı'nın ay ve yıldızı, Ankara Kalesi ve anlamı açıklanamayan üç yıldız gibi imgelerin, Ankara'yı temsil etmek üzere seçildiği gözlemlenmektedir. En üstte tırnaksız, kalın ve büyük harflerle 'ANKARA' başlığının yer aldığı logoda, yönü aşağıya doğru bakan ay ve yıldız ve yanlarda uzanan iki minare kullanılarak ortaya çıkarılan camii formu ile kentin dini kimliğine, ay ve yıldız ile de milli değerlere ve kimliğe vurgu yapıldığı söylenmektedir. Merkezde yer alan kubbe biçimli form ise hem camii silüetini tamamlamakta hem de sahip olduğu biçimi, tasarlanan alt uzantısı ve kullanılan renkte farklılık içermesi ile Ankara'nın sembolik yapılarından biri olan Atakule'ye gönderme yapmaktadır (Görsel 151). (Detaylar için Ek 1'de yer alan ve Doç. Zülfükar Sayın'ın (2001, s. 92-93) 'Göstergelerin Göstergibilimsel (Semiotik) Açından Değerlendirilmesi: Ankara Büyükşehir Belediyesi'nin Ankara Amblemine Bir Yaklaşım' isimli makalesinden alıntılanan 'Ankara Ambleminin Oluşum ve Uygulanış Çizelgesi' incelenebilir.)



**Görsel 151.** Ankara'nın üç yıldızlı logosundan bir görüntü (Aklına Estikçe, 2010), (<https://bit.ly/3ViPhDM>).

Ankara Büyükşehir Belediyesi tarafından kullanılmakta olan amblemi göstergebilimsel açıdan incelediği makalesinde Sayın (2001, s. 90), tasarlanan bu amblemin (Görsel 151) semantik, sentaktik ve pragmatik boyutlarda incelemelerini gerçekleştirmekte ve bu konulardaki sorunları gözler önüne sermektedir.

Semantik açıdan ele alındığında amblemden kullanılan cami, minare, ay ve yıldız vb. her bir göstergenin kolayca kavranabildiği gözlemlenmektedir. Bu göstergelerden ay ve yıldız Türkiye Cumhuriyeti'ni temsil ederken, cami, minare gibi göstergeler ise İslam ülkeleri başta olmak üzere o bölgeye özel inancın, inanışın, yaşam biçiminin ve kültürün temsilinde sıkça kullanılan öğelerdir. Bu derece genel bir anlam içeren ve bunun yanında amblemden yer verilen Kocatepe Camii, Atakule gibi tarihi ve kültürel alt yapısı ve birikimi zayıf olan öğelerin, Türkiye Cumhuriyeti'nin başkenti olma gibi özel ve önemli bir görevi üstlenen Ankara için de kullanılıyor olması, kenti yansıtmaya için tercih edilen amblemi basitleştiren adımlar olarak sıralanabilmektedir.

Sentaktik açıdan incelendiğinde, amblemden kullanılan öğeler, kendi amaçları ve akla gelebilecek ilk çağrışımları doğrultusunda görev almaktadırlar. Böylece her biri kendi özelinde ve vurgulanmak istendiği gibi öncelikli olarak algılanan öğeler yoluyla elde edilen amblem, sıradanlığa doğru yaklaşırken yenilikten ve özgünlükten de uzaklaşmaktadır (Sayın, 2007, s. 1019). Ayrıca amblemden özellikle renk ve biçim kullanımında yaşanan tutarsızlıklar, tasarımın geneline de yansıtılarak biçim, leke, öge ve dolayısıyla anlam kayıplarına yol açmaktadır.

Pragmatik çerçeveden bakıldığında ise, tasarlanan göstergede yer alan imgeler görsel olarak algılanabilmektedir. Göstergenin iletmek istediği mesajı, hedef kitleyi harekete geçirebilecek şekilde iletip iletmediği sorusunu detaylandırarak açıklayan Sayın (2001, s. 88), bu duruma şu şekilde açıklık getirmektedir:

Amaç, Türkiye Cumhuriyeti'nin 'ay yıldız'ını caminin altına çekerek 'ay'ı camiye 'yedirip'; 'yıldız'ı da 'ay'ın içine çekerek, adeta 'yıldız'ı 'ay'a yutturduktan sonra; yukarıdaki minarelerin arasında yıldızlar parlatarak, bir bildirim(mesaj)de bulunmak ise; göstergelerin ilişkileri 'amaçlanan biçimde' kurulabilmiştir. Çünkü, aşağıdaki ay ve yıldız geçmişi; yukarıda; minarelerin arasında; farklı büyüklüklerde gösterilen, yıldızlar ise geleceği imlemektedir, denebilir. ... üst tarafında 'Ankara' yazılı amblem, 'gelecek islamındır' ya da 'Ankara bir islam kenti olacaktır' gibi bir mesajı da içeren gösterge olarak yorumlanabilir.

Pragmatik açıdan incelemesi yapılan amblemin ayrıca, estetik açıdan yetersiz kaldığı, beklentileri karşılamadığı, bireyde coşku uyandıracak özelliğe sahip olmadığı, tespit edilen bir diğer sorunu oluşturmaktadır.

Tüm bu olumsuz tespitlere rağmen, yapılan itirazlar sonucu İdari Mahkeme kararı ile iptal edilen logonun kullanmasında ısrarcı olan belediye yönetimi, logodaki üç yıldızın sayısını beşe çıkararak Büyükşehir Belediye Meclisi'nin yetkisine sunmuştur. Mecliste onaylanan beş yıldızlı logoda, daha önce anlamlandırılmayan üç yıldızın yerine Anadolu'da kurulmuş Türk Devletlerinin başkentlerini (Konya, Bursa, Edirne, İstanbul ve Ankara) sembolize eden beş yıldızın tercih edilmesi ile var olan belirsizliğin ortadan kaldırılması planlanmıştır (T.C. Ankara Büyükşehir Belediyesi, 2011). Ayrıca kullanılmakta olan renklerde de değişiklikler uygulandığı gözlemlenen logoda fon rengi olarak gece mavisi tercih edilirken, özellikle Atakule formunu vurgulayan kısımda ise ultramer mavisi olarak nitelendirilen ton tercih edilmiştir (Görsel 152).



**Görsel 152.** Ankara'nın halen kullanılmakta olan logosundan bir görüntü (T.C. Ankara Büyükşehir Belediyesi, 2023), (<https://bit.ly/3yGCGRU>).

İtiraz ve davaların bu logo için de devam etmesi üzerine yeni bir yol izlenmiş, bu kez de Ankara'nın sembollerinden biri olan Ankara Kedisi, başkent sokaklarında izleyicisi ile buluşmuştur. Ancak diğer logo ile benzer kaderi paylaşan bu logoda da itirazlar ve dava süreçleri sonucunda değişimler yapılmış, fakat bir çözüme varılamamıştır (Görsel 153).



**Görsel 153.** Ankara'nın halen kullanılmakta olan kedili logosundan ve uygulanan değişimlerden görüntüler (NTV, 2011), (<https://bit.ly/3V5uyCd>).

Hangi zaman diliminde ve nerelerde uygulandığı tam olarak bilinmemekle birlikte, Ankara için geliştirilen alternatif bir yan logonun varlığından da söz edilmektedir. Burada da tıpkı Ankara kedisi gibi Ankara'nın önemli sembollerinden biri olan, tiftiği ile ünlü ve 'Anki' adının verildiği Ankara keçisinin başrol oynadığı söylenmektedir (<https://bit.ly/3ViPhDM>). Ama ne yazık ki bu logonun akıbeti de tarihin tozlu sayfaları arasına kaydedilmenin ötesine geçememiştir (Görsel 154).



**Görsel 154.** Ankara için alternatif bir logo olarak geliştirilen; gösterge olarak Tiftik keçisi kullanılan amblemden bir görüntü (Aklına Estikçe, 2010), (<https://bit.ly/3ViPhDM>).

Geçmişten günümüze kadar tasarlanan ve kimi kullanılmış, kimi halen kullanılmakta, kimi ise bu görevi henüz yerine getirememiş olan Ankara logolarının incelendiği bu başlık altında Ankara'nın görsel kimliği üzerindeki belirsizlikler, yanlışlar ve olumsuzluklar belirlenmeye çalışılmıştır. Toparlamak gerekirse, Ankara'yı temsil etmek üzere kullanılan kent logolarının;

- Görsel elemanlarının hem ayrı ayrı hem de bütün olarak düzeni bakımından kenti temsil edebilecek kadar yeterli güce sahip olmadığı,
- Ankara'ya özgü karakteristik özellikleri yansıtmadıkları,
- Kentin kendine özel tarihsel ve kültürel kimliğinden uzaklaştıkları,
- Logo tasarımının temelde benimsediği, mümkün olduğunca az ve öz öge ile anlatım geleneğini ve ölçütünü göz ardı ederek gereksiz ve fazla eleman kullanmaları,
- Hem tasarım hem de estetik açıdan çok boyutlu sorunlar içerdikleri,
- Yaşanan değişim süreçleri ile birlikte önemlerini ve güvenilirliklerini kaybettikleri,
- Tasarımsal boyutun dışında özellikle siyasi boyutun süreçte büyük bir etkisinin olduğunun ve çoğunlukla süreci sınırlandırmasından ve şekillendirmesinden kaynaklı sorunlarla karşılaşılıyor olma gerçeğinin en önemli ve canlı kanıtını teşkil etmeleri,

şeklinde sıralanan sorunlarının varlığından söz edebilmek mümkündür.

Görüldüğü gibi bir kentin görsel kimliğinin önemli bir parçası olan kent logolarının Ankara kenti özelinde incelendiğinde, gerek logoda kentin temsili için belirlenen görsel elemanların seçimi ile olsun, gerek hukuki boyutlara kadar uzanan karmaşık ve çekişmeli süreçleri ile olsun, kullanılmakta olan logonun oldukça yıpratıldığı, basitleştirildiği, değersizleştirildiği, güvenilirliğini kaybettiği ve temsil ettiği kentin ruhunu yansıtmaktan da uzaklaştığı söylenebilmektedir. Bu durum, Ankara için çağdaş, hak ettiği değeri yansıtan, kentin kimliği ile bütünleşen, açık, yalın, etkili, emsalleri arasından sıyrılıp kolayca hatırlanabilecek, yeni bir yüze ihtiyaç duyulması gerçeğini ortaya koymaktadır.

Bu bağlamda Ankara'nın görsel kimliğini vurgulamak üzere yeni tasarlanacak kent logosu;

- Açık, sade, etkili, tutarlı ve anlaşılır olmalıdır.
- Kimlik kavramının içinde barındırdığı güçlü ve sağlam temellere oturma, bütünlüğü ve gerçekliği vurgulama gibi özellikleri özümsemelidir.

- Kentin dünyaya açılan yüzü olduğundan ilgili kenti olumlu ve başarılı bir şekilde temsil edebilmelidir.
- Kentin, kentler arası var olan rekabet ortamında yara almadan hayatta kalmasını sağlamalı, bunu da akıllara kazınarak kolayca hatırdan kalma yoluyla elde etmelidir.
- Hedef kitleyi kente çekebilmeli, onların kente olan ilgisini, cazibesini ve merakını artırmalı, kent hakkında önbilgi aktarımını gerçekleştirebilmeli ve bu konuda farkındalık yaratmalıdır.
- Hedeflediği kitlenin algılama ve anlamlandırma süreçlerini kolaylaştıracak şekilde tasarlanmalıdır.
- Oluşabilecek yanlış anlaşılmalardan ve anlam kargaşasından uzak durmalıdır.
- Sahip olduğu şekiller, çizimler, imgeler ve semboller ile kent hakkında hem açık hem de gizli ipuçları verebilmeli ve bunu bütüncül bakış açısı ve tasarım diliyle gerçekleştirebilmelidir.
- Kendisinin en büyük destekçisi olan kent kimliğini oluşturan bileşenlerden destek almalı ve bu bileşenlerden hangilerine odaklanması gerektiğini iyi tespit etmelidir.
- Her kent kendi özelinde biricik olduğu için onu temsil edecek logosunun da kente özel ve özgün olması beklenmektedir.
- Ait olduğu kente özgü bir yaşamışlığı, bir hikayeyi ve bir özelliği anlatırken aynı zamanda kendine özgü bir tasarım dilini de aktarmakla görevlidir.
- Tasarlanacak her üründe olduğu gibi tasarım ilke, öge ve kurallarına uygun olmalıdır.
- İşlevsel açıdan gerekli sorumluluk ve zorunlulukları yerine getirmenin yanında estetik kaygıları da göz ardı etmemelidir.
- Kentin ve kent yönetiminin kalitesini ve güvenilirliğini desteklemelidir.

Söz konusu Ankara olduğunda başkentlik kimliğinin getirdiği örnek ve lider kent olma sorumluluğunun diğer kentlere oranla daha ağır bastığı bir kente, görsel kimlik ve özellikle logo tasarımı gibi oldukça kapsamlı ve bir o kadar da meşakkatli bir sürecin de ağırlığının eklenmesi, konunun önemini, ciddiyetini ve zorluk derecesini bir kat daha arttırmaktadır. Bu noktada, birçok bakımdan çok yönlü yapıya ve zengin içeriklere sahip olan Ankara'nın hangi yönünün ve kimliğinin vurgulanacağını belirlemek kilit rol oynamaktadır. Bu adımdan sonra Ankara'nın seçilen yönüne ve kimliğine uygun değerler ve değerliler listesi hazırlamak ise tasarımcı için yol gösterici etmen olmaktadır.

Bu noktadan hareketle, Ankara'yı Ankara yapan zengin tarihi ve kültürel yapısına ve dolayısıyla kimliğine önemli katkısı bulunan sembol elemanlara vurgu yapmanın, hem Ankara'nın görsel kimliğini tanımlamasında ve tamamlamasında hem de yapılacak tasarım çalışmalarına yön vermesinde tasarımcıya ışık tutacağı düşünülmektedir. Bu sebeple çalışmanın, Ankara'nın tarihi ve kültürel açıdan akıllara kazınmış ve Ankara denildiğinde akla gelebilecek ilkler olarak sıralanabilen sembol elemanları üzerinden sınırlandırılması planlanmaktadır.

Tarihi ve kültürel yapısı ve bu yapıyı şekillendiren sembol elemanlar ile sınırlandırılan çalışmaya başlamadan önce bu sembol yapıların sıralanması, çalışmanın ön hazırlık evresini tamamlamak açısından yararlı olmaktadır. Ankara'nın tarihi ve kültürel merkezlerini ve bu merkezler için önemli sayılan sembol elemanları şu şekilde sıralamak mümkündür: Anıtkabir, Birinci TBMM Binası (Kurtuluş Savaşı Müzesi), İkinci TBMM Binası (Cumhuriyet Müzesi), Anadolu Medeniyetleri Müzesi, Etnografya Müzesi, Resim ve Heykel Müzesi, Ankara Kalesi, Ankara Evleri vb. gibi değerli yapılar ve müzeler başta olmak üzere Hitit Güneşi Anıtı, Ulus Zafer Anıtı, Gençlik Parkı, Kuğulu Park vb. anıt ve parklar, Roma Hamamı, Antik Roma Tiyatrosu, Augustus Tapınağı, Julianus Sütunu, vb. antik yapı ve kalıntılar, Aslanhane (Ahi Şerafettin) Camii, Hacı Bayram Camii, vb. inanç merkezleri ve Ankara Keçisi, Ankara Kedisi, Ankara Çiğdemi, Sevgi Çiçeği vb. endemik türler Ankara'yı temsil edebilme gücüne sahip, Ankara'ya özgü sembol elemanlar olarak ifade edilebilmektedir.

Ankara'ya özgü öne çıkan bu sembol yapı ve elemanların, Ankara'nın görsel kimliğini oluşturmada kullanılmak üzere ince elenip sık dokunup olabildiğince birbiri ile uyumlu, yalın, basit ve anlam kargaşasından uzaklaşarak seçilmesi, tasarlanması ve uygulanması, sürecin sağlıklı bir şekilde sonuçlandırılmasını sağlayacaktır.

#### **5.4. Kent Kimliği Bağlamında Ankara'nın Bilgilendirme ve Yönlendirme Grafikleri**

Ankara'da halihazırda kullanılmakta olan bilgilendirme ve yönlendirme grafiklerinin incelendiği bu bölümde yakın zamanda ve yeni uygulamaya konulmuş tasarım örnekleri üzerinden değerlendirmeler yapılmaktadır. Yapılan bu değerlendirmeler, Ankara genelinde

kullanılan örnekleri sunarken aynı zamanda bu alanda elde edilen başarının, gelişimin ve ilerleyişin derecesini de gözler önüne sermektedir.

Bu bilgiler ışığında, kentlerdeki bilgilendirme ve yönlendirme grafikleri alanında öncelikli gözlem ve başvuru noktaları olan tabela sistemleri üzerinden başlamak uygun olmaktadır. Bu bağlamda, Ankara genelinde çoğunlukla yönlendirme tasarımlarında gözlemlenen yenilemelerden hareketle ele alınan tabela örneklerinin ilkinin, geçmişten günümüze kadar kullanılmış yönlendirme tabelalarının, tarihsel bir sıralama olmadan sergilendiği görseller oluşturmaktadır (Görsel 155). Ankara kenti genelinde kullanılmakta olan mahalle, cadde ve sokak tabelaları ve bina kapı numaraları uygulamalarından sorumlu olan Ankara Büyükşehir Belediyesi Fen İşleri Dairesi Başkanlığı'na bağlı Numarataj Şube Müdürlüğü ile yapılan görüşmelerde ulaşılan bu görseller ve bilgiler yoluyla ilgili tasarımların tarih içerisindeki değişimi ve dönüşümü gözlemlenmekte ve bu doğrultuda konuya açıklık getirilmeye çalışılmaktadır.



**Görsel 155.** Ankara'nın geçmişten günümüze kadar kullandığı yönlendirme tabelaları ve bina numaralandırmaları örneklerinden bir görüntü. Kaynak: T.C. Ankara Büyükşehir Belediyesi, Fen İşleri Dairesi Başkanlığı'na bağlı Numarataj Şube Müdürlüğü (Fotoğraf: Tuğba Dilek Kayabaş).

Geçişte uygulanan mahalle, cadde ve sokak yönlendirme dizgeleri ve kapı numaralandırmaları incelendiğinde, uygulanan tasarımların her birinde tipografik açıdan, alan düzenlemesi ve hizalama açısından, denge, oran-orantı, bütünlük, görsel hiyerarşi, vurgulama, renk kullanımı, okunabilirlik ve anlaşılabilirlik, özgünlük, kimlik aktarımı vb. açılardan yaşanan tasarım sorunlarının varlığından söz edilmektedir. Mahalle, sokak ve cadde isimlerinin, özellikle uzun olanlarının, küçük puntoda ve harflerin birbirlerine yapışık şekilde uygulanması, kullanılması gerekli olan mahalle, ilçe adları ve numaralandırma sistemleri vb. bilgilerin hiç kullanılması ya da eksiklik olması, yön belirten ok işaretlerinin tutarsız kullanılması, sokak adı ve 'sokak' ifadeleri arasındaki hiyerarşik düzenlemelere dikkat edilmemesi, tespit edilen sorunlardan sadece birkaçıdır.

Göze çarpan sorunların biri de çalışmanın odağında olması bakımından önemli bir eksikliği içeren, Ankara'ya ve Büyükşehir Belediyesine aidiyeti bildirecek logo, imge, işaret vb. herhangi bir öğenin kullanılmamış olmasıdır. Tabelalar bu halleri ile Türkiye'nin herhangi bir şehrinde kullanılabilecek nitelikte olduklarından özgünlüklerinden söz etmek pek mümkün değildir.



**Görsel 156.** Ankara'nın yakın günümüze kadar kullandığı yönlendirme tabelalarından bir görüntü. Kaynak: T.C. Ankara Büyükşehir Belediyesi, Fen İşleri Dairesi Başkanlığı'na bağlı Numarataj Şube Müdürlüğü (Fotoğraf: Tuğba Dilek Kayabaş).

Yakın zamana kadar kullanılmakta olan yönlendirme tabelalarının sergilendiği Görsel 156'da teselli edici taraf, geçmiş örneklerde tespit edilen mahalle, ilçe adları ve numaralandırma sistemleri gibi bilgi eksikliklerinin büyük ölçüde giderilmiş olmasıdır. Bunun dışında tipografik sorunlar başta olmak üzere tasarımsal problemlerin hala devam ettiği gözlemlenmektedir.

Genel anlamda bu sorunlar; harf arası, kelime arası ve satır arası boşluklama ve hizalama hataları, kullanılan fontun orantısız şekilde büyütülmesinden kaynaklı bozulmalar, tasarım alanına ilgili bilgileri sığdırma endişelerinden kaynaklı hatalar, gereksiz vurgulamadan kaynaklı farklı renk kullanımı ve tasarım alanının yanlış düzenlenmesinden kaynaklı sorunlar olarak sıralanabilmektedir.

Uzunca bir süre kullanılmasından sonra artık sıkıcı ve göz tırmalayıcı hale geldiğinden midir yoksa önünde taklit edilebilecek, İstanbul gibi, başarılı bir örnek olduğundan midir bilinmez ama yönlendirme tabelaları tasarımı konusunda öncü bir adım atan İstanbul'un kullandığı 'Kent' yazı karakteri, yarışmaya sunulup değiştirilmeden öncesine kadar Ankara yönlendirme tabelalarında da boy göstermeye devam etmiştir (Görsel 157).



**Görsel 157.** Kent yazı karakterinin kullanıldığı değiştirilmeden önceki son yönlendirme tabelasından bir görüntü (üstte). Yazı karakteri değiştirilmeden önce kullanılan eski yönlendirme tabelasından bir görüntü (altta). Kaynak: T.C. Ankara Büyükşehir Belediyesi, Fen İşleri Dairesi Başkanlığı'na bağlı Numarataj Şube Müdürlüğü (Fotoğraf: Tuğba Dilek Kayabaş).

Özgünleştirmeden çok aynılaştırma yolunu açan bu girişim, aslında ülke genelindeki hemen hemen bütün şehirlerde karşılaşılabilecek temel bir sorun haline dönüşmektedir. Bu örnekte görülen ise bu anlayışın sadece yazı karakterine uygulanmış halinin görüntülediği bir girişimin ötesine geçememektedir. Oysa ki her kent, kendi hikayesini yazmasında yardımcı olabilecek, kendine özel bir yazı karakterini hak etmektedir.

Kentler ve özellikle kent kimlikleri bünyesinde barındırdıkları tasarımlardan sadakat beklemektedirler. Bu sadakat; kent, kimliği, uygulanan tasarımlar, karar verici otorite güçler ve hedef kitle arasındaki birlikteliği ve güveni sağlamakta, ayrıca kente ve kimliğine duyulan aidiyet duygusunu pekiştirmektedir.

Bu bağlamda, kullanılan tabelalarda bir yere ait olma gerekliliği, tabelanın orta ve üst kısmında yarım daire şeklinde belirlenen alan içerisine yerleştirilen ‘Büyükşehir Belediyesi’ ifadesiyle yerine getirilmeye çalışılsa da bu girişim, vurgulanması gereken kent kimliğini desteklemeye yetememiştir (Görsel 158).



**Görsel 158.** Ankara'nın yakın günümüze kadar kullandığı yönlendirme tabelalarında 'Büyükşehir Belediyesi' ifadesinin kullanım şekline bir görüntü. Kaynak: T.C. Ankara Büyükşehir Belediyesi, Fen İşleri Dairesi Başkanlığı'na bağlı Numarataj Şube Müdürlüğü (Fotoğraf: Tuğba Dilek Kayabaş).

Yaşanan bu değişimlere ek olarak, bilgilendirme ve yönlendirme grafiklerinin alt başlığı olan bina numaralandırmalarında da değişikliklere gidildiği söylenmektedir. Eskisinde, yönlendirme tabelalarında kullanılan çerçevenin benzer şeklinin etrafını çerçevelediği kare formun hakim olduğu bina numaralandırmalarında, aidiyetlik belirtmek adına ise 'Ankara Büyükşehir Belediyesi' yazısı ile birlikte kedili Ankara logosunun kullanıldığı görülmektedir. Bu sayede, yeterli düzeyde olmasa da, tasarımlar arasında birlik sağlanmaya

ve benzer amaçlar uğruna görev alan tasarım elemanlarının ise aynı dili konuşmaları desteklenmeye çalışılmıştır. Ancak uygulanan kapı numaralandırmaları yerine tercih edilen yeni tasarımlarda bu birlik ve bütünlük anlayışından uzaklaşılarak tasarımların kendi içlerinde ayrıştırıldıkları söylenebilmektedir (Görsel 159).



**Görsel 159.** Eski kapı numaralandırmasından bir görüntü (solda). Ankara'nın kullandığı değişen bina numaralandırmalarından bir görüntü (sağda ve altta). Kaynak: T.C. Ankara Büyükşehir Belediyesi, Fen İşleri Dairesi Başkanlığı'na bağlı Numarataj Şube Müdürlüğü (Fotoğraf: Tuğba Dilek Kayabaş).

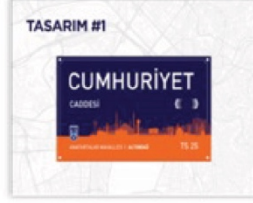
Ankara kentinde uzunca bir süre kullanılmakta olan bu tabela ve numaralandırma sistemlerinin tasarım ilke ve öğeleri anlamında sorunlar içermeleri, işlevsel açıdan da kullanışsız ve yetersiz olmaları sebebiyle yeniden tasarlanmaları ve düzenlenmelerine ilişkin ufak girişimler yakın zamanda kendini göstermeye başlamıştır.

2020 yılının sonlarına doğru Ankara Büyükşehir Belediyesi resmi web sayfasının 'duyurular' kısmında yayınlanan bir anket yardımıyla halk oylamasına sunulan, yeniden tasarlanan cadde ve sokak yönlendirmeleri ile dış kapı numarataj levhalarına karar verilmesinin amaçlandığı 'Başkentin Tabelalarını Siz Seçin' uygulaması, bu girişimlerin başında gelmektedir (Görsel 160). Uygulamadaki aksaklıklar, eksiklikler ve yanlışlıklar sebebiyle başarıya ulaştığı söylenemeyen bu girişim, sadece dijital ortamda halkın oylamasına sunulmakla kalmış bir karışıklık ve belirsizlik sürecine dönüşmüştür.

## Duyurular > Başkent'in Tabelalarını Siz Seçin

### ANKARA CADDE - SOKAK - BİNA NUMARASI LEVHALARI

Başkent'in caddeler, sokak ve yönlendirme tabelaları ile dış kapı numaraları levhalarını birlikte seçiyoruz. Anketimize katılarak tercihinizi bizimle paylaşabilirsiniz.

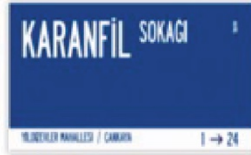


Başkent'in Tabelalarını Siz Seçin

- Tasarım 1  
 Tasarım 2



1



2

Sizce Hangi Renk ?

- 1  
 2



1



2

Sizce Hangi Renk ?

- 1  
 2



1



2



3



4

Sizce Hangi Renk ?

- 1  
 2  
 3  
 4



1

2

Diş Kapı Numarataj Levhaları Sizce Ne Renk Olmalı?

1

2

Oy Kullan



1

2



3

4 (KABARTMALI - MAVİ)

Cadde - Sokak Levhaları

1

2

3

4

5

6

7

8

9

10

11

12

13

14

15

16

17

18

19

20

21

22

23

24

25

26

27

28

29

30

31

32

33

34

35

36

37

38

39

40

41

42

43

44

45

46

47

48

49

50

51

52

53

54

55

56

57

58

59

60

61

62

63

64

65

66

67

68

69

70

71

72

73

74

75

76

77

78

79

80

81

82

83

84

85

86

87

88

89

90

91

92

93

94

95

96

97

98

99

100

101

102

103

104

105

106

107

108

109

110

111

112

113

114

115

116

117

118

119

120

121

122

123

124

125

126

127

128

129

130

131

132

133

134

135

136

137

138

139

140

141

142

143

144

145

146

147

148

149

150

151

152

153

154

155

156

157

158

159

160

161

162

163

164

165

166

167

168

169

170

171

172

173

174

175

176

177

178

179

180

181

182

183

184

185

186

187

188

189

190

191

192

193

194

195

196

197

198

199

200

201

202

203

204

205

206

207

208

209

210

211

212

213

214

215

216

217

218

219

220

221

222

223

224

225

226

227

228

229

230

231

232

233

234

235

236

237

238

239

240

241

242

243

244

245

246

247

Görsellerden de anlaşılacağı gibi, yapılan anket çalışmasında kullanılan tasarım seçeneklerinin; konunun uzmanı olmayan kişiler tarafından tasarlandığı açıkça belli olan, her biri kendi içerisinde ciddi sorunları barındıran, oldukça kalabalık ve karmaşık tasarımsal düzenlemelerin uygulandığı, sistematik ve planlanmış bir süreçten yoksunluğun açıkça gözlemlendiği, çoğu taklidin ötesine geçemeyen, gereksiz ayrıntıların ve fazlalıkların hakim olduğu, sıradan, abartılı ve tutarsız olduklarından söz edebilmek mümkündür. Ayrıca hazırlanan bu tasarımların, 1, 2, 3 ve bazı sorularda 10'a kadar çıkabilen seçenekler halinde sıralanması ve bunlardan birinin halk tarafından tercih edilmesinin beklenmesi, hali hazırda var olan tasarım sorunlarına ek olarak, yapılan anket çalışmasının işleyişinde de farklı sorunlarla karşılaşılmasını gündeme getirmektedir.

Bu tarz anket çalışmalarında öncelikle yapılması gereken ve beklenen, halkın beğenisine sunulmadan önce, seçenek olan tasarımların uzman kişiler tarafından hazırlanıp yine uzman görüşleri doğrultusunda en fazla iki seçenek olacak şekilde aza indirgenmesini sağlamaktır. Bu basamakların tamamlanması sonrası iki seçeneğe düşürülen tasarım önerileri halka sunulmalı ve sonuç halkın takdirine bırakılmalıdır. Bu sayede hem tasarım anlamında hem de anketin içeriği ve uygulanma biçimi anlamında daha sorunsuz bir süreç ve başarılı sonuçlara ulaşılabilmektedir.

Toparlamak gerekirse, doğruları ve yanlışları ile bu girişimin, sadece, kendisinden sonra düzenlenen yarışma için kamu nabzını yoklamanın ve ön hazırlık niteliği taşımanın ötesine geçemediği söylenebilmektedir.

Yapılan incelemelerden de anlaşılacağı üzere, Ankara'nın mahalle, cadde ve sokak yönlendirme dizgelerinde ve bina numaralandırmalarında karşılaşılan tasarım sorunlarının geçmişten başlayarak günümüze kadar devam ettiği görülmektedir. Bu eksikliklerin ve sorunların varlığı günümüzde ilgili bilirkişiler, kurum, kuruluş ve yetkililer tarafından fark edilmiş olmalıdır ki bu durumun düzenlenen kapsamlı bir proje yarışması yardımıyla çözüme kavuşturulması hedeflenmiştir. Konu ile ilgili yapılmış ve yapılmakta olan bu tarz girişimleri ve projeleri incelemenin ve değerlendirmenin ise,

- sürecin başlangıcından sonucuna kadarki işleyişini ve ilerleyişini gözlemleyebilmek,
- doğruların ve yanlışların tespitini ve izlenecek yolların takibini yapabilmek,
- karşılaşılan zorlukların üstesinden gelebilme yöntemlerini belirleyebilmek,

- uygulamadaki sınırlayıcıların ve karar verici mercilerin tüm bu süreçteki konumunu ve rolünü tanımlayabilmek,
- aynı kulvarda yarışan rakipleri arasındaki konumu ve durumu hakkında bilgi sahibi olup aralarında kıyaslamalarda bulunabilmek,

gibi birçok açıdan yol gösterici olduğu yadsınamaz bir gerçektir. Bu gerçeğin ışığında yapılacak örnek incelemelerinde ve değerlendirmelerinde ilk sırayı, konuyu ele alma, uygulama ve bu konuda örnek teşkil edebilme açısından önemli bir adımı oluşturan, Ankara’da gerek yönetsel açıdan olsun gerekse özellikle bilgilendirme ve yönlendirme grafikleri açısından olsun resmi işleyiş ve uygulayış anlamından anlamlı ve en taze projelerden sayılabilen ‘Sokaktaki Ankara’ projesi almaktadır.

Ankara Büyükşehir Belediyesi’nin 2021 yılı Mayıs ayında ilana çıkarak ‘Sokaktaki Ankara’ ‘Ankara Mahalle, Cadde ve Sokak Tabelaları, Bina Kapı Numaraları, Mimari Tanıtım Tabelaları ve Özgün Font Ulusal Tasarım Yarışması’ adı altında 2 kategoride gerçekleştirdiği, 1. kategoride Ankara’ya özgü ve çağdaş bir font tasarımının belirlendiği, 2. kategoride ise, Ankara ili merkezinin ve merkeze bağlı ilçelerinin vazgeçilmez bilgilendirme ve yönlendirme elemanları olan mahalle, cadde ve sokak tabelalarının, bu konumlarda yer alan bina kapı numaraları ve mimari tanıtım levhaları tasarımının seçildiği oldukça kapsamlı bir proje yarışmasıdır.

Amacı, şekli, türü, konusu, takvimi, şartnamesi, seçici kurulu ve jüri üyeleri, ödüller gibi yarışmaya dair tüm bilgi ve belgelerin açık ve düzenli bir şekilde paylaşıldığı projenin öncesi ve sonrasına ilişkin duyurular ise, Büyükşehir Belediyesi tarafından gerekli yayın kanalları aracılığıyla yapılarak tüm kamuoyunun ve ilgililerin bilgilendirilmesi sağlanmıştır.

Ankara’ya özgü font ve tabela tasarımlarının belirlendiği yarışmanın sonunda, font kategorisinde birincilik ödülü jüri kararı ile Oğuzhan Cengiz’in tasarımına verilirken (Görsel 161), tabela tasarımı kategorisinde ise jüri tarafından 3 eşdeğer birincilik seçilmiş ve seçilen bu tabela tasarımları Aday Eser A (Görsel 162), Aday Eser B (Görsel 163) ve Aday Eser C (Görsel 164) olarak ‘Başkent Mobil’ uygulaması üzerinden hazırlanan anket çalışması ile halk oylamasına sunulmuştur.

andezit



ANDEZİT

ABCÇDEFGĞHHIIİJKLMNOÖPQRSŞTUÜVWXYZ

abcçdefgğhiiiklmnoöpqrşstuüvwxyz

ABCÇDEFGĞHHIIİJKLMNOÖPQRSŞTUÜVWXYZ

0123456789?!&@#}\*@®£\$€¥

.,;:<>«»|∞↔+−±×÷=≠<>≤≥~≈∂ΣΠπμΩΔ√∫∅

∧ ½ ¼ ¾ \_ - —

**Görsel 161.** Düzenlenen yarışma sonrası Ankara için seçilen yazı karakteri tasarımı ve tasarımın ilham aldığı donelerden görüntüler (Haber Ankara, 2021), (<https://bit.ly/4e0TLGi>).



#### Tasarımın Hikayesi

Ankara'nın tarihi, kültürü ve geleceği ele alınan bu çalışmada mevcut tabelaların topluma nasıl daha iyi iletişim kurabileceği düşünülmüş ve bu unsurların göz önünde bulundurulması ile tabela ve font tasarımı yapılmıştır. Kent sakinleri ve ziyaretçileri için etkileşimde bulunabilecekleri bir şehir yaratma kavramı tabela tasarımında okunur, sade, herkes tarafından anlaşılır ve benimsenebilir olmasını öne çıkarmıştır. Başkentimizin kuruluşundan bu yana tarihçesinde barındırdığı Cumhuriyet'in renkleri, dönemin yapı ve binalarından, ulaşım araçlarından, dekorasyonundan hatta o dönem kullanılan günlük eşyalardan ilham alınarak belirlenmiş ve bu renkler tabela tasarımlarında kullanılmıştır. Ankara'ya ait bir kimlik yaratılmasının da temellerini oluşturan bu çalışma, Cumhuriyet döneminin bizlerde uyandırdığı nostaljik dokunun, günümüz içerisinde yer bulmasını hedeflemektedir. Yenilikçi bir kimlik sunmanın yanı sıra toplumun bir kesiminde oluşan "Gri Ankara" algısının sokakları keşfetmeyi kolaylaştıran tabela tasarımı ile kırılması ve başkentimizin gelişiminde rol oynaması amaçlanmıştır. Sokak, cadde tabelalarında mevcut tabelalardan farklı olarak yönetmeliğe uygun şekilde tasarlanmış insanların günlük hayatlarında yaya olarak veya araçlarla seyahat ederken ihtiyaç duyabileceği (hastane, karakol, otobüs durakları, metro istasyonu, park, eczane vb.) noktalara ulaşmasını kolaylaştıracak ikonlar bulunmaktadır. Toplumla fayda sağlayan ve sıklıkla kullanılan bu öğelerin sokak veya caddelerin ne tarafında olduğu ve nereye doğru ilerlenirse ulaşılacağı bilgisi tasarlanan ikonlar ile grafiksel bir dil ile anlatılmaktadır. Navigasyon sistemleri bizleri gideceğimiz yere kolaylıkla ulaştırsa da herkes tarafından erişilebilir bir yön bulma aracı olan tabelaların işlevselliği uygulanabilir bir şekilde yeniden ele alınmıştır. Bu sayede topluma etkileşimi artırılmış ve daha kapsayıcı bir tabela tasarımı elde edilmiştir. Yapılan tabela tasarım çalışmasında modüler, kalıcı, çevreci ve herkesin anlayabileceği anlatımlar ve tasarımlar hedeflenmiştir. Hem sokak, cadde, meydan tabelalarında hem de bina kapı numaralarında kullanılması için tasarlanan braketler, tabelalara delik açılmadan kullanıma imkân sağlar. Böylelikle hem tabelalar sürekli değişen koşullar ile tekrar kullanılabilir hale getirilmiş hem de tek taraflı vidalama sayesinde estetik olarak daha şık bir görünüm elde edilmiştir. Diğer taraftan bu braketler ile mevcut kullanımda birden çok levha takılması durumunda oluşan tabelalar arası yükseklik farkı problemi çözülmüştür. Projenin sonucunda, insanların keşfetme duygusuna destek olan ve etrafındakilerle iletişimini kolaylaştıran, organize bir yönlendirme sistemi tasarlanmıştır. Ankara için geliştirilebilecek potansiyel elemanların uyum içerisinde olacağı bütünsel bir kimlik oluşturulmuştur. TN: 14

**Görsel 162.** Düzenlenen yarışmada tabela tasarımı kategorisinde oylama için seçilen Aday Eser A isimli tasarımdan ve tasarımın hikayesinden görüntüler (T.C. Ankara Büyükşehir Belediyesi, 2021), (<https://bit.ly/451RjLA>).



**Görsel 163.** Düzenlenen yarışmada tabela tasarımı kategorisinde oylama için seçilen Aday Eser B isimli tasarımdan görüntüler (T.C. Ankara Büyükşehir Belediyesi, 2021), (<https://bit.ly/451RjLA>).



**Görsel 164.** Düzenlenen yarışmada tabela tasarımı kategorisinde oylama için seçilen Aday Eser C isimli tasarımdan görüntüler (T.C. Ankara Büyükşehir Belediyesi, 2021), (<https://bit.ly/451RjLA>).

Halk arasında yapılan anket sonucu uygulanmasına karar verilen tasarımlar ise Aday Eser A isimli tasarım olarak belirlenmiş (Görsel 162) ve bu tasarımlar kent genelinde görevini yerine getirmek üzere, kısa bir süre içinde, gerekli yerlere konumlandırılmıştır (Görsel 165).



**Görsel 165.** Seçilen tasarımın kent genelinde uygulanmış hallerinden görüntüler (Olçay, 2021), (<https://bit.ly/4e217ux>).

Gerek tercih edilen rengi ile, gerek kullanılan yazı karakteri ile olsun Ankara'nın kimliğini kendi alanı çerçevesinde vurgulama çabası ile üretilen bu tasarımlar, kentin ve görsel kimliğin temsilcisi logodan ve kentte kullanılmak üzere tasarlanmış bilgilendirme içerikli grafik ürünlerden bağımsız bir şekilde hareket etmektedir. Oysa ki bu gibi çok bileşenli ve bağlantılı çalışmaların birbirlerinden ufak da olsa ipuçları taşımaları, tasarımlar arasında birliği ve uyumu sağlamanın, aynı dili konuşmanın ve kimliği aktarmanın en belirgin özelliklerini oluşturmaktadır. Bu bağlamda incelenen başarı örneklerden de anlaşılacağı üzere özellikle kent ile ilgili ve kentte uygulanacak bilgilendirme ve yönlendirme grafiklerinin var olan ya da yeniden tasarlanacak olan kimlik tasarımları ile birlikte hareket etmesi, başarıya ulaşmasında gücüne güç katacaktır.

Kent kimliği çerçevesi içerisinde şekillenen bilgilendirme ve yönlendirme grafiklerinin belirgin örneklerden birini de kentler için hazırlanmış haritalar oluşturmaktadır. Kullanıcının hizmetine sunulan bu haritalar, ihtiyaç duyduğu anlarda kullanıcıya büyük kolaylıklar sunmanın yanı sıra doğru ve etkili bir şekilde hazırlandığında ise kente ve kimliğine büyük katkılar sağlamaktadır. Bu bağlamda, gerek resmi kurumların desteği ile gerekse özel çabalar sonucunda hayata geçirilmiş, Ankara ili ve bölgelerini konu alan, belirlenen amaçlara, ihtiyaçlara ve alanlara göre sınırlandırılmış, kent genelinde kullanıcının hizmetine sunulmuş çeşitli kent planları ve haritalara rastlamak mümkündür.

Başkent Ankara ve çevresi ile ilgili araştırmalar yapan, önemli bilgileri ve kaynakları toparlayarak kentsel belleğin oluşturulması ve sürdürülmesi görevini yerine getiren Vehbi Koç Ankara Araştırmaları ve Uygulamaları Merkezi (VEKAM) Kütüphanesi, bünyesinde yer alan Ankara haritaları ve broşürleri ile, geçmişten günümüze değişimin ve dönüşümün göstergeleri olarak alana değerli ve zengin kaynaklar sunmaktadır (Görsel 166-167).



**Görsel 166.** 1950 yılına ait Ankara turistik şehir planından görüntüler (Koç Üniversitesi Dijital Koleksiyon, 2024), (<https://bit.ly/3VITVzP>).



**Görsel 167.** 1998 yılına ait Ankara şehir planından görüntüler (Koç Üniversitesi Dijital Koleksiyon, 2024), (<https://bit.ly/4aV28k1>).

Daha fazla kullanıcıya ulaşması, kullanım kolaylığı sağlaması açısından ve dönemin imkanları dahilinde broşür şeklinde hazırlandığı ve basılı olarak sunulduğu gözlemlenen bu haritaların genellikle turistik amaçlı üretildiği, haritaya ek olarak Ankara ile ilgili tanıtıcı bilgilerin de yer aldığı bilgilendirici ve yönlendirici tasarımlar olduğu söylenmektedir. Ayrıca benimsenen tasarım ilkeleri ve öğeleri etrafında şekillenen bu broşürlerde ve haritalarda kullanılan görseller, imgeler ve düzenleme biçimleri yoluyla dönemin popüler tasarım anlayışının örneklendiği söylenebilmektedir.

Günümüze doğru yaklaşıldığında ise aynı amaçlar uğruna farklı yöntem, teknik ve üsluplar kullanılarak oluşturulmuş haritalara rastlamak mümkündür. Bunlardan biri olan, Ankara Büyükşehir Belediyesi Kültür ve Tabiat Varlıklar Dairesi tarafından 'Ankara Miras Şantiye Gezileri' kapsamında hazırlanan 'Ankara Kalesi' isimli broşür ve harita, bu doğrultuda hazırlanmış örneklerden biridir (Görsel 168).



**Görsel 168.** Ankara Kalesi isimli broşür ve haritanın ön ve arka kapak sayfalarından görüntüler.

Çok katmanlı kültürel miras alanı olan Ankara Kalesi ve civarını, kendine özgü yapısını ve dokusunu bozmadan yapılan sağlıklılaştırma çalışmaları temelinde inceleyen projede, kültür turizmini yaşatmak ve canlandırmak adına çeşitli faaliyetler yürütülmektedir. Bu faaliyetlere destek vermesi amacıyla tasarlanan broşürde, ilgili bölgede yer alan tarihi ve kültürel değerleri tanıtan bilgilendirme bölümleri sunulmakta, ayrıca sunulan bu bilgiler, birbirine yakın konumlarda bulunan bu değerlerin yürünerek keşfedilebileceği rotayı gösteren bir harita ile de desteklenmektedir (Görsel 169).



**Görsel 169.** Ankara Kalesi isimli broşürde yer alan haritadan görüntü.

Bir yüzünde Ankara Kalesi ve civarı sınırları içerisinde yer alan kültürel ve tarihi değerlerin kendilerine has özellikleri ile yansıtıldığı Ece Şenses tarafından tasarlanan bölgesel harita, geleneksel sokak ve konut dokusunu ve mimari yapıyı görselleştiren resimlemeler yoluyla sunulmaktadır. Buldukları konumlar da dikkate alınarak belirli bir bakış açısı ve hiyerarşik düzen içerisinde yerleştirilen ikonların tanıtımı ve bilgilendirilmesi içinse numaralandırma sistemine başvurulmuştur. Ayrıca turizm ofisi, tuvalet, otopark ve taksi durağı gibi bilgilendirmelerin yer aldığı tasarımda kullanıcıların temel ihtiyaçlarını karşılayacakları yerler de belirtilmektedir (Görsel 169).

Diğer yüzünde ise haritada kullanılan değerlere ait ikonların, adları ve haklarında kısa bilgiler içeren metinler ile birlikte yer aldıkları, bu bilgilerin düzenlemelerini içeren bilgilendirme bölümleri yer almaktadır (Görsel 170). Haritadaki zeminden bağımsız bir şekilde boşlukta yer alan ikonlar, broşürün katlanma şekline göre ayrılmış bölümlerde, açık ve koyu zemin üzerinde konumlanmaktadır. Bu açık koyu ayrımı, kullanılan tipografik düzenlemelere de aktarılmış ve bu ögelerde okunurluğu arttırmak amacı ile yazı karakterinde kalın (bold) vurgu tercih edilirken, aynı zamanda koyu zeminde açık, açık zeminde koyu uygulamalar gerçekleştirilmiştir. Ayrıca metin düzenlemelerine ek olarak ilgili değerlerin bulunduğu konum, sokak adı ve numarasını içerecek şekilde ve konum işareti ile birlikte verilmekte, bu sayede broşürde yer alan haritaya gönderme yapılarak ön yüz ve arka yüz arasında bağlantı kurulmaya çalışılmaktadır.



Görsel 170. Ankara Kaleşi isimli broşürün arka yüzünde yer alan bilgilendirme bölümlerinden görüntü.

Sunduğu bilgiler ile bölgenin ihtiyaç duyduğu yoksunluğu gidermenin yanı sıra alanda yapılmış ve başarıya ulaşmış kaynak eksikliğine de bir bakıma cevap verebilen bu tasarım, Ankara ve onun tarihi ve kültürel değerlerine verilmesi gereken önemi tekrar gündeme getirmekte, bu yöndeki çalışmalara destek vermenin yanında hedef kitleyi de teşvik ederek harekete geçirmeyi desteklemektedir.

Kenti merkezine alan çalışmalar gerçekleştiren Ankara merkezli bir ekip olan Lavarla tarafından oluşturulan Pusula arşiv çalışması sınırları içerisinde tasarlanan ‘Ankara Keşif Haritaları’ kent için tasarlanmış başarılı uygulamalar arasındadır.

‘Pusula 1 ve Pusula 2’ adlarında, sırasıyla Ekim 2017 ve Haziran 2022 yıllarında kullanıma sunulan ve öncelikli hedefi, turistlerden çok, Ankara’da yaşayanlara hitap etmek olan haritalar, her bir sayısı farklı çizerler tarafından tasarlanan ve farklı rotalar sunan, bilinen özelliklerden çok bilinmeyenlere odaklanan, kullanıcı deneyimine odaklı, ortaklaşa çalışmanın ürünleridir (Görsel 171). Bu özellikleri bakımından use-it haritalardan izler taşıdığı gözlemlenen bu haritalar, Ankara genelinde uygulanan haritalara farklı bir bakış açısı ve yenilikçi tasarım anlayışı getirmektedir.



**Görsel 171.** Ankara Keşif Haritaları Pusula 1 (solda) ve Pusula 2 (sağda) kapak sayfalarından görüntüler.

Haritaların ilki olan Pusula 1’de, Çankaya (ön yüz) ve Ulus (arka yüz) bölgelerinde yer alan rotalar yemek, kültür-sanat, dinlenme, tarih ve alışveriş gibi kategoriler altında sıralanmaktadır. Sıralanan bu kategoriler, farklı renkler kullanılarak birbirinden ayrılmakta ve tasarımcısının üslubunu yansıtan illüstratif bakış açısıyla oluşturulmuş ilgili yerlere ait ikonlara verilen numaralandırma sistemleri ile de bilgilendirme sorunları çözülmeye



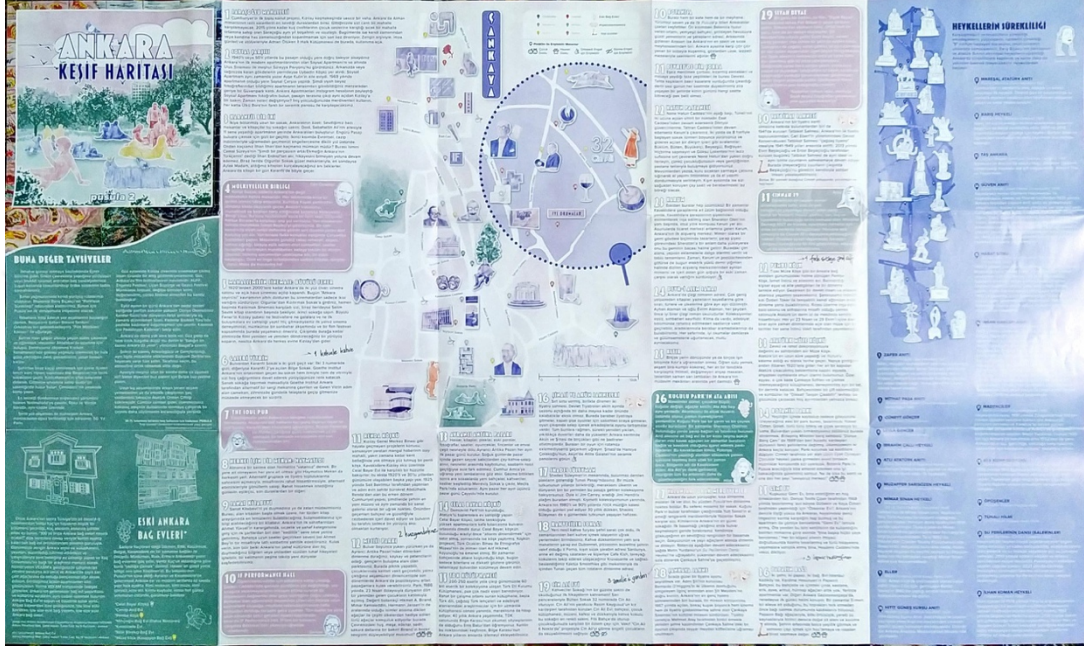




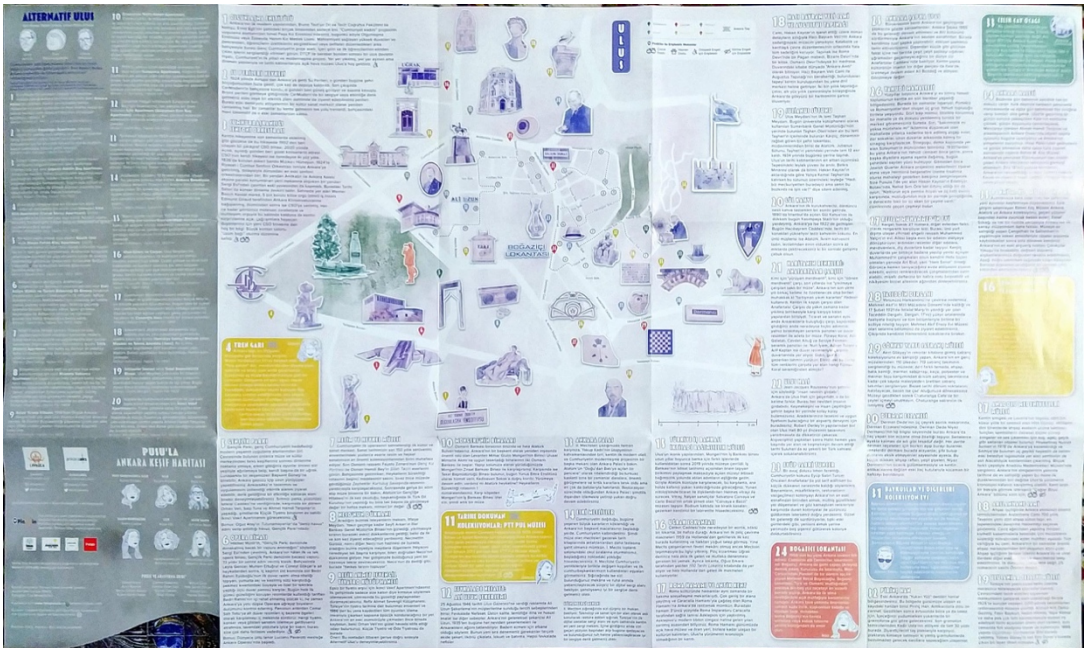
Görsel 175. Ankara Keşif Haritaları Pusula 1’de yer alan Ulus bölgesi haritasından ve ‘Edebiyatta Ankara’ Rotası bölümünden bir görüntü.

Gerek kullanılan renkler, biçimler ve benimsenen tasarım dili ile, gerek kuşbakışı görünümün hakim olduğu harita zemini ve ön cepheden görünüşleri ile karşıtlık sağlayarak vurgulanan yer ikonları ile, gerek tipografi seçimleri ve uygulamaları ile oldukça açık, temiz ve net bir gösterimin gerçekleştirildiği haritalar, alanda kullanılmakta olan başarılı örnekler arasında sıralanabilmektedir.

Haritaların ikincisi olan Pusula 2 ise, ilkinde olduğu gibi Ulus ve Çankaya bölgelerine odaklanmakta, diğerinden farklı bir tasarımcı tarafından farklı bakış açısı ve tasarım anlayışı ile hazırlanmış güncel rotaları kullanıcısı ile paylaşmaktadır. Kullanıcısına farklı deneyimler sunan haritada, seçilen mekanların ve yapıların az bilinen özellikleri, dikkat çekici yönleri ile birlikte, samimi bir dil kullanılarak aktarılmaktadır (Görsel 176-177).



Görsel 176. Ankara Keşif Haritaları Pusula 2'in ön yüzünden bir görüntü.



Görsel 177. Ankara Keşif Haritaları Pusula 2'nin arka yüzünden bir görüntü.

Bu bilgilere ek olarak Lavarla ekibinden Semra avdar'ın emekleri ile hazırlanan 'Heykellerin Sürekliliği' başlıklı ayrı bölümde sunulan rotada, Atatürk Bulvarı üzerinde konumlanan kent heykellerinin tanıtımına vurgu yapılmaktadır. Harita bahsi geçen bir diğer bölüm olan 'Urbanwalks Ankara' ekibi ile 'Sivil Mimari Bellek Ankara' projesi kapsamında Umut Őumnu, Cem Dedekarginoğlu ve Cemre Gökpinar'ın katkılarıyla hazırlanmış 'Alternatif Ulus' isimli rotada ise, Ulus bölgesinde yer alan 20 apartman ve mimari yapı, sahip oldukları mimari özellikleri, tasarlayan mimarları ve yapım yılı gibi bilgiler ile verilmektedir.

Toparlamak gerekirse incelemek üzere seçilen 'Ankara Keşif Haritaları' başlığı altında yayımlanan her iki harita da gerek içerdiği bilgileri, gerek uygulanan tasarım biçemleri, yöntem ve teknikleri, gerek kullanım amaçları gibi birçok açıdan kenti, kullanıcıyı ve özellikle de kent kimliğini destekleyen başarılı uygulamalar arasındaki yerini almaktadır.

Kente girişin habercileri olan kent giriş kapıları, kentin bölgesel sınırlarını çizmenin yanı sıra tasarımlarının başarıya ulaştığı derecede kenti temsil edebilme, kent hakkında bilgi iletebilme, kentin kimliğini aktarabilme gibi sorumlulukları da yerine getiren bir diğer örneklerdir. Bu bağlamda incelemeleri yapılan Ankara Kent Kapıları, başkent'in Eskişehir, İstanbul, Samsun, Konya ve Esenboğa olarak belirtilen 5 ayrı girişini tanımlamak üzere yerleştirilmiş konumlarında her gün ziyaretçilerini karşılamaktadır (Görsel 178-179-180-181-182).



**Görsel 178.** Ankara Samsun yolu giriş kapısından bir görüntü (<https://bit.ly/3x8X263>).



**Görsel 179.** Ankara Eskişehir yolu giriş kapısından bir görüntü (<https://bit.ly/3x8X263>).



**Görsel 180.** Ankara Konya yolu giriş kapısından bir görüntü (<https://bit.ly/3x8X263>).



**Görsel 181.** Ankara İstanbul yolu giriş kapısından bir görüntü (<https://bit.ly/3x8X263>).



**Görsel 182.** Ankara Esenboğa yolu giriş kapısından bir görüntü (<https://bit.ly/3x8X263>).

Kapı kavramının özünde tahmin edilenden çok boyutlu ve derin anlamlar taşımaya karşın oldukça sığ ve düz anlamlar ilettiği gözlemlenen Ankara giriş kapılarının Selçuklu ve Osmanlı mimarisinden izler taşıdıkları, bunu vurgulayan kümbet külahları ve kuleleri ile açıkça gözlemlenmektedir.

Tasarımların yapısal özelliklerinde olduğu kadar seçilme ve uygulanma süreçlerinde de eksikliklerin varlığından söz edilmektedir. Kamusal alanlarda, toplum ve kent yararına uygulanacak tasarımların yarışmalar yoluyla belirlenmesi ve seçiminde bir uzmanının, bilirkişinin ve kimi zaman da halkın görüşlerinden yararlanılması, sürecin olumlu yönde sonuçlandırılmasına büyük katkı sağlayacaktır. ODTÜ Mimarlık Tarihi Bölümü Öğretim Üyesi Prof. Dr. Ali Uzay Peker'in 'Ankara Kent Kapıları Neyin Zaferi?' isimli yazısında belirttiği gibi 'Kamu alanında geliştirilen mimari projeler kamuya açık yarışma ve jürilerle elde edilmediği, uzmanlar ve halka danışılmadığı sürece çağdışı tasarımlarla karşılaşmaya devam edilecektir.' (Peker, 2014).

Dünyanın her yerinden emsallerinin zamanla anıtsallaşan ve birer simgeye dönüşen yapılarının aksine Ankara giriş kapıları, inşa edildiği günden itibaren sıradanlaşan ve hem maddi hem manevi yönden gereksizliği su yüzüne çıkan kütleli yapılar olarak kalmışlardır.

Ankara genelinde kullanılmakta olan, kimi yönleriyle doğru, kimi yönleriyle de yanlış tasarım anlayışları, karar süreçleri ve uygulama biçimleri sayesinde gündemde kalmayı başarabilen örneklerin görselleştirildiği bu bölümde, uygulanan tasarımların ve yaşanan süreçlerin analizi yapılmaya çalışılmış ve bu yolla Ankara'da var olan bilgilendirme ve yönlendirme grafiklerinin kente ve kimliğine katkısı üzerinde durulmuştur.

Yapılan bu incelemeler sırasında varlığı ile tartışmaların odağında olan Ankara kenti için tasarlanmış ve uygulamaya konulmuş kimliğe katkıda bulunan ve bilgilendirme ve yönlendirme grafikleri kapsamında ele alınan örnekler toparlanmaya çalışılmış ve bu konuda gerekli incelemeler yapıp uzman kişilerin görüşleri alınmıştır. Bu aşamada Ankara Büyükşehir Belediyesi'ne bağlı, Kent Estetiği Dairesi Başkanlığı, Fen İşleri Dairesi Başkanlığı, Basın, Yayın ve Halkla İlişkiler Dairesi ilgili birimleri ve sorumluları ile görüşmeler yapıp konu ile ilgili görsel ve kuramsal bilgiler toplanmış ve örnekler arşivlenmiştir.

Yapılan görüşmeler, tez izleme komitesinden alınan dönütler ve elde edilen bilgiler sonucunda Ankara'nın tarihi ve kültürel kimliğinin her zaman ön planda tutulması, unutulmaması ve unutturulmaması gerektiği, tasarlanacak projenin temel prensibini oluşturmuş, bu prensip dahilinde sorulan sorulara en doğru cevapların ise müzeler tarafından verildiği tespit edilmiştir. Bu tespit, hem kent kimliğini yansıtmaya, vurgulama ve aktarma özelliğine sahip olan hem bilgilendirme ve yönlendirme grafiklerine başarılı bir şekilde ev sahipliği yapan hem de Ankara genelinde bilgilendirme ve yönlendirme grafikleri açısından eksikliği gözlemlenen ve ihtiyaç duyulan bir alan olan müzeleri, projenin merkezine yerleştirmedeki en büyük etken olmuştur.

Bu belirleyiş ışığında temellenen projenin konusu, amaçları, hedefleri, sınırları, yöntem ve teknikleri gibi detayların açıklandığı, kuramsal ve görsel çözümlerle zenginleştirildiği Uygulama Çalışmaları bölümünün oluşturulması ve incelenmesi, projeyi anlaşılır kılmakta önemli bir adımı oluşturmaktadır.

## 6. BÖLÜM: UYGULAMA ÇALIŞMASI: ANKARA İÇİN BİLGİLENDİRME VE YÖNLENDİRME GRAFİKLERİ TASARISI

Tez çerçevesinde gerçekleştirilen grafik tasarım ve uygulamalarının detayları ile ifade edildiği bu bölümde ilk olarak yapılan uygulama çalışmasının, ele alınan konunun ve çalışma için seçilen kentin oldukça geniş, derin ve zengin anlamlar içermesi nedeniyle kapsayacağı sınırları belirlenmekte; sonrasında planlanması, kimliklendirilmesi, tasarım süreci ve uygulamada kullanılan teknolojiler üzerinde durulmaktadır.

Tezin genelinde anlatıldığı ve örnek irdelemelerinden de anlaşıldığı üzere, insanların bilgilendirilmesi ve yönlendirilmesi yönüyle hayatın her alanında oldukça önemli ve etkili görsel iletişim araçlarından olan bilgilendirme ve yönlendirme grafikleri, kalabalık insan topluluklarına ev sahipliği yapan kentler için de çokça önemlidir. Sınırlandırılan bir konsept ve yaklaşımla Ankara'ya yönelik olarak tasarlanan bilgilendirme ve yönlendirme grafiklerinin irdelenerek sunulduğu bu bölümde, konunun geniş ve çok bileşenli, kentin ise Türkiye Cumhuriyeti'nin başkenti olması nedeniyle çalışma ayrı bir sorumluluk bilinciyle ele alınmaktadır.

Bilgilendirme ve yönlendirme grafikleri, toplumsal yaşamın temel öğeleri/özneleri olan insanları bilgilendirip yönlendirerek ortam ve süreçleri düzene koyan, çoğu açıdan dil engelini adeta ortadan kaldırarak diller üstü iletişim biçiminin oluşumuna ve kullanımına olanak tanıyan etkili, çözüm odaklı ve her an yardımına ihtiyaç duyulan grafik tasarım ürünleridir. Bir kentin kimliklendirilmesinde, tanıtılmasında, düzenlenmesinde ihtiyaç duyulan kent logolarından, kurumsal kimlik öğelerine, afişlerden ilan panolarına, sokak-cadde-bina numaralandırma sistemlerinden, kent planları ve haritalara, trafik levhalarından, piktogram dizgelerine, bilgi grafiklerinden kent için tasarlanmış web siteleri ve mobil uygulamalara, kent giriş kapılarından, yer imlerine kadar oldukça kapsamlı ürün çeşitliğine sahip olan bilgilendirme ve yönlendirme grafiklerinde tasarlanacak ürünlerin ve uygulanacak ortamların belirlenmesi, tasarımın kendisi kadar hayati öneme sahiptir. Tasarlanmaya, düzenlenmeye ve kimliğini yansıtmaya ihtiyaç duyan her kent gibi Ankara da söz konusu ürünlerin yardıma çokça başvuran ve bu konuda sahip olduğu başarılı uygulamalarla öncü ve örnek olma görevi üstlenen kentler arasında ilk sırayı almaktadır.

Bu çeşitlilik içerisinde Ankara'nın kimliğini vurgulayacak, hem bilgilendirme hem de yönlendirme ihtiyacına cevap verebilecek konunun/alanın ve ürünlerin net bir şekilde

belirlenmesi, tasarım planının başlangıcında çözülmesi gereken temel sorununu oluşturmaktadır. Bu noktada, üstlendiği başkentlik görevinin yanı sıra zengin ve özgün tarihi geçmişe ve kültürel birikime sahip olması sebebiyle yapılacak uygulama çalışmasında Ankara'nın kültürel ve tarihi kimliğine vurgu yapılması gerekliliği ön plana çıkmıştır. Bu sebeple Ankara için yapılan tasarımlar, hem kentin kimliğini yansıtması bakımından hem bilgilendirme ve yönlendirme grafiklerini örneklendirmesi açısından her iki temel konuyu tek çatı altında toparlayabilmesi sebebiyle Ankara'daki müzeler özeline indirgenmiştir.

Ankara'nın Müzeleri konseptiyle şekillenen 'Müzem Ankara' projesinde, bilgilendirme ve yönlendirme grafiği ürünü olarak hem bilgilendirme hem de yön bulma ihtiyacına cevap verebilmesi sebebiyle harita tasarımları tercih edilmiştir. Tasarlanan haritanın günümüzün teknolojilerine ayak uydurabilmesi, ulaşılabilirlik ve kullanım açısından kolaylığı, daha fazla hedef kitleye hitap edebilmesi, belirlenen ihtiyaçlara cevap verebilmesi, vb. amaçları gerçekleştirebilmesi düşüncesi, uygulamanın web ortamında etkileşimli bir tasarım olarak sunulması fikrini kesinleştirmiştir.

Bunun yanı sıra seçilen müzelerin yapılarını ve özelliklerini vurgulamak amacıyla her bir müze için tanıtıcı bilgi grafikleri (infografik) tasarlanması uygun görülmüş ve tasarımlar bu yönde ilerletilmiştir.

Genel anlamda ana çatısı oluşturulan tasarım/proje, özele indirgendiğinde; bazı detayları bünyesinde barındırmakta ve projenin anlaşılması bu detayların açıklanmasını gerektirmektedir. Planlanan bu detayları incelemek, projenin başlangıcından sonucuna doğru giden yolu ve süreci belirlemekte, açıklamakta ve yorumlamakta önemli bir önemli bir izlek yaratmaktadır.

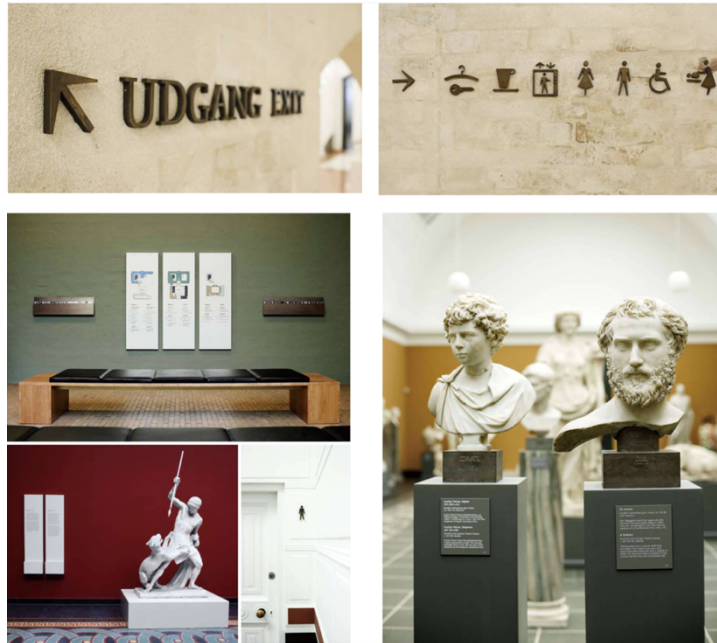
## **6.1. Planlama**

Kent kimliği kavramının ile bilgilendirme ve yönlendirme grafiklerinin hem nitelik hem de nicelik açısından çok yönlü olan yapısı, bu kavramlar ve ürünler arasından planlanan konuya ve tasarıma uygun olarak seçimler yapılmasını gerektirmektedir. Bu sebeple çalışmanın planlama aşamasında ilk olarak Ankara'nın kent kimliğine etki eden birden fazla yönünden hangisine vurgu yapılacağı üzerinde durulmuş, Ankara'nın Ankara olmasında büyük payı bulunan tarihi kimliği üzerine odaklanmaya karar verilmiştir.

Kültürel, tarihi ve sanatsal belleğin canlı tutulmasında, sergilenmesinde ve gelecek kuşaklara aktarılmasında görevli ortamlar olan müzeler, bünyesinde barındırdıkları eserler ve kültürel varlıkları ile bir kentin tarihi kimliğinin tespitinde belirleyici ve etkili göstergelerdir. Kent tarihinin ve kimliğinin tanıtılmasında, manevi duyarlılığın arttırılmasında, kentin geçmişi ve geleceği arasında bağ kurulmasında üstlendiği görevi başarıyla yerine getiren müzeler, belirlenmesi bir o kadar zor olan kent kimliğini hem kuramsal hem de görsel açıdan tamamlayan en büyük destekçilerdir.

Sahip olduğu eserler ve sunduğu zengin içeriklerle her yaştan ve kesimden hedef kitlenin bilgilendirme ihtiyacına da cevap verebilme özelliğine sahip olan müzeler, bilgilendirme ve yönlendirme grafikleri alanında hem halihazırda var olan örnekleri hem de henüz tasarlanmayı bekleyen yeni projeleri kucaklayıcı rolüyle bu alanda adından sıklıkla bahsedilen ortamlardan biri olmaktadır.

Örneğin, Danimarka’da özel bir sanat galerisi olarak görevini sürdüren binada kullanılan bilgilendirme ve yönlendirme grafikleri sayesinde ziyaretçilere nerede oldukları, neye baktıkları ve sonraki adımda nereye gidecekleri bilgisi yalın, açık ve etkili bir şekilde aktarılmaktadır (Görsel 183).

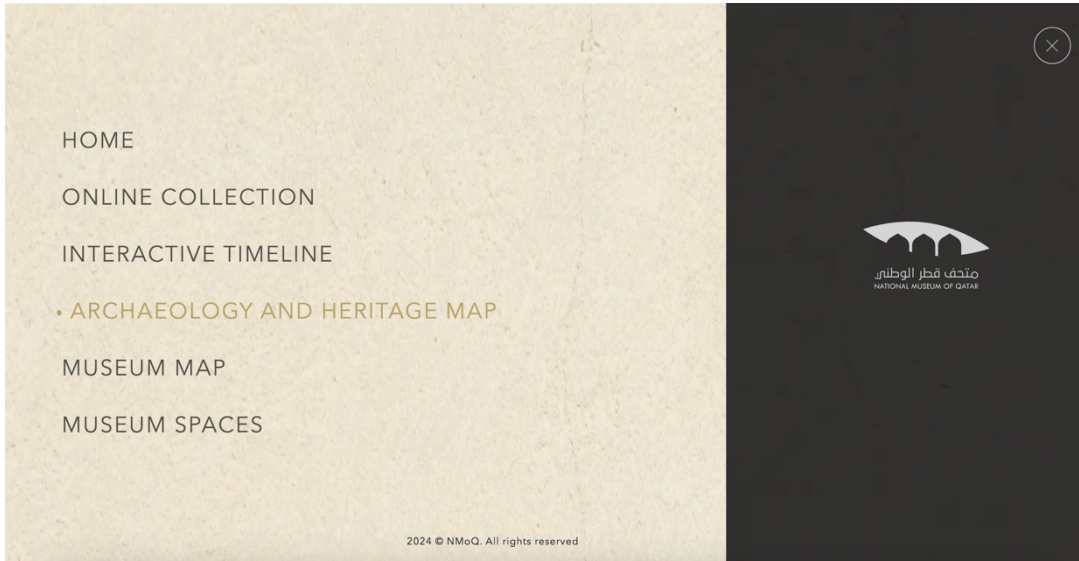


**Görsel 183.** Kopenhag’ta yer alan Ny Carlsberg Glyptotek Sanat Galerisi için tasarlanmış bilgilendirme ve yönlendirme grafiklerinden görüntüler (Guan ve Zhou, 2011, s. 318-321).

Örnek sayısının her geçen gün çeşitlenerek arttığı gözlemlenen müze bilgilendirme ve yönlendirme grafiklerinde teknolojiye koşturarak yenilenen yaklaşımların benimsendiği çağdaş tasarımlara da rastlamak mümkündür. Dijitalleşen dünyada bu ortam ayak uydurmak adına sanal olarak hazırlanan, kullanıcı etkileşimini ön planda tutan tasarımlarla karşılaşmaktadır. Var olan ortamlara ve tasarımlar farklı bir pencereden bakma imkanı sağlayan bu girişimler, aynı zamanda kullanıcıya da birçok yeniliği ve kolaylığı sunmaktadır. Son zamanlarda birçok alanda olduğu gibi müzeler için de geçerliliğini koruyan bu durum, müzeler özelinde tasarlanmış ve kullanılmakta olan örneklerin incelenmesini beraberinde getirmiştir.

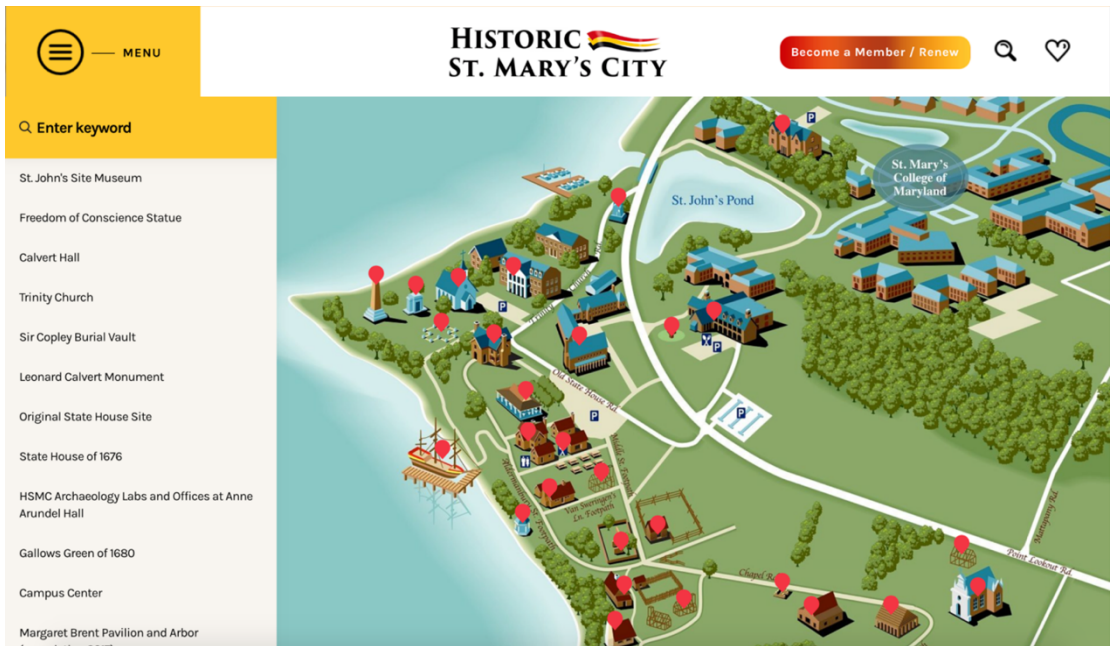
İncelenmeye değer örnekler arasında yer alan Katar Ulusal Müzesi için hazırlanmış etkileşimli harita, sahip olduğu kuramsal ve teknik alt yapısıyla etkin bir şekilde kullanılan, benimsediği tasarım dili, ortama özel tasarlanan logosu ve kullandığı grafik öğeler ile kimliği başarılı bir şekilde yansıtan, günümüz teknolojiye ayak uyduran yapısıyla gündemde kalmayı başaran örneklerden sadece biridir (Görsel 184).





**Görsel 184.** Katar Ulusal Müzesi için tasarlanmış etkileşimli müze haritasının görsel kimlik tasarımı (üstte), giriş sayfası (ortada) ve menü sayfasından (altta) görüntüler (National Museum of Qatar, 2024), (<https://bit.ly/3RmvYH7>).

ABD'nin Maryland eyaletinde bulunan ve açık hava müzesi özelliği taşıyan Tarihi St. Mary's kenti için tasarlanmış etkileşimli harita, kent kimliğini vurgulayan yapısıyla incelenen örneklerden bir diğeridir (Görsel 185). Kentin doğal ve tarihi yapısını korumak, geliştirmek ve tanıtmak amacıyla tasarlanan haritada, kentin kimliğinin bir parçası olan tarihi yapılar ve sembol elemanlar resimlemeler yoluyla aktarılırken aynı zamanda her bir yapı için hazırlanan tanıtım kartları ile de bilgilendirme hedefine ulaşılmaktadır.





**Görsel 185.** St. Mary's kenti için tasarlanmış etkileşimli haritadan görüntüler (Historic St. Mary's City, 2024), (<https://bit.ly/3x0oa7i>).

Örneklerden de anlaşılacağı üzere; hem kent kimliğine olan katkısı, hem de bilgilendirme ve yönlendirme grafikleri sınırları çerçevesinde şekillenecek projeye yön vermesi ve yardımcı olması bakımından müzeler olarak seçilmesi, özellikle çalışmanın uygulama basamağının çözümünde etkili ve yerinde kararlardan birini oluşturmaktadır. Bu sayede Ankara için eksikliği gözlemlenen konuların her biri müzeler özelinde toplanıp çözülebilmek olanağına kavuşmaktadır.

Konunun Ankara ve müzeler etrafında şekillenmesi, sayıca oldukça fazla olan kent müzelerinin uygulama çalışması çerçevesinde sınırlarının belirlenmesini gündeme getirmiştir. Bu bakımdan Ankara'nın tarihi kimliğinin en büyük tanığı olması, tarihin her döneminde önemini koruyan yapısı ile birçok önemli olaya, yapıya ve bunların kanıtı niteliğinde olan müzelere kucak açması bakımından Ulus bölgesi tercih edilmiştir. Ayrıca bölgede yer alan ve uygulama çalışması için seçilen müzelerin her birinin birbirlerine yakın ve yürünebilecek mesafelerde yer alması, ulaşımının kolay olması da seçimi belirleyici etkenlerdendir.

Müzelerin yerleşimleri ve konumları açısından söz konusu bölgenin belirlenmesi, bölgedeki çeşitlilik ve bolluk sebebiyle ve uygulama çalışmasının tamamlanması gereken süre de göz önünde bulundurulduğunda, ele alınacak müzelere de sınır getirilmesini gerektirmiştir. Sıralanan bu sebepler göz önünde bulundurulduğunda yapılacak uygulama çalışmasında kullanılmak üzere 14 müze ve tarihi yapı tercih edilmiştir. Bu tercihler yapılırken de devlet

desteği almasına ya da özel çabalarla oluşturulmasına bakılmaksızın, her bir müzenin kendi türleri içerisindeki önemleri, öncülükleri ve birincilikleri, Ankara'ya ve Ankara'nın tarihi kimliğine kattığı değerleri, Ankara'nın tanınırlığında ve tanıtımındaki rolleri gibi ölçütler dikkate alınmıştır.

Anıtkabir, Atatürk ve Kurtuluş Savaşı Müzesi başta olmak üzere, Anadolu Medeniyetleri Müzesi, Etnografya Müzesi, Kurtuluş Savaşı Müzesi (1. TBMM), Cumhuriyet Müzesi (2. TBMM), Resim Heykel Müzesi, Ankara Kalesi, Antik Roma Tiyatrosu, Roma Hamamı Açık Hava Müzesi, Rahmi M. Koç Müzesi, Ulucanlar Cezaevi Müzesi, PTT Pul Müzesi, Erimtan Arkeoloji ve Sanat Müzesi, Aslanhane (Ahi Şerafettin) Camii olarak belirlenen 14 müze ve tarihi yapı için tasarımlar gerçekleştirilmiştir.

Tasarım için belirlenen müzeleri bütüncül bakış açısıyla iletme olanağı sunması bakımından hedef kitleye ulaşan ürünler olarak haritalar tercih edilmiştir. Hem bilgi edinme hem yön bulma ihtiyaçlarına cevap verme özelliğine sahip olması haritaları, ele alınan konuya çözüm getirmesi bakımından cazip kılmıştır. Hedef kitleye ulaşma noktasında seçilen haritaların, beraberinde kullanılmak üzere ilgili müzeleri tanımlayan ve görselleştiren ikonlar yardımıyla desteklenmesine karar verilmiştir. Ayrıca haritanın bilgilendirme görevini yerine getirmek amacıyla bilgilerin özet bir şekilde sunulmasını sağlayan ve dil engelini ortadan kaldırarak ortak bir iletişim ağı kurmayı hedefleyen piktogram tasarımlarının avantajlarından da yararlanması gerekliliği düşünülmüştür.

Tasarımların başarıyla sonuçlandırılmasında belirlenmesi gereken bir başka nokta ise tasarımların hangi yol, yöntem, teknik ve ortamın avantajlarını kullanarak hedef kitle ile buluşacağı gerçeğidir. Bu noktada, müzeler gibi hedef kitlesi oldukça geniş ve çeşitli olan mekanlar için oluşturulan tasarımlarda, bu genişliğe ve çeşitliliğe cevap verebilecek ortamları seçme gerekliliği gündeme gelmektedir. Bu bağlamda müzeler özelinde oluşturulan harita tasarımının etkileşimli olarak hazırlanmasına karar verilmiş ve kısaca etkileşimli harita tasarımı olarak ifade edilebilecek ve uygulanacak tasarımların, web ortamında kullanıcıya hizmet vermek üzere tasarlanması planlanmıştır.

Seçilen müzelerin kendi içerisinde tek ve değerli olmaları ve derin anlamlar içermeleri bakımından her bir müzeye ait bilgilendirme ihtiyacını gideren bilgi grafiklerinin (infografik) yardımına başvurulması kararlaştırılmıştır. Müzelerin özelliklerini, önemini ve

değerlerini vurgulamak üzere planlanan her bir bilgi grafiği, müzelerin tanıtımına destek vererek tanınırlığını arttırmak ve kente kattığı değeri ifade etmek üzere kurgulanmıştır.

Yapılacak uygulama çalışmasının tasarlanacak ürünler temelinde planlamasının sıralandığı bu bölümde tasarım kapsamında oluşturulacak ürünlerin neden, nasıl ve hangi amaçla tercih edildikleri ve sınırlandırıldıkları ayrıntılı bir şekilde ifade edilmektedir. Uygulama çalışmasının genel yapısını şekillendirmesi açısından önemli olan bu açıklamaların ardından, ele alınan konu kapsamında tasarlanan ürünlerin kimliklendirilmesi süreci de ayrıca üzerinde durmayı gerektirmektedir.

## 6.2. Kimliklendirme

Yapılan tez çalışmasının hem içerik hem de uygulama alanını şekillendiren bir kavram olan, önceki bölümlerde kuramsal alt yapısının büyük oranda tespit ve ifade edildiği kent kimliği kavramı, tasarımların kentteki müzeler etrafında şekillendirilmesine de büyük katkı sağlayan kavramlardan biridir. Bu çalışmada kent kimliği kavramının Ankara'ya yönelik bilgilendirme ve yönlendirme grafikleri özelinde sınırlandırılması, bu sınırlamaların sunumunu kolaylaştıracak müzeler ile ifade edilmesini belirlemiş ve bu belirleyiş ise 'Müzem Ankara' projesinin doğmasındaki en büyük etkenlerden biri olmuştur.

Ankara'daki müzelerin etkili bir şekilde sunulmasına duyulan gereksinimden hareketle oluşturulan projede hem Ankara'yı ve kent kimliğini hem de müzeleri ifade edebilecek ortak bir kimlik ve tasarım gerçekleştirme üzerine odaklanan yaklaşım benimsenmiştir. Bu bağlamda 'Müzem Ankara' olarak kararlaştırılan isim üzerinden belirlenen özellikleri içeren logo tasarımları eskizleri ile tasarımın kimliklendirilmesi süreci başlamıştır (Görsel 186).



**Görsel 186.** 'Müzem Ankara' projesi için tasarlanan eskizlerden birkaç örnek.

Yapılan eskizler arasından taşıdığı özellikler ve kullandığı imgeler ile hem Ankara'yı ve kent kimliğini yansıtmaya, hem müzelere vurgu yapan yapısı, hem de bu ikisini sentezlemeyi başaran biçimlendirme çalışmaları ile Görsel 187'de sunulan logo tasarımı, tez danışmanı ve Tez İzleme Komitesinin de onayı ile yapılacak tasarımlarda uygulanmak üzere seçilmiştir.



**Görsel 187.** ‘Müzem Ankara’ projesinde kullanılmak üzere seçilen logo tasarımından bir görüntü.

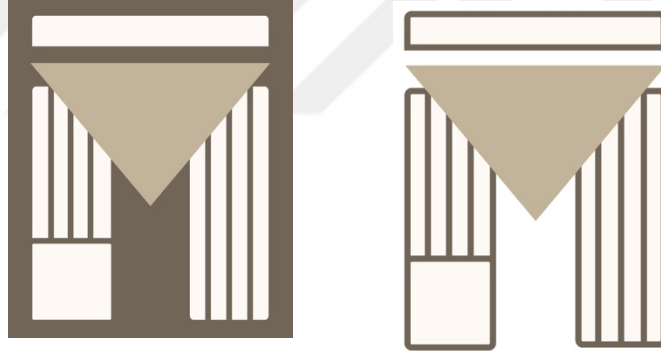
Temel geometrik formlardan üçgen, kare ve dikdörtgenler ile bunları çeşitlendiren lekeler ve çizgiler yardımıyla oluşturulan logonun ana yapısı, bu formların yalın, sade ve birbirleri ile ilişki içerisinde düzenlenmeleri yoluyla elde edilmiştir (Görsel 187). Biçim anlamında temel formlar sayesinde yalın bir anlatımın benimsendiği logo içerik anlamında ise Ankara'yı ve müzeyi temsil eden düz ve yan anlamlar içermektedir (Tablo 7).

		<b>Gösterilen</b>	
<b>Gösterge</b>	<b>Gösteren</b>	<b>Düz Anlam</b>	<b>Yan Anlam</b>
“Müzem Ankara” projesinin görsel kimliğini oluşturan logo tasarımı	Aşağıya doğru yönelmiş üçgen form	Ana yapı olan M harfinin oluşumunu sağlayan temel öge	Yönlendirme, işaret etme, keçi başı temsili, Tiftik keçisi, Ankara’ya özel sembol varlık
	Yatay dikdörtgen form	Üçgen formun tamamlayıcısı	Sağlamlık, destekleyici, keçi boynuzu temsili
	İki dikey yönlü dikdörtgen	Çizgilerle desteklenen, birbirine bakar şekilde konumlanmış, M harfinin ana biçimini oluşturan dikdörtgenler	Denge, dik duruş, sağlamlık, tarihi yapı, sütun formu, keçi imgesinin bacakları
	‘M’ harfi	‘M’ sesi	Müzeleri temsilen kullanılan baş harfi

	“Müzem Ankara” yazısı	Biri lekese, diğeri çizgisel biçem kullanılarak oluşturulmuş ve projenin adını temsil eden “Müzem Ankara”	Tasarlanan logonun biçemiyle benzer özelliklere sahip, birbirini tamamlayan ve aynı dili konuşan, ayrıca Ankara’nın Müzeleri konseptini yansıtan logotayp
--	-----------------------	---	---

**Tablo 7.** Gösterge, gösteren ve gösterilen ilişkisi bağlamında “Müzem Ankara” projesi için tasarlanmış logo tasarımı incelemesi çizeneği.

Birbirine paralel olarak hizalanan iki dikey dikdörtgen ve bunları tam ortada kesen ve birleştiren ters bir üçgen yoluyla şekillenen, aynı zamanda bu birleşimden kaynaklanan beyaz boşluğun oluşturduğu ‘M’ harfi, temsil edilen müzeler konseptine vurgu yapması adına tasarlanmıştır. Ayrıca kullanılan iki dikey dikdörtgende kullanılan dikey çizgiler sayesinde, müze tanımını ve özelliklerini destekleyen sütunlara gönderme yapılmaktadır (Görsel 188).



**Görsel 188.** ‘Müzem Ankara’ projesinde kullanılmak üzere seçilen logo tasarımının temel formundan görüntü.

M harfi yoluyla vurgulanan müzelerin Ankara’ya özel olmaları, ayrıca projenin Ankara’nın kimliğinin vurgulanması üzerine odaklanması, tasarlanan logoda Ankara’yı ve kimliğini yansıtan imgelerin ve sembol elemanların yardımına başvurulmasını gerektirmiştir. Bu gereklilik için unutulmaya yüz tutmuş ve yeniden canlandırılması planlanan Ankara’ya özel sembol bir varlık olan Tiftik Keçisinden başkalaştırma yoluyla ulaşılan tarihi yapı izleğinde tercih edilmiştir. Logoda yer alan üçgen form ile başın, üzerinde bulunan yatay dikdörtgen ile boynuzların sadeleştirildiği ve soyutlandığı Tiftik Keçisi, gövdeyi ve bacakları tanımlayan iki dikey dikdörtgen ile tamamlanmaktadır.

Ankara'nın müzeleri için kent kimliğinde kullanılması amacıyla, Ankara'ya özgü Tiftik Keçisinden hareketle geliştirilen logo; “Müze” sözcüğünün ilk harfi olan “M” egemen bir form ile onu tamamlayan tarihi yapı betimgesi olarak tasarlanmıştır. Tasarlanan logoda ‘Müzem Ankara’ isminin ve Ankara özelinde müzeler konseptinin birleştirici ve bütünleştirici sunumu gerçekleştirilmeye çalışılmıştır.

Logo başta olmak üzere, tasarımın genelinde kullanılan renk olarak, sağlamlığı ve güveni temsil etmesi ve tarihi dokuyu yansıtması adına kahverenginin açık bir tonu olan C:25, M:25, Y:40, K:0 renk kodu tercih edilmiştir. Müzelerin ağırlığını, samimiyetini, gerçekliğini ve güvenilirliğini vurgulayan bu seçim, ayrıca tasarım genelinde de bu hissiyatın yaşatılmasını desteklemiştir. Kimlik tasarımında kullanılan rengi tamamlaması ve gerek duyulan beyaz alanı karşılaması adına ikinci bir renk olarak C:0, M:2, Y:2, K:0 tonu tercih edilmiştir. Kent kimliği açısından vurgulanmak üzere seçilen tarihi dokuyu ve hem tarihi hem de kültürel zenginliğin dışavurumu olan müzeleri de yansıtması amacıyla karar verilen bu renkler, tasarımın genel yapısında da egemen olan renkler olarak süreçte yer almaktadır.

Renk kullanımında vurgulanan sadeliği, samimiyeti ve kalıcılığı tipografik düzenlemeler yoluyla da desteklemek amacıyla Gotham yazı karakterinin kullanılması tercih edilmiştir (Görsel 189). Bu sayede kentin de sağlam ve sarsılmaz kimliği desteklenmiş olmaktadır. Birbirleri arasında ayırım yaparak hiyerarşik düzenlemeyi sağlamak adına çeşitli boyut ve harf ağırlık farklılıklarının benimsendiği tipografik düzenlemelerde ayrıca bu sayede vurgulama da gerçekleştirilmiştir.



**Görsel 189.** ‘Müzem Ankara’ projesi için tasarlanan logotype görüntüsü.

Kimliklendirme aşamasının büyük sorumluluğunu taşıyan logonun özellikleri ve içerdiği düz ve yan anlamlarının detaylandırıldığı bu bölümden sonra, tanımlanan kimliklendirme sürecinin tasarımlara aktarılma süreçlerine geçilmesinde yarar vardır.

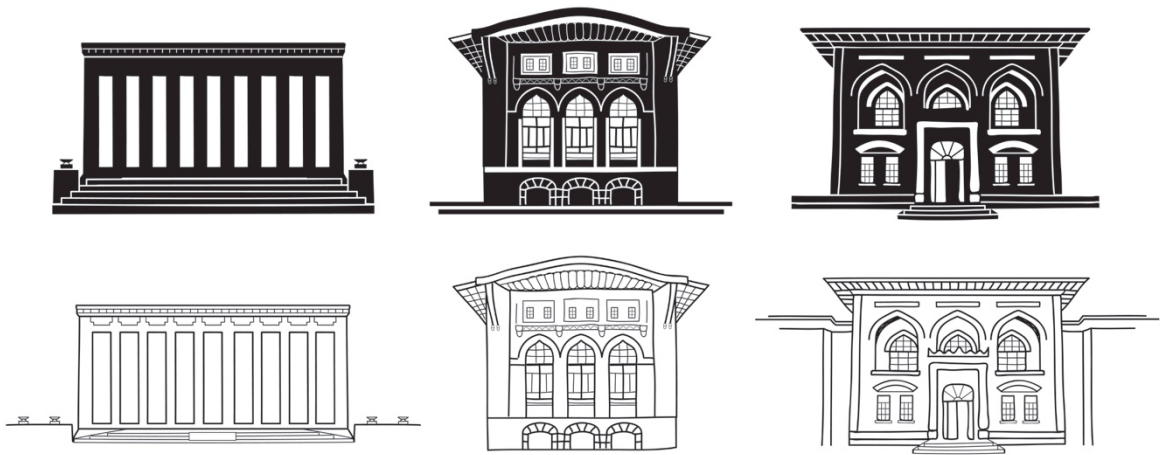
### 6.3. Tasarım ve Uygulama

Uygulama çalışmasını görselleştiren tasarım aşaması, bu kapsamda ele alınan ürünlerin belirlenmesi, tasarlanması, düzenlenmesi ve sunulması yollarının ve yöntemlerinin açıklanarak örneklendirilmesi sürecini içermektedir. Belirlenen ‘Müzem Ankara’ projesinin hedef kitle ile buluşması için tercih edilen ve bilgilendirme ve yönlendirme grafikleri başlığı altında yer alan etkileşimli harita tasarımı, ikon tasarımları, bilgi pencereleri (infobarlar), piktogramlar ve bilgi grafikleri (infoğrafikler) gibi tasarım ürünleri, varlıkları ile hedeflenen amaca ulaşmada birer yardımcı konumundadır.

#### 6.3.1. İkon Tasarımı

Harita tasarımlarında sıklıkla kullanılan ve seçilen öğeleri görsel olarak özetleyen yapısı ile vazgeçilmez yardımcılar olan ikon tasarımları, projenin odak noktasında yer alan müzelerin her birini kendi özelliklerini yansıtacak şekilde temsil etmesi bakımından tercih edilmiştir.

Tasarlanması hedeflenen ikonlar için hem seçilen tarihi yapıların ve müzelerin özelliklerini yansıtabilmesi, hem de tasarım genelinde hakim olacak üslubun ve dil birliğinin belirlenmesi adına çeşitli eskiz çalışmaları gerçekleştirilmiştir (Görsel 190). Görsel 190’da yer alan eskiz çalışmalarının hedeflenen amaca ve uygulanacak tasarıma uygun olmaması sebebiyle benimsenen bu yaklaşım yerine resimlemeler yoluyla desteklenen ve bu bakış açısıyla tasarımda bütünlüğü sağlayacağı düşünülen Görsel 191’deki yaklaşım tercih edilmiştir.



**Görsel 190.** İkon tasarımları için yapılan eskiz çalışmalarından görüntüler.



**Görsel 191.** İllüstratif üslubun benimsendiği müze ikonlarından görüntüler.

İllüstratif (resimlemeler yoluyla) bakış açısının hakim olduğu her bir ikon tasarımında oluşabilecek karışıklığın ve karmaşanın önüne geçmek adına numaralandırma sistemi uygulanmıştır (Görsel 192). Uygulamanın logo tasarımından hareketle oluşturulan numaralandırma sistemi sayesinde kimlik ile arasındaki bağ kurulmuş ve kuvvetlendirilmiş olmakla birlikte, çalışma genelinde dil birliği sağlanması da hedeflenmiştir.



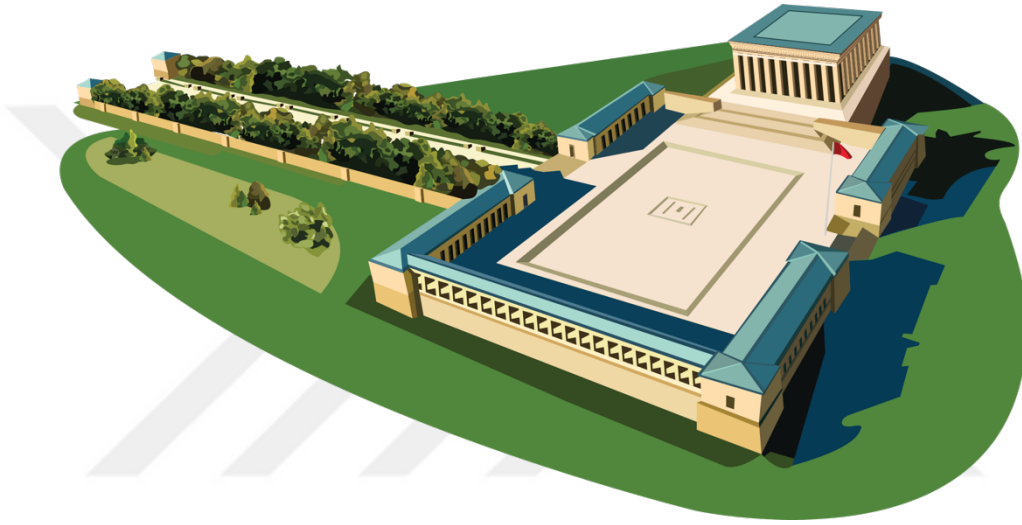
**Görsel 192.** Müze ikonları için tasarlanmış numaralandırma sisteminden görüntüler.

Ankara'nın tarihi kimliğini ön plana çıkaran, kent kimliğinin şekillenmesinde önemli katkıları bulunan, bu özellikleri ile Ulus bölgesinde yoğunlaştıkları gözlemlenen ve bu sebeple de şimdilik Ulus bölgesi ve bölgede yer alan 14 müze ve tarihi yapı ile sınırlı kalan Müzem Ankara projesi kapsamında aşağıda sıralanan müzelerin ve tarihi yapıların ikon tasarımlarına yer verilmiştir. Sıralanan bu müzelerin tarihi ve yapısal özelliklerinin tanımlanmasının yanı sıra kendi alanlarında ilk olmaları bakımından Ankara'ya değer katan yönlerinin de vurgulanması projenin neden bu müzelerle sınırlandırıldığı sorusuna cevap vermesi bakımından önemlidir.

Anıtkabir, Atatürk ve Kurtuluş Savaşı Müzesi: Türkiye Cumhuriyeti'nin temellerini atan ve bu temelin merkezine Ankara'yı yerleştirerek onu başkentlik unvanı ile şereflendiren *Ulu Önder Mustafa Kemal Atatürk'ün ebedi istirahatgahı* olan Anıtkabir ve bünyesinde yer alan,

içerisinde değerli ve paha biçilmez eserlerin sergilendiği Atatürk ve Kurtuluş Savaşı Müzesi, seçilen müzeler arasında vurgulanmak üzere ve Ankara söz konusu olduğunda değişmez olan ilk sıradaki yerini almıştır.

Haritadaki konumuna göre belirli bir bakış açısından görselleştirilmesi uygun görülen Anıtkabir, Atatürk ve Kurtuluş Savaşı Müzesi'ni mimari özellikleri ile vurgulama çabası içerisinde farklı eskiz çalışmaları denenmiş, sonuç olarak ikon tasarımlarının genelinde uygulanmak üzere, resimlemeler yoluyla yorumlanan ve renkler yardımıyla desteklenen üslubun kullanılmasına karar verilmiştir (Görsel 193).



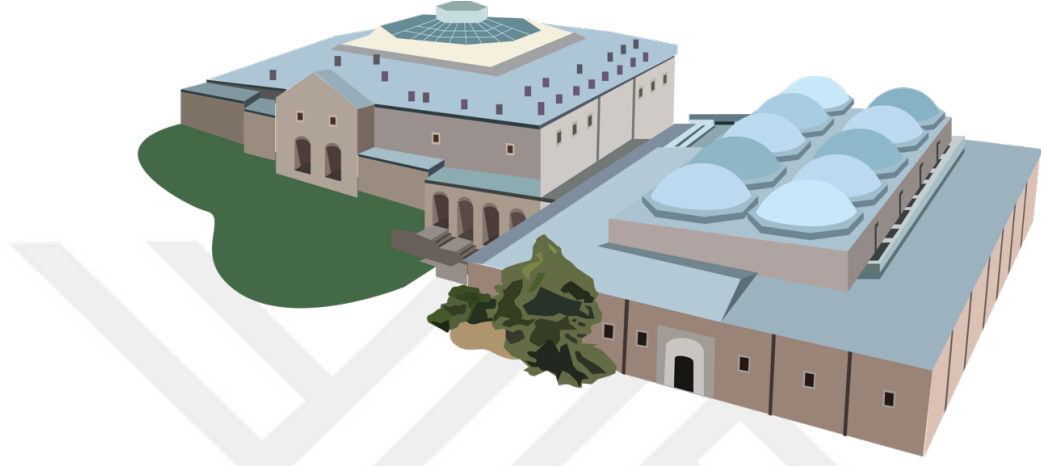
**Görsel 193.** Anıtkabir, Atatürk ve Kurtuluş Savaşı Müzesi için tasarlanan ikondan görüntü.

Yansıttığı yapısal detayları, gölgelemeler ve renk tonlamaları yoluyla kazandırılan boyut etkisi, yapının kendine özgü renklerine bağlı kalarak oluşturulan renk paleti gibi özellikler dikkate alınarak tasarlanan ikonların, harita zemininden farklılaştırılarak vurgulanması sağlanırken aynı zamanda etkili bir şekilde sunumu gerçekleştirilmeye çalışılmıştır.

Oldukça detaylı mimari özelliklere sahip olan yapılarda algıyı ve anlatımı kolaylaştırmak adına sadeleştirmeler yapılmış, harita ile ikonlar arasında geçişi ve bütünlüğü sağlamak adına lekese alan uygulamaları tercih edilmiştir. Bu yöntemle elde edilen çözümler ve soyutlamalar yoluyla da harita genelinde açık, yalın, temiz ve anlaşılır görselleştirmeler tasarlanmış ve uygulanmıştır.

Anadolu Medeniyetleri Müzesi: Paleolitik Çağdan itibaren Anadolu topraklarının ev sahipliği yaptığı arkeolojik eserlerin sergilendiği Anadolu Medeniyetleri Müzesi, sunduğu

eserlerle köklü ve zengin tarihi geçmişin kanıtını gözler önüne sermektedir (Görsel 194). Özellikle Ankara kazılarında ele geçen buluntuların sergilendiği ve ‘Çağlar Boyu Ankara’ adıyla ayrılan bölümde, Ankara’nın geçmişine yolculuk yapılırken aynı zamanda zengin tarihi kimliği hakkında ipuçları elde edilmektedir. Ayrıca, 1997 yılında İsviçre’nin Lozan kentinde 68 müze arasından birinci seçilen müze, *Avrupa’da Yılın Müzesi* unvanı ile değerine değer katmıştır (Ankara Kültür ve Turizm İl Müdürlüğü, 2014).



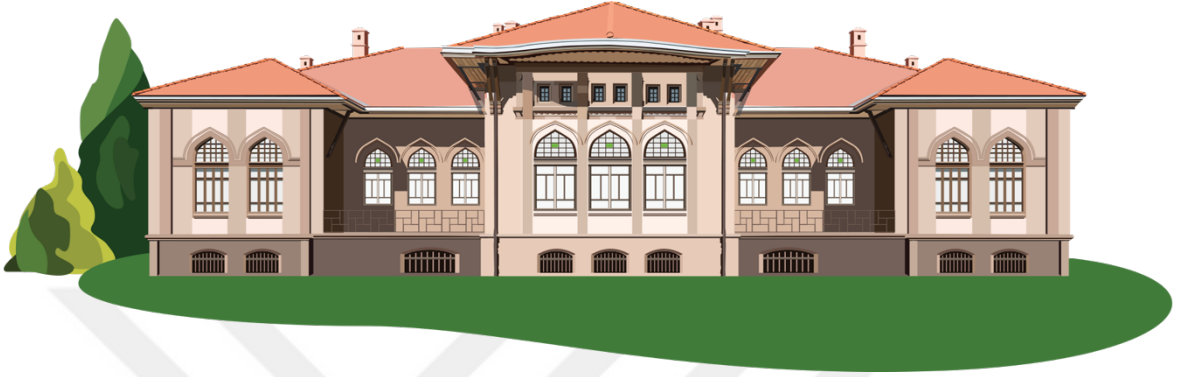
**Görsel 194.** Anadolu Medeniyetleri Müzesi için tasarlanan ikondan görüntü.

Etnografya Müzesi: Gazi Mustafa Kemal Atatürk’ün talimatları ile başlanan *Türkiye Cumhuriyeti’nin İlk Müzesi olma* özelliği, müzenin önemini ve projede yer alma gerekçesini bir kat daha arttırmıştır (Görsel 195). Ayrıca müze, Türkiye Cumhuriyeti’nin kurucusu Gazi Mustafa Kemal Atatürk’ün vefatından sonra 15 yıl süre ile geçici istirahatgahı olarak kullanılmıştır. Türk Sanatı’nın değerleri eserlerinin sergilendiği müze, halen Anadolu’da yaşayan halklara ait etnografik eserlerden oluşan koleksiyona sahiptir (Ankara Kültür ve Turizm İl Müdürlüğü, 2024).



**Görsel 195.** Etnografya Müzesi için tasarlanan ikondan görüntü.

Kurtuluş Savaşı Müzesi (I. TBMM): *Birinci Türkiye Büyük Millet Meclisi Binası* olarak kullanılan yapı, Türkiye tarihinde alınan önemli kararlara ev sahipliği yapmıştır. Atatürk ve bazı milletvekillerine ait kişisel eşyaların da sergilendiği bir müze olarak kullanılan binada ayrıca madalyalar, silah ve haberleşme araçları, etnografik malzemeler ve yağlıboya tablolar da yer almaktadır (Görsel 196) (TBMM, 2024).



**Görsel 196.** Kurtuluş Savaşı Müzesi (I. TBMM) için tasarlanan ikondan görüntü.

Cumhuriyet Müzesi (II. TBMM): Mimar Vedat Tek tarafından tasarlanan ve 1923'te *Cumhuriyet Halk Partisi Binası* olarak inşa edilen bina 1924 yılından itibaren *Meclis Binası* olarak kullanılmıştır. *Türk Siyasi Tarihinde* önemli bir yeri olan müze, sahip olduğu kalemişi tavan süslemeleri, avizeleri, mimari özellikleri ve T.C.'nin İlk Üç Cumhurbaşkanı'na ait kişisel eşyaları sergilemesi ile dikkatleri çekmektedir (Görsel 197) (T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2024).



**Görsel 197.** Cumhuriyet Müzesi (II. TBMM) için tasarlanan ikondan görüntü.

Resim ve Heykel Müzesi: *Türk Resim ve Heykel Sanatı* 'nın gelişmesinde katkısı büyük olan sanatçıların eserlerinin sergilendiği müze, ayrıca *I. Ulusal Mimarlık Dönemi*'nin özelliklerini taşıyan görkemli yapılardan biridir (Görsel 198) (Ankara Resim ve Heykel Müzesi, 2024).



**Görsel 198.** Resim ve Heykel Müzesi için tasarlanan ikondan görüntü.

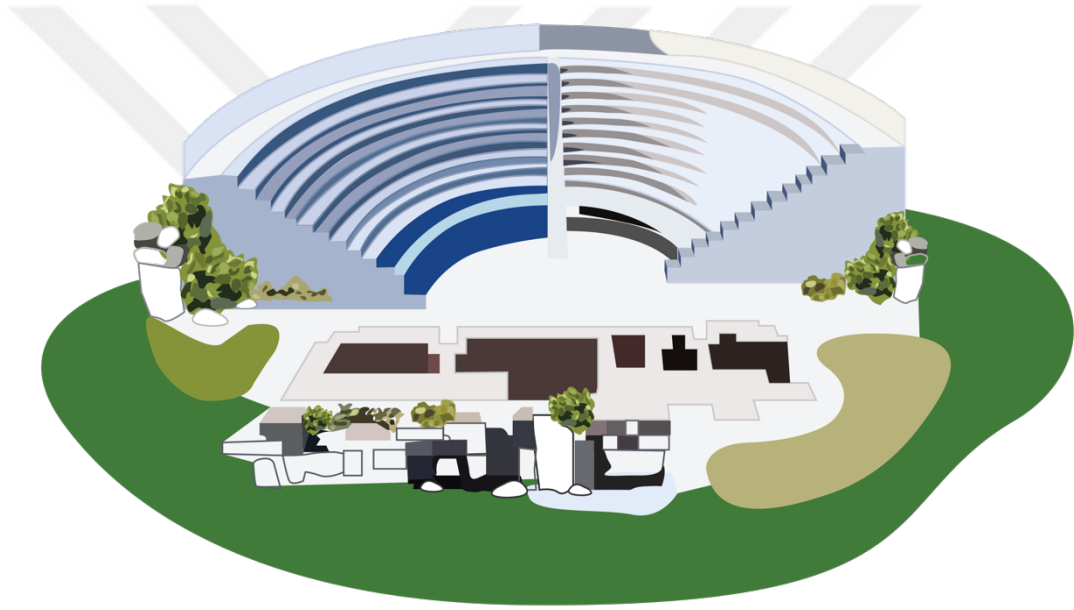
Ankara Kalesi: Tarihi, kentin geçmişi kadar eski olan Ankara Kalesi, bu köklü tarihi boyunca savunma amaçlı ve *askeri üs* olarak önemini her daim korumuş ender yapılardan biridir (Görsel 199). Güçlü yapısı ve sağlam duruşu ile kenti temsil etme sorumluluğunu üstlenen kale, geçmişten günümüze kadar kentin değişimine ve gelişimine tanık olan kimlik göstergeleri arasındaki yerini kesinleştirmektedir (Türkiye Kültür Portalı, 2024).



**Görsel 199.** Ankara Kalesi için tasarlanan ikondan görüntü.

Kalenin kendine özgü yapısal özelliklerini ve doğallığını yansıtmak amacıyla diğer ikonlardan farklı bir dilde tasarlanmasına karar verilmiştir. Bu bakış açısıyla var olan doğal dokuyu yansıtmak amacıyla toprak ve yeşil tonlarının hakim olduğu lekesele çözümlemelere başvurulmuştur. Bu çözümlmeler aynı zamanda kamuflaj etkisini destekleyerek Ankara Kalesi'nin askeri yönünü, gücünü ve önemini hatırlatma ve vurgulama görevini de üstlenmiştir.

Antik Roma Tiyatrosu: Kalıntılara ilk olarak 1982 yılında rastlanan tiyatronun 2010 yılında itibaren bazı özgün bölümleri ortaya çıkarılmıştır (Görsel 200). 1992 yılında *1. ve 2. Derece Arkeolojik Sit Alanı* olarak tescillenen yapı, Antik Roma dönemine ait özellikleri örneklendirmektedir (T.C. Ankara Büyükşehir Belediyesi, 2024).



**Görsel 200.** Antik Roma Tiyatrosu için tasarlanan ikondan görüntü.

Roma Hamamı Açık Hava Müzesi: Yaklaşık 65.000 m<sup>2</sup>'lik bir alanı kapsayan müzede farklı dönemlere ait ve çok çeşitli 1000'e yakın tarihi buluntu yer almaktadır. Höyük özelliğine sahip olan *Roma Hamamı Açık Hava Müzesi*'nde sırasıyla Frig, Roma, Bizans, Selçuklu ve Osmanlı dönemlerine ait kalıntılara rastlanmıştır (Görsel 201). Ankara'nın tarihi süreç içerisinde ev sahipliği yaptığı uygarlıklara ve dönemlere vurgu yapan yapısı ile müze, önemli bir kanıt niteliğindedir (Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü, 2024).



**Görsel 201.** Roma Hamamı Açık Hava Müzesi için tasarlanan ikondan görüntü.

Rahmi M. Koç Müzesi: Ankara'nın *İlk Sanayi Müzesi* olma özelliği taşıyan Rahmi M. Koç Müzesi, Ankara'nın iki tarihi yapısı olan Çengelhan ve Safranhan'dan oluşmaktadır (Görsel 202). 1850'li yıllardan itibaren sanayide kullanılmış araçların sergilendiği müzede, çok sayıda ve çeşitte koleksiyonlar yer almaktadır (Rahmi M. Koç Müzesi, 2019).



**Görsel 202.** Rahmi M. Koç Müzesi için tasarlanan ikondan görüntü.

Ulucanlar Cezaevi Müzesi: Cumhuriyetin ilk yıllarından 2006 yılına kadar hapisane olarak kullanılmış olan müze, restore edilerek 2011 yılında halkın hizmetine açılmıştır (Görsel 203). Şair, yazar, politikacı, sinema sanatçısı vb. birçok alandan tanınmış mahkumun kaldığı cezaevinde 18 mahkum idam edilmiştir. Mahkumların balmumu heykellerinin sergilendiği müzede ayrıca bu mahkumlara ait kişisel eşyalar aslına uygun bir şekilde sunulmaktadır (Türkiye Kültür Portalı, 2024).



**Görsel 203.** Ulucanlar Cezaevi Müzesi için tasarlanan ikondan görüntü.

PTT Pul Müzesi: Mustafa Kemal Atatürk'ün talimatlarıyla Türkiye Cumhuriyeti'nin üçüncü bankası olarak inşa edilen yapı, PTT tarafından restore edilerek 2013 yılında PTT Pul Müzesi olarak hizmete hizmete açılmıştır (Görsel 204). *Modern müzecilik anlayışı* ile tasarlanan müzede, PTT ve pullar üzerine çok çeşitli koleksiyonların yanı sıra çocuklara özel oyun alanları da yer almaktadır (PTT Pul Müzesi, 2024).



**Görsel 204.** PTT Pul Müzesi için tasarlanan ikondan görüntü.

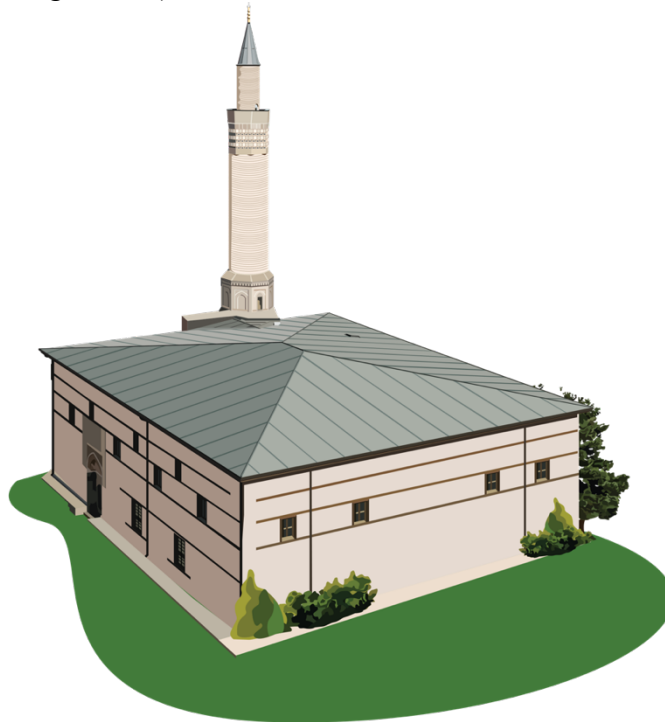
Erimtan Arkeoloji ve Sanat Müzesi: Kütür Varlıkları Koleksiyoncuları Derneği tarafından kurulan müze, mühendis, koleksiyoner, sanatsever ve derneğin kurucusu Yüksel Erimtan'ın kişisel çabaları ile biriktirmiş olduğu eserlerin sunulması fikri ile ortaya çıkmıştır (Görsel

205). Ankara'nın tarihi dokusunu bozmayan çağdaş yapısı ile müze, kültürel mirasın korunması ve tanıtılmasında görev alırken aynı zamanda Ankara'nın sanatsal etkinliklerine yön vermeyi de hedeflemektedir (Erimtan Arkeoloji ve Sanat Müzesi, 2020).



**Görsel 205.** Erimtan Arkeoloji ve Sanat Müzesi için tasarlanan ikondan görüntü.

Aslanhane (Ahi Şerafettin) Camii: Yapımı 13. yüzyıla dayanan camii, duvarında gömülü olan antik aslan heykelinden adını almaktadır. 2023 yılı itibariyle *UNESCO Dünya Mirası Listesi*'ne dahil edilen Aslanhane Camii, bu özelliği ile Ankara'nın Gordion'dan sonra listeye giren *İkinci Kültür Hazinesi* olarak tanımlanmaktadır (Görsel 206) (Ankara Kültür ve Turizm İl Müdürlüğü, 2024).



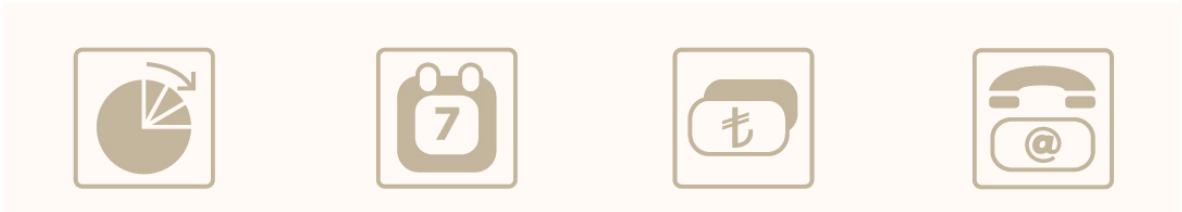
**Görsel 206.** Aslanhane (Ahi Şerafettin) Camii için tasarlanan ikondan görüntü.

Sahip oldukları özellikler, bu özellikleri dışa vurmak için benimsedikleri görsel gösterim yolları ve üslupları ile hem kendi hem de kentin kimliğine önemli katkı sağlayan ikon tasarımlarının, uygulama çalışması kapsamında seçilen harita tasarımının şekillenmesinde de büyük rol oynadığı yadsınamaz bir gerçektir. Bu gerçek ışığında kuramsal ve görsel temeli oluşturulan uygulama çalışmasının ikinci basamağı olan bilgilendirme ve yönlendirme görevlerinin yanı sıra kimlik aktarımını da üstlenen elemanlarını, bu elemanların planlama, tasarlama, uygulama ve uyarılma aşamalarını incelemek, tasarım sürecini ve sonucunu anlama ve algılama açısından önemli bir paya sahiptir.

### 6.3.2. Piktogram Tasarımları

Dil engelini ortadan kaldırarak ortak bir iletişim ağı kurma yeteneğine sahip olan piktogramlar, ayrıca birçok kelimenin bir araya gelerek anlatamayacağı kadar karmaşık bir yapıyı, oldukça basit ve tek bir görselleştirme biçimiyle sunabilecek kadar da güçlü elemanlardır. Karmaşık yapıdan düzene doğru geçişin önemli temsilcileri konumundaki bilgilendirme ve yönlendirme grafikleri, bu güçlü elemanları bünyesine dahil ederek, süreçte karşılaşılabilecek zorlukların üstesinden gelebilme şansını da elde etmektedirler.

Yapılan uygulama çalışması için de zorlu ve yoğun bilgi ve kimlik aktarımını gerçekleştirmek üzere piktogramların yardımına başvurulmuştur. Müzeler hakkında ulaşılabilecek ve çoğunlukla ihtiyaç duyulan bilgiler arasında yer alan tahmini gezi süresinin ne kadar olabileceği, hangi günlerde ve saatlerde açık oldukları, bilet fiyatlarının ne kadar olduğu ve ihtiyaç duyulmaları halinde ulaşılabilecek iletişim telefonları ve e-posta adresleri gibi bilgileri görsel ve özet bir şekilde sunan piktogramlar tasarlanmıştır (Görsel 207).



**Görsel 207.** Müze bilgi penceresinde kullanılmak üzere tasarlanmış piktogramlardan görüntüler.

Ayrıca kullanıcıları bilgilendirirken aynı zamanda yönlendirme özelliğine sahip olan yol tariflerini içeren haritalar, tasarımın bir parçası olan bilgi grafikleri, ilgili müzeye gitmeden keşfetme imkanı sunan sanal müze linkleri ve detay bilgilere ulaşmak için web siteleri gibi bilgileri sunmak üzere tasarlanmış piktogramlara da rastlanmaktadır (Görsel 208).



**Görsel 208.** Müze bilgi penceresinde kullanılmak üzere tasarlanmış piktogramlardan görüntüler.

Görsel 208’de yer alan piktogramların her birine buton özelliği verilerek kullanıcının ilgili bilgilere anında ve kolayca ulaşabilmesine imkan tanınmıştır.

Çizgiler, biçimler, lekeler ve renkler yardımıyla tasarlanmış bu piktogramların ana yapısının, çalışma için belirlenen kimlik tasarımından hareketle oluşturulması, tasarım genelinde bütünlüğü ve dil birliğini sağlarken aynı zamanda kimlik aktarımının da desteklendiğinin kanıtı niteliğindedir.

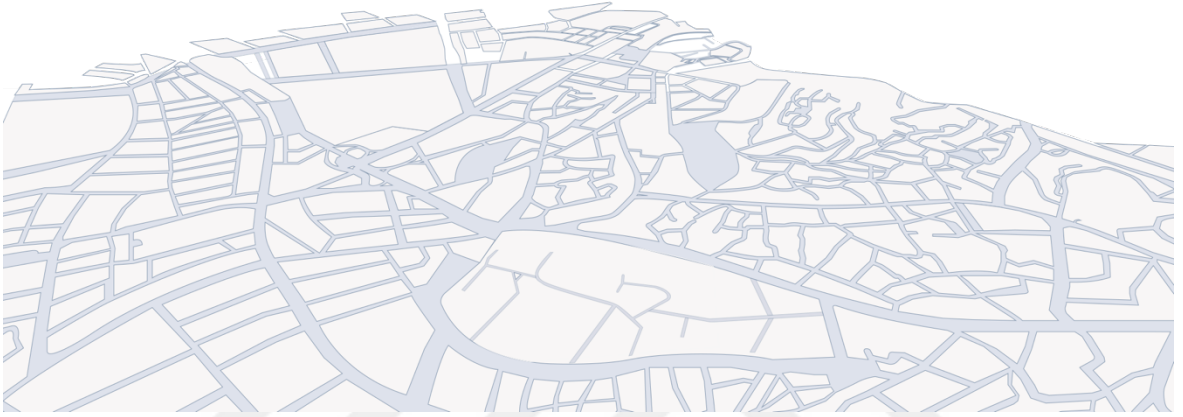
### 6.3.3. Etkileşimli Harita Tasarımı

Kullanıcının bilgi edinme ve yön bulma ihtiyacına bir arada ve aynı anda cevap verebilen harita tasarımları, eski zamanlardan günümüze kadar varlığını sürdürmeyi başaran, değişen amaçlara ayak uydurmak adına çeşitlenen, gelişen teknolojilere koşut olarak yenilenen yapısı ile her zaman gündemde olmayı başaran etkili bilgilendirme ve yönlendirme tasarımlarındandır.

Varlığı ve etkisi son derece önemli olan harita tasarımları, kendisine eklenen etkileşim özelliği sayesinde zamana ve teknolojiye ayak uydurarak çağı takip eden tasarımlar arasındaki yerini sabitlemektedir. Ayrıca kazandığı etkileşim özelliği sayesinde hitap edeceği hedef kitle sınırını da genişletme imkanına kavuşan harita tasarımları, oluşabilecek engelleri ortadan kaldıracak güce sahip yapısı ile ulaşılabilirliği desteklemektedir.

Sıralanan olumlu özellikleri barındırması sebebiyle ‘Müzem Ankara’ projesi kapsamında tasarlanacak ürün ve sunulacak ortam olarak etkileşimli bir harita tasarlama fikri öne çıkmış ve tasarımlar bu yönde geliştirilmiştir.

Tasarım ve sunum için belirlenen ürünler ve ortamlardan sonra bu ürün ve ortamlar için uygun biçem ve içerik seçimlerine geçilmiş, bunun için de iki boyutlu bir düzlem üzerinde sunulması planlanan haritanın, resimlemeler yardımıyla görselleştirilen müze ikonları ile zenginleştirilmesi ve farklılaştırılması uygun görülmüştür (Görsel 209).



**Görsel 209.** ‘Müzem Ankara’ projesi için tasarlanan harita zemininden bir görüntü.

Tasarlanan ikonların önemini ve görünürliğini vurgulaması ve etkisini arttırması amacı ile kullanılan harita zemini, detaylardan uzak, yolları temsil eden, açık tonlarda uygulanan lekeler ve çizgiler yardımıyla krokiler biçeminde oluşturulmuştur.

Belirlenen harita zemini üzerinde, buldukları konumları ile birbirlerine yakınlıkları veya uzaklıkları görsel olarak sunulan müze ikonları sayesinde çalışmanın genel hatları belirlenmiştir. Bu süreçten sonra haritanın etkileşim özelliğini uygulama biçimi ve yöntemi konusundaki sorulara cevaplar aranmaya başlanmıştır (Görsel 210).



**Görsel 210.** ‘Müzem Ankara’ projesi için tasarlanan harita ve ikon yerleştirmelerinden genel bir görünüm.

Belirlenen zemin üzerine yerleştirilen müze ikonları ile şekillenen haritaya kullanılabilirliğini arttırmak ve etkileşim özelliği kazandırmak adına her bir müze ikonuna buton özelliği kazandırılmıştır. Bu özellik için çeşitli hareketlendirme seçenekleri ve eskiz çalışmaları denenmiştir (Görsel 211).



**Görsel 211.** Müze ikonları için tasarlanan seçildiğinde renklenen buton seçeneğinden bir görüntü.

Müze ikonlarını vurguladığı ve buton özelliğini belirgin bir şekilde görselleştirdiği için kullanılacak harita tasarımında Görsel 212’deki seçeneğin uygulanmasına karar verilmiştir. Fare imleci üzerine geldiğinde netleşen ve tıklanabilir özelliğini vurgulamak için büyüyen müze ikonları, imleç üzerinden çekildiğinde netlikleri azalarak ve küçülerek tekrar yerlerine dönmektedir. Bu sayede vurgulanan müze ikonları hem kullanıcının dikkatini çekerek ilgili alanın ve odak noktasının kendi üzerlerine yoğunlaştığının bilgisini vermekte hem de kullanıcıları buton oldukları konusunda yönlendirerek harekete geçirmektedir.



**Görsel 212.** Müze ikonları için tasarlanan imleç üzerine geldiğinde büyüyen buton seçeneğinden bir görüntü.

Her biri birer buton olarak hazırlanan müze ikonlarında, tıklandığında kendilerini açıklayıcı, kullanıcıları ise bilgilendirici ve yönlendirici bir alanın, bir pencerenin varlığına ihtiyaç duyulmuş ve bu ihtiyaçtan yola çıkılarak daha sonra yapısı detaylı bir şekilde anlatılacak olan bilgi pencereleri (infobarlar) tasarlanmıştır (Görsel 213). Kullanıcı deneyimi ve etkileşim görevinin büyük çoğunluğunu üstlenen bu pencereler, tasarlanan projenin de her açıdan yükünü hafifletmektedir.



**Görsel 213.** Müze ikonları için tasarlanan bilgi penceresinden bir görüntü.

Uygulama çalışmasını anlamlı kılan bir diğer bilgi penceresini ise müze adlarını içermek üzere tasarlanmış alan oluşturmaktadır (Görsel 214). Karışıklıkları önlemek adına numaralandırma sisteminin uygulandığı müze ikon adlarını açıkça belirten bu alanlar, ele alınan müzelerin hangileri oldukları konusunda genel bir bilgi aktarımı yaparken ayrıca sahip oldukları buton özellikleri ile de ilgili müzelere gerekli yönlendirmeleri gerçekleştirmek üzere tasarlanmışlardır.

1	ANITKABİR ATATÜRK VE KURTULUŞ SAVAŞI MÜZESİ
2	ANADOLU MEDENİYETLERİ MÜZESİ
3	ETNOGRAFYA MÜZESİ
4	KURTULUŞ SAVAŞI MÜZESİ - I. TBMM
5	CUMHURİYET MÜZESİ - II. TBMM
6	RESİM VE HEYKEL MÜZESİ
7	ANKARA KALESİ
8	ANTİK ROMA TİYATROSU
9	ROMA HAMAMI AÇIK HAVA MÜZESİ
10	RAHMİ M. KOÇ MÜZESİ
11	ULUCANLAR CEZAEVİ MÜZESİ
12	PTT PUL MÜZESİ
13	ERİMTAN ARKEOLOJİ VE SANAT MÜZESİ
14	ASLANHANE (AHİ ŞERAFETTİN) CAMİİ

**Görsel 214.** Müze adlarını içeren bilgi penceresinden bir görüntü.

Belirlenen bu alan ayrımları ve tasarımları, çalışmanın bütünleştirici, düzenleyici, tanımlayıcı, tamamlayıcı ve sunmaya yardımcı kullanıcı dostu bir yaklaşımla ele alınması gerekliliğini gündeme getirmiştir. Bu noktada tasarlanan haritaya kimlik kazandırma görevini yerine getirmek, kullanıcıya uygulama hakkında çeşitli komutlar ileterek onları ne yapmaları gerektiği konusunda yönlendirmek, uygulamaya düzenli bir görünüm kazandırmak gibi pek çok görevi yerine getiren üstbilgi (header) paneli, toparlayıcı ve kimlik aktarıcı rolüyle süreçte büyük kolaylık sağlamaktadır (Görsel 215). Özellikle sunulacak kimliğin aktarımında en etkili görsel yol olan logoya ve yardımcılara ev sahipliği yapması ve hedef kitlenin Ankara ve müzeleri hakkında ihtiyaç duyduğu bilgi edinme ve yön bulma sorularına cevap vermesi bakımından üstbilgi paneli, projenin temel hedeflerine ulaşmasında büyük yardımcılardan biri olmuştur.



**Görsel 215.** Uygulamanın üstbilgi paneli ve genel görünümünden bir görüntü.

Üstbilgi alanında bulunan, başta logo olmak üzere seçilen renkler, şekiller, tipografik öğeler yardımıyla aktarılan kimlik, tasarımın teorik altyapısını oluşturmada ve görsel sorunlarını çözmeye yardımcı olurken, ana menü kullanımı, arama butonu, liste seçeneği, Türkçe ve İngilizce dil seçimi gibi alternatifler ise, çalışmanın sunuş ve işleyiş problemlerine çözüm olmuştur. Bütün bu seçeneklere ortam hazırlayan üstbilgi paneli, tasarımın amacına ve işleyişine uygun sunulmasını kolaylaştırırken, aynı zamanda, sahip olduğu özellikler sayesinde çalışmanın etkileşim yönünü de pekiştirmiştir.

Toparlamak gerekirse hedef kitlenin kullanımına sunmak üzere tasarlanan etkileşimli harita tasarımı, bünyesinde barındırdığı öğelerin her biri ile, hem kullanıcının Ankara'nın tarihi dokusuna vurgu yapan müzeleri hakkında ihtiyaç duydukları bilgileri ve yönlendirmeleri bütüncül bakış açısı ile sunma konusunda alternatif oluşturmak hem bu öğelerin sunumunda benimsediği üslup, içerik ve yaklaşımlarla kuramsal ve görsel açıdan Ankara'nın kent kimliğine katkı sağlamak amacı ile hayata geçirilmiş bir projedir. Genel anlamda etkileşimli harita tasarımı başlığı altında birleşen proje özele indirildiğinde, varlıkları ile tasarımı kullanılabilir ve etkili hale getiren, görsel olarak zenginleştiren ve oldukça kapsamlı olan bilgi aktarımını özetleme yolunda büyük kolaylık sağlayan çeşitli yardımcı tasarımlar ile desteklenmekte ve zenginleştirilmektedir.

## **Bilgi Grafikleri (İnfografikler)**

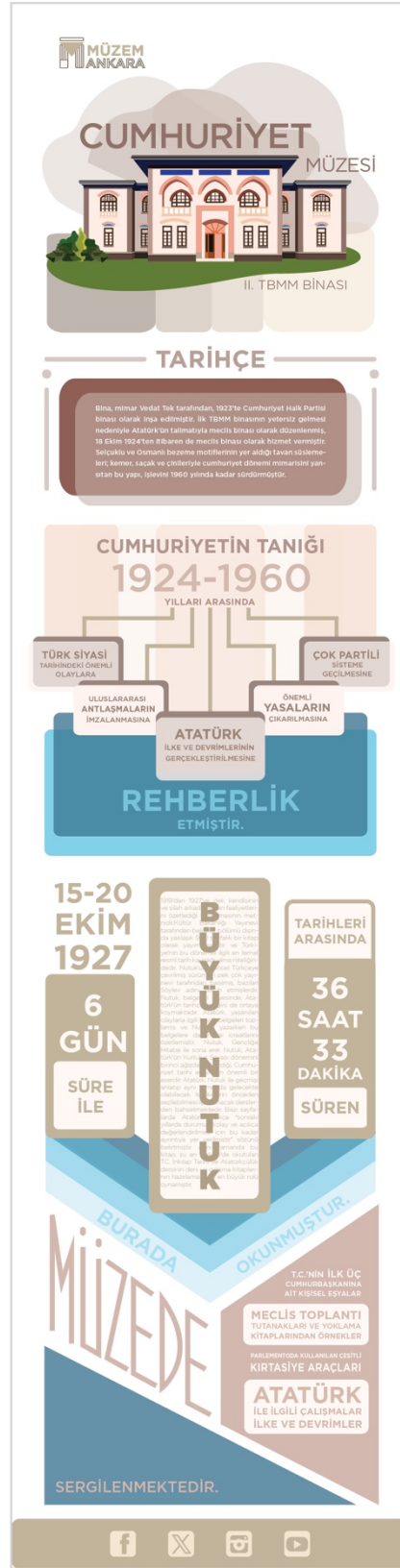
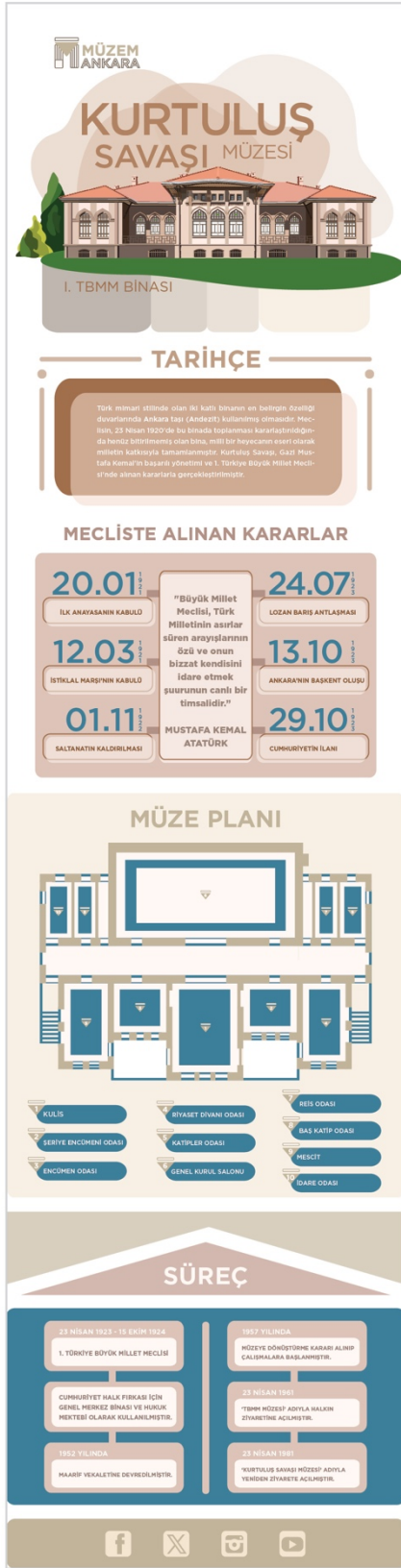
Bilgilendirme ve yönlendirme grafiklerinin, adından da anlaşılacağı üzere, ağırlıklı olarak bilgilendirme basamağı ile ilgilenen bilgi grafikleri (infografikler), eleme süzgecinden geçirilen bilgilerin doğru, düzenli, etkili ve anlamlı bir şekilde aktarımından sorumlu grafik ürünlerdir. Bilginin görsel olarak iletilmesini sağlayan infografiklerin, kalıcı ve anlaşılır bilgi edinme sürecini desteklediğini vurgulayan Uyan Dur (2014, s. 3), ayrıca hem görsel, hem içerik, hem de kullanım özellikleri açısından doğru planlanmış ve tasarlanmış bilgi grafiklerinin hedef kitleyi harekete geçirmede, teşvik etmede, yönlendirmede ve ikna etmede de kilit rol oynadığı üzerinde durmaktadır.

Uygulama çalışması kapsamında sınırlanan her bir müzenin yapısının ve özelliklerinin vurgulandığı, müzeye ait planların yer aldığı, müzenin içeriği, koleksiyonları ve sunduğu eserler hakkında bilgilerin planlı bir şekilde sunulduğu, ayrıca müzenin ön plana çıkan yönünün belirtildiği bilgi grafikleri tasarlanmıştır. Gerek içerdikleri bilgiler ile gerek kullandıkları biçimler, renkler ve düzenleme seçenekleri ile kimliğe vurgu yapılan tasarımlarda, grafik tasarım ilke ve öğeleri göz önünde bulundurularak düzenlemeler gerçekleştirilmiştir (Görsel 216-217-218-219-220-221-222).

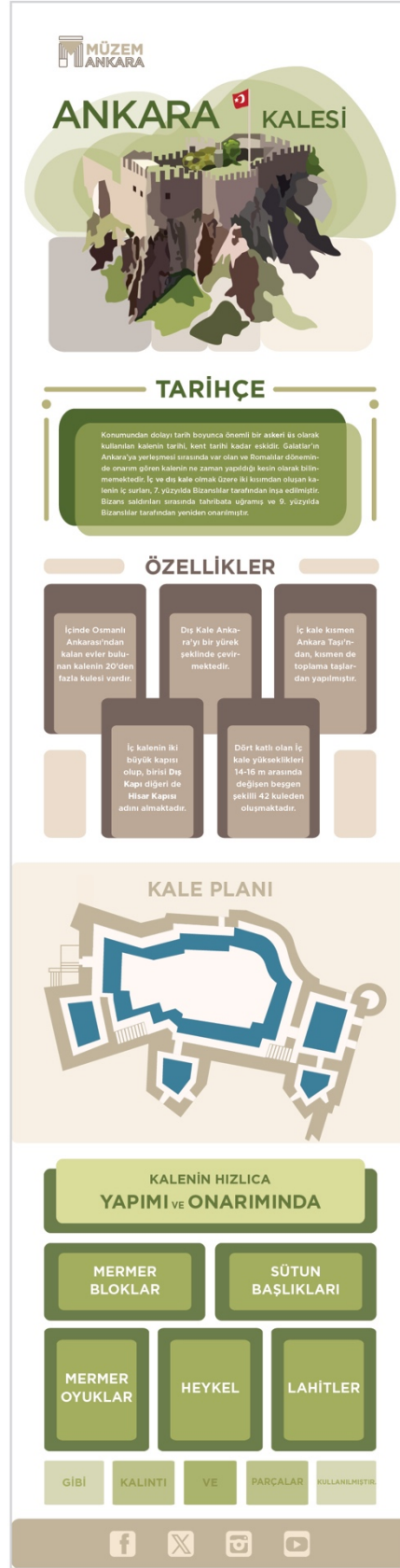
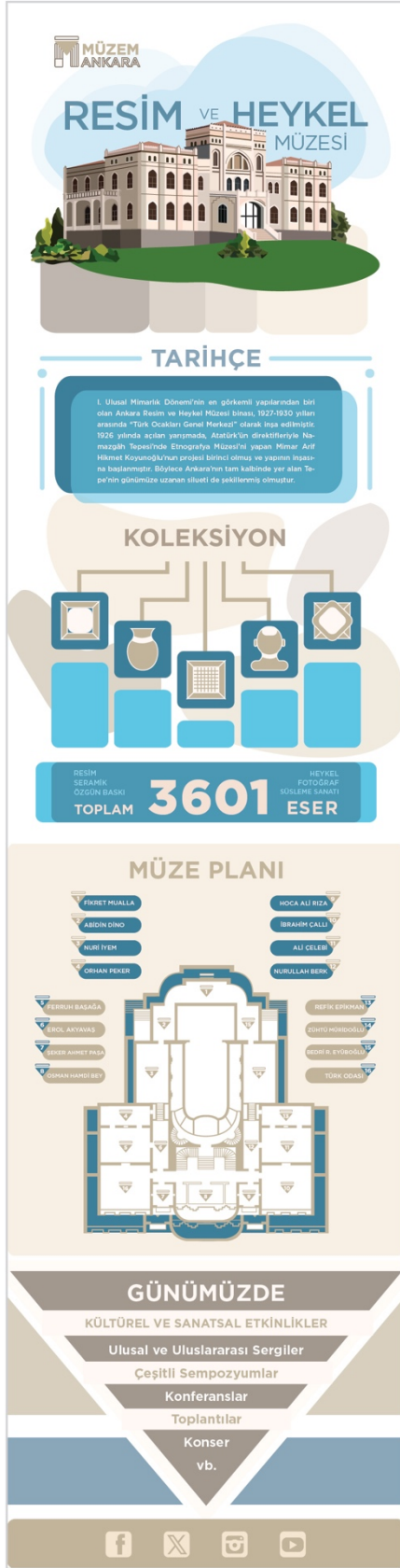
Belirlenen boyut ve alanlarda ilgili müzeyi tanıtıcı bilgilerin sistematik olarak düzenlendiği tasarımlarda ilgili müze adının ve ikonunun yer aldığı başlık kısmında, kimlik ve aidiyet bildirmesi amacı ile uygulama için tasarlanan logo yer almaktadır. Ayrıca logodan hareketle benzer şekil ve renklerin kullanıldığı bilgi grafiklerinde bu sayede hem tasarımlar arasında bağlantı kurularak dil birliği sağlanmakta, hem de kimlik aktarımı da kolaylaşmaktadır.

Kullanıcının her açıdan bilgilenme ihtiyacını gidermek amacıyla tasarlanan infografikler, müzelere ait sosyal medya hesaplarını ve video bağlantılarını içeren piktogramlar ile de zenginleştirilmiştir. Tıklandığında doğrudan ilgili sayfalara yönlendiren bu piktogramlar, kullanıcıya hedeflerine ulaşma konusunda kolaylık sağlamaktadır. Ayrıca infografik tasarımlarının sunduğu Türkçe ve İngilizce dil seçeneği ile de oluşabilecek dil engelini ortadan kaldırması planlanmıştır.





Görsel 217. Kurtuluş Savaşı Müzesi ve Cumhuriyet Müzesi için tasarlanmış infografiklerden görüntüler.



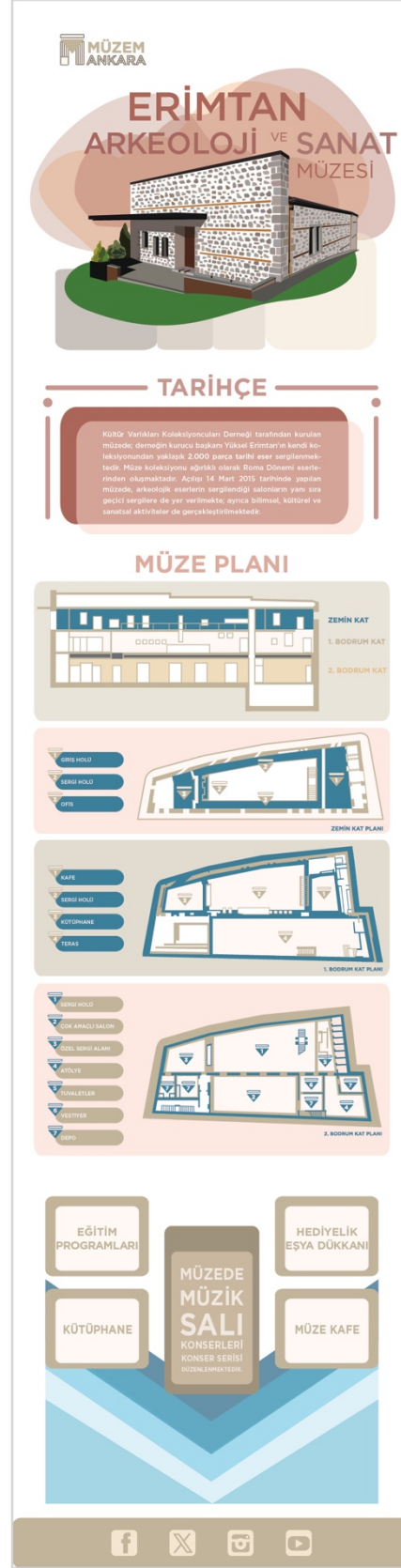
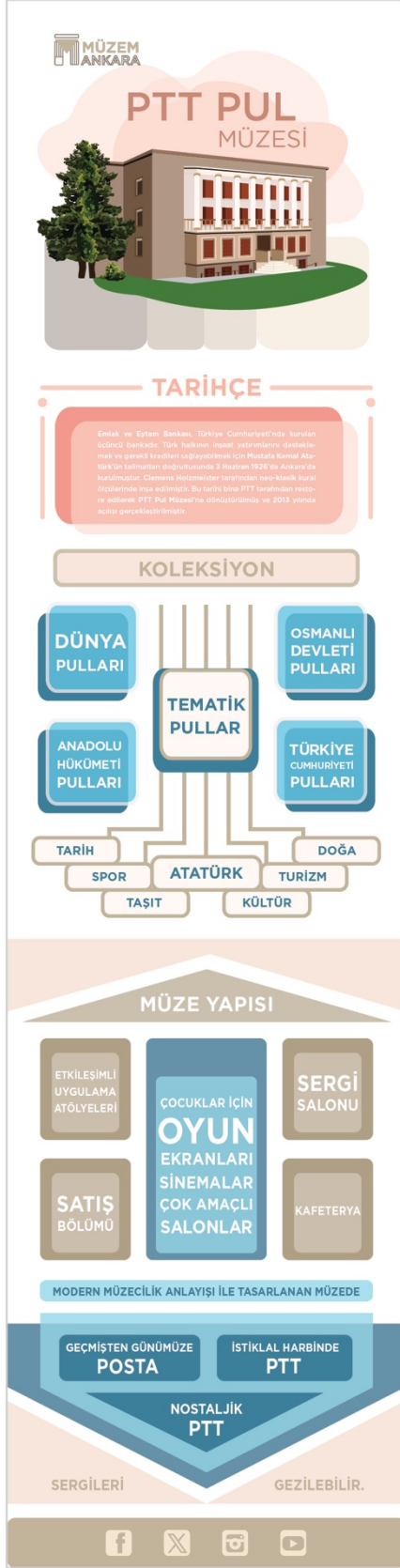
Görsel 218. Resim ve Heykel Müzesi ve Ankara Kalesi için tasarlanmış infografiklerden görüntüler.



Görsel 219. Antik Roma Tiyatrosu ve Roma Hamamı Açık Hava Müzesi için tasarlanmış infografiklerden görüntüler.



Görsel 220. Rahmi M. Koç Müzesi ve Ulucanlar Cezaevi Müzesi için tasarlanmış infografiklerden görüntüler.



Görsel 221. PTT Pul Müzesi ve Erimtan Arkeoloji ve Sanat Müzesi için tasarlanmış infografiklerden görüntüler.



## Bilgi Pencereleeri (İnfobarlar)

Uygulama çalışmasının bilgilendirme ve yönlendirme görevine ek olarak kullanılan renkler, şekiller, tipografik elemanlar ve görselleştirme biçimleri yoluyla tasarlanan kimliği aktarma görevini de üstlenen bir diğer parçasını ise bilgi pencereleri (infobarlar) oluşturmaktadır. Sunulacak ekran üzerinde iki ayrı yerde ve şekilde uygulanması tercih edilen bilgi pencerelerinden ilki, seçilen müzelerin liste halinde yer aldığı ve her birine buton özelliği kazandırılmış müze adlarını içeren alandan oluşmaktadır. Numaralandırma sistemi ile birlikte ifade edilen müze adları sayesinde ilgili müze ikonlarına gönderme yapılırken aynı zamanda tasarımlar arası geçiş, görsel dil birliği, bütünlük de sağlanmıştır. Müze ikonlarına gönderme işlemi sadece bununla sınırlı kalmayıp, bu işlem müze adlarına yüklenen buton özelliği ile de desteklenmektedir. İlgili müze adına tıklandığında aktif olan, etkileşim özelliği kazanan ve büyüyerek ekranın ortasına doğru hareket eden müze ikonlarının bu sayede görünürlüğü artırılmaktadır (Görsel 223).



**Görsel 223.** Müze adlarını içeren bilgi penceresinden (solda) ve buton aktif olduğunda karşılaşılan düzenden (sağda) görüntüler.

Tasarıma kullanım kolaylığı kazandırmak, kullanıcıya tercih imkanı sunarak onları sürece dahil etmek ve istenildiği anda haritanın tümüne erişebilme imkanı sağlamak için müze isim listesinin yer aldığı bu alan açılır kapanır şekilde tasarlanmıştır. Bu özelliği yönetmek içinse üstbilgi panelinde bulunan menü ikonu aktif edilmiştir (Görsel 224).



**Görsel 224.** Müze adlarını içeren bilgi penceresini yönetmeye yardımcı menü ikonundan bir görüntü.

Tasarlanan bilgi pencerelerinden ikincisini ise, müzeler hakkında ihtiyaç duyulan bilgilerin hem görsel, hem içerik hem de etkileşim anlamında özet bir şekilde sunulduğu müze bilgi penceresi oluşturmaktadır.

İlgili müze ikonu ve/veya müze isim listesindeki buton tıklandığında aktif olan ve ekranın sağ tarafında açılan müze bilgi penceresinde kullanıcıyı ilk olarak, hiyerarşik bir düzen içerisinde sırasıyla başlık görevini üstlenen müze numarası ve adı, ileri geri butonları ile yönlendirilebilen müze görselleri, kaydırılabilir özelliği ile kullanım kolaylığı sağlayan ve metinlerden oluşan müze bilgilendirme alanı karşılamaktadır. Kullanıcının isteğine bağlı olarak müdahale edilebilen bu alan müze hakkında genel bilgileri içermektedir (Görsel 225).



**Görsel 225.** Müze bilgi penceresinin müze hakkında genel bilgileri içeren bölümünden görüntü.

Ekran gösterimine uyması ve okunurluğu kolaylaştırması adına tasarımda yer alan metinlerde Montserrat yazı karakterinin kullanılmasına karar verilmiştir. Net hatları ve geometrik olarak tasarlanmış yapısı ile modern görünüm sunan Sans Serif özelliğe sahip yazı karakteri, özellikle yayıncılık ortamlarında ve web sitelerinde okunurluğu desteklemesi bakımından sıkça tercih edilmektedir (Görsel 226).

# MONTERRAT

ABCDEFGHIJKLMNOPQRSTUVWXYZ  
0123456789

MONTERRAT HAIRLINE  
MONTERRAT ULTRA LIGHT  
MONTERRAT LIGHT  
MONTERRAT REGULAR

MONTERRAT SEMI BOLD  
**MONTERRAT BOLD**  
**MONTERRAT EXTRA BOLD**  
**MONTERRAT BLACK**

**Görsel 226.** Uygulamanın ekran gösteriminde kullanılan Montserrat yazı karakterinden görüntü.  
<https://bit.ly/4cg7DdM>

Devam niteliğinde tasarlanan bilgi penceresinin ikinci kısmında ise, müzeler özelinde ihtiyaç duyulan tahmini gezi süresi, açık olduğu gün ve saatler, bilet ve giriş ücretleri, telefon numarası ve e-posta adresi gibi iletişim bilgileri, tasarlanan piktogramlar ve tipografik öğelerle desteklenerek özet bir şekilde aktarılmaktadır. Bunlara ek olarak, konum bilgileri sayesinde yol tarifine olanak tanıyan Google haritalar, müzeler hakkında daha detaylı bilgiler edinmek isteyen kullanıcılar için web siteleri, ön bilgilendirmeyi gerçekleştirmek adına sunulan imkanlar dahilinde henüz bazı müzeler için aktif olan sanal müze seçenekleri ve sanal müze imkanına sahip olmayan müzeler içinse alternatif olarak sunulan tanıtıcı youtube video bağlantıları gibi yönlendirmelerin gerçekleştirildiği tıklanabilir özellikteki piktogramlar sayesinde uygulamanın etkileşim özelliği pekiştirilerek kullanım kolaylığı sağlanırken bilgilendirici yönü de vurgulanmaktadır (Görsel 227).



**Görsel 227.** Müze bilgi penceresinin ikinci kısmında yer alan müzeye özel bilgiler bölümünden görüntü.

Uygulama çalışmasının tüm gerekliliklerini yerine getirmek üzere tasarlanan bilgi penceresi de dahil olmak üzere tasarım ve düzenleme anlamında görselleştirilen projenin kullanılabilir şekilde tamamlanması için yazılım desteğinden yararlanılmakta ve bu konunun açıklanmasının, süreci anlaşılır kılması bakımından yararlı olacağı düşünülmektedir.

## **Teknoloji Kullanımı**

Uygulama çalışmasının tasarlanması ve kullanılabilir hale getirilmesinde çeşitli teknolojilerin yardımına başvurulmuştur. Temel anlamda tasarım ve yazılım olarak iki noktada detaylandırılan teknoloji kullanımının ilk aşaması olan tasarım kısmı tüm detayları ile oluşturulduktan sonra ikinci aşama olan yazılım kısmı ise destek alınarak tamamlanmıştır.

Çalışmanın ilk aşamasını oluşturan tasarım kısmı için öncelikle, tez kapsamında planlaması yapılan ve sınırları belirlenen bölge, bu bölgede yer alan ve uygulamada kullanılmak üzere seçilen müzeler hakkında hem literatürde hem de yerinde yapılan araştırmalar yoluyla elde edilen bilgiler ve görseller derlenerek dosyalanmıştır. Bu yolla elde edilen görseller yardımıyla elde karalamalar yoluyla ilk çalışmalar gerçekleştirilmiş, tasarımda kullanılmak üzere tercih edilen yaklaşımı uygulamak üzere ise yapılan eskizler sayısal ortama aktarılmıştır. Benimsenen üslubu yansıması adına yoğun olarak Adobe Illustrator programı kullanılarak gerçekleştirilen çalışmalarda, ayrıca zaman zaman Adobe Photoshop programının özelliklerinden ve desteğinden de yararlanılarak çalışmanın ana hatları sonuçlandırılmıştır.

İkinci aşamayı oluşturan yazılım kısmında ise, tasarımla uyum sağlayabilmesi için web teknolojileri kullanılmıştır. Bu süreçte temel olarak Html 5, Css 3 ve ECMAScript 6 (Javascript) teknolojilerinden yararlanılmıştır. Web tabanlı geliştirme projelerinde sıklıkla kullanılan bu teknolojilere ek olarak az kodlama ile daha fazla özelliği uygulamayı amaçlayan, Javascript programlama dilinin kullanımını kolaylaştıran bir kütüphane olan jQuery ve özelliklerinden de yararlanılmıştır.

Ayrıca tüm web tarayıcılarında sorunsuz çalışabilen, kullanıcı odaklı, esnek ve duyarlı yapıya sahip Bootstrap ile oluşturulması sayesinde tasarlanan uygulamanın arayüzü, bugün ve daha sonrasında da gelişebilecek tüm ekran boyutlarına kendiliğinden uyarlanabilme

özelliğini de kazanmıştır. Hem tasarım ekibine hem de kullanıcıya bağımsız platform üzerinde tasarımı sunma ve deneyimleme fırsatı veren bu teknolojiler sayesinde yapılan etkileşimli harita tasarımının bilgisayar, tablet, büyük ekranlar ve kiosklar dahil olmak üzere çeşitli türdeki, boyuttaki ve özellikteki cihazlarda görüntülenebilirliği ve kullanılabilirliği desteklenmiştir.

Tasarıma uygun oluşturulan veri tabanı/veri dosyası sayesinde dinamik olarak değiştirilebilme ve güncellenebilme fırsatı sunan uygulama, zaman ve emek tasarrufunu destekleyerek hem tasarım hem de yazılım açısından büyük kolaylık sağlamıştır.

Sahip olduğu özellikler ile geliştirilebilir şekilde tasarlanan uygulama çalışması, ayrıca, çevrimiçi (online) ve çevrimdışı (offline) çalışabilme özelliği ile istenilen zamanda ulaşılabilir ve kullanılabilir olmanın yanı sıra bu sayede oluşabilecek teknik kısıtlamaları da ortadan kaldırarak daha fazla kullanıcıya ulaşmayı hedeflemiştir.

Toparlamak gerekirse, uygulama çalışmasına etkileşimlilik de eklenerek kullanışlı, etkili ve çağcıl tasarımlar oluşturmaya teşvik eden bu teknolojiler, istenilen özelliklerde ve üslupta tasarımlar oluşturmaya desteklemenin yanında sahip oldukları sunum seçenekleri ile sınırları ortadan kaldırarak daha fazla kitlenin sorusunu cevaplayabilme imkanına sahip olmaları, görsel çeşitliliği ve kullanıcı deneyimini zenginleştirmeleri, zaman, mekan ve emek tasarrufunu desteklemeleri vb. gibi sıralanan birçok özellikleri bakımından sıkça yardımına başvurulmuş sistemlerdir.

## SONUÇ

Tanımlandığı günden bu güne kadar insana ve insanlığa dair bütün gelişmelere ortam hazırlayan kentler, kimi zaman özne kimi zaman da nesne olsun, süreçte aktif bir şekilde rol alarak yaşanan gelişmelerden olumlu ya da olumsuz etkilendiği gözlemlenen değişmez tanıklardır. Gelişmelere ayak uydurmak zorunda kalan bu tanıklar, ortaya çıkan ihtiyaçları karşılayabilmek adına zaman zaman popüler olanı takip etmek gibi bir yanı sıra doğru sürüklenmektedirler. Bu sürüklenişe karşı çıkarak köklerine sıkı sıkıya tutunan ve bu konuda taviz vermeyen kentlerin süreci başarıyla tamamladıkları gözlemlenirken, taklit çıkmazına hapsolüp kendi benliklerini unutanların ise değerlerinden vazgeçip kaybolmaya mahkum olmaları kaçınılmaz sonlarını oluşturmaktadır.

İçinde oldukları bu bilinmeze sürükleniş ve kayboluş ortamında kendine sağlam bir dal bulma çabası içerisinde olan kentlerin yardımına, şüphesiz, benliklerinden bir parçayı, köklerini oluşturan kimlikleri koşmaktadır. Kimliklerine tutundukları, onları benimsedikleri ve aktardıkları sürece hayatta kaldıklarının ve ön planda olduklarının farkına varan kentler, son zamanlarda bunun değerini daha çok idrak etmek ve tedbirlerini bu yönde geliştirmek durumunda kalmaktadırlar.

Her bir kentin kendi özelinde tek ve değerli olduğunun kanıtı olan *kent kimliği* kavramının önemini bir kat daha arttıran bu durum, kentlerin sahip olduğu kimliğinin tanımlanması, belirlenmesi, benimsetilmesi ve sunulması yollarını da değerli kılmakta ve bu yönde geliştirilen çalışmaları, sürecin başarı ile sonuçlandırılmasının ön koşulu haline getirmektedir.

Hedeflenen başarıyı elde etme yollarından olan ve üstlendiği görev ile kente, kentlilere ve kent paydaşlarına ulaşmayı ve yardımcı olmayı kendine borç edinen tasarım ürünlerinden birini bilgilendirme ve yönlendirme grafikleri oluşturmaktadır. Bilgiyi planlama, ayrıştırma, düzenleme, kullanışlı ve etkili bir şekilde sunma amacının şekillendirdiği bilgilendirme ve yönlendirme grafikleri, günümüzün sorunları arasında yer alan bilgi karmaşasına çözüm getirmenin yanı sıra sahip olduğu elemanlarla kentler gibi karmaşık yapıları ve ortamları düzene koyma görevini de yerine getirmektedir. Bu görevi yerine getirirken benimsediği yaklaşımlar ve kullandığı yardımcıları ile kenti ve kimliğini yansıtmayı yansıtamayacağı sorusu, bu tez çalışmasının ana konusunun “Bilgilendirme ve Yönlendirme Grafiklerinin Kent Kimliği Bağlamında İncelenmesi” başlığı çerçevesinde belirlenmesini, yapılan kuramsal ve

görsel incelemelerin, irdelemelerin ve uygulamaların bu çerçevede sınırlandırılmasını gerektirmiş ve yapılan tüm çalışmalar bu çıkış noktası temelinde gerçekleştirilmiştir.

Ana hatları bu bağlamda belirlenen tez çalışmasında her biri kendi alanı içerisinde önemli, kapsamlı ve çok bileşenli yapıya sahip iki temel konuyu oluşturan *kent kimliği* kavramı ile *bilgilendirme ve yönlendirme grafikleri* ayrı ayrı bölüm başlıkları içerisinde değerlendirilmiş, bu başlıklar gerekli içerikler, örnekler, tespitler ve yorumlar ile zenginleştirilmiştir. Aynı zamanda bu iki temel kavram çerçevesinde sınırlanan çalışmada kendi özelinde farklı sorunlarla da karşılaşmış, her birine sınırları içerisinde çözüm önerileri getirilerek süreç sonuçlandırılmaya çalışılmıştır.

Bu süreçte karşılaşılan sorunlardan ilkinin, birçok alanda etkin bir şekilde rol alan kenti ve kimliğini tanımlayabilme ve belirleyebilme yolunun nasıl çizileceğinin, seçilen kentin hangi kimliğinin yansıtılacağı ve yansıtma görevini hangi ürünlerin ne şekilde üstleneceğinin tespiti oluşturmuştur. Tahmin edilenden çok ve farklı boyutta bir kavram olan kent kimliğinin görsel iletişim ve grafik tasarım sınırları içerisinde ve bilgilendirme ve yönlendirme grafikleri özelinde daraltılması yoluyla belirlenen kuramsal ve görsel alt yapı, hem kent kimliği hem de bilgilendirme yönlendirme grafikleri alanında eksikliklerin ve sorunların gözlemlendiği, bu alanda çözüm önerilerine açık olan, üstlendiği başkentlik rolüyle de her açıdan örnek ve öncü olması beklenen Ankara kentinin seçilmesine karar verilmesiyle sağlam temellere oturtulmuştur.

Kent kimliğini yansıtmak üzere Ankara'nın belirlenmesi, birçok yönden farklı özelliğe, öneme, değere ve kimliğe göre değerlendirmesi ve tespiti yapılabilecek olan Ankara'nın hangi yönünün ve kimliğinin vurgulanması gerektiğini gündeme getirmiştir. Köklü tarihi geçmiş, zengin kültürel birikimi gerçeğine sığınarak kentin tarihi ve kültürel kimliğine vurgu yapılması tercih edilmiştir. Yapılan bu tercih, Ankara'nın tarihi ve kültürel kimliğinin kanıtı niteliğinde olması, sahip olduğu değerler ile kentin bu özelliğini gözler önüne sermesi ve belirlenen kavrama, içeriğe ve uygulama çalışmalarına ortam oluşturması açılarından katkısı yadsınamaz derecede büyük ve önemli olan müzeleri, çalışmanın özellikle de uygulama basamağının odak noktası haline getirmiştir.

Bu bağlamda Ankara'nın tarihi ve kültürel değerlerini ve kimliğini yansıtmak üzere görevlendirilen müzelere, bu görevlerini görsel olarak da iletebilecekleri ve bu yolla güçlü ve etkili iletişim ağı kurabilecekleri bir görsel kimlik tasarımı gerçekleştirmek adımı ile yola

çıkılmıştır. Görsel kimlik tasarımının önemli temsilcisi, ilk başvuru noktası ve küçük olmasının aksine zorlu sürecin habercisi olan logo tasarımı ile başlayan çalışmada hem Ankara'yı hem kent kimliğini hem de müzeleri tek çatı altında etkili ve yeterli bir şekilde buluşturma endişesi, yaşanan zorluklardan bir diğerini oluşturmaktadır. Ankara'ya özgü değer ve değerlilerin irdelenmesi aşamasında önemi bir kat daha ortaya çıkan tiftik geçişinin soyutlanmış biçiminin, müzeleri temsil eden 'M' harfinin anatomik yapısının ve yine müzeleri anımsatması adına sütunlara gönderme yapan çizgilerin, lekelerin ve renklerin şekillendirdiği logo tasarımı ve bu tasarımı hem anlamsal hem de tipografik olarak tamamlayacak olan 'Müzem Ankara' ismi ile yaşanan bu endişeye çözüm üretilmiştir. Bu sayede tez çalışmasında, kent kimliği kavramı başlığı hem metin ve içerik anlamında doygunluğa ulaşırken hem de görsel iletişim, grafik tasarım ve ürünlerinin şekillendirdiği uygulama çalışmaları anlamında da ulaşılması gereken hedeflere bir adım daha yaklaşmıştır.

Kullanılan öğeler yardımıyla kent kimliğinin sorumluluğunu üstlenen logo tasarımı, aynı zamanda uygulama çalışmasının da görsel olarak temsilini gerçekleştirerek bir kimliğe ve kişiliğe kavuşmasını sağlamıştır. Bu aşamadan sonra tez çalışmasının diğer odak noktasını oluşturan, oldukça kapsamlı yapısı sebebiyle bilgilendirme ve yönlendirme grafikleri konusunda sınırlandırmalara gidilmiş, hangi ürünlerin, hangi üslupla, nasıl ve ne şekilde hedef kitle ile buluşacağı sorularının cevaplanması süreçte belirleyici rol oynamıştır.

Ankara'nın müzelerini merkezine alan düşünceden hareketle oluşturulan, Ankara'nın tarihi geçmişine tanıklık eden yapısı ve yoğun olarak bu bölge yayılım göstermesi sebebiyle Ulus tarihi bölgesinde yer alan müzeler ile sınırlandırılan projede, hem bilgi edinme hem de yön bulma görevini layıkıyla yerine getiren yapısıyla ve aynı zamanda kentin kimliğini de yansıtabilme gücüne sahip özellikleri ile harita tasarımının ve bilgi grafiklerinin (infografiklerin) yardımına başvurulmuştur.

Ulus bölgesinde yer alan gerek mimarisi, gerek tarih içerisindeki konumu ve özellikleri, gerek içerdikleri eserleri gibi birçok bakımdan önemi ve değeri ile Ankara'yı temsil edebilme gücüne sahip olan 14 müzenin belirlenmesi yoluyla başlanan harita tasarımı, belirlenen bu müze ve yapıların illüstratif üslupla çizimlerinin gerçekleştirilmesiyle elde edilen ikon tasarımları ve bu ikonların harita üzerinde konumlandırılması yoluyla ana hatlarına kavuşturulmuştur. Ayrıca tasarlanan bu ikonlar, her bir müzeye ait tarihçesi, bölümleri, yerleşim planı, içeriği ve önemli özelliği gibi bilgilerin planlı bir şekilde

düzenlenmesi yoluyla elde edilen, varlığı sayesinde tasarlanan haritayı destekleyici rolüyle süreçte yerini alan bilgi grafiklerinin tasarımını da şekillendirmiştir.

Hedef kitleye ulaşma biçiminde ise güncel teknolojiyi kucaklayıp çağcıl tasarım anlayışını ve yöntemleri takip edebilmek, sınırları ortadan kaldırarak daha fazla hedef kitleye ulaşabilmek, kolay erişilebilme ve güncellenebilme özelliği sayesinde tasarıma işlevsellik kazandırmak, hedeflenen tasarım ürünlerini planlandığı şekilde ve başarıyla sonuçlandırabilmek amacıyla harita tasarımının etkileşimli olmasına karar verilmiştir. Uygun web teknolojilerinin kullanılması yoluyla etkileşim özelliğine kavuşan harita tasarımının hayata geçirilmesi sorunu ise yazılım desteğine başvurulması yoluyla çözüme kavuşturulmuştur. Bu sayede tasarım ve mühendislik güçlerinin birleştiği, estetik ve işlevsellik koşullarının aynı anda yerine getirildiği disiplinler arası yaklaşımın faydalarını ve önemini canlı bir şekilde deneyimleme fırsatı da elde edilmiştir.

Hedef kitlenin bir müzeyi gezme düşüncesi ile çıktığı yolda edinmek istediği ve ihtiyaç duyduğu açık olduğu gün ve saatleri, ücreti, tahmini gezi süresi ve iletişim gibi temel bilgileri içermesi sayesinde bilgilendirme kısmının büyük bir bölümü çözülen harita tasarımında ayrıca konum bilgileri ile haritalara, müzelere özel hazırlanan infografik tasarımlarına, sanal müze gezilerine, you tube videolarına ve ilgili müzelerin web sitelerine göndermeler yapılarak da yönlendirme özelliğinin kullanılabilir olması hedeflenmiştir. Bu hedeflere ulaşma yollarına uyum sağlaması, hedeflenen bu özellikleri işlevsel hale getirmesi ve teknik sorunları giderme gücüne sahip olması, projenin etkileşimli bir harita tasarımı olarak planlanmasının kanıtı niteliğindedir.

Web teknolojilerine uyum sağlaması adına gerekli arayüzlerin tasarlanması yoluyla düzenli bir görünüme kavuşan etkileşimli harita tasarımı, ayrıca projeye özel tasarlanan logodan hareketle gerek kullanılan renkten, çizgiden ve biçimden gerekse benimsenen tasarım biçeminden yansımalar ve dokunuşlar içeren yapısı ile de tasarlanan kimliği vurgulayan ve destekleyen rolünü pekiştirmektedir. Ayrıca bu yaklaşım etrafında oluşturulmuş seçilen her bir müzeye ait tasarlanan bilgi grafikleri (infografikler) ile de bir yandan kent, kimliği ve müzeler ile ilgili bilgi iletimi sağlanırken bir yandan da tasarlanan proje görsel ve içerik anlamında zenginleştirilmiştir.

Bilgi iletimini ve yönlendirme gereksinimini karşılama ereği başta olmak üzere, kentin ve kimliğinin yansıtılması, benimsetilmesi ve aktarılması işlevini yerine getirmesi amaçlanan

projede; tasarım aşamasında olduğu kadar projeyi hedef kitle ile buluşturma yolunda da çeşitli teknik sorunlarla karşılaşmıştır. Olabildiğince geniş bir alanda yayılım gösterecek şekilde ve tıklanabilir özellikte tasarlanan ve de açılan pencereler yardımıyla desteklenen proje; kullanım kolaylığı sağlaması, planlanan tasarıma uyumluluk göstermesi ve tasarımın olabildiğince yalın, anlaşılır ve sorunsuz bir şekilde uygulanabilme amacını yerine getirebilmesi için, geniş görüntülükler/ekranlar, masaüstü ve dizüstü bilgisayarlar, kiosklar ve tabletler üzerinden erişilebilecek nitelikte planlanmış ve uygulanmıştır. Bilgisayar, tablet vb. gibi çeşitli ekran boyutlarına ve özelliklerine uygun olarak hazırlanan proje, deneysel olarak “www.muzemankara.com.tr” web adresi üzerinden erişime açılmış ve deneyimlenmiştir.

“Bilgilendirme ve Yönlendirme Grafiklerinin Kent Kimliği Bağlamında İncelenmesi ve Ankara için Bir Uygulama Önerisi” başlığı altında hazırlanan bu kuramsal ve kılğısal çalışma kapsamında, bilgilendirme ve yönlendirme grafikleri ve kent kimliği gibi iki kapsamlı konu görsel iletişim ve grafik tasarım bağlamında gerçekleştirilmiş; gerçekleştirmeler, alanda uzman kişiler, resmi otoriteler, ilgili kurum ve kuruluşlar ile yapılan görüşmeler yoluyla elde edilen gerekli kuramsal ve görsel bilgi ve verilerin irdelenmesi ile oluşturulmuş ve ‘Müzem Ankara’ kavramı/konsepti ile sunulmuştur.

Kentin ve özellikle kent kimliğinin hedef kitle ile buluşturulmasında etkili yollardan biri olan bilgilendirme ve yönlendirme grafiklerinin, ayrıca kentin ve kimliğinin yansıtılması, aktarılması ve benimsetilmesi gibi önemli görevleri olduğu izleğinde gerçekleştirilen tez çalışması yapılan uygulama çalışmalarıyla da pekiştirilmiştir. Tasarım ve sunum süreçlerine etkileşim özelliği kazandırılması aşamasında ortaya çıkan sorunların çözüme kavuşturulmasında yardımcı olan alan yetkinlerinin görüşleri, yönlendirmeleri ve de uygulanan yazılım desteği sayesinde bu alanda disiplinlerarası paylaşımın ve etkileşimin önemi de bir kez daha vurgulanmış ve bu bağlamda gerçekleştirilen somut deneyimler yoluyla yaşayarak öğrenme olanağı elde edilmiştir.

Gerçekleştirilmiş olan çalışmanın -yukarıda özetlenen yönleriyle- hem kuramsal hem de kılğısal açılardan alandaki bilgi ve deneyim gereksinimini gidermede ve/veya katkı yapmada yararlanılabilecek önemli bir kaynak olması umulmaktadır.

## KAYNAKLAR

AIGA. (2020). *Symbol Signs*. [Elektronik Kaynak]. Erişim: 15.02.2020. <https://www.aiga.org/resources/symbol-signs>

Aklına Estikçe. (2010). *Ankara'nın Logosu*. [Elektronik Kaynak]. Erişim: 02.04.2023. <http://enverarcak.blogspot.com/2010/06/ankarann-logosu.html>

Alkaya, Bengi. (2019). *Ülkelerin Birbirinden İlginç Turizm Sloganları*. [Elektronik Kaynak]. Erişim: 12.06.2021. <https://www.neredekal.com/blog/ulkelerin-birbirinden-ilginc-turizm-sloganlari/>

Altaylı, Fatma Nur. (2020). *Gücün Simgesi: Zafer Takları ve Kent Kapıları*. [Elektronik Kaynak]. Erişim: 04.04.2021. <https://romamimarligi.wordpress.com/2020/12/10/gucun-simgesi-zafer-taklari-ve-kent-kapilari/>

Anadolu Medeniyetleri Müzesi. (2022). *Anadolu Medeniyetleri Müzesi*. [Elektronik Kaynak]. Erişim: 10.02.2021. <https://muze.gov.tr/muze-detay?SectionId=AMM01&DistId=AMM>

Anholt, Simon. (2011). *Yerlerin Markalaşması: Kimlik, İmaj ve İtibar*. İstanbul: İstanbul Ticaret Odası Yayınları.

Ankara. (2011). *Ankara'nın Coğrafi Yapısı ve Ekonomi*. [Elektronik Kaynak]. Erişim: 22.12.2022. <https://sites.google.com/site/aankaracomtr/Ankara-corafi-yaps>

Ankara Büyükşehir Belediyesi. (2022). *Tarih İçinde Ankara*. [Elektronik Kaynak]. Erişim: 28.10.2020. <https://s.ankara.bel.tr/files/2022/04/06/c0e010334e8989b954e02d6fd27a8ea7.pdf>

Ankara Kültür ve Turizm İl Müdürlüğü. (2014). *Anadolu Medeniyetleri Müzesi – Anadolu Tarihine Gizemli Bir Yolculuk*. [Elektronik Kaynak]. Erişim: 17.04.2014. <https://muze.gov.tr/s3/MysFileLibrary/Ankara%20Anadolu%20Medeniyetleri%20M%C3%BCzesi-56f742d0-f27b-4b8c-898b-cda5f4aadbe4.pdf>

Ankara Kültür ve Turizm İl Müdürlüğü. (2024). *Aslanhane Camii (Ahi Şerafettin)*. [Elektronik Kaynak]. Erişim: 21.04.2024. <https://ankara.ktb.gov.tr/TR-260365/aslanhane-camii-ahi-serafettin.html>

Ankara Kùltür ve Turizm İl Müdürlüğü. (2024). *Etnografya Müzesi – Türkiye Cumhuriyeti'nin Müze Olarak Yapılan İlk Binası*. [Elektronik Kaynak]. Erişim: 20.04.2024. <https://muze.gov.tr/s3/MysFileLibrary/Ankara%20Etnografya%20M%C3%BCzesi-48119467-17eb-4a5e-af4a-c060021be246.pdf>

Ankara Resim ve Heykel Müzesi (2024). *Ankara'da Sembol Bir Bina: Türk Ocakları Genel Merkezi*. [Elektronik Kaynak]. Erişim: 20.04.2024. <https://arhm.ktb.gov.tr/pages/detail/2007/hakkimizda>

Arabacı, Ali Osman. (2017). *Ankara'nın Hanları*. [Elektronik Kaynak]. Erişim: 22.06.2024. <https://www.lavarla.com/ankaranin-hanlari/>

Arkitektuel.com. (2020). *Paris Metro Girişleri*. [Elektronik Kaynak]. Erişim: 10.04.2021. <https://www.arkitektuel.com/paris-metro-girisleri/>

Asada, Shiho. (2015). *Storytelling in Urban Wayfinding*. (Master of Arts in Information Design). University of Reading, England.

Aslanoğlu, Rana A. (2000). *Kent, Kimlik ve Küreselleşme*. Bursa: Ezgi Kitabevi.

Bauman, Zygmunt. (2019). *Kimlik - Benedetto Vecchi tarafından gerçekleştirilmiş söyleşiler* (M. Hazır, Çev.) (3. Basım). Ankara: Heretik Yayınları.

Bayraktar, Adile Nuray. (2016). Başkent Ankara'da Cumhuriyet Sonrası Yaşanan Büyük Değişim: Modern Yaşam Kurgusu ve Modern Mekanlar, *Ankara Araştırmaları Dergisi*, 4/1, s. 67-80. Erişim: 28.10.2020. [https://jag.journalagent.com/jas/pdfs/JAS\\_4\\_1\\_67\\_80.pdf](https://jag.journalagent.com/jas/pdfs/JAS_4_1_67_80.pdf)

Beyazıt, E., Güneş, M. (2017). Küreselleşme ve Kent Kimliği: Kentsel Değerlerin Küreselleşme Sürecinde Aşınması, *International Journal of Academic Value Studies*, 3/9, s. 323-331. Erişim: 02.05.2020. [https://www.researchgate.net/profile/Eylem-Beyazit/publication/345749374\\_Kuresellesme\\_ve\\_Kent\\_Kimligi\\_Kentsel\\_Degerlerin\\_Kuresellesme\\_Surecinde\\_Asinmasi/links/611cba611e95fe241adbe4ff/Kuresellesme-ve-Kent-Kimligi-Kentsel-Degerlerin-Kuresellesme-Suerecinde-Asinmasi.pdf](https://www.researchgate.net/profile/Eylem-Beyazit/publication/345749374_Kuresellesme_ve_Kent_Kimligi_Kentsel_Degerlerin_Kuresellesme_Surecinde_Asinmasi/links/611cba611e95fe241adbe4ff/Kuresellesme-ve-Kent-Kimligi-Kentsel-Degerlerin-Kuresellesme-Suerecinde-Asinmasi.pdf)

Beyhan, Ş. G., Ünügür, S. M. (2005). Çağdaş Gereksinimler Bağlamında Sürdürülebilir Turizm ve Kimlik Modeli, *İtü Dergisi*, 4/2, s. 79-87. Erişim: 09.06.2020. [http://www.itudergi.itu.edu.tr/index.php/itudergisi\\_a/article/viewFile/935/861](http://www.itudergi.itu.edu.tr/index.php/itudergisi_a/article/viewFile/935/861)

Bingöl, Aylin. (2004). *Ankara'nın Farklı Mekanlarında Kent Kimliği*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Kamu Yönetimi Anabilim Dalı, Kentleşme ve Çevre Sorunları Bilim Dalı. Ankara.

Bircan, Ufuk. (2015). Roland Barthes ve Göstergebilim, *SBARD*, 13/26, s. 17-41. Erişim: 12.05.2024.

[https://www.google.com/url?sa=i&url=https%3A%2F%2Favys.omu.edu.tr%2Fstorage%2Fapp%2Fpublic%2Fozeny%2F114829%2FROLAND\\_BARTHES\\_VE\\_GOSTERGEBILI M.pdf&psig=AOvVaw1kJVmFxCBeKn0QydzA8BeH&ust=1715637280542000&source=images&cd=vfe&opi=89978449&ved=0CAcQrpoMahcKEwiYg4rnnYmGAxUAAAAAH QAAAAAQBA](https://www.google.com/url?sa=i&url=https%3A%2F%2Favys.omu.edu.tr%2Fstorage%2Fapp%2Fpublic%2Fozeny%2F114829%2FROLAND_BARTHES_VE_GOSTERGEBILI M.pdf&psig=AOvVaw1kJVmFxCBeKn0QydzA8BeH&ust=1715637280542000&source=images&cd=vfe&opi=89978449&ved=0CAcQrpoMahcKEwiYg4rnnYmGAxUAAAAAH QAAAAAQBA)

Birgün Gazetesi. (2020). *Mersin Büyükşehir Belediyesi'nden Korona Bank Uygulaması*. [Elektronik Kaynak]. Erişim: 18.02.2021. <https://www.birgun.net/haber/mersin-buyuksehir-belediyesi-nden-korona-bank-uygulamasi-300613>

Birleşmiş Milletler. (1987). *Sustainability*. [Elektronik Kaynak]. Erişim: 18.02.2024. <https://www.un.org/en/academic-impact/sustainability>

Boğ (Kılıçkaya), Eren Evin. (2019). Şehir Kimliği ve Yazı Karakteri İlişkisi, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 61, s. 109-121. Erişim: 20.04.2021. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/762746>

Bretous, Martina. (2023). *7 Visual Hierarchy Principles for Every Marketer*. [Elektronik Kaynak]. Erişim: 10.03.2024. <https://blog.hubspot.com/marketing/visual-hierarchy>

Burak, Ahmet. (2018). *Kent, Kimlik, Mobilya: İstanbul'un Sokak Tabelaları*. [Elektronik Kaynak]. Erişim: 28.11.2021. <https://medium.com/aburakbal/kent-kimlik-mobilya-i%CC%87stanbulun-sokak-tabelalar%C4%B1-2382b7cc61ab>

Calori, C. ve Vanden-Eynden, D. (2015). *Signage and Wayfinding Design: A Complete Guide to Creating Environmental Graphic Design Systems*. (Second Edition). New Jersey: John Wiley & Sons.

Carre Noir. (2019). *City of Paris Official Logo and Branding*. [Elektronik Kaynak]. Erişim: 09.06.2021. <https://carrenoir.com/city-of-paris-official-branding>.

Cavcav, Demet. (2007). *Gelişmekte Olan Ülke Kentlerinde Küreselleşme Sürecinin Kent Kimliğine Etkisi-Ankara Örneği*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Kamu Yönetimi Anabilim Dalı. Ankara.

Chapman, Cameron. (2020). *The Principles of Design and Their Importance*. [Elektronik Kaynak]. Erişim: 22.02.2024. <https://www.toptal.com/designers/ui/principles-of-design>

Çöl (Demirseren), Şölen. (1998). *Kentlerimizde Kimlik Sorunu ve Günümüz Kentlerinin Kimlik Derecesini Ölçmek İçin Bir Yöntem Denemesi*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Mimar Sinan Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü. Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, Kentsel Tasarım Anabilim Dalı. İstanbul. (<http://www.solencol.com/b10.htm>)

Creuna Norway. (2015). *City of Oslo Identity*. [Elektronik Kaynak]. Erişim: 10.06.2021. <https://www.behance.net/gallery/79088903/City-of-Oslo-Identity>

Dalbay, R. Saim. (2018). “Kimlik” ve “Toplumsal Kimlik” Kavramı. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2018-2/31, s. 161-176. Erişim: 19.02.2020. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/557220>

Dawood, Sarah. (2019). World’s “Most Liveable” City Vienna Launches New Place Branding. *Design Week*. [Elektronik Kaynak]. Erişim: 25.06.2021. <https://www.designweek.co.uk/issues/8-14-april-2019/vienna-place-branding/>

D’Efilippo, Valentina. (2014). *Poppy Field*. [Elektronik Kaynak]. Erişim: 12.03.2024. <http://www.valentinadefilippo.co.uk/work/#Section-5>

Demirci, Ayşegül. (2020). Use-It Europe: Lokal Öneriler Haritası. *theMagger*. [Elektronik Kaynak]. Erişim: 10.11.2023. <https://www.themagger.com/use-it-europe-harita/>

Deniz, Kadriye. (2004). *Konya’da Farklı Üç Kentsel Mekanda Kent Kimliği Üzerine Bir Araştırma*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü. Şehir ve Bölge Planlama Anabilim Dalı. Konya.

Economist Intelligence. (2019). *The Global Liveability Index 2019*. [Elektronik Kaynak]. Erişim: 22.07.2021. <https://www.eiu.com/n/the-global-liveability-index-2019/#:~:text=The%20EIU's%20Global%20Liveability%20Index,the%20top%2010%20th is%20year.>

Erimtan Arkeoloji ve Sanat Müzesi. (2020). *Koleksiyon Hakkında*. [Elektronik Kaynak]. Erişim: 21.04.2024. <https://erimtanmuseum.org/>

Erkman Akerson, Fatma. (2016). *Göstergebilime Giriş*. (1. Basım). İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yayınevi.

Ertuğrul, Erman. (2015). *Melih Gökçek'in Amblem Olarak İstemediği Hitit Güneş Kursu Heykelinin Boyunu Kırıldı*. [Elektronik Kaynak]. Erişim: 06.04.2020. <https://arkeofili.com/melih-gokcekin-amblem-olarak-istemedigi-hitit-gunes-kursu-heykeli-kirildi/>

Fendley, Tim. (2020). *Legible London Wayfinding System*. [Elektronik Kaynak]. Erişim: 06.02.2021. <https://designwanted.com/tech/legible-london-wayfinding-system/>

Fişenk, Halime. (2012). *Yönlendirme Dizgilerinde Yerleşke Kimliğine Uygunluk ve Grafik Tasarım Sorunları: Ankara İli Çankaya İlçesi Kızılay Mahallesi İçin Yönlendirme Dizgesi Tasarımı*. (Sanatta Yeterlik Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Grafik Anasanat Dalı. Ankara.

Gaziantep Denge Gazetesi. (2016). *Sadece Bir Logo Değil, Marka Şehir Süreci*. [Elektronik Kaynak]. Erişim: 28.12.2021. <http://www.gaziantepdenge.com/haber/sadece-bir-logo-degil-marka-sehir-sureci-haberi-1639.html>

Gezer, Ülkü. (2019). Çağdaş Sanat ve Tasarım Eğitiminde Görsel Tasarım Öğeleri ve İlkeleri, *Ulakbilge – Sosyal Bilimler Dergisi*, 40, s. 595-614. Erişim: 22.06.2024. [https://www.researchgate.net/publication/339626657\\_CAGDAS\\_SANAT\\_VE\\_TASARIM\\_EGITIMINDE\\_GORSEL\\_TASARIM\\_OGELERI\\_VE\\_ILKELERI](https://www.researchgate.net/publication/339626657_CAGDAS_SANAT_VE_TASARIM_EGITIMINDE_GORSEL_TASARIM_OGELERI_VE_ILKELERI)

Gibson, David. (2009). *The Wayfinding Handbook: Information Design for Public Places*. New York: Princeton Architectural Press.

Golledge, Reginald G. (1987). Environmental Cognition. *Handbook of Environmental Psychology*, s. 131-174.

Görgülü, Yusuf. (2019). Kentlerin Markalaşma Sürecinde Logoların Kimlik İnşası: (Antalya Örneği) Göstergebilimsel Bir Çözümleme, *Elektronik Cumhuriyet İletişim Dergisi*, 1/3, s. 65-83. Erişim: 12.05.2024. <http://ecider.cumhuriyet.edu.tr/tr/download/article-file/918136>

Grapheine. (2019). *City of Paris Brand Design*. [Elektronik Kaynak]. Erişim: 02.06. 2020. <https://www.behance.net/gallery/74825933/City-of-Paris-Brand-design>

Guan, M. ve Zhou, L. (2011). *Graphic Design In Architecture*. UK: Design Media Publishing Limited.

Güler, T., Şahnagil, S. ve Güler, H. (2016). Kent Kimliğinin Oluşturulmasında Kültürel Unsurların Önemi: Balıkesir Üzerine Bir İnceleme, 12/Özel Sayı, s. 89-104. Erişim: 29.01.2020. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/paradoks/issue/40191/478494>

Gültekin, Turan. (2012). *İşte İzmir'in Yeni Logosu*. [Elektronik Kaynak]. Erişim: 06.01.2022. <https://www.hurriyet.com.tr/gundem/iste-izmirin-yeni-logosu-20697414>

Haber Ankara. (2020). *Ankara'da Mutlaka Görmeniz Gereken Hanlar*. [Elektronik Kaynak]. Erişim: 10.04.2021. <https://www.haberankara.com/ankara/ankara-da-mutlaka-gormeniz-gereken-hanlar-h77093.html>

Haber Ankara. (2021). *Ankara Büyükşehir Belediyesinin Yarışması Sonuçlandı - Ankara'nın Yazı Fontu*. [Elektronik Kaynak]. Erişim: 10.01.2022. <https://www.haberankara.com/ankara/abb-nin-yarismasi-sonuclandi-ankara-nin-yazi-fontu-h171150.html>

Harland, Robert. (2016). *Graphic Design in Urban Environments*. London: Bloomsbuury Publishing.

Helsinki. (2017). *Helsinki Brand Identity*. [Elektronik Kaynak]. Erişim: 24.06.2021. <https://brand.hel.fi/en/logo/>

Hesterberg, Karla. (2017). *The 7 Elements of Graphic Design and How to Apply Them This Year*. [Elektronik Kaynak]. Erişim: 12.03.2024. <https://blog.hubspot.com/marketing/elements-of-graphic-design>

Higher Graphic Communication. (2016). *Design Principles and Elements*. [Elektronik Kaynak]. Erişim: 20.02.2024. <https://blogs.glowscotland.org.uk/nl/public/ghstechnical/uploads/sites/29581/2016/10/Design-Elements-Principles-Notes.pdf>

Historic St. Mary's City. (2024). *Historic St. Mary's City Interactive Map*. [Elektronik Kaynak]. Erişim: 20.11.2023. <https://www.hsmcdigshistory.org/the-experience/interactive-map/>

Huot, J. L., Thalmann, J. P. ve Valbelle, D. (2000). *Kentlerin Doğuşu* (A. B. Girgin, Çev). İstanbul: İmge Kitabevi.

I Meant It Creative. (2012). *İzmir Görsel Kimlik Rehberi*. [Elektronik Kaynak]. Erişim: 12.01.2022. <http://www.torbalı.gov.tr/kurumlar/torbalı.gov.tr/Dosyalar/%C4%B0zmir%20Logo/IZMIR%20GORSEL%20KIMLIK%20REHBERI.pdf>

İnceoğlu, Deniz. (2007). *İstanbul'un Kırmızı Tabelaları*. [Elektronik Kaynak]. Erişim: 28.11.2021. <https://v3.arkitera.com/h17602-istanbul-un-kirmizi-tabelalari.html>

Jesus, Sergio Correa de. (1994). Environmental Communication: Design Planning for Wayfinding, *Design Issue*, 10/3, s. 32-51. Erişim: 12.01.2021. [https://www.jstor.org/stable/1511691?seq=1#metadata\\_info\\_tab\\_contents](https://www.jstor.org/stable/1511691?seq=1#metadata_info_tab_contents)

Kadıköy Belediyesi. (2020). *Dünya Kentlerinden Covid-19 Önlemleri*. [Elektronik Kaynak]. Erişim: 28.11.2020. <http://www.kadikoyakademi.org/dunya-kentlerinden-covid-19-onlemleri/>

Kavak, Abdulhamit. (2020). Eski Mezopotamya'da Silindir Mührün Gelişimi, *Turkish Studies-Historical Analysis*, 15/1, s. 123-134. Erişim: 14.05.2021. <https://turkishstudies.net/history?mod=tammetin&makaleadi=&makaleurl=3493fa46-8710-4d5d-adbd-826fddf7a6a6.pdf&key=36991>

Kaya, Kemal. (2020). *Gizemli Kutsal Anıt: Stonehenge Hakkında Bilgiler*. [Elektronik Kaynak] Erişim: 10.04.2021. <https://yoldaolmak.com/stonehenge-hakkında-bilgiler.html>

Kayan, Ahmet. (2015). Küreselleşmenin Kentler Üzerindeki Etkileri ve Küresel Kentlerin Özellikleri İle İlgili Bir Değerlendirme, *ÇOMÜ Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, 10/1, s. 271-295.

Kaypak, Şafak. (2010). Antakya'nın Kent Kimliği Açısından İrdelenmesi, *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7/14, s. 373-392. Erişim: 29.01.2020. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/mkusbed/issue/19556/208658>

Kılıç, M. ve Sungurlu, A. (2021). Sürdürülebilir Kent Mobilyaları, *Online Journal of Art and Design*, 9/2, s. 276-286. Erişim: 22.06.2024. <http://www.adjournal.net/articles/92/9216.pdf>

Kissmiklos. (2016). *Kaposvar City Branding*. [Elektronik Kaynak] Erişim: 12.04.2022. <https://kissmiklos.com/kaposvar-city-branding>

Knapp, Duanne E. (2002). *Marka Akli* (Azra Tuna Akartuna, Çev.). Ankara: MediaCat Kitapları.

Koç Üniversitesi Dijital Koleksiyon. (2024). *Ankara Haritalı ve Anlatımlı Turistik Şehir Planı*. [Elektronik Kaynak] Erişim: 20.04.2024. <https://libdigitalcollections.ku.edu.tr/digital/collection/VHPK/id/14/rec/7>

Kovács, Kristóf. (2020). The Applicability of Kapferer's Brand Adentity Prism in City Branding Through The Example of Kaposvár, *Regional and Business Studies*, 12/1, s. 69-79. Erişim: 20.10.2021. <http://real.mtak.hu/117165/>

Kurt, Erdi. (2017). *Destinasyon Markalama Sürecinde Şehir Sloganlarının Algılanması (Eskişehir Örneği)*. (Yüksek Lisans Tezi). Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı, Turizm İşletmeciliği Programı. Aydın.

Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü. (2024). *Ankara Roma Hamamı ve Açık hava Müzesi*. [Elektronik Kaynak] Erişim: 20.04.2024. <https://kvmgm.ktb.gov.tr/Eklenti/90834,ankara-roma-hamami-ve-acik-hava-muzesipdf.pdf?0>

Londontopia. (2017). *London Icon: A History of Harry Beck's Iconic Tube Map*. [Elektronik Kaynak] Erişim: 08.02.2020. <https://londontopia.net/site-news/featured/london-icon-tube-map/>

Londralife. (2018). *London Underground*. [Elektronik Kaynak] Erişim: 14.02.2020. <https://londra.life/londra-ulasim/londra-metrosu-london-underground.html>

Lupton, Ellen. (1996). *Mixing Messages: graphic design in contemporary culture*, New York: Princeton Architectural Press.

Lustig, Alvin. (2010). *Northland – Detroit*. [Elektronik Kaynak] Erişim: 08.02.2020. <https://esotericsurvey.blogspot.com/2015/08/northland-detroit.html>

Lynch, Kevin. (2019). *Kent İmgesi* (İ. Başaran, Çev.) (12. Basım). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Margaryan, Perrin. (2019). *Babil Kralı Hammurabi Kimdi?* [Elektronik Kaynak] Erişim: 22.04.2020. <https://arkeofili.com/babil-krali-hammurabi-kimdi/>

MasterClass. (2021). *Elements of Design: Understanding the 7 Elements of Design*. [Elektronik Kaynak] Erişim: 10.03.2024. <https://www.masterclass.com/articles/elements-of-design-explained>

MasterClass. (2021). *How to Use Texture in Art: 4 Examples of Texture in Art*. [Elektronik Kaynak] Erişim: 10.03.2024. <https://www.masterclass.com/articles/texture-in-art-explained>

Meggs, P., and Purvis, A. W. (2006). *Meggs' History of Graphic Design*, Chichester: John Wiley & Sons.

Millipede. (2020). *64 Ways of Being*. [Elektronik Kaynak] Erişim: 06.04.2020. <https://www.akqa.com/work/creative-victoria/64-ways-of-being/>

Milliyet. (2016). *Gaziantep Logosuna Emrah Yücel İmzası*. [Elektronik Kaynak]. Erişim: 28.11.2021. <https://www.milliyet.com.tr/yerel-haberler/gaziantep/gaziantep-logosuna-emrah-yucel-izyasi-11299729>

Minzoni, Marco. (2020). *Pictograms: The History and Evolution of Universal Symbols*. [Elektronik Kaynak]. Erişim: 12.06.2021. <https://www.pixartprinting.co.uk/blog/pictograms-history/>

Morgan, Clifford T. (1991). *Psikolojiye Giriş* (H. Arıcı ve diğerleri) (9. Baskı). Ankara: Meteksan Ltd. şti.

Morley, D., Robins, K. (2011). *Kimlik Mekanları-Küresel Medya, Elektronik Ortamlar ve Kültürel Sınırlar*. (2. Basım). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Msux.design. (2022). *Reflection of the Simplicity Design Principle to the Design*. [Elektronik Kaynak]. Erişim: 12.12.2023. <https://bootcamp.uxdesign.cc/simplicity-design-principle-8d11fee2dbc0>

Nalçaoğlu, Halil. (1999). Yarılamaayan Kentin Batısı: Ankara ve Batıkent Üzerine. *Birikim*. Erişim: 20.05.2020. <https://www.birikimdergisi.com/dergiler/birikim/1/sayi-123-temmuz-1999/2317/yarilamaayan-kentin-batiasi-ankara-ve-batikent-uzerine/6450>

National Museum of Qatar. (2024). *Katar Ulusal Müzesi Etkileşimli Haritası*. [Elektronik Kaynak]. Erişim: 20.11.2023. <https://explorer.nmoq.org.qa/en/archaeology-and-heritage-map/>

NTV. (2011). *Başkent'in Yeni Logosu Biyıklı Kedi*. [Elektronik Kaynak]. Erişim: 08.04.2022. <https://www.ntv.com.tr/turkiye/baskentin-yeni-logosu-biyikli-kedi,6Ao0dCS--kCWg0ir3rX8UA>

Official Report. (1968-69). *Olympic Games 1968 Mexico City*. [Elektronik Kaynak]. Erişim: 12.10.2020. <https://www.olympic-museum.de/pictograms/olympic-games-pictograms-1968.php>

Oktay, Derya. (2009). Yerel Bağlam ve Kent Kimliği, *Dosya 10.1- Yerel Yönetimler: Ankara, Kent Kimliği, Mekansal-Kültürel Değişim*, s. 35-43. Erişim: 24.01.2020. <http://www.mimarlarodasiankara.org/dosya/dosya10-1.pdf>

Oktay, Derya. (2011). Kent Kimliğine Bütüncül Bir Bakış, *İdealkent*, s. 8-19. Erişim: 29.01.2020. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/idealkent/issue/36633/417037>

Olçay, Ömer. (2021). *Başkent'in Cadde ve Sokaklarında Yeni Tabela Dönemi*. [Elektronik Kaynak]. Erişim: 20.01.2022. <https://www.aa.com.tr/tr/gundem/baskentin-cadde-ve-sokaklarinda-yeni-tabela-donemi/2398762>

Oygür, Ali Vedat. (2021). *Osmanlı'dan Cumhuriyete Ankara'nın Meydanları*. [Elektronik Kaynak]. Erişim: 20.06.2022. <https://alivedatoygur.wordpress.com/2021/05/01/osmanlidan-cumhuriyete-ankaranin-meydanlari/>

Özer, Atıla. (2002-2003). Türkiye Cumhuriyeti'nin Başkenti Ankara İçin Düşünülen Amblem ve Tartışmalar, *Sosyal Bilimler Dergisi*, s. 95-108. Erişim: 02.06.2023. <http://www.ajindex.com/dosyalar/makale/acarindex-1423869766.pdf>

Özgen, Hüseyin Murat. (2009). *Anadolu'da Roma Dönemi Takları ve Tak Biçimli Kent Kapıları*. İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Arkeoloji Ana Bilim Dalı. İstanbul.

Öztuna, Yakup. (2007). *Görsel İletişimde Temel Tasarım*. İstanbul: Güzel Sanatlar Matbaası A.Ş.

Özyurt, Cevat. (2007). Yirminci Yüzyıl Sosyolojisinde Kentsel Yaşam, *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 10/18, s. 111-126. Erişim: 06.06.2020. <http://sbe.balikesir.edu.tr/dergi/edergi/c10s18/makale/c10s18m6.pdf>

Peate, Stephen. (2024). *Rhythm in Graphic Design: Exploring Graphic Design Rhythm*. [Elektronik Kaynak]. Erişim: 08.03.2024. <https://fabrikbrands.com/rhythm-in-graphic-design-rhythm-principle-of-design/>

Peker, Ali Uzey. (2014). *Ankara Kent Kapıları Neyin Zaferi?* [Elektronik Kaynak]. Erişim: 03.10.2023. <https://www.arkitera.com/gorus/ankara-kent-kapilari-neyin-zaferi/>

Pettersson, R. (2002). *Information Design An Introduction*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.

Pınarcıoğlu, N. Ş., Kanbak, A. (2020). *Sürdürülebilir Kent Modelleri*, London/İstanbul: IJOPEC Publication. [https://books.google.com.tr/books?hl=tr&lr=&id=kW0jEAAAQBAJ&oi=fnd&pg=PA3&dq=s%C3%BCrd%C3%BCr%C3%BClebilir+kent&ots=4ocGBGGFe9&sig=VEaRMBZVIBNUPQW5MYh38OjL7p0&redir\\_esc=y#v=onepage&q=s%C3%BCrd%C3%BCr%C3%BClebilir%20kent&f=false](https://books.google.com.tr/books?hl=tr&lr=&id=kW0jEAAAQBAJ&oi=fnd&pg=PA3&dq=s%C3%BCrd%C3%BCr%C3%BClebilir+kent&ots=4ocGBGGFe9&sig=VEaRMBZVIBNUPQW5MYh38OjL7p0&redir_esc=y#v=onepage&q=s%C3%BCrd%C3%BCr%C3%BClebilir%20kent&f=false)

Playable City Melbourne. (2020). *Playable City Melbourne - Redesign, Reimagine, Reconnect*. [Elektronik Kaynak]. Erişim: 16.09.2021. <http://playablecitymelbourne.com/>

Poulin, Richard. (2012). *Graphic Design+Architecture: A 20th-Century History*. ABD: Rockport Publisher.

PTT Pul Müzesi. (2024). *PTT Pul Müzesi*. [Elektronik Kaynak]. Erişim: 21.04.2024. <http://www.pttpulmuzesi.gov.tr/MainPage.aspx>

Rahmi M. Koç Müzesi. (2019). *Rahmi M. Koç Müzeleri – Ankara*. [Elektronik Kaynak]. Erişim: 21.04.2024. <http://www.rmkmuseum.org.tr/ankara/hakkimizda/rahmi-m-koc-muzeleri>

Renda, Günsel. (2004). *Ankara Başkent'in Tarihi, Arkeolojisi ve Mimarisi*. Ankara: Ankara Enstitüsü Vakfı Yayınları.

RMIT University. (2020). *Melbourne CBD the Central Character in New Playable, Public Art Experience*. [Elektronik Kaynak]. Erişim: 17.09.2021. <https://www.rmit.edu.au/news/all-news/2021/apr/64-ways-of-being>

RSM Design. (2019). What is Wayfinding? Part 2 – The City as a Model. *SEGD yayını*. Erişim: 10.02.2021. <https://segd.org/blog/what-wayfinding-part-2%E2%80%94city-model>

Saffron. (2019). *City of Vienna*. [Elektronik Kaynak]. Erişim: 16.08.2021. <https://saffron-consultants.com/case-studies/city-of-vienna/>

Sağlık Bakanlığı. (2020). *Covid-19 Bilgilendirme Platformu*. [Elektronik Kaynak]. Erişim: 17.07.2020. <https://covid19.saglik.gov.tr/>

Sargın, Haluk. (2012). *Antik Ankara*. Ankara: Arkadaş Yayınevi.

Sarıkavak, Namık Kemal. (2021). Tipografide Etki ve Font Tasarımına Yansımaları. Z. Sayın (Ed.). *Grafik Tasarımda Etki* (s. 68-100). Ankara: Pegem Akademi.

Sarioğlu, Servet. (2005). *Küreselleşmenin Kentler Üzerine Etkileri: Dünya Kentleri ve İstanbul Örneği*. Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Kamu Yönetimi ve Siyaset Bilimi (Kent ve Çevre Bilimleri) Anabilim Dalı. Ankara.

Sayın, Zülfükar. (2001). Göstergelerin Göstergebilimsel (Semiotik) Açından Değerlendirilmesi: Ankara Büyükşehir Belediyesi'nin "Ankara" Amblemine Bir Yaklaşım, *Sanat Yazıları* 8. s. 83-94.

Sayın, Zülfükar. (2007). Gösteren Gösterilen İlişkisi Açısından Grafik Göstergeler ve Göstergeleri Algılayış Farklılıkları, *Semio İstanbul 2007*. VIII. Uluslararası Görsel Göstergebilim Kongresi. Yayın No: 63. s. 1015-1023.

Sayın, Zülfükar. (2021). *Grafik Tasarımda Etki – Görsel İletişimde Etki Uygulamaları*. (2. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.

SEGD. (2015). *Transportation Symbols Art*. [Elektronik Kaynak]. Erişim: 12.08.2020. [https://media.segd.org/s3fs-public/14\\_segd\\_transportation\\_symbols\\_art.pdf](https://media.segd.org/s3fs-public/14_segd_transportation_symbols_art.pdf)

SEGD. (2019). *Nicollet*. [Elektronik Kaynak]. Erişim: 20.04.2020. <https://segd.org/nicollet>

SEGD. (2019). *Skyline Wayfinding*. [Elektronik Kaynak]. Erişim: 18.04.2020. <https://segd.org/skyline-wayfinding>.

Senemoğlu, Nuray. (2010). *Gelişim, Öğrenme ve Öğretim - Kuramdan Uygulamaya*. (14. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.

Siegel, A. ve White, S. (1975). The Development of Spatial Representations of Large-scale Environments, *Advances in Child Development and Behavior*.

Silsüpür, Özer. (2022). Dijitalleşme Sürecinde Kurumsal Kimlik Aracı Olarak Facebook: Türkiye'nin En Değerli ve En Güçlü Markalarının Kurumsal Hesapları Üzerine Bir Araştırma. K. Mavnacıoğlu (Ed.). *Dijital Dönüşüm: Yeni Medya ve İletişim* (s. 93-127). İstanbul: Çizgi Kitabevi.

Sözen, Edibe. (2019). *Kimlik – Demir Kafesten Plastiğe*. İstanbul: Profil Kitap.

Studio Eduardo Aires. (2014). *New Identity For The City Of Porto*. [Elektronik Kaynak]. Erişim: 14.07.2021. <https://www.behance.net/gallery/20315389/New-identity-for-the-city-of-Porto>

Subarna Creative. (2022). *Did You Know About Types of Lines in Graphic Design?*. [Elektronik Kaynak]. Erişim: 10.02.2024. <https://bootcamp.uxdesign.cc/did-you-know-about-types-of-lines-in-graphic-design-d89875851079>

TBMM. (2024). *Kurtuluş Savaşı Müzesi (I. TBMM Binası)*. [Elektronik Kaynak]. Erişim: 20.04.2024. <https://www.tbmm.gov.tr/Sayfa/KurtulusSavasiMuzesi>

T.C. Ankara Büyükşehir Belediyesi. (2011). *Ankara'nın Yeni Amblemi Belli Oldu...* [Elektronik Kaynak]. Erişim: 08.12.2022. <https://www.ankara.bel.tr/haberler/ankara-nin-yeni-amblemi-belli-oldu-866>

T.C. Ankara Büyükşehir Belediyesi. (2020). *Başkent'in Tabelalarını Siz Seçin*. [Elektronik Kaynak]. Erişim: 14.02.2021. <https://www.ankara.bel.tr/duyurular/baskentin-tabelalarini-siz-secin-42>

T.C. Ankara Büyükşehir Belediyesi. (2022). *Gri Şehir Yeşil Şehre Dönüşüyor*. [Elektronik Kaynak]. Erişim: 05.05.2023. <https://www.ankara.bel.tr/haberler/gri-sehir-yesil-sehre-donusuyor-15552>

T.C. Ankara Büyükşehir Belediyesi. (2023). *Ankara Logosu*. [Elektronik Kaynak]. Erişim: 14.02.2022. <https://s.ankara.bel.tr/files/2022/11/24/6e7ea7997a234e3b8089fd0779c5e1e6.jpeg>

T.C. Ankara Büyükşehir Belediyesi. (2024). *Ankara'nın Kısa Tarihi*. [Elektronik Kaynak]. Erişim: 26.04.2024. <https://www.ankara.bel.tr/ankara-kent-rehberi/ankara-nin-kisa-tarihi>

T.C. Ankara Büyükşehir Belediyesi. (2024). *Ankara Roma Tiyatrosu ve Arkeopark Ankara*. [Elektronik Kaynak]. Erişim: 20.04.2024. <https://www.ankara.bel.tr/ankara-miras/roma-tiyatrosu-ve-arkeopark>

T.C. Ankara Büyükşehir Belediyesi. (2024). *Ankara'nın Sembolleri*. [Elektronik Kaynak]. Erişim: 22.06.2023. <https://www.ankara.bel.tr/ankara-kent-rehberi/ankara-nin-sembolleri>

T.C. Ankara İl Kültür Turizm Müdürlüğü. (2024). *Türbeler*. [Elektronik Kaynak]. Erişim: 20.06.2023. <https://ankara.ktb.gov.tr/TR-152971/turbeler.html>

T.C. Ankara Valiliği. (2021). *Genel Coğrafya ve Yeryüzü Şekilleri*. [Elektronik Kaynak]. Erişim: 10.12.2022. <http://www.ankara.gov.tr/genel-cografya-ve-yeryuzu-sekilleri>

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı. (2022). *Cumhuriyet Müzesi (II. TBMM Binası)*. [Elektronik Kaynak]. Erişim: 24.08.2022. <https://ankara.ktb.gov.tr/TR-260397/cumhuriyet-muzesi-ii-tbmm-binasi.html>

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı. (2024). *Cumhuriyet Müzesi – Kuruluştan Yükselişe*. [Elektronik Kaynak]. Erişim: 20.04.2024.

<https://muze.gov.tr/s3/MysFileLibrary/Ankara%20Cumhuriyet%20M%C3%BCzesi-cde2f4da-8b29-4b73-832a-cc5a667ff173.pdf>

T.C. Kùltür ve Turizm Bakanlığı. (2024). *İlimizin Tarihçesi*. [Elektronik Kaynak]. Erişim: 20.04.2024. <https://ankara.ktb.gov.tr/TR-370255/ilimiz-tarihcesi.html>

Tekeli, İlhan. (1991). *Bir Kentin Kimliği Üzerine Düşünceler*, Kent Planlaması Konuşmaları. Ankara: TMMOB Mimarlar Odası Yayınları, s. 79-89.

Tilewholesalers. (2018). *Where Did the Subway Tile Come From?* [Elektronik Kaynak]. Erişim: 18.04.2020. <https://www.tilewholesalersnj.com/where-did-the-subway-tile-come-from>

Topal, A. Kadir. (2004). Kavramsal Olarak Kent Nedir ve Türkiye’de Kent Neresidir?, *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 6/1, s. 276- 294. Erişim: 06.03.2020. <http://acikerisim.deu.edu.tr:8080/xmlui/handle/20.500.12397/5531>

Tunçer, Mehmet. (2015). Ankara’da Şehir Kimliği ve Mimariye İlişkin Bazı Görüşler, *Türk Yurdu Dergisi*. S. 1-9 [Elektronik Kaynak]. Erişim: 20.08.2023. [https://www.academia.edu/15486070/ANKARA\\_DA\\_%C5%9EEH%C4%B0R\\_K%C4%B0ML%C4%B0%C4%9E%C4%B0\\_VE\\_M%C4%B0MAR%C4%B0YE\\_%C4%B0L%C4%B0%C5%9EK%C4%B0N\\_BAZI\\_G%C3%96R%C3%9C%C5%9ELER](https://www.academia.edu/15486070/ANKARA_DA_%C5%9EEH%C4%B0R_K%C4%B0ML%C4%B0%C4%9E%C4%B0_VE_M%C4%B0MAR%C4%B0YE_%C4%B0L%C4%B0%C5%9EK%C4%B0N_BAZI_G%C3%96R%C3%9C%C5%9ELER)

Türkiye Diyanet Vakfı. (2023). *Ankara Kocatepe Camii*. [Elektronik Kaynak]. Erişim: 20.04.2024. <https://tdv.org/tr-TR/proje/ankara-kocatepe-camii/>

Türkiye Kùltür Portalı. (2024). *Ankara Kalesi*. [Elektronik Kaynak]. Erişim: 20.04.2024. <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/ankara/gezilecekyer/ankara-kalesi>

Türkiye Kùltür Portalı. (2019). *Hacı Bayram Veli Cami-Ankara*. [Elektronik Kaynak]. Erişim: 20.04.2024. <https://kulturportali.gov.tr/turkiye/ankara/gezilecekyer/haci-bayram-camii>

Türkiye Kùltür Portalı. (2024). *Ulucanlar Cezaevi Müzesi*. [Elektronik Kaynak]. Erişim: 21.04.2024. <https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/ankara/gezilecekyer/ulucanlar-cezaev-muzes>

TwoXDesign. (2023). *The Principles of Graphic Design*. [Elektronik Kaynak]. Erişim: 24.01.2024. <https://medium.com/@mallyadisha/the-principles-of-graphic-design-77fe6fd7441d>

Uçkaç, Leyla. (2006). *Kentsel Tasarımın Kent Kimliği Üzerine Etkileri: Keçiören Örneği*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü. Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı. Ankara.

Uyan Dur, Banu İnanç. (2014). Data Visualization and Infographics in Visual Communication Design Education at The Age of Information, *Journal of Arts and Humanities*. 3(5), s. 1-16. Erişim: 03.08.2024. [https://scholar.google.com.tr/citation&hl=tr&user=pso0ANwAAAAJ&cstart=20&pagesize=80&citation\\_for\\_view=pso0ANwAAAAJ:lJCSPb-OGe4C](https://scholar.google.com.tr/citation&hl=tr&user=pso0ANwAAAAJ&cstart=20&pagesize=80&citation_for_view=pso0ANwAAAAJ:lJCSPb-OGe4C)

Vaez, S., Burke, M. ve Alizadeh, T. (2016). Urban Form and Wayfinding: Review of Cognitive and Spatial Knowledge for Individuals' Navigation, *ATRF 2016-Australasian Transport Research Forum 2016*. s. 1-14. Erişim: 12.01.2021. <https://research-repository.griffith.edu.au/bitstream/handle/10072/124212/VaezPUB1830.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Vikipedi Özgür Ansiklopedi. (2021). *Jansen Planı*. [Elektronik Kaynak]. Erişim: 06.10.2020. [https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/4/4b/Jansen\\_Plan%C4%B1.jpg](https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/4/4b/Jansen_Plan%C4%B1.jpg)

Vikipedi Özgür Ansiklopedi. (2022). *Dosya: Ankara Büyükşehir Belediyesi*. [Elektronik Kaynak]. Erişim: 06.10.2020. [https://tr.wikipedia.org/wiki/Dosya:Ankara\\_B%C3%BCy%C3%BCk%C5%9Fehir\\_Belediyesi\\_1994.jpg](https://tr.wikipedia.org/wiki/Dosya:Ankara_B%C3%BCy%C3%BCk%C5%9Fehir_Belediyesi_1994.jpg)

Werklig. (2017). *City of Helsinki*. [Elektronik Kaynak]. Erişim: 10.08.2020. <https://www.behance.net/gallery/64901451/City-of-Helsinki>

Weston, Benjamin. (2019). *The Arc of Reunification Symbolises the Desire for Reunification in Korea*. [Elektronik Kaynak]. Erişim: 22.04.2024. <https://koryogroup.com/travel-guide/the-arch-of-reunification-north-korea-travel-guide>

Wheeler, Alina. (2009). *Designing Brand Identity*. (3. Basım). Hoboken, New Jersey: John Wiley & Sons Inc.

Wikimedia. (t.y.). *Cylinder Seal Shamash Louvre*. [Elektronik Kaynak]. Erişim: 10.02.2021. [https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/0/0c/Cylinder\\_seal\\_Shamash\\_Louvre\\_AO9132.jpg](https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/0/0c/Cylinder_seal_Shamash_Louvre_AO9132.jpg)

Wikimedia. (t.y.). *Great Sign*. [Elektronik Kaynak]. Erişim: 10.02.2021. <https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/e/ea/GreatSign.jpg>

Wikimedia. (2019). *Blau Monuments*. [Elektronik Kaynak]. Erişim: 24.01.2020. [https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Blau\\_Monuments\\_B%26W.jpg](https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Blau_Monuments_B%26W.jpg)

Wikipedia. (2023). *Zafer Anıtı*. [Elektronik Kaynak]. Erişim: 28.04.2022. [https://tr.wikipedia.org/wiki/Zafer\\_Anıt%C4%B1t%C4%B1\\_\(Ankara\)#/media/Dosya:Ankara\\_asv2021-10\\_img38\\_Victory\\_Monument.jpg](https://tr.wikipedia.org/wiki/Zafer_Anıt%C4%B1t%C4%B1_(Ankara)#/media/Dosya:Ankara_asv2021-10_img38_Victory_Monument.jpg)

Wong, Henry. (2019). Oslo's New Identity is Inspired by Shapes of the City. *Design Week*. [Elektronik Kaynak]. Erişim: 12.06.2021. <https://www.designweek.co.uk/issues/24-30-june-2019/oslos-new-identity-is-inspired-by-shapes-of-the-city/>

World Brand Design Society. (2019). *Kaposvar City Branding*. [Elektronik Kaynak]. Erişim: 24.01.2020. <https://worldbranddesign.com/kaposvar-city-branding/>

Yayınoğlu, P. ve Susar, A. F. (2008). *Kent, Görsel Kimlik ve İletişim*. İzmit-Kocaeli: Umuttepe Yayınları.

Yaylı, Hasan. (2012). Küreselleşmenin Kentler Üzerine Etkisi: "İstanbul Örneği", *SÜ İİBF Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*. Erişim: 09.11.2020. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/288955>

Yazar, Ahmet. (2015). Kent Kültürü ve Kimliğine Tarihsel ve Kuramsal Bakış, *Toros Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Erişim: 25.04.2020. [https://www.researchgate.net/publication/328687551\\_KENT\\_KULTURU\\_VE\\_KIMLIGI\\_NE\\_TARIHSEL\\_VE\\_KURAMSAL\\_BAKIS](https://www.researchgate.net/publication/328687551_KENT_KULTURU_VE_KIMLIGI_NE_TARIHSEL_VE_KURAMSAL_BAKIS)

Yıldız Kuyrukçu, E. ve Çınar, R. (2023). Tarihsici Kent Giriş Kapılarının Algısal Değerlendirilmesi, *International Journal of Human Sciences*, Erişim: 09.10.2023. <https://www.j-humansciences.com/ojs/index.php/IJHS/article/view/6350/3558>



## EKLER

Ek-1. “Ankara” ambleminin oluşum ve uygulanış çizelgesi (Sayın, 2001, s. 92-93).

**ANKARA BÜYÜKŞEHİR BELEDİYESİ’NİN KULLANMAKTA OLDUĞU  
“ANKARA” AMBLEMİNİN OLUŞUM VE UYGULANIŞ ÇİZELGESİ**

 Türkiye Cumhuriyeti’nin bayrağındaki “Ay” yandaki örnekte de algılanacağı biçimde şişirilmiştir.

 Daha sonra, Türkiye Cumhuriyeti’nin bayrağında yer alan “Ay”ve “Yıldız” zeminiyle birlikte baş aşağı çevrilmiş ve zemindeki konumları, aşağı doğru çekilerek, değiştirilmiştir.

 Bayrağın zeminini oluşturan dikdörtgen; amblemin “U” biçimindeki zemini olmuş; “Yıldız” ise amblemdaki beyaz yıldızın bulunduğu yere/“Ay”ın içine doğru..

 ...çekilmiştir.

 “Ay” caminin profilinde gizlenmiş, sağdan ve soldan “minareler” uzatılmıştır.

**ANKARA**



Caminin profilinde gizlenen "Ay"ın üzerine bir "kubbe" yerleştirilmiştir.

**ANKARA**



"Kubbe"yi tamamlayan "Atakule" profili de yerleştirildikten sonra...

**ANKARA**



"Kubbe"nin üzerinde; "minareler"in arasına farklı boyutlardaki "üç yıldız"; hareket yaratacak bir ilişki içinde yerleştirilmiştir...

**ANKARA**



Yukarıdaki yıldızlar ışıldarken; "Atakule", zemine yakın bir renkte kullanılmış, zemin tarafından gizlenmiştir...

**ANKARA**



Amblem tek renk basıldığında, yanda görüldüğü gibi; aşağıdaki "Yıldız" ve "Atakule" tasarımlanmış biçimiyle algılanamamakta, hatta "Ay" gibi, görünmemekte. Yukarıdaki yıldızlar ise, minarelerin arasından yükselerek, ışıdamaktadır...

**GRAFİK TASARIM BAĞLAMINDA KENT KİMLİĞİNDE BİLGİLENDİRME VE YÖNLENDİRME  
GRAFİKLERİNİN ÖNEMİ\***

**THE IMPORTANCE OF INFORMATION AND WAYFINDING GRAPHICS IN URBAN IDENTITY IN  
THE CONTEXT OF GRAPHIC DESIGN**

**Tuğba Dilek Kayabaş\*\*, Zülfükar Sayın\*\*\***

**Öz**

Bilgilendirme ve yönlendirme grafiklerinin kent kimliğindeki yerinin grafik tasarım bağlamında irdelenmesi amaçlanan bu makalede kent, bir nesne olmanın ötesinde adeta bir özne olarak ele alınmaktadır. Tarih boyunca, bir yandan kültürlerin oluşumuna ve gelişimine tanıklık ederken, diğer yandan kültürler yaratılmasına beşiklik eden kentler, kaçınılmaz olarak içinde buldukları rekabet süreçlerinde ön sıralarda yer alabilmek için sahip oldukları kültürel değerleri ve bu bağlamda geliştirdikleri kimliği yansıtmaya ve aktarmaya gereksinimi içinde olurlar.

Kentlerin değerlerini, kimliklerini yansıtan temel öge ve ortamlardan biri grafik tasarım çalışmalarıdır. Grafik tasarımın önemli disiplinlerinden ve kent kimliğini oluşturan göstergelerin en önemlilerinden biri de bilgilendirme ve yönlendirme grafikleridir.

Nitel araştırma yöntemleriyle gerçekleştirilen bu çalışmada, kentte yaşayan veya kente uğrayan insanların her an karşı karşıya olduğu ya da ulaşmak istediği bilgilendirme ve yönlendirme grafiklerinin niteliği, önemi ve gerekliliği üzerinde durulmakta, sorunları irdelenmekte ve bu bağlamda önerilerde bulunmaktadır.

**Anahtar Kelimeler:** Görsel İletişim, Grafik Tasarım, Kent Kimliği, Bilgilendirme – Yönlendirme Grafikleri.

**Abstract**

In this article, which aims to examine the importance of information and wayfinding graphics in identity of city in the context of graphic design, the city is considered as a subject beyond being an object. Throughout history, cities that witness development of cultures on the one hand and create cultures on the other, inevitably need to reflect and transfer their cultural values and identity they have developed in order to be at the forefront of competitive processes they are in.

One of the basic elements and environments that reflect values and identities of cities is graphic design works. One of the most important disciplines of graphic design and one of the most important indicators that make up identity of city is information and wayfinding graphics.

In this study, which was carried out with qualitative research methods, quality, importance and necessity of information and wayfinding graphics that people living in or visiting city are faced or want to reach at any time are emphasized, their problems are examined and suggestions are made.

**Keywords:** Visual Communication, Graphic Design, Urban Identity, Information – Wayfinding Graphics.

Araştırma Makalesi // Başvuru tarihi: 02.10.2022- Kabul tarihi: 29.11.2022.

\*Bu makale çalışılmakta olan "Bilgilendirme ve Yönlendirme Grafiklerinin Kent Kimliği Bağlamında İncelenmesi Ve Ankara İçin Bir Uygulama Önerisi" başlıklı sanatta yeterlik tezinden hareketle yazılmıştır.

\*\*Araş. Gör., Hacettepe Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Grafik Bölümü, [REDACTED],  
<https://orcid.org/0000-0002-6130-6914>.

\*\*\*Doç., Hacettepe Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Grafik Bölümü, [REDACTED],  
<https://orcid.org/0000-0001-7123-6713>.

## ETİK BEYANI

Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, Tez/Sanat Çalışması Raporu Yazım Yönergesi'ne uygun olarak hazırladığım bu Tez/Sanat Çalışması Raporunda,

Tez/Sanat Çalışması Raporu içindeki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,

görsel, işitsel ve yazılı bütün bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,

başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda ilgili eserlere bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu,

atıfta bulunduğum eserlerin bütününe kaynak olarak gösterdiğimi,

kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı,

bu Tez/Sanat Çalışması Raporunun herhangi bir bölümünü bu üniversitede veya başka bir üniversitede başka bir Tez/Sanat Çalışması Raporu çalışması olarak sunmadığımı

beyan ederim.

06/08/2024

Tuğba Dilek KAYABAŞ

# SANATTA YETERLİK TEZİ ORJİNALLİK RAPORU

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ  
Güzel Sanatlar Enstitüsü

Tez Başlığı: Bilgilendirme ve Yönlendirme Grafiklerinin Kent Kimliği Bağlamında İncelenmesi ve Ankara İçin Bir Uygulama Önerisi

Yukarıda başlığı verilen Tez/Sanat Çalışması Raporunun tamamı aşağıdaki filtreler kullanılarak Turnitin adlı intihal programı aracılığı ile Tez Danışmanım tarafından kontrol edilmiştir. Kontrol sonucunda aşağıdaki veriler elde edilmiştir:

Raporlama Tarihi	Sayfa Sayısı	Karakter Sayısı	Savunma Tarihi	Benzerlik Oranı (%)	Gönderim Numarası
06.08.2024	304	435420	03.07.2024	4	2428130902

Uygulanan filtreler:

1. Kaynakça hariç
2. Alıntılar dâhil
3. 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Tez/Sanat Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim. ( 06/08/2024 )

İmza

Tuğba Dilek KAYABAŞ

Öğrenci No.: N17153191

Anasanat/Anabilim Dalı: Grafik Anasanat Dalı

Program (işaretleyiniz):

Yüksek Lisans	Sanatta Yeterlik	Doktora	Bütünleşik Doktora
	X		

DANIŞMAN ONAYI

UYGUNDUR.

Doç. Zülfükar SAYIN

# PROFICIENCY IN ART THESIS ORIGINALITY REPORT

HACETTEPE UNIVERSITY

Institute of Fine Arts

Title: Investigation of Information and Wayfinding Graphics in The Context of Urban Identity and an Application for Ankara

The whole thesis/art work report is checked by my supervisor, using Turnitin plagiarism detection software taking into consideration the below mentioned filtering options. According to the originality report, obtained data are as follows.

Date Submitted	Page Count	Character Count	Date of Thesis Defence	Similarity Index (%)	Submission ID
06.08.2024	304	435420	03.07.2024	4	2428130902

Filtering options applied are:

1. Bibliography excluded
2. Quotes included
3. Match size up to 5 words excluded

I declare that I have carefully read the Hacettepe University Institute of Fine Arts Guidelines for Obtaining and Using Thesis Originality Reports; that my thesis does not include any form of plagiarism; that in any future detection of possible infringement of the regulations, I accept all legal responsibility; and that all the information I have provided is correct to the best of my knowledge. I respectfully submit this for approval.  
( 06/08/2024 )

Signature

Tuğba Dilek KAYABAŞ

Student No.: N17153191

Department: Graphic Design

Program/Degree (please mark):

Master's	Proficiency in Art	PhD	Joint Phd
	X		

SUPERVISOR APPROVAL

APPROVED

Assoc.Prof. Zülfükar SAYIN

## YAYIMLAMA VE FİKRÎ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI

Enstitü tarafından onaylanan lisansüstü tezimin/raporumun tamamını veya herhangi bir kısmını, basılı (kâğıt) ve elektronik formatta arşivleme ve aşağıda verilen koşullarla kullanıma açma iznini Hacettepe Üniversitesi'ne verdiğimi bildiririm. Bu izinle Üniversite'ye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikrî mülkiyet haklarım bende kalacak, tezimin/raporumun tamamının ya da bir bölümünün gelecekteki çalışmalara (makale, kitap, lisans ve patent vb.) kullanım hakları bana ait olacaktır.

Tezin/Sanat Çalışması Raporunun kendi orijinal çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin/sanat çalışması raporunun tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Tezimde/sanat çalışması raporumda yer alan, telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izin alınarak kullanılması zorunlu metinleri yazılı izin alınarak kullandığımı ve istenildiğinde suretlerini Üniversite'ye teslim etmeyi taahhüt ederim.

Yükseköğretim Kurulu tarafından yayınlanan **Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge\*** kapsamında tezim/sanat çalışması raporum aşağıda belirtilen haricinde YÖK Ulusal Tez Merkezi/ H.Ü. Kütüphaneleri Açık Erişim Sisteminde erişime açılır.

Enstitü/ Fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren .... yıl ertelenmiştir. (1)

Enstitü/ Fakülte yönetim kurulu kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren 6 ay ertelenmiştir. (2)

Tezimle ilgili gizlilik kararı verilmiştir. (3)

07/08/2024

Danışman

Öğrenci

Doç. Zülfükar SAYIN

Tuğba Dilek KAYABAŞ

\*Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge

(1) Madde 6.1. Lisansüstü tezle ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda, tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.

(2) Madde 6.2. Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış ve internette paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkanı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.

(3) Madde 7.1. Ulusal çıkarılan veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, tezin yapıldığı kurum tarafından verilir. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlere ilişkin gizlilik kararı ise, ilgili kurum ve kuruluşun önerisi ile enstitü veya fakültenin uygun görüşü üzerine üniversite yönetim kurulu tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.

Madde 7.2. Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir.

**Tez Danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu tarafından karar verilir.**

